

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

Т. Д. ТАУКЕШЕВА

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2017

УДК 336.144(075)
ББК 65.261.33я73
Т23

Автор

Таукешева Тетяна Дауледкірїївна – професор Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, кандидат економічних наук, заслужений економіст України, заступник Харківського міського голови – директор Департаменту бюджету і фінансів Харківської міської ради, президент Асоціації фінансистів України, Почесний громадянин міста Харкова

Рецензенти:

Т. І. Лепейко – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту і бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця ;

О. В. Димченко – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедрою економіки підприємств, бізнес-адміністрування та регіонального розвитку Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова ;

П. В. Бубенко – доктор економічних наук, професор, директор Північно-Східного наукового центру НАН та МОН України

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова (протокол № 10 від 03.03.2017 р.)*

Таукешева Т. Д.

Т23 Фінансове планування діяльності бюджетних установ : навч. посібник / Т. Д. Таукешева ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 405 с.

ISBN 978-966-695-401-8

У навчальному посібнику викладено теоретичні й практичні основи фінансового планування діяльності бюджетних установ у розрізі бюджетної класифікації. Розкрито сутність, принципи та методи бюджетного планування, висвітлено стадії бюджетного процесу й складники бюджету, розглянуто базові показники діяльності бюджетних установ і структуру їхніх витрат.

Навчальний посібник підготовлено відповідно до Бюджетного кодексу України та нормативно-правових актів, які регламентують функціонування бюджетної системи України в контексті децентралізації. Наприкінці кожної теми наводяться питання для контролю знань і тестові завдання. Окрім лекційного матеріалу, навчальний посібник містить термінологічний словник, список законодавчих актів, навчальної і наукової літератури.

Навчальний посібник призначено для студентів і викладачів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей, фахівців бюджетної сфери, усіх тих, хто цікавиться публічними фінансами.

УДК 336.144(075)
ББК 65.261.33я73

ISBN 978-966-695-401-8

© Т. Д. Таукешева, 2017
© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
ЧАСТИНА 1 ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	9
РОЗДІЛ 1 ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ»	9
1.1 Зміст і принципи фінансового планування	9
1.2 Системи фінансових планів	15
1.3 Зведене фінансове планування	21
1.4 Фінансові баланси в економічній системі держави	24
1.5 Баланс фінансових ресурсів і витрат регіонів	29
1.6 Методи фінансового планування	32
1.7 Питання для контролю знань	35
1.8 Тестові завдання	36
РОЗДІЛ 2 ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ	40
2.1 Організаційні засади бюджетного планування та прогнозування	40
2.2 Індикативні показники бюджетного планування та прогнозування	46
2.3 Методи бюджетного планування. Програмно-цільовий метод бюджетного планування	47
2.4 Бюджетний процес. Стадії, завдання та принципи бюджетного процесу	53
2.5 Учасники бюджетного процесу та їхні бюджетні повноваження	59
2.6 Класифікація видатків і кредитування бюджету	67
2.7 Складники бюджету	74
2.8 Питання для контролю знань	76
2.9 Тестові завдання	77
РОЗДІЛ 3 РОЗПОРЯДНИКИ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ	85
3.1 Головні розпорядники бюджетних коштів, їхні функції	85
3.2 Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачі бюджетних коштів	89
3.3 Мережа розпорядників і одержувачів бюджетних коштів	93
3.4 Єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів	95

3.5 Бюджетні рахунки головних розпорядників і одержувачів бюджетних коштів	97
3.6 Питання для контролю знань	100
3.7 Тестові завдання	100
РОЗДІЛ 4 СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	105
4.1 Бюджетне фінансування, його принципи, форми та методи	105
4.2 Джерела фінансування видатків бюджетних установ	112
4.3 Резервний фонд бюджету	120
4.4 Використання бюджетних призначень бюджетними установами	123
4.5 Питання для контролю знань	126
4.6 Тестові завдання	127
РОЗДІЛ 5 ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	131
5.1 Кошторис бюджетної установи	131
5.2 Порядок складання кошторисів бюджетними установами	133
5.3 Порядок розгляду й затвердження кошторисів	134
5.4 Головні вимоги щодо виконання кошторисів	112
5.5 План використання бюджетних коштів	145
5.6 Фінансові норми й нормативи витрат	147
5.7 Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості	149
5.8 Питання для контролю знань	153
5.9 Тестові завдання	154
РОЗДІЛ 6 ПЛАНУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	159
6.1 Власні надходження бюджетних установ	159
6.2 Платні послуги, що надаються бюджетними установами	162
6.3 Облік благодійних внесків	172
6.4 Планування спеціального фонду та вимоги щодо його використання	176
6.5 Питання для контролю знань	184
6.6 Тестові завдання	185

ЧАСТИНА 2 ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	189
РОЗДІЛ 7 ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ОСВІТИ	189
7.1 Базові планові показники діяльності установ освіти	189
7.2 Склад витрат на освіту – загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних закладів, вищих навчальних закладів	204
7.3 Планування фонду оплати праці працівників освіти	213
7.4 Розподіл освітньої субвенції між місцевими бюджетами	225
7.5 Питання для контролю знань	237
7.6 Тестові завдання	238
РОЗДІЛ 8 ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	245
8.1 Джерела фінансування закладів охорони здоров'я	245
8.2 Основні показники діяльності стаціонарних і поліклінічних закладів	251
8.3 Планування фонду оплати праці медичних працівників	257
8.4 Планування інших видатків установ охорони здоров'я	267
8.5 Розподіл медичної субвенції між місцевими бюджетами	275
8.6 Питання для контролю знань	282
8.7 Тестові завдання.....	284
РОЗДІЛ 9 ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ	289
9.1 Різновиди й форми соціальних гарантій	289
9.2 Джерела фінансового забезпечення соціальних гарантій	293
9.3 Сфери застосування системи соціальних гарантій України	294
9.4 Різновиди державних соціальних допомог, які надаються в Україні	308
9.5 Планування видатків на утримання бюджетних закладів соціального обслуговування.....	315
9.6 Питання для контролю знань	319
9.7 Тестові завдання	320
РОЗДІЛ 10 ВИДАТКИ НА УТРИМАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	326
10.1 Порядок планування видатків на утримання органів місцевого самоврядування	326
10.2 Планування фонду оплати праці посадових осіб органів місцевого самоврядування	332
10.3 Питання для контролю знань	338
10.4 Тестові завдання	339

РОЗДІЛ 11 ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ НА КУЛЬТУРУ	342
11.1 Джерела фінансування закладів культури	342
11.2 Оплата праці працівників у сфері культури	347
11.3 Планування видатків на фінансування бюджетних установ у сфері культури	351
11.4 Питання для контролю знань	355
11.5 Тестові завдання	356
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК (ЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИМИ АКТАМИ УКРАЇНИ)	358
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	372
ДОДАТКИ	396
ДОДАТОК А. Кошторис на __ рік	396
ДОДАТОК Б. Лімітна довідка про бюджетні асигнування та кредитування на __ рік	399
ДОДАТОК В. Штатний розпис на __ рік	400
ДОДАТОК Г. Реєстр бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів	401
ДОДАТОК Д. План використання бюджетних коштів на __ рік	402
ДОДАТОК Е. Довідка про надходження в натуральній формі	403
ВІДПОВІДІ НА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	404

Ніщо не потребує такої мудрості і розуму, як визначення тієї частини, що забирається у підлеглих, і тієї, що залишають їм.

Ш. Монтеск'є, 1683 – 1755

ПЕРЕДМОВА

Передумовою виконання державою зобов'язань і функцій є забезпечення стабільності та економічного зростання в країні. Щоб вирішити це питання, необхідно запровадити нові підходи щодо інноваційного розвитку системи державних фінансів. Якщо в процесі бюджетного планування в практичній площині виникнуть питання організаційного, фінансового та правового характеру потрібно деталізувати засади бюджетного процесу, на які помітно впливають політичні, економічні та соціальні чинники.

З огляду на це виникає необхідність поглиблено вивчати питання, які стосуються ефективного й результативного використання бюджетних коштів, скорочення другорядних видатків, запровадження бюджетними установами системних заходів економії фінансових ресурсів.

Окрім того, в умовах упровадження фінансової децентралізації одним із ключових завдань є бюджетне планування видатків, які скеровуються на утримання та розвиток сфер життєдіяльності територіальних громад. Інноваційна стратегія реформування бюджетного та податкового законодавства спричинила створення алгоритму змін, що передбачає розподіл повноважень між державою та органами місцевого самоврядування. До того ж необхідність збалансування видатків на загальнодержавному та місцевих рівнях, визначення оптимального бюджетного фінансування суспільних галузей обумовлюють потребу подальшого реформування міжбюджетних відносин.

Практична реалізація окреслених проблем передбачає наявність висококваліфікованих працівників, які здатні в умовах існування політичних дискусій упроваджувати отримані знання в професійній діяльності з метою ефективного управління фінансовими ресурсами.

Глобалізаційна трансформація новітніх інформаційних телекомунікацій зумовлює необхідність надання громадськості вичерпної, правдивої, вірогідної та зрозумілої інформації з питань фінансового та бюджетного планування, ознайомлення з теоретичними засадами та практичними аспектами

використання фінансових ресурсів для вирішення соціально-економічних проблем суспільства.

Викладений у навчальному посібнику матеріал орієнтований як на студентів вищих навчальних закладів, так і осіб, які працюють у сфері бюджету й фінансів, тих громадян, які цікавляться питаннями використання публічних коштів.

Навчальний посібник має економіко-правове спрямування, базується на законодавчих та нормативно-правових актах, та має на меті відповідно до сучасних вимог надати фундаментальні відомості щодо планування та здійснення видатків бюджетними установами.

Змістовий модуль 1 «Фінансове планування діяльності бюджетних установ» включає базові теми, які формують загальне уявлення про зміст і принципи фінансового планування, організаційні засади бюджетного планування, функції головних розпорядників бюджетних коштів, поняття бюджетного фінансування, його форми та методи, порядок складання, розгляду й затвердження кошторисів бюджетних установ тощо.

Змістовий модуль 2 «Планування діяльності бюджетних установ» присвячено питанням щодо планування витрат на заклади освіти та охорони здоров'я, установи культури та органи місцевого самоврядування, фінансового забезпечення соціальних гарантій.

Структурними частинами навчального посібника є передмова, теоретична частина (одиннадцять тем з питаннями для контролю знань та тестовими завданнями), термінологічний словник, список літератури, додатки, відповіді на тестові завдання.

Матеріали навчального підручника враховують законодавчі зміни станом на 01.12.2016 року.

ЧАСТИНА 1 ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

РОЗДІЛ 1 ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ»

- 1.1 Зміст і принципи фінансового планування.
- 1.2 Системи фінансових планів.
- 1.3 Зведене фінансове планування.
- 1.4 Фінансові баланси в економічній системі держави.
- 1.5 Баланс фінансових ресурсів і витрат регіонів.
- 1.6 Методи фінансового планування.
- 1.7 Питання для контролю знань.
- 1.8 Тестові завдання.

1.1 Зміст і принципи фінансового планування

«Фінансове планування – діяльність щодо складання планів формування, розподілу й використання фінансових ресурсів на рівні окремих суб'єктів господарювання, їхніх корпоративних об'єднань, галузевих структур, територіально-адміністративних одиниць, країни загалом» [40].

«Фінансове планування – це процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування й напрямками їхнього цілісного використання згідно з виробничими та маркетинговими показниками підприємства у плановому періоді» [37].

«Фінансове планування – елемент фінансового механізму, діяльність пов'язана з управлінням фінансами; становить собою процес формування й використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів» [4].

«Фінансове планування – це розроблення системи фінансових планів за окремими напрямками фінансової діяльності підприємства, які забезпечують реалізацію його фінансової стратегії в плановому періоді» [19].

«Фінансове планування – це багатопланова робота, яка складається з низки взаємопов'язаних етапів (блоків): аналіз фінансової ситуації та проблем; прогнозування майбутніх фінансових умов; визначення фінансових завдань; вибір оптимального варіанта; створення фінансового плану; коригування, ув'язування та конкретизація фінансового плану; виконання фінансового плану; аналіз та контроль фінансового плану» [46].

«Фінансове планування – це науково обґрунтований процес визначення джерел створення й напрямів використання фінансових ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного та соціального розвитку» [15].

Економічна сутність наведених визначень «фінансове планування» полягає в обґрунтуванні потреби щодо коштів для вирішення соціально-економічних проблем у всіх секторах і галузях економіки, що тісно взаємопов'язані із фінансовим станом держави.

Наявні визначення поняття «фінансове планування» фактично становлять собою низку елементів, процесів, методів і принципів, які набувають особливого змістового значення в процесі підготовки, складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету.

Фінансове управління є одним із елементів управління фінансами, що характеризує фінансову ситуацію та оцінює фінансові ресурси для прийняття обґрунтованого рішення.

Фінансове планування спрямоване на ефективне, економне й раціональне використання фінансових ресурсів.

Об'єктом фінансового планування є фінансові ресурси, що формуються в процесі створення та розподілу валового національного продукту.

Суб'єктом фінансового планування є окремі підприємства, установи, організації та громадяни, які аналізують фінансові ресурси для їхнього ефективного використання.

Фінансове планування застосовується у фінансовій діяльності сфери виробництва та сфери споживання, які є складниками суспільного виробництва.

Фінансове планування виконує такі функції:

- реалізація базових напрямів фінансової політики, що здійснюються державними органами влади;
- визначення кількісних і якісних показників суспільного виробництва на плановий період;
- вибір оптимальних шляхів фінансового забезпечення економічного й соціального розвитку;
- досягнення збалансованості у сферах виробництва та споживання;
- здійснення розподілу державних фінансів для розвитку економіки та підвищення якості життя;
- розроблення ефективної схеми мобілізації фінансових ресурсів.

Фінансове планування базується на таких принципах:

– єдності, тобто застосування єдиних підходів до процесу планування в частині розподілу валового національного продукту, розрахування показників тощо;

– внутрішньої збалансованості – узгодженості всіх документів, які стосуються процесу планування щодо цілей, завдань і заходів;

– наукової обґрунтованості – забезпечується шляхом застосування в процесі планування норм і нормативів планування, методологій та практичного досвіду;

– результативності та ефективності – відображає вибір засобів і методів досягнення запланованих результатів із найменшими витратами ресурсів, забезпечує максимальний кінцевий результат;

– комплексності – припускає залучення наявних фінансових ресурсів у процесі планування та узгодження дій відповідно до об'єктивної потреби;

– рівності та партнерства – передбачає дотримання прав та врахування інтересів усіх суб'єктів планування, їхню тісну співпрацю в процесі планування та оцінювання виконання визначених завдань;

– безперервності – означає взаємоузгодженість фінансових планів та виконання встановлених законодавством процедур для досягнення цілей планування;

– відповідальності – передбачає відповідальність суб'єктів планування за виконання заходів, спрямованих на досягнення цілей планування;

– гласності – створення умов для надання громадськості інформації про цілі, пріоритети та показники фінансового планування.

Завдання фінансового планування визначається фінансовою політикою держави та суб'єктів господарювання.

«Фінансова політика – це сукупність державних заходів у сфері фінансової діяльності, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання для виконання державою її функцій» [38].

«Державна фінансова політика – система заходів (законів, адміністративних рішень) у сфері фінансів з метою цілеспрямованого впливу держави на розвиток фінансово-кредитної системи та національної економіки загалом» [42].

Завдання державної фінансової політики полягає в забезпеченні фінансовими ресурсами державних цільових програм та проектів, реалізація яких спрямована на розвиток усіх сфер суспільного життя.

Складники державної фінансової політики наведено на рисунку 1.1.

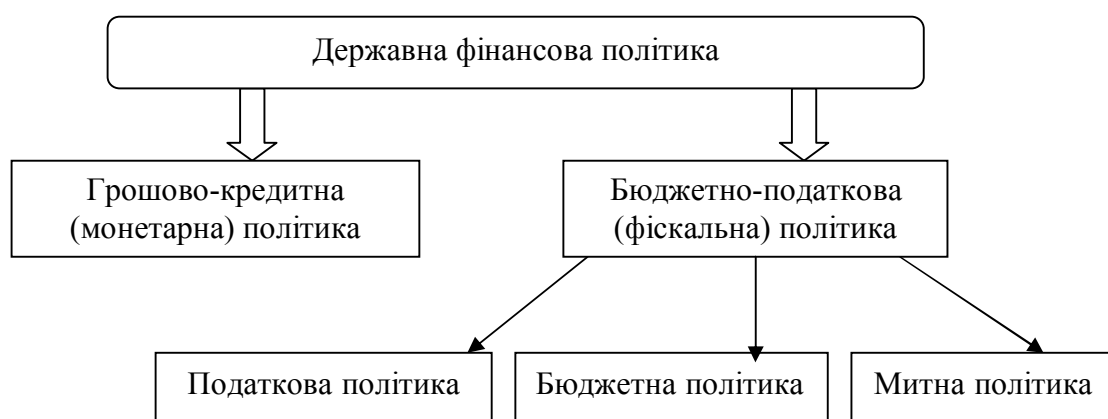

Рисунок 1.1 – Складники державної фінансової політики

Фінансова політика є імперативного характеру, що обумовлено значенням фінансів для суспільно-економічних відносин та їхнього змісту як економічної категорії.

Ефективність державної фінансової політики визначається рівнем життя, створених умов для перетворень, рівнем забезпеченості потреб суспільства.

Базою фінансової політики є бюджетна політика.

Бюджетна політика – це «сукупність заходів, рішень, які приймаються органами законодавчої (представницької) та виконавчої влади, пов'язаних із визначенням головних напрямів розвитку бюджетних відносин і формування певних шляхів їхнього використання в інтересах громадян, суспільства й держави» [45].

Бюджетна політика – це «головний важіль визначення базових напрямів впливу державних і регіональних (місцевих) органів влади на досягнення збалансованого розвитку суспільства, відображає суспільно-економічні відносини між людьми в процесі розподілу й перерозподілу ВВП, виробництва, розподілу, споживання суспільних благ і послуг та регулювання соціально-економічних процесів задля задоволення потреб і розв'язання різноманітних проблем суспільства на базі сталого розвитку» [22].

Муніципальна бюджетна політика – «комплекс взаємоузгоджених заходів, які розробляються й здійснюються представницькими та виконавчими органами місцевого самоврядування, а також місцевими органами виконавчої влади з метою забезпечення гармонійного соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, фінансового забезпечення регіональних і місцевих програм та проектів, фінансування

утримання об'єктів соціально-культурної сфери й житлово-комунального господарства, що перебувають у комунальній власності, а також соціального забезпечення жителів відповідних територіальних громад, фінансування управлінських, економічних та соціальних послуг» [21].

Бюджетна політика – «системна сукупність пріоритетів (національних інтересів), наукових підходів і певних заходів щодо цілеспрямованої діяльності держави щодо регулювання бюджетного процесу й використання бюджетної системи для вирішення економічних і соціальних завдань країни» [1].

Бюджетна політика в Україні формується на підставі Основних напрямів бюджетної політики на плановий період, проект яких схвалюється Кабінетом Міністрів України та затверджується Верховною Радою України, а також Основних засад грошово-кредитної політики, що розробляються Національним банком України. Приміром Основні напрями бюджетної політики на 2017 рік ґрунтуються на положеннях Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди, плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», програм співпраці з Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними організаціями тощо.

Головним завданням бюджетної політики на 2017 рік є забезпечення збалансованості та стійкості бюджетної системи шляхом:

- встановлення межового обсягу дефіциту державного бюджету на рівні 3 % валового внутрішнього продукту;

- збереження відповідно до податкового законодавства частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет на рівні не вищому, ніж визначено в Державному бюджеті України на 2016 рік (33,1 %);

- підвищення прожиткового мінімуму та рівня його забезпеченості темпами, що не менш як на два відсоткових пункти перевищують показник прогнозного індексу споживчих цін;

- встановлення мінімальної заробітної плати у розмірі, не нижчому за розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

- забезпечення підвищення посадового окладу працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки вищими темпами, ніж прогнозний індекс споживчих цін;

- розроблення та реалізації державних інвестиційних проектів у соціально-культурній, транспортній сфері, у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я, на які передбачатиметься не менше 1 млрд гривень;

- встановлення межового обсягу державного боргу на рівні не більше 66 % валового внутрішнього продукту;
- встановлення межового обсягу надання державних гарантій не більше 5 % від доходів загального фонду державного бюджету;
- фінансування дефіциту спеціального фонду державного бюджету коштом кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних організацій для виконання інвестиційних проектів;
- недопущення виникнення задоволеної заборгованості з виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери;
- здійснення заходів, спрямованих на зменшення дефіциту Пенсійного фонду України.

В Україні фінансове планування здійснюється на короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий періоди.

На короткостроковий період (один рік) розробляються:

- Основні напрями економічної політики держави;
- Державний бюджет України;
- місцеві бюджети;
- річні фінансові плани державних підприємств, господарських товариств, у статутному (складеному) капіталі яких понад 50 % акцій (часток, паїв) належать державі.

На середньостроковий період (від трьох до п'яти років) розробляються:

- план соціально-економічного розвитку України;
- плани соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст;
- прогноз економічного і соціального розвитку України;
- прогноз Державного бюджету України на наступні після планового два бюджетні періоди;
- прогноз місцевого бюджету на наступні після планового два бюджетні періоди;

- державні цільові програми;
- регіональні та місцеві цільові програми;
- плани розвитку державних господарських об'єднань, державних акціонерних компаній, державних холдингових компаній;
- основні засади грошово-кредитної політики.

На довгостроковий період (понад п'ять років) розробляються:

- Стратегія розвитку України;
- Стратегія регіонального розвитку України;

– стратегії розвитку Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

Залежно від тривалості заходів виокремлюють оперативне, поточне та перспективне фінансове планування.

Розподіл фінансового планування за тривалістю заходів наведено на рисунку 1.2.

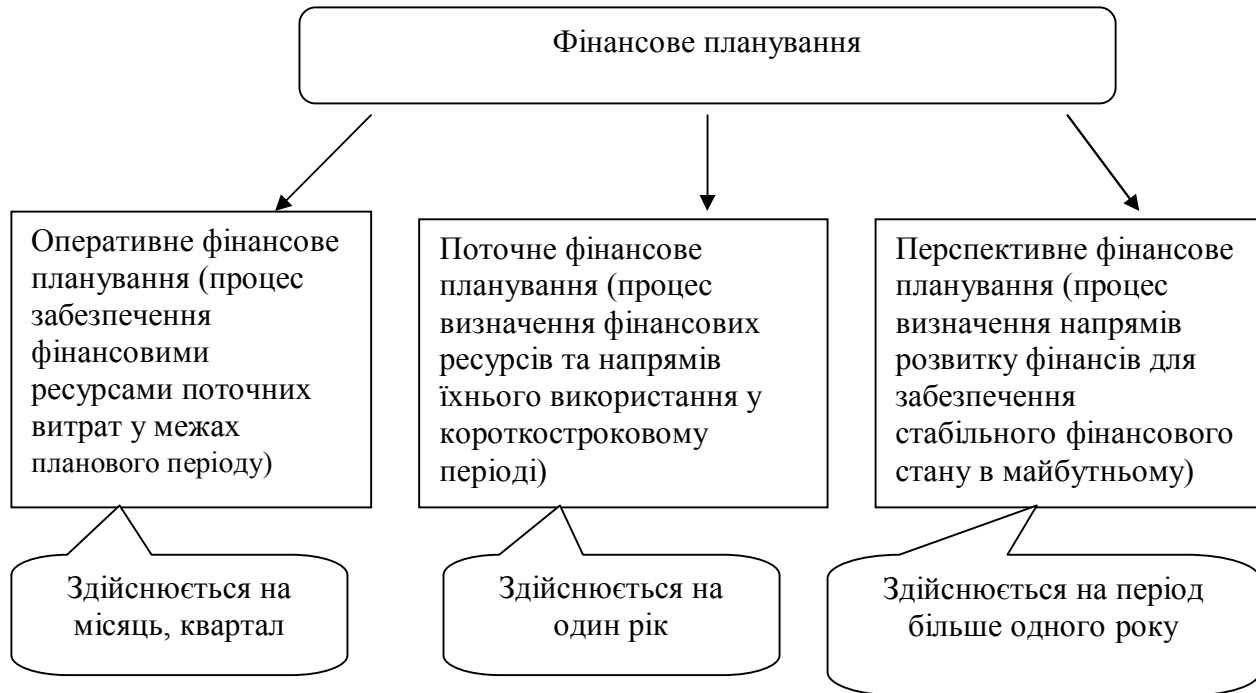

Рисунок 1.2 – Схема розподілу фінансового планування за тривалістю заходів

Фінансове планування є одним із елементів державного регулювання соціально-економічного розвитку, що забезпечує мобілізацію фінансових ресурсів на пріоритетні загальнодержавні потреби за допомогою фінансових важелів та стимулів.

Для суб'єктів господарювання фінансове планування є передумовою для уникнення економічних ризиків шляхом прийняття оптимального рішення щодо здійснення фінансових операцій.

1.2 Системи фінансових планів

Формування та використання фінансових ресурсів відображається у фінансових планах, які становлять собою розрахування фінансових показників по кожному суб'єкту фінансового планування окремо.

Фінансові плани визначають усі надходження та видатки, які плануються на певний період, а також взаємовідносини з фінансовою та кредитною системами.

Фінансові плани складаються усіма підприємствами, організаціями та установами.

Підприємства, які здійснюють комерційну діяльність, складають баланси доходів і видатків, бізнес-плани, платіжні календарі та інші різновиди фінансових планів.

Підприємства та організації, діяльність яких не пов'язана з отриманням прибутку, а також бюджетні установи складають кошториси.

Міністерства та відомства, державні комітети та державні цільові фонди, інші органи державної влади, а також органи місцевого самоврядування складають бюджети.

На рівні держави складається Державний бюджет України, на рівні окремих територій – місцеві бюджети.

Таким чином, фінансові плани охоплюють усі рівні руху фінансових ресурсів для встановлення пропорційного співвідношення між сферами виробництва та споживання.

Система фінансових планів містить:

- зведений фінансовий план;
- фінансовий план держави;
- фінансові плани місцевих бюджетів;
- фінансові плани підприємств, організацій та установ.

Фінансові плани поділяються на **зведені та індивідуальні**.

Зведені фінансові плани відображають рух коштів та їхній розподіл на державному рівні. Наприклад зведений бюджет України є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави.

Зведені фінансові плани поділяються на **загальнодержавні та територіальні**.

До загальнодержавних фінансових планів належать державний бюджет України, бюджет Пенсійного фонду України тощо. До територіальних фінансових планів – фінансові плани відповідних рівнів, наприклад бюджети обласних рад, бюджети структурних підрозділів Державної казначейської служби України в регіоні.

Індивідуальні фінансові плани – це плани окремих підприємств, організацій та установ, які складаються залежно від управління, форми власності, різновиду діяльності тощо.

Залежно від періоду діяльності фінансові плани поділяються на **оперативні, поточні й перспективні.**

Оперативні фінансові плани складаються на місяць, квартал, півріччя.

Поточні фінансові плани складаються на рік.

Перспективні фінансові плани складаються на термін, більший ніж рік.

Фінансові плани складаються тільки у грошовій формі.

Найпоширенішими різновидами фінансових планів суб'єктів господарювання є:

- прогноз фінансових результатів;
- плановий баланс;
- баланс доходів та витрат;
- календарний план надходжень;
- календарний план фінансування.

Прогноз фінансових результатів ґрунтується на прогнозованому обсязі доходів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), доходів від неопераційної діяльності, собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт та послуг), витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт та послуг), адміністративних та інших витрат тощо.

Плановий баланс відображає зміни у структурі активів і капіталу для оцінки платоздатності та фінансової стабільності підприємства на початок та кінець планового періоду.

Баланс доходів і витрат визначає дефіцит або профіцит фінансових ресурсів. У разі наявності дефіциту підприємство розробляє заходи щодо залучення джерел фінансування. Головним призначенням балансу доходів і витрат є зв'язок планових витрат із реальним надходженням коштів.

Календарний план надходжень характеризує фінансово-господарську діяльність підприємства за кількісними, часовими й цільовими показниками.

Календарний план фінансування конкретизує здійснення платежів протягом планового періоду або в майбутньому.

Єдиних вимог щодо складання фінансових планів суб'єктами господарювання, які функціонують на комерційних засадах, нормативно-правовими актами не передбачено.

Суб'єкти господарювання самостійно визначають зміст, форму та різновиди фінансових планів із урахуванням особливостей своєї діяльності.

Складники балансу доходів та витрат суб'єктів господарювання, які функціонують на комерційних засадах, наведено на рисунку 1.3.

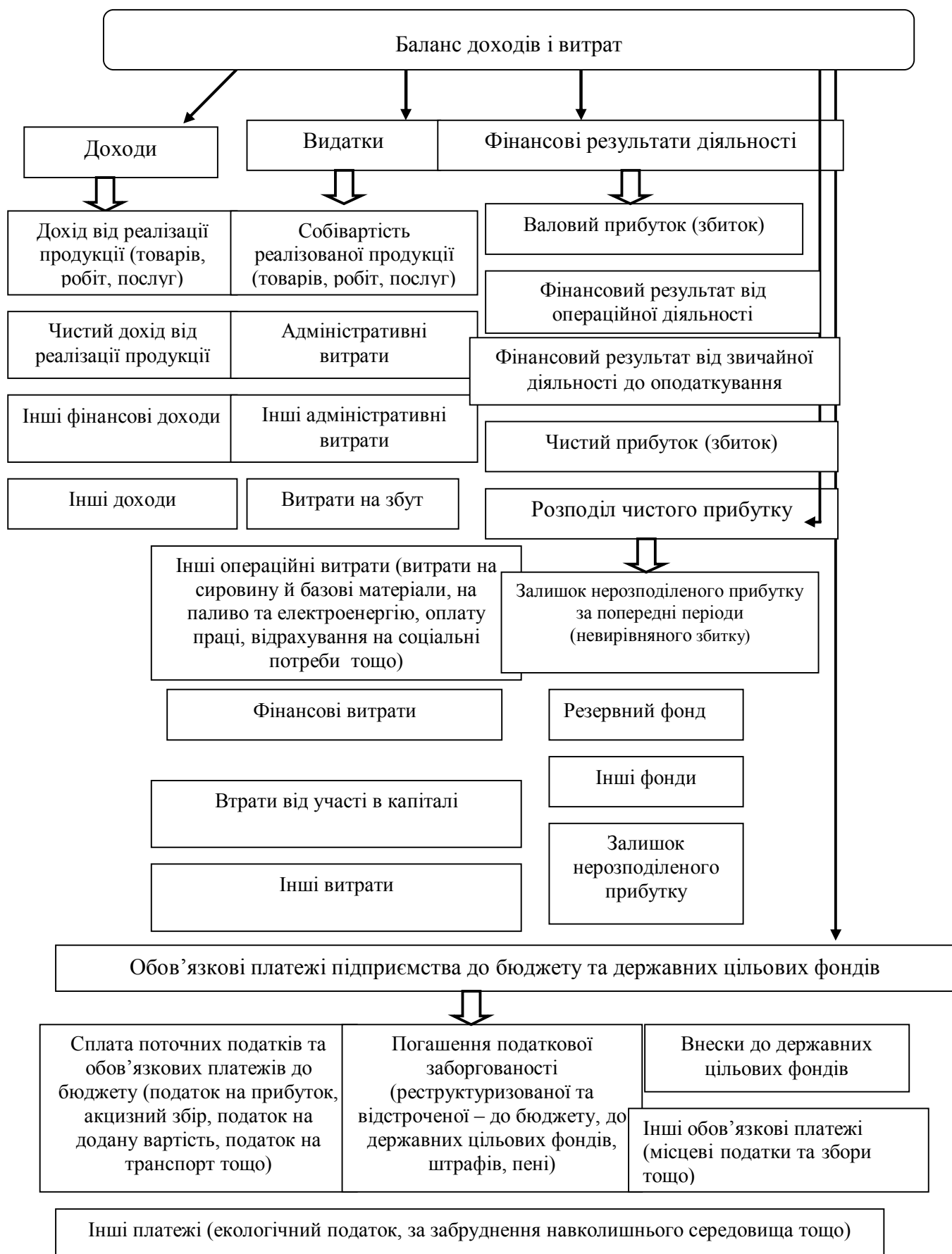

Рисунок 1.3 – Складники балансу доходів та витрат суб'єктів господарювання, які функціонують на комерційних засадах

Для суб'єктів господарювання державного сектора економіки порядок складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану державного або комерційного підприємства, а також господарського товариства, у статутному капіталі якого понад 50 % акцій (часток, паїв), належать державі, визначений наказом Міністерства економічного розвитку й торгівлі України від 02.03.2015 р. № 205.

Відповідно до цього Наказу фінансовий план підприємства складається на кожний наступний рік із поквартальним розподілом і відображає очікувані фінансові результати в запланованому році.

Фінансовий план підприємства містить довідкову інформацію щодо фактичних показників минулого року, планових і прогнозних показників поточного року, а також інформацію, обумовлену стратегічним планом розвитку підприємства.

Фінансовий план має на меті забезпечити збільшення показників рентабельності діяльності підприємства, активів та власного капіталу порівняно з плановими та прогнозними показниками на поточний рік. У разі зменшення зазначених показників, а також обсягу сплати поточних податків, зборів (обов'язкових платежів) до державного бюджету підприємство обов'язково подає обґрунтування причин такого зменшення з відповідними розрахунками.

До проекту фінансового плану підприємства додається пояснювальна записка, яка містить результати аналізу його фінансово-господарської діяльності за попередній рік, а також показники фінансово-господарської діяльності та розвитку підприємства в поточному році та на плановий рік.

Проект фінансового плану підприємства у паперовому та електронному вигляді подається органу, уповноваженому керувати державним майном або корпоративними правами держави до 1 червня року, що передує плановому.

Органи управління та відповідальні органи управління протягом двох тижнів аналізують проект фінансового плану підприємства, обов'язково порівнюючи його показники з показниками фінансово-господарської діяльності підприємства за два попередні роки, приймають рішення щодо затвердження фінансового плану або повернення його на доопрацювання та в письмовій формі повідомляють підприємство про прийняте рішення.

Органи управління або відповідальні органи управління подають у паперовому та електронному вигляді Міністерству фінансів України до 15 липня року, що передує плановому, лише зведені основні фінансові показники підприємства для врахування їх під час формування державного бюджету.

Фінансові плани підприємств, що є суб'єктами природних монополій, підприємств, плановий розрахунковий обсяг чистого прибутку яких перевищує 50 млн грн, та підприємств, органом управління яких є Кабінет Міністрів України, підлягають затвердженню шляхом прийняття відповідних рішень Кабінету Міністрів України.

До проекту рішення Кабінету Міністрів України в паперовому та електронному вигляді додаються:

- фінансова звітність на останню звітну дату поточного року, зокрема, баланс (звіт про фінансовий стан) з розшифруванням статей балансу, що становлять понад 10 % валюти балансу, звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал;

- податкова декларація з податку на прибуток підприємства за 12 календарних місяців минулого року;

- затверджені в установленому порядку стратегія розвитку та інвестиційний план підприємства на середньострокову перспективу (3–5 років);

- інформація про наявність у судах загальної юрисдикції судових справ майнового спрямування, стороною у яких є підприємство, яка містить відомості про учасників справи, позовні вимоги, відомості про стан розгляду справи, а також інформацію про наявність (відсутність) виконавчих проваджень із зазначенням сторін виконавчого провадження, стану виконання рішення суду або інших виконавчих документів, сума яких підлягає сплаті або яку стягнуто на користь підприємства та наслідки виконання яких матимуть вплив на фінансовий стан підприємства (за наявності).

Під час складання фінансового плану граничні обсяги витрат плануються у межах, установлених постановою Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 № 1673 р. «Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів».

Показники виконання фінансових планів підприємств подаються Міністерству економічного розвитку і торгівлі України в такі строки:

- за IV квартал та рік – до 31 березня року, що настає за звітним періодом;

- за I, II та III квартали – до 31 травня, 31 серпня та 30 листопада року, що настає за звітним періодом.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України узагальнює й аналізує отриману інформацію та подає її Кабінету Міністрів України й Міністерству фінансів України:

- за IV квартал, рік та I квартал – до 30 червня року, що настає за звітним періодом;

– за II та III квартали – до 30 вересня і 31 грудня року, що настає за звітним періодом.

1.3 Зведене фінансове планування

За економічним призначенням фінансове планування поділяється на **індивідуальне й зведене**.

Індивідуальне фінансове планування притаманне суб'єктам господарювання та бюджетним установам.

Індивідуальне планування – це фінансові плани певних суб'єктів господарювання, які відображають його господарсько-фінансову діяльність залежно від форми власності та різновиду діяльності.

Економічна сутність індивідуального планування полягає у визначенні прогнозних показників діяльності, спрямованих на досягнення кінцевого результату.

Зведене фінансове планування – це зведений фінансовий план держави, окремих сфер економіки та галузей, господарських об'єднань (асоціацій, концернів тощо).

Зміст зведеного планування відображає можливості застосування фінансових ресурсів у плановому періоді та напрями їхнього використання.

Зведене фінансове планування загальнодержавного спрямування ґрунтується на зведеному бюджеті.

Зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного й соціального розвитку держави (ст.6 Бюджетного кодексу України).

Структурні складники зведеного бюджету України наведено на рисунку 1.4.

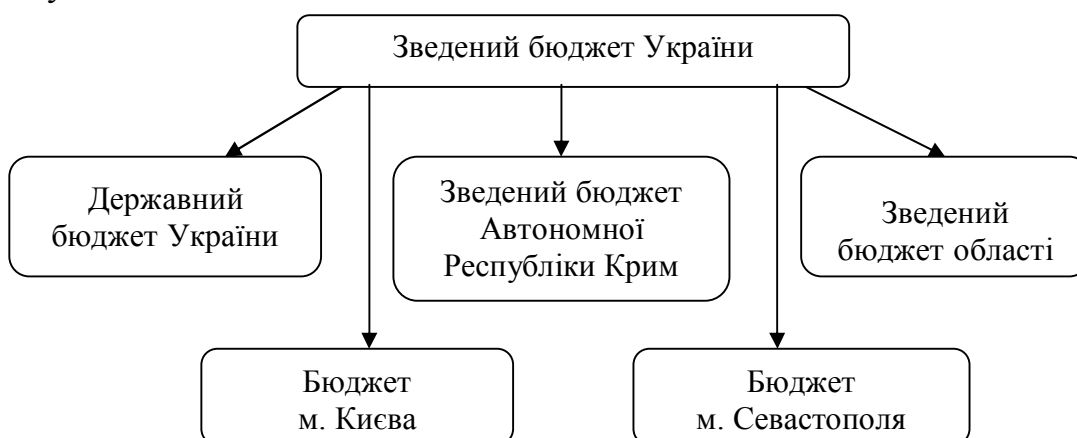

Рисунок 1.4 – Складники зведеного бюджету України

Бюджетний кодекс України визначає також такі структурні складники:

- зведеного бюджету Автономної Республіки Крим, що включає показники бюджету Автономної Республіки Крим, зведених бюджетів її районів та бюджетів міст республіканського значення та Автономної Республіки Крим;
- зведеного бюджету області, що включає показники обласного бюджету, зведених бюджетів районів і бюджетів міст обласного значення цієї області;
- зведеного бюджету району, що включає показники районного бюджету, бюджетів міст районного значення, селищних та сільських бюджетів цього району;
- зведеного бюджету міста з районним поділом, що включає показники міського бюджету та бюджетів районів, що входять до його складу. Якщо місту або району у місті адміністративно підпорядковані інші міста, селища чи села, зведений бюджет міста або району у місті включає показники бюджетів цих міст, селищ та сіл.

Показники бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, включаються до відповідних зведених бюджетів.

На підставі зведеного фінансового планування державою розробляються стратегії та загальнодержавні програми економічного й соціального розвитку.

Наприклад, важливим документом у системі державних програмних документів є Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», затверджена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015.

Цей документ визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України.

З огляду на фінансові можливості задоволення загальнодержавних потреб першочергового має бути реалізація таких реформ і програм:

- реформа системи національної безпеки та оборони;
- оновлення влади й антикорупційна реформа;
- судова реформа;
- реформа правоохоронної системи;
- децентралізація та реформа державного управління;
- дерегуляція й розвиток підприємництва;
- реформа системи охорони здоров'я;
- податкова реформа;
- програма енергонезалежності;

– програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі.

Результатом реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» має стати кардинальне збільшення ефективності використання людського, виробничого та природного потенціалу, забезпечення підвищення конкурентоздатності національної економіки, досягнення стабільності розвитку й підвищення добробуту громадян України.

Зведене фінансове планування суб'єктів господарювання має на меті збільшення прибутку, утримання позиції на ринку, лідерство в певній галузі тощо. Цієї мети досягають за допомогою бюджетування, що визначає короткострокові завдання у межах загальної стратегії. Продуктом бюджетування є бюджет.

Бюджет суб'єкта господарювання – це план майбутніх операцій, виражених у кількісних натуральних і грошових показниках.

Бюджетування становить собою процес планування майбутніх операцій суб'єкта господарювання й оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів.

Метою бюджетування є:

- забезпечення поточного планування;
- забезпечення координації, кооперації та комунікацій;
- обґрунтування витрат;
- створення бази підґрунтя для оцінювання й контролю виконання;
- мотивація працівників шляхом орієнтації на досягнення мети організації;
- виконання вимог законів і контрактів.

Бюджетування здійснюють у двох напрямках:

- підготовка функційних бюджетів, тобто бюджетів підрозділів суб'єкта господарювання;
- розроблення стандартів (норм) витрат на виробництво окремих виробів (або послуг).

На підставі бюджетів усіх підрозділів готують зведений бюджет суб'єкта господарювання.

Складники зведеного бюджету суб'єкта господарювання наведено на рисунку 1.5.

Рисунок 1.5 – Складники зведеного бюджету суб'єкта господарювання

Зведений бюджет – сукупність бюджетів, що узагальнюють майбутні операції усіх підрозділів суб'єкта господарювання. Він включає дві групи бюджетів – операційні й фінансові.

Операційні бюджети – сукупність бюджетів витрат і доходів, які забезпечують складання бюджетного звіту про прибуток.

Фінансові бюджети – сукупність бюджетів, що відображає заплановані грошові потоки й фінансовий стан суб'єкта господарювання. Зразками фінансових бюджетів є бюджет грошових коштів і бюджетний баланс.

1.4 Фінансові баланси в економічній системі держави

Фінансовий баланс держави – це показники фінансових ресурсів і витрат, які відображають джерела фінансових ресурсів і напрями їхнього використання.

В основу розробки фінансового балансу держави покладено прогностичні макропоказники економічного й соціального розвитку країни: номінальний обсяг валового внутрішнього продукту, індекси споживчих цін та цін

виробників промислової продукції, рівень безробіття, прибуток підприємств тощо.

Підґрунтям для розроблення фінансового балансу є програма економічного й соціального розвитку.

Відповідно до Закону України від 23.03.2000 р. № 1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», система прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку України складається із:

- прогнозів економічного й соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди;
- прогнозів розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період;
- загальнодержавних програм економічного, соціального розвитку, інших державних цільових програм;
- прогнозів економічного й соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на середньостроковий період;
- програм економічного й соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на короткостроковий період.

Прогнозні та програмні документи економічного й соціального розвитку розробляються на підставі комплексного аналізу демографічної ситуації, стану використання природного, виробничого, науково-технічного й трудового потенціалу, конкурентоздатності вітчизняної економіки, оцінювання досягнутого рівня розвитку економіки й соціальної сфери та з урахуванням впливу зовнішніх політичних, економічних та інших факторів і очікуваних тенденцій змінювання впливу цих факторів у перспективі.

Показники прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку є орієнтиром для розроблення суб'єктами підприємницької діяльності власних прогнозів, планів, бізнес-планів та інших документів.

Прогноз економічного і соціального розвитку України на середньостроковий період відображає:

- аналіз соціально-економічного розвитку країни за попередній період та характеристику головних проблем розвитку економіки й соціальної сфери;
- очікувані зміни зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної ситуації та їх вплив на економіку країни;
- оцінювання впливу можливих заходів державної політики протягом прогнозного періоду на розвиток економіки й соціальної сфери;

- цілі та пріоритети економічного та соціального розвитку у середньостроковому періоді та пропозиції щодо напрямів державної політики протягом цього періоду;

- прогноз кон'юнктури на внутрішніх і зовнішніх ринках стратегічно важливих різновидів товарів і послуг;

- базові макроекономічні та інші необхідні показники й баланси економічного та соціального розвитку, зокрема в тому розрізі галузей економіки, Автономної Республіки Крим, областей, міст Київ та Севастополь;

- висновки щодо тенденцій розвитку економіки країни протягом середньострокового періоду.

У прогнозі економічного й соціального розвитку України на короткостроковий період відображаються:

- аналіз соціально-економічного розвитку країни за минулий і поточний роки та характеристика головних проблем розвитку економіки й соціальної сфери;

- очікувані зміни зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної ситуації та їх вплив на економіку країни;

- оцінювання впливу можливих заходів державної політики протягом прогнозного періоду на розвиток економіки й соціальної сфери;

- базові макроекономічні та інші необхідні показники й баланси економічного та соціального розвитку, зокрема в розрізі галузей економіки, Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;

- висновки щодо розвитку економіки країни в наступному році.

Прогноз економічного і соціального розвитку України на середньостроковий період розробляється на п'ять років, на короткостроковий період – щорічно на наступний рік.

Прогнози розвитку галузей економіки на середньостроковий період розробляються на п'ять років.

Показники прогнозу економічного й соціального розвитку України на короткостроковий період використовуються для розроблення державних цільових програм та для оцінювання надходжень і формування показників Державного бюджету України.

Фінансовий баланс держави досягається внаслідок комплексної взаємодії інструментів, що включають монетарні показники та засоби грошово-кредитної політики.

Засади грошово-кредитної політики визначені Законом України від 20.05.1999 р. № 679-XIV «Про Національний банк України».

Головними економічними засобами й методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси шляхом:

- визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для банків: Національний банк встановлює норматив обов'язкового резервування коштів банків, який є єдиним у відсотковому співвідношенні до загальної суми залучених ними коштів у національній та іноземній валюті;

- відсоткову політику: Національний банк України встановлює порядок визначення облікової ставки та інших відсоткових ставок за своїми операціями;

- рефінансування банків: Національний банк України є кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування;

- управління золотовалютними резервами: Національний банк України забезпечує управління золотовалютними резервами держави, здійснюючи валютні інтервенції шляхом купівлі-продажу валютних цінностей на валютних ринках з метою впливу на курс національної валюти щодо іноземних валют і на загальний попит та пропозицію грошей в Україні;

- операції з цінними паперами (крім цінних паперів, що підтверджують корпоративні права), зокрема з казначейськими зобов'язаннями, на відкритому ринку;

- регулювання імпорту та експорту капіталу: відповідно до законодавства України про зовнішньоекономічну діяльність і систему валютного регулювання й валютного контролю Національний банк України регулює імпорт та експорт капіталу;

- запровадження на строк до шести місяців вимоги щодо обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті;

- зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів;

- емісію власних боргових зобов'язань та операції з ними. Національний банк України монопольно здійснює емісію національної валюти України та організовує готівковий грошовий обіг.

Національний банк аналізує та прогнозує динаміку макроекономічних, грошово-кредитних, валютних і фінансових показників та складає платіжний баланс.

Найважливішим економічним інструментом досягнення фінансового балансу держави є бюджетно-податкова (фіскальна) політика.

Інструментами бюджетно-податкової політики є база оподаткування, режим оподаткування, податкові ставки, податкові пільги, розподіл податкових надходжень за рівнями бюджетів, балансування бюджетів тощо.

Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначення переліку податків та зборів, що справляються в Україні, і порядок їхнього адміністрування, платників податків та зборів, їхні права й обов'язки, компетенції перевірчих органів, повноваження та обов'язки їхніх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства, регулює Податковий кодекс України.

Згідно з Податковим кодексом України, «адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів – це сукупність рішень та процедур перевірчих органів і дій їхніх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів» [15].

Правила оподаткування товарів митом визначаються Митним кодексом України та іншими законами з питань митної справи.

Податкові періоди та строки сплати податків і зборів встановлюються виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів, із урахуванням зручності виконання платником податкового обов'язку та зменшення витрат на адміністрування податків і зборів.

Установлення й скасування податків і зборів, а також пільг їхнім платникам здійснюються Верховною Радою України, а також Верховною Радою Автономної Республіки Крим, сільськими, селищними, міськими радами та радами об'єднаних територіальних громад.

Сукупність загальнодержавних і місцевих податків та зборів становить податкову систему України.

Відносини, пов'язані з установленням і справлянням мита, ввезенням товарів на митну територію України та вивезенням товарів за межі митної території України регулюються митним законодавством.

Зараховують загальнодержавні податки та збори до державного й місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України.

Фінансові баланси в економічній системі держави складаються із розділів доходів і витрат.

Доходи включають всі фінансові ресурси держави, сконцентровані в зведеному державному бюджеті, цільових фондах, фінансових установах.

Розділ доходів включає також кошти міжнародних донорів і міжнародних фінансових організацій, інвесторів, суб'єктів господарювання.

До розділу витрат включається фінансування системи державного управління, національної безпеки й оборони, програм прикордонного співробітництва, фундаментальних і прикладних наукових досліджень, прикладних науково-технічних (експериментальних) розробок, інноваційних проектів, державної підтримки розвитку всіх форм господарювання на селі, здійснення заходів, спрямованих на підвищення енергоефективності та енергозбереження, зменшення використання й споживання енергоресурсів, мережі закладів освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту та соціального забезпечення, інших галузей бюджетної сфери тощо.

Фінансові баланси в економічній системі держави відображають можливості держави вирішувати на макrorівні питання економічного й соціального розвитку.

1.5 Баланс фінансових ресурсів і витрат регіонів

Оскільки економічний розвиток окремих адміністративних територій має свої особливості, підхід до територіального фінансового планування має бути комплексним і супроводжуватися розробленням планів економічного й соціального розвитку цієї території.

Метою територіального фінансового планування є концентрування коштів, необхідних для формування та реалізації державної регіональної політики, що передбачає:

- підвищення рівня конкурентоздатності регіонів шляхом оптимізації і диверсифікації структури економіки, забезпечення ефективної спеціалізації регіонів із пріоритетним використанням власного ресурсного потенціалу;

- досягнення рівномірного та збалансованого розвитку територій, запобігання поглибленню соціально-економічних диспропорцій, забезпечення соціально-економічної єдності і рівномірності розвитку регіонів із метою створення рівних умов для розвитку кожного члена суспільства.

Щоб досягнути цієї мети, необхідно розробити баланс фінансових ресурсів і витрат шляхом зведення фінансових планів суб'єктів господарювання й територіального бюджету.

Зведений фінансовий баланс території включає фінансові ресурси, що створені, надійшли й використані в регіоні. Прибуткову частину зведеного фінансового балансу становлять централізовані й децентралізовані фінансові ресурси.

До централізованих фінансових ресурсів належать кошти, що у вигляді трансфертів надійшли з державного та місцевих бюджетів, а також надходження від податків та зборів, перелік яких визначено Бюджетним кодексом України.

Децентралізовані фінансові ресурси – це кошти суб'єктів господарювання та інвесторів, міжнародних фінансових організацій.

Метою складання зведеного фінансового балансу є визначення реального обсягу фінансових ресурсів для задоволення потреб регіонів, які визначаються відповідними регіональними програмами комплексного соціально-економічного розвитку, що передбачає ефективне використання виробничого потенціалу, природних і трудових ресурсів.

Регіональні програми розробляються відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385.

Стратегія спрямована на визначення завдань та інструментів для розв'язання соціальних проблем, підвищення рівня економічного потенціалу територій, продуктивності їхньої економіки, прибутковості бізнесу та доходів населення і, як наслідок, створення умов для загального підвищення соціальних стандартів, якості життя та розвитку бізнес-середовища.

Щоб сконцентрувати фінансові ресурси на головних завданнях, які системно й протягом тривалого періоду будуть визначати напрям регіонів і національної економіки загалом, Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року визначено перелік пріоритетів регіонального розвитку. Це стосується таких сфер, як:

- транспорт та інфраструктура;
- економічний розвиток й інвестиції;
- підприємництво і регуляторне середовище;
- конкурентна політика;
- ринок праці;
- освіта й наука;
- інноваційна діяльність.

Відповідно до пріоритетів державної регіональної політики, цілями державної регіональної політики є:

- підвищення рівня конкурентоздатності регіонів шляхом створення оптимальних умов для розкриття регіонами власного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки;

– територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, що передбачають недопущення поглиблення регіональних диспропорцій щодо доступу населення до базових соціальних, комунальних, адміністративних, транспортних, інформаційних та інших послуг, а також створення умов для співробітництва регіонів;

– ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку, що передбачає створення механізму та інструменту державного управління регіональним розвитком, сприяє вирішенню проблем регіонів, потребує децентралізації державних повноважень унаслідок їхнього делегування на місцевий рівень із одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, удосконаленням процесів стратегічного планування.

Досягнути мети державної регіональної політики передбачається шляхом застосування двох схем координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а саме:

– горизонтальної – на рівні центральних органів виконавчої влади;

– вертикальної – на рівні центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування різних територіальних рівнів, недержавних інституцій (громадських об'єднань та підприємницьких структур, залучених до регіонального розвитку).

Інструментами для реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року є:

– план заходів щодо реалізації Стратегії, у якому заходи деталізовано за регіонами або їхніми групами (із урахуванням рівня розвитку) та спрямовано на розв'язання проблем;

– регіональні стратегії розвитку, що розробляються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями за участю районних та міських рад, громадських об'єднань;

– плани заходів щодо реалізації регіональних стратегій розвитку;

– угоди щодо регіонального розвитку, які, відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів», укладаються між Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами;

– державні програми подолання депресивності окремих територій, визначених відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів»;

– державні програми розвитку транскордонного співробітництва;

– державні цільові програми в окремих сферах соціально-економічного розвитку за участю місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

– державні цільові програми розвитку окремих територій, розроблені з урахуванням особливостей їхнього економічного, соціального та екологічного становища за участю органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань відповідних територій.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюється коштом:

– державного фонду регіонального розвитку, щорічний обсяг якого у державному бюджеті становить не менш як один відсоток доходів загального фонду;

– галузевих (міжгалузевих) державних цільових програм та бюджетних програм центральних органів виконавчої влади, спрямованих на розвиток відповідної сфери у регіонах (визначається на підставі реальних можливостей державного бюджету, здійснюється на умовах співфінансування);

– субвенцій, інших трансфертів із державного бюджету місцевим бюджетам;

– місцевих бюджетів;

– технічної допомоги Європейського Союзу, інших міжнародних донорів, міжнародних фінансових організацій;

– інвесторів, власних засобів підприємств (у межах реалізації інвестиційних проектів на регіональному рівні, із застосуванням механізму державно-приватного партнерства).

1.6 Методи фінансового планування

«Метод планування – це сукупність прийомів і способів вивчення економічних процесів і розроблення планових завдань стратегії підприємства» [11].

«Методи планування – це певні способи та прийоми планових розрахунків» [32].

Поняття «методи фінансового планування» у науковій літературі не визначено.

Зміст методу фінансового планування полягає у застосуванні науково - обґрунтованих інструментів, за допомогою яких розраховуються фінансові ресурси держави або суб'єкта господарювання на плановий і прогнозний періоди.

Економічні явища досліджуються за допомогою **аналітичного методу**, що дає змогу розкласти на прості складники процес діяльності суб'єкта господарювання з метою вивчення їхніх кількісних і якісних сторін та зв'язків. Аналітичний метод деталізує всі загальні показники господарської діяльності.

Цей метод застосовують у бюджетному процесі під час формування дохідної частини державного та місцевих бюджетів. Аналітичний метод висвітлює вплив окремих факторів на стабільність бюджетної системи, загальну фінансову безпеку, сталий розвиток країни та регіону, гарантоване виконання соціальних зобов'язань перед громадянами на державному та місцевому рівнях.

Якісна оцінка явищ встановлюється за допомогою **методу порівняння** – через співвідношення з іншими подібними явищами.

Порівнюються явища, що є еталонами певних властивостей або ознак, – норми, нормативи, планові показники тощо.

У практиці застосовуються порівняння з поточними і перспективними планами, із середніми показниками, фактичними показниками за минулий бюджетний період, показниками в галузі, показниками споріднених суб'єктів господарювання, показниками підприємств інших країн тощо. Порівняння проводиться за абсолютними, відносними та середніми величинами.

Для визначення впливу окремих факторів на аналізований показник застосовують спеціальний метод – **елімінування**, сутність якого полягає в послідовному розгляді впливу кожного фактора на кінцевий результат.

Для узгодженості дохідної та видаткової частин фінансових планів і бюджетів використовується **балансовий метод** фінансового планування. За допомогою балансового методу суб'єкти господарювання здійснюють ув'язування фінансових показників із виробничими показниками, держава – розподіл і використання коштів із надходженням податків і зборів. Призначенням балансового методу є досягнення збалансованості видатків і наявних джерел фінансових ресурсів. Суб'єкти господарювання використовують балансовий метод під час складання річних, квартальних, щомісячних календарних планів надходжень та фінансування; державні органи влади та органи місцевого самоврядування – під час складання бюджетів.

Для розрахування доходів і видатків фінансового плану найефективнішим є нормативний **метод фінансового планування**. Під час формування ресурсів, а також контролю їхнього використання суб'єкти господарювання самостійно розробляють нормативи. За допомогою нормативного методу визначаються планова потреба обігових коштів, норми виробничих запасів тощо.

Під час бюджетного планування застосовуються норми та нормативи, затверджені законодавчими й нормативно-правовими актами. Приміром податковим законодавством встановлені ставки загальнодержавних податків, зборів і платежів, бюджетним законодавством – відрахування надходжень до державного та місцевих бюджетів.

При визначенні видатків бюджетних установ використовуються галузеві норми та нормативи (наприклад норма витрат на харчування одного учня, норма витрат на лікування одного хворого тощо).

Показники діяльності підприємства на перспективу розраховують за допомогою **методу коефіцієнтів**. Цей метод дає змогу оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання в майбутньому, беручи до уваги тенденції, що склалися протягом попереднього періоду. Вибірковими показниками щодо сукупності досліджених об'єктів є індексація вартості базових фондів, дооцінка товарно-матеріальних цінностей тощо.

В бюджетній сфері метод коефіцієнтів застосовують для визначення показників, які обумовлюються індексом цін виробників промислової продукції, індексом споживчих цін, продуктивності праці, рівня безробіття населення, номінальної, скоригованої на індекс споживчих цін, середньомісячної заробітної плати працівників тощо.

Розрахунково-аналітичний метод планування дає змогу прослідкувати за динамікою фінансових показників протягом окремих періодів (попередні, звітні, прогнозні). Розрахунково-аналітичний метод застосовують у тому разі, коли не встановлено норми й нормативи. Розрахунково-аналітичний метод ґрунтується на фінансових показниках звітного періоду, які коригуються в плановому періоді з урахуванням імовірних змін.

Для досягнення цілей, завдань та певних результатів діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення ефективного й результативного використання бюджетних коштів застосовують **метод оптимізації планових рішень**. За допомогою цього методу обирають найоптимальніше рішення під час розгляду різних варіантів планових розрахунків. Метод оптимізації планових рішень передбачає різноманітність критеріїв вибору залежно від об'єкта планування та його особливостей. Критеріями вибору можуть бути максимальний прибуток (дохід), мінімальні фінансові витрати, економія бюджетних коштів, максимальний результат при мінімальних витратах.

Наведений перелік не є вичерпним. Протягом останніх років було віднайдено багато різноманітних методів прогнозування та планування. Змінювання економічних умов і соціальних орієнтирів призвели до

необхідності використовувати принципово нові методи фінансового планування.

У сучасних умовах широко застосовуються **методи експертного оцінювання, прогнозування за зразком, моделювання** тощо.

1.7 Питання для контролю знань

1. У чому полягає сутність фінансового планування?
2. Подайте визначення об'єкта та суб'єкта фінансового планування.
3. Охарактеризуйте сфери виробництва та споживання.
4. Перелічіть функції фінансового планування.
5. Назвіть принципи фінансового планування.
6. Назвіть базові складники державної фінансової політики.
7. Розкрийте зміст державної фінансової політики.
8. У чому полягає завдання державної фінансової політики?
9. Поясніть сутність бюджетної політики.
10. Подайте визначення поняття «фінансовий план» та розкрийте його сутність.
11. Охарактеризуйте складники системи фінансових планів.
12. Наведіть приклади різновидів фінансових планів.
13. Назвіть складники балансу доходів та витрат суб'єктів господарювання.
14. Визначте сутність зведеного фінансового планування.
15. Охарактеризуйте зведений бюджет держави та назвіть його складники.
16. Охарактеризуйте бюджети суб'єкта господарювання.
17. Охарактеризуйте складники фінансового балансу держави.
18. Охарактеризуйте інструменти фінансової політики держави, які використовуються під час складання фінансового балансу держави.
19. Поясніть сутність грошово-кредитної (монетарної) політики держави.
20. Поясніть сутність бюджетно-податкової політики.
21. Перелічіть головні засоби грошово-кредитної (монетарної) політики.
22. Наведіть приклади інструментів бюджетно-податкової політики.
23. Визначить мету фінансового балансу регіону.
24. Охарактеризуйте складники регіонального фінансового балансу.
25. Охарактеризуйте методи фінансового планування.

1.8 Тестові завдання

1. Фінансове планування – це:

- а) діяльність щодо складання планів формування, розподілу й використання фінансових ресурсів;
- б) це сукупність державних заходів у сфері фінансової діяльності, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів;
- в) визначення доходів і видатків бюджету;
- г) процес формування макропоказників економічного та соціального розвитку держави.

2. Об'єктами фінансового планування є:

- а) фінансові ресурси;
- б) суб'єкти господарювання;
- в) бюджетні установи та організації.

3. До принципів фінансового планування належать:

- а) обґрунтованість, збалансованість, комплексність, гласність;
- б) ефективність мобілізації фінансових ресурсів;
- в) цільове використання бюджетних коштів.

4. Бюджетне планування виконує функцію:

- а) досягнення збалансованості сфер виробництва та споживання;
- б) досягнення результативності й ефективності використання бюджетних коштів;
- в) взаємоузгодженості фінансових планів.

5. Складниками державної фінансової політики є:

- а) податкова й митна політика;
- б) бюджетна й інвестиційна політика;
- в) грошово-кредитна політика;
- г) усі відповіді правильні.

6. Бюджетна політика – це:

- а) процес визначення напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період;

- б) сукупність пріоритетів та цілеспрямованої діяльності держави щодо регулювання бюджетного процесу;
- в) визначення фінансових ресурсів для реалізації державних програм.

7. Проект базових напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період схвалюється:

- а) Міністерством економіки України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Міністерством фінансів України.

8. Засади грошово-кредитної політики розробляються:

- а) Міністерством економіки України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Міністерством фінансів України;
- г) Національним банком України.

9. Головні напрями бюджетної політики розробляються на:

- а) один рік;
- б) три роки;
- в) п'ять років.

10. Прогноз економічного і соціального розвитку розробляється на:

- а) один рік;
- б) три роки;
- в) п'ять років.

11. Поточне фінансове планування – це:

- а) процес визначення фінансових ресурсів і напрямів їхнього використання протягом короткострокового періоду;
- б) процес визначення напрямів розвитку фінансів для забезпечення стабільного фінансового стану в майбутньому;
- в) процес забезпечення фінансовими ресурсами поточних витрат у межах планового періоду.

12. Фінансовий план – це:

- а) план формування й використання фінансових ресурсів;
- б) план надходжень і видатків;
- в) рух коштів та їх розподіл.

13. До системи фінансових планів належать:

- а) зведений план держави;
- б) зведений план регіону;
- в) місцеві бюджети;
- г) усі відповіді правильні.

14. Загальнодержавний фінансовий план включає:

- а) бюджети обласних рад;
- б) бюджет Пенсійного фонду України;
- в) місцеві бюджети.

15. Оперативні фінансові плани складаються на:

- а) місяць;
- б) рік;
- в) усі відповіді правильні.

16. Календарний план надходжень відображає:

- а) фінансово-господарську діяльність;
- б) платоздатність;
- в) фінансову стабільність.

17. До видатків суб'єкта господарювання належать:

- а) адміністративні витрати, витрати на збут, сировину, базові матеріали;
- б) фінансові витрати, втрати від участі капіталу, витрати на паливо;
- в) витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи;
- г) усі відповіді правильні.

18. До обов'язкових платежів суб'єкта господарювання належать:

- а) сплата податків;
- б) розрахунки за комунальні послуги та енергоносії;
- в) оплата соціальних заходів.

19. Зведене фінансове планування – це:

- а) фінансовий план держави;
- б) фінансовий план держави та окремих галузей;
- в) фінансовий план держави, окремих галузей, асоціацій.

20. Фінансовий баланс держави включає:

- а) показники фінансових ресурсів і витрат;
- б) прогнозні макропоказники економічного та соціального розвитку країни;
- в) фінансові ресурси на реалізацію державних програм.

21. Обсяг грошових коштів регулюється через:

- а) визначення облікової відсоткової ставки;
- б) управління золотовалютними резервами;
- в) систему рефінансування;
- г) усі відповіді правильні.

22. Інструментами фіскальної політики є:

- а) податкові пільги;
- б) податкові ставки;
- в) розподіл надходжень за рівнями бюджетів;
- г) усі відповіді правильні.

23. Територіальне фінансове планування спрямоване на:

- а) забезпечення рівномірного та збалансованого розвитку територій;
- б) розроблення планів економічного та соціального розвитку;
- в) розроблення балансу фінансових ресурсів територій.

24. Метод коефіцієнтів фінансового планування:

- а) визначає динаміку фінансових показників за окремі періоди;
- б) забезпечує оцінку фінансового стану в майбутньому з урахуванням змін;
- в) деталізує фінансові показники.

25. Сутність методу елімінування полягає:

- а) у визначенні факторів впливу на аналізований показник;
- б) у виборі найоптимальнішого рішення під час розгляду аналізованого показника;
- в) у визначенні співвідношення з подібними показниками.

РОЗДІЛ 2 ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

2.1 Організаційні засади бюджетного планування та прогнозування.

2.2 Індикативні показники бюджетного планування та прогнозування.

2.3 Методи бюджетного планування. Програмно-цільовий метод бюджетного планування.

2.4 Бюджетний процес. Стадії, завдання та принципи бюджетного процесу.

2.5 Учасники бюджетного процесу та їхні бюджетні повноваження.

2.6 Класифікація видатків та кредитування бюджету.

2.7 Складники бюджету.

2.1 Організаційні засади бюджетного планування та прогнозування

Складником фінансового планування є бюджетне планування. Термін «бюджетне планування» сучасні українські вчені тлумачать по-різному:

«Бюджетне планування охоплює складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження» [27].

«Бюджетне планування – це комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів із визначенням доходів і видатків бюджетів у процесі їхнього складання, розгляду й затвердження» [33].

«Бюджетне планування – централізований розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту й національного доходу між ланками бюджетної системи на підставі національної соціально-економічної програми розвитку країни в процесі складання й виконання бюджетів та позабюджетних фондів» [3].

«Бюджетне планування – це науково обґрунтований процес визначення джерел створення й напрямів використання бюджетних ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку» [10].

«Бюджетне планування – це комплекс організаційно-технічних, методичних заходів щодо визначення доходів та видатків бюджетів у процесі їхнього складання та затвердження, що здійснюється з метою забезпечення сталого економічного зростання та проведення цілеспрямованої соціальної політики держави» [18].

«Бюджетне планування – процес формування показників бюджетного змісту державними законодавчими та виконавчими органами певного рівня на певний період» [29].

Бюджетне планування ґрунтується на таких законодавчих і нормативних документах:

Конституція України визначає питання, які стосуються :

- побудови бюджетної системи на засадах справедливого й неупередженого розподілу суспільних багатств між громадянами та територіальними громадами;
- щорічного затвердження Верховною Радою України Державного бюджету України;
- визначення будь-яких видатків держави на загальносуспільні потреби, розміру й цільового спрямування цих видатків, оприлюднення звітів про доходи та видатки Державного бюджету України;
- намагання держави під час здійснення бюджетного процесу дотримуватися збалансованості бюджету України;
- контрольних строків подання проекту Закону про Державний бюджет України на наступний рік;
- здійснення контролю за надходженнями коштів до Державного бюджету України та їхнім використанням.

Бюджетний кодекс України встановлює:

- сукупність дій учасників бюджетного процесу, пов'язаних із складанням, розглядом, затвердженням, виконанням бюджетів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства та використанням бюджетних коштів;
- порядок застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, оцінювання ефективності бюджетних програм, використання коштів бюджету за бюджетними програмами;
- порядок складання прогнозу бюджету на наступні щодо планового два бюджетних періоди;
- запровадження внутрішнього контролю та аудиту в бюджетних установах;
- правові та організаційні засади міжбюджетних відносин, фінансово-бюджетний механізм їхнього регулювання;
- повноваження органів оперативного управління бюджетним процесом і розпорядників бюджетних коштів.

Закони України передбачають механізми реалізації найважливіших питань як загальнодержавного, так і регіонального значення, що пов'язані з ресурсним забезпеченням. Наприклад, Законом України від 23.03.2000 р. № 1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» визначаються правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку України, окремих галузей економіки й окремих адміністративно-територіальних одиниць, принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку, які беруть для уваги під час формування проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

Пропозиції Верховної Ради України до Основних напрямів бюджетної політики. На підставі права законодавчої ініціативи народні депутати розробляють свої пропозиції до проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період і подають їх до комітету, предметом відання якого є питання бюджету.

Цей комітет розглядає пропозиції, що надійшли, готує та подає на розгляд Верховної Ради проект постанови щодо Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період.

Верховна Рада розглядає питання щодо Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період у порядку, визначеному Регламентом Верховної Ради, не пізніше 30 квітня року, що передує плановому, або протягом тижня, відведеного для пленарних засідань Верховної Ради.

За наслідками розгляду цього питання Верховна Рада приймає рішення про прийняття проекту постанови Верховної Ради щодо Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період або про направлення цього проекту на доопрацювання.

Укази Президента України регламентують окремі фінансові та бюджетні питання щодо узгодженості державної бюджетної політики та реалізації інших державних політик. Згідно з Указом Президента України від 12.02.2015 р. № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», пріоритетним в управлінні публічними фінансами має стати підвищення прозорості та ефективності їхнього розподілу та витрачання.

Стратегічна мета, завдання й перспективи розвитку бюджетної політики в умовах застосування інтеграційних зв'язків мають ґрунтуватися на визначенні показників, які прогнозують поступовий розвиток окремих галузей національної економіки, захист внутрішнього ринку, ефективне використання

фінансових ресурсів, а також брати до уваги об'єктивну економічну ситуацію, особливості внутрішнього та міжнародного становища.

Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» передбачено проведення 62 реформ та програм, із фінансовим сектором включно, та досягнення 25 ключових показників, що оцінюють хід їхнього виконання.

Індикаторами бюджетної політики є:

- кредитний рейтинг України – Рейтинг щодо зобов'язань в іноземній валюті;
- глобальний індекс конкурентоздатності;
- валовий внутрішній продукт (за паритетом купівельної здатності) із розрахунку на одну особу;
- чисті надходження прямих іноземних інвестицій;
- максимальне співвідношення дефіциту державного бюджету й валового внутрішнього продукту;
- максимальне співвідношення загального обсягу державного боргу й гарантованого державою боргу до валового внутрішнього продукту;
- питома вага місцевих бюджетів у зведеному бюджеті держави.

Постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України конкретизують механізми бюджетних процесів. Наприклад, постановою Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 195 «Питання використання у 2015 році коштів державного фонду регіонального розвитку» визначено порядок підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися коштом державного фонду регіонального розвитку, а також механізм використання коштів зазначеного фонду.

Проведення енергетичної модернізації житлових будинків та споруд, стимулювання об'єднань співвласників багатоквартирних будівників, житлово-будівельних кооперативів та населення щодо впровадження енергоефективних заходів регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України від 17.10.2011 р. № 1056 «Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження».

Інші акти державних і місцевих органів влади спрямовані на управління фінансовими ресурсами в процесі їхнього формування та використання відповідними органами державної влади, місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Приміром Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкція щодо застосування класифікації кредитування бюджету, затверджені Наказом

Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333 призначені для чіткого розмежування видатків бюджетних установ та одержувачів бюджетних коштів за економічними показниками операцій, які здійснюються відповідно до функцій держави та місцевого самоврядування.

Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2002 р. № 57 «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» визначена процедура складання й виконання розпису Державного бюджету України, затверджено форми лімітної довідки про бюджетні асигнування та кредитування, кошторису, штатного розпису, планів використання асигнувань загального фонду бюджету, спеціального фонду державного бюджету, використання бюджетних коштів, надання кредитів із загального фонду бюджету тощо.

Для уніфікації процедур попереднього і поточного контролю при казначейському обслуговуванні розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів наказом Державної Казначейської служби України від 29.04.2013 р. № 68 затверджено Методичні рекомендації щодо переліку підтвердних документів для реєстрації бюджетних зобов'язань і проведення платежів.

З метою запровадження організаційних, фінансових та інших вимог, яких зобов'язані дотримуватися розпорядники бюджетних коштів бюджету в процесі підготовки бюджетних запитів, наказом Департаменту бюджету і фінансів Харківської міської ради від 19.08.2016 р. № 17 затверджено Інструкцію щодо підготовки бюджетних запитів до проекту бюджету міста Харкова на 2017 рік та прогнозу на 2018–2019 роки.

Державні цільові програми в системі планування та прогнозування врегульовують розв'язання фінансових питань в окремих галузях економіки або адміністративно-територіальних одиниць.

Заходи, завдання та показники державних цільових програм беруться до уваги під час складання проекту Державного бюджету України на відповідний рік шляхом визначення головними розпорядниками бюджетних коштів обсягів видатків на їхню реалізацію у складі бюджетних програм та включення центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, відповідних бюджетних запитів до пропозицій проекту Державного бюджету України.

Перелік державних цільових програм, які заплановано виконати протягом відповідного року з використанням коштів Державного бюджету України,

подається на розгляд Верховної Ради України разом із проектом Закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

Засади розроблення, затвердження й виконання державних цільових програм визначені Законом України від 18.03.2004 р. № 1621-IV «Про державні цільові програми».

Ефективності бюджетного планування сприяє **бюджетне прогнозування**.

«Бюджетне прогнозування – це процес розроблення базових показників Державного бюджету на перспективу, прогнозування найважливіших надходжень і видатків бюджету» [18].

«Бюджетне прогнозування – визначення вірогідних показників доходів і видатків бюджету на перспективу. Це науково-аналітична стадія розроблення бюджету, у процесі якої формується концепція, шляхи її вирішення й основні цілі, які повинні бути досягнуті» [16].

«Невід’ємною частиною бюджетного процесу є бюджетне прогнозування як науково-аналітична фаза стадії складання проекту бюджету, у межах якої визначаються реальні можливості формування доходів і видатків бюджетів, дефіциту (профіциту) бюджету та основні завдання бюджетної політики на наступні періоди» [30].

Завдання бюджетного прогнозування полягає у проведенні аналізу стану соціально-економічного розвитку країни, визначенні тенденцій, закономірностей, проблем і шляхів їхнього вирішення, попередженні негативних наслідків, встановленні обсягу доходів і видатків бюджету та їхньої структури, обґрунтуванні прийняття бюджетних рішень.

Бюджетним кодексом України від 08.07.2010 р. № 2456-VI визначено правові засади розроблення середньострокового бюджетного прогнозу як для бюджету, так і головних розпорядників бюджетних коштів.

Під час складання прогнозу бюджету на наступні щодо планового два бюджетні періоди середньострокове бюджетне прогнозування спрямовується:

- на формування стабільного макроекономічного середовища;
- відновлення та підтримання високих темпів економічного зростання на інноваційно-інвестиційній базі;
- забезпечення оптимального податкового та боргового навантаження;
- підвищення рівня гарантій виконання державою своїх соціальних зобов’язань.

Прогноз Державного бюджету України на наступні щодо планового два бюджетні періоди складає Міністерство фінансів України за участю

Міністерства економіки України, Національного банку України, а також головних розпорядників коштів державного бюджету.

Прогноз Державного бюджету України ґрунтується на щорічному посланні Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, прогнозних та програмних документах економічного та соціального розвитку, державних цільових програмах.

2.2 Індикативні прогнозні показники бюджетного планування та прогнозування

Бюджетним кодексом України визначено **індикативні показники**, які включаються до прогнозу Державного бюджету України на наступні щодо планового два бюджетні періоди:

- номінальний і реальний обсяги валового внутрішнього продукту, індекси споживчих цін та цін виробників, показники валютно-курсової політики, прибутку підприємств, фонду оплати праці, номінальної та реальної середньомісячної заробітної плати, продуктивності праці рівня безробіття, експорту та імпорту товарів і послуг тощо;
- різновиди доходів, фінансування, видатків і кредитування зведеного бюджету України та державного бюджету;
- державний борг та гарантований державою борг, що визначаються з урахуванням стратегії управління державним боргом;
- бюджетних програм, які забезпечують протягом декількох років виконання інвестиційних проектів, зокрема й тих, що здійснюються із залученням державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій;
- міжбюджетних трансфертів.

Підставою для формування індикативних показників проекту Державного бюджету України на плановий рік та прогнозу Державного бюджету України на наступні щодо планового два бюджетні періоди, визначення стратегічних цілей та результативних показників діяльності учасниками бюджетного процесу є базові прогнозні макропоказники економічного й соціального розвитку України, що розробляються згідно з базовими напрямками бюджетної політики на відповідний бюджетний період.

Постановою Кабінету Міністрів України від 01.07.2016 р. № 399 схвалено Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2017 рік та базових

макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2018 і 2019 роки, які застосовуються під час розроблення проекту державного та місцевих бюджетів на 2017 рік.

Базові прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2017–2019 рр. наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Базові прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2017–2019 рр.

Показник	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	Сценарій 1	Сценарій 2	Сценарій 1	Сценарій 2	Сценарій 1	Сценарій 2
	прогноз					
Валовий внутрішній продукт номінальний, млрд грн	2584,9	2574,3	2867,5	2853,4	3148,4	3108,1
Індекс споживчих цін у середньому щодо попереднього року, %	112,7	113,6	106,7	109,2	105,6	107
Середньомісячна заробітна плата працівників номінальна, грн	5988	5954	6825	6776	7751	7577

Кабінет Міністрів України уточнює базові прогнозні макропоказники із урахуванням соціально-економічної ситуації й прогнозу вірогідних внутрішніх та зовнішніх ризиків. Уточненні показники враховуються під час підготовки проекту державного бюджету на відповідний рік.

2.3 Методи бюджетного планування. Програмно-цільовий метод бюджетного планування

Під час здійснення бюджетного планування та прогнозування застосовують такі **методи бюджетного планування**: нормативний, балансовий, екстраполяційний (коефіцієнтів), економічного аналізу, прямого розрахунку та програмно-цільовий.

Нормативний метод регламентує планування окремих показників доходів та видатків на підставі встановлених нормативів. Наприклад, згідно з Бюджетним кодексом України, до доходів загального фонду місцевих бюджетів зараховується 60 % податку на доходи фізичних осіб, 100 % податку та прибуток підприємств та установ комунальної власності тощо.

За рівнем охоплення нормативи поділяються на узагальнені й деталізовані.

За допомогою узагальнених нормативів розраховуються видатки на освіту (фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня), охорону здоров'я (фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного мешканця адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня року, що передусе планованому).

Деталізовані нормативи встановлюються щодо кожної статті кошторису головних розпорядників коштів та бюджетних установ.

Балансовий метод забезпечує збалансованість дохідної та видаткової частини бюджету. Застосування цього методу унеможливорює виникнення диспропорцій між доходами та видатками в процесі бюджетного планування, а також створює передумови для оптимального розподілу бюджетних коштів між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування, встановлює взаємозв'язок між задоволенням потреб і наявним фінансовим ресурсом, підвищує обґрунтованість обсягу показників та визначає пріоритетність напрямів використання коштів.

Метод екстраполяції (коефіцієнтів) ґрунтується на застосуванні відповідних коефіцієнтів для визначення динаміки бюджетних показників. Плануються такі показники на підставі досягнутого в попередньому році рівня, з урахуванням коефіцієнтів, що відображають зміни, які передбачаються в плановому періоді. Наприклад, для розрахування потреби щодо видатків на 2017 рік застосовуються індекс споживчих цін (108,1 %) та індекс цін виробників промислової продукції (108,5 %).

Метод економічного аналізу використовують для зіставлення планових показників із фактичними у грошовому вираженні, а також під час визначення питомої ваги окремих показників у загальній величині, рівня виконання бюджетних показників за певний період. За допомогою такого аналізу встановлюють причини невиконання доходів та видатків бюджету, ефективність використання бюджетних коштів, тенденції зростання або спадання фінансування галузей та напрямів тощо. Аналіз змінювання показників протягом планового періоду та впливу факторів порівняно з базовим періодом є підставою для прийняття оперативних управлінських рішень та розроблення прогнозу на перспективу.

Метод прямого розрахунку полягає у здійсненні детальних розрахунків по кожному джерелу дохідної частини бюджету, а також по кожному напрямку видатків бюджету. Приміром планування єдиного податку передбачає здійснення розрахунків по кожній групі його платників. Метод прямого

розрахунку застосовується під час складання кошторису, який містить обґрунтовані детальні розрахунки по кожній зі статей.

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі України застосовується з 2002 року на рівні державного бюджету. Бюджетним кодексом України запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів передбачено з 1 січня 2017 року.

Програмно-цільовий метод – метод управління бюджетними коштами з метою досягнення певних результатів унаслідок використання коштів бюджету й застосування оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу.

Концепцією застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, затвердженою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р, визначено, що метою запровадження програмно-цільового методу в бюджетному процесі є встановлення безпосереднього взаємозв'язку між наданими бюджетними коштами й результатами їхнього використання, щоб забезпечити:

- прозорість бюджетного процесу, тобто чітке визначення цілей і завдань для досягнення яких витрачаються бюджетні кошти, підвищення рівня контролю за результатами виконання бюджетних програм;

- визначення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення встановлених цілей і виконання завдань, а також аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм;

- упорядкування організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування й виконання бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності щодо реалізації кожної бюджетної програми між головним розпорядником бюджетних коштів і виконавцем бюджетних програм;

- збільшення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотриманням відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їхнього виконання;

- підвищення якості розроблюваної бюджетної політики, ефективності розподілу й використання бюджетних коштів.

Елементами програмно-цільового методу визначено:

- середньострокове планування доходів та видатків;

- розроблення бюджетних програм та показників виконання бюджетних програм;

- аналіз, оцінювання та моніторинг програм;
- планування капітальних вкладень;
- запровадження сучасних методів залучення громадськості до бюджетного процесу.

Базовим елементом програмно-цільового методу є бюджетна програма.

Складники програмно-цільового методу наведено на рисунку 2.1.

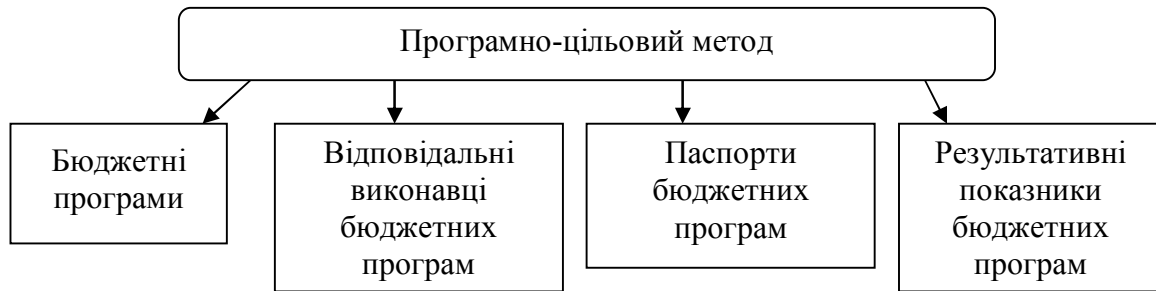

Рисунок 2.1 – Складники програмно-цільового методу

Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначає та реалізує які розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Складниками бюджетної програми є мета, завдання, напрями діяльності, результативні показники.

Мета бюджетної програми відображає цілі, яких необхідно досягти під час виконання бюджетної програми протягом середньострокового періоду, співвідноситься з пріоритетами державної політики у відповідній сфері, визначеними нормативно-правовими актами, та спрямована на досягнення стратегічних цілей головного розпорядника бюджетних коштів. Мета повинна бути чіткою, реальною та досяжною.

Завдання бюджетної програми висвітлюють головні етапи й шляхи виконання бюджетної програми протягом бюджетного періоду та спрямовані на досягнення її мети. Завдання мають бути чітко сформульованими, конкретними, а їхнє виконання може бути перевірено за допомогою результативних показників бюджетної програми.

Напрями діяльності – заходи, що спрямовуються на досягнення мети та забезпечують виконання завдань у межах коштів, передбачених на виконання бюджетної програми.

Результативні показники бюджетної програми включають кількісні та якісні показники, які використовуються для оцінювання її ефективності та

визначають результативність програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення визначеної мети та виконання завдань.

Такі показники підтверджуються офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного й внутрішньогосподарського (управлінського) обліку.

Перелік результативних показників щодо кожної програми розробляється головними розпорядниками бюджетних коштів відповідно до Наказу Міністерства фінансів України від 27.07.2011 р. № 945 «Про затвердження Примірного переліку результативних показників бюджетних програм для місцевих бюджетів за видатками, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів».

Методологія бюджетного процесу на засадах програмно-цільового методу передбачає використання результативних показників бюджетних програм на всіх його стадіях під час складання та виконання бюджетів, контролю та аудиту використання бюджетних коштів.

Відповідно до методології програмно-цільового методу результативні показники поділяються на чотири групи: показники затрат, продукту, ефективності та якості. Їх формулювання й аналіз дають змогу визначити рівень економності, ефективності та результативності використання бюджетних коштів.

Порядок використання коштів державного бюджету за бюджетними програмами, що вперше визначені Законом про Державний бюджет України, затверджується протягом 45 днів з дня його прийняття.

Якщо бюджетна програма продовжує реалізовуватися протягом наступних бюджетних періодів, порядок використання бюджетних коштів за такою бюджетною програмою (з урахуванням змін до цього порядку, внесених у разі необхідності) діє до завершення її реалізації.

Порядок використання бюджетних коштів має містити:

- цілі та напрями використання бюджетних коштів;
- відповідального виконавця бюджетної програми, підстави або критерії залучення одержувачів бюджетних коштів до виконання бюджетної програми;
- завдання головного розпорядника бюджетних коштів, розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (одержувачів бюджетних коштів);
- конкурсні вимоги щодо інвестиційних програм (проектів), включно з порядком та критеріями їхнього відбору;
- критерії та умови відбору суб'єктів господарювання, яким надається державна підтримка з бюджету, а також визначення обсягу такої підтримки;

- умови та критерії конкурсного відбору позичальників та проектів (програм), для реалізації яких надаються кредити з бюджету;
- умови надання кредитів із бюджету та їхнього повернення, зокрема положення щодо здійснення контролю за їхнім поверненням;
- інші положення щодо особливостей бюджетної програми.

Виконавців бюджетної програми визначено в «Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі», затвердженій Наказом Міністерства фінансів України від 14.12.2001 р. № 574 у редакції Наказу Міністерства фінансів України від 24.11.2010 р. № 1455.

Відповідальний виконавець бюджетних програм визнається головним розпорядником бюджетних коштів за погодженням із Міністерством фінансів України (місцевим фінансовим органом).

Відповідальним виконавцем бюджетних програм може бути головний розпорядник бюджетних коштів за бюджетними програмами, виконання яких забезпечується його апаратом, та/або розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня, який виконує бюджетні програми в системі головного розпорядника.

Відповідальний виконавець безпосередньо забезпечує та/або координує виконання однієї чи декількох бюджетних програм у системі головного розпорядника, є юридичною особою, має окремий рахунок та бухгалтерський баланс.

Відповідальний виконавець бюджетних програм у процесі їхнього виконання забезпечує цільове та ефективне використання фінансових коштів протягом усього строку реалізації відповідних програм у межах визначених бюджетних призначень.

Найвпливовішим елементом програмно-цільового методу є паспорт бюджетної програми, який розробляється головними розпорядниками бюджетних коштів щороку за кожною бюджетною програмою.

Паспорт бюджетної програми – документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет).

Паспорти бюджетних програм складають усі головні розпорядники бюджетних коштів за кожною бюджетною програмою, крім бюджетних програм Пенсійного фонду України; бюджетними програмами, які створюються протягом року шляхом використання коштів резервного фонду бюджету; із

повернення кредитів до бюджету; із відшкодування збитків, завданих громадянинові внаслідок незаконних дій органів дізнання, досудового слідства, прокуратури й суду, вартості конфіскованого та безгосподарного майна, стягнутого в дохід держави, відшкодування збитків, завданих фізичній чи юридичній особі внаслідок незаконних рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, їхніх посадових і службових осіб; за загальнодержавними витратами; із забезпечення виконання рішень суду, що гарантовані державою.

Головні розпорядники розробляють проекти паспортів бюджетних програм і подають їх на затвердження до Міністерства фінансів України протягом 30 днів після набрання чинності Закону про Державний бюджет України. Правила складання паспортів бюджетних програм звітів про їх виконання затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 26.08.2014 р. № 836.

Паспорти бюджетних програм головного розпорядника затверджуються спільним наказом головного розпорядника та Міністерства фінансів України в трьох примірниках протягом 45 днів від дня набуття чинності Закону про Державний бюджет України.

Один примірник спільного наказу про затвердження паспортів бюджетних програм залишається в Міністерстві фінансів України, другий – передається відповідному головному розпоряднику, третій – у встановленому порядку передається до Державної казначейської служби України.

Програмно-цільовий метод бюджетного процесу передбачає складання прогнозу бюджету на наступні щодо планового два бюджетні періоди відповідно до ст. 21 Бюджетного кодексу України.

Запровадження програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів уможливить значне підвищення ефективності використання бюджетних механізмів для досягнення стратегічних цілей держави у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури, соціального захисту та культури й відстеження обсягу та якості послуг, що надаються.

2.4 Бюджетний процес. Стадії, завдання та принципи бюджетного процесу

Бюджетне планування є складником бюджетного процесу, що передбачає порядок складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету.

Бюджетним кодексом України визначено, що «**бюджетний процес** – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду,

затвердження, виконання бюджетів, звітування про їхнє виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства».

Головними завданнями бюджетного процесу є:

- отримання обґрунтованих обсягів фінансових ресурсів, які, згідно зі стратегією економічної і соціальної політики держави та органів місцевого самоврядування, спрямовуються на виконання відповідних функцій;
- визначення пріоритетних напрямів використання бюджетних коштів і своєчасне фінансування соціально-економічних програм;
- забезпечення збалансованості бюджету, цільового, ефективного та раціонального використання бюджетних коштів.

Бюджетний кодекс України виокремлює чотири **стадії бюджетного процесу:**

- складання проектів бюджетів, що детально регламентується у гл. 6 Бюджетного кодексу України щодо державного бюджету та статтях 75–76 зазначеного Кодексу щодо місцевих бюджетів;
- розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет) що чітко та послідовно визначається у гл. 7 Бюджетного кодексу України щодо державного бюджету та ст. 77 зазначеного Кодексу щодо місцевих бюджетів;
- виконання бюджету, зокрема внесення змін до Закону України про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет), що регламентовано у гл. 8, гл. 9 Бюджетного кодексу України щодо державного бюджету та статтях 78–79 зазначеного Кодексу щодо місцевих бюджетів;
- підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього, що визначено у гл. 10 Бюджетного кодексу України щодо державного бюджету та ст. 80 зазначеного Кодексу щодо місцевих бюджетів.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінюється ефективність управління бюджетними коштами відповідно до законодавства.

Усі стадії бюджетного процесу взаємопов'язані. Цей процес триває протягом трьох років: складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження відбуваються у рік, що передує плановому; виконання бюджету (бюджетний період) – один рік; складання звіту про виконання бюджету і його затвердження – протягом наступного року після стадії виконання (бюджетного періоду).

Перша стадія бюджетного процесу передбачає складання проектів державного та місцевих бюджетів шляхом визначення обсягу коштів, необхідних для функціонування держави й органів місцевого самоврядування.

Згідно з Конституцією України та Бюджетним кодексом України, повноваження щодо складання проекту бюджету і проекту закону про державний бюджет належать Кабінету Міністрів України. Проект державного бюджету складається Міністерством фінансів України. Проекти рішень про відповідні місцеві бюджети готують Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад.

Проект закону про державний бюджет повинен відповідати вимогам Основних напрямів бюджетної політики.

Для підготовки проекту Державного бюджету України Міністерство фінансів України розробляє і доводить до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції щодо підготовки бюджетних запитів.

Головні розпорядники бюджетних коштів забезпечують складання бюджетних запитів та подають їх Міністерству фінансів України відповідно до вимог інструкції щодо підготовки бюджетних запитів.

Міністерство фінансів України (місцеві фінансові органи) на будь-якому етапі складання й розгляду проекту Державного бюджету України (місцевих бюджетів) аналізують бюджетний запит, поданий головним розпорядником бюджетних коштів, щодо його відповідності меті, пріоритетності, а також ефективності використання бюджетних коштів.

На підставі результатів аналізу, зокрема звітів про виконання паспортів бюджетних програм, висновків про результати контрольних заходів, проведених органами, уповноваженими здійснювати контроль за дотриманням бюджетного законодавства, Міністр фінансів України (керівник місцевого фінансового органу) приймає рішення про включення бюджетного запиту до проекту Державного бюджету України (місцевого бюджету).

За підсумками цього процесу Міністерство фінансів України готує подання проекту державного бюджету до Кабінету Міністрів України, а місцевий фінансовий орган – Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад.

Кабінет Міністрів України приймає постанову про схвалення проекту закону про Державний бюджет України та подає його й відповідні матеріали Верховній Раді України та Президенту України не пізніше 15 вересня року, що передує плановому.

Друга стадія бюджетного процесу присвячена розгляду проекту бюджету та ухваленню акта про бюджет. Зазначена процедура стосовно проекту Закону України про Державний бюджет України чітко й детально регламентована Бюджетним кодексом України, а також визначена у Регламенті Верховної Ради України.

На відміну від стандартної процедури розгляду проектів законів, що складається із трьох стадій, розгляд Закону про Державний бюджет України передбачає застосування спеціальної, більш складної процедури, із введенням додаткового законочитання.

На першому читанні Голова Комітету Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання бюджету, доповідає про відповідність проекту Закону України про державний бюджет Бюджетному кодексу України та Основним напрямам бюджетної політики. Для подальшого розгляду законопроект виноситься лише за наявності рішення про прийняття до розгляду проекту закону в першому читанні.

Під час другого читання проекту закону про державний бюджет в обов'язковому порядку розглядаються та затверджуються показники необхідні для формування місцевих бюджетів, а саме: загальний обсяг дефіциту (профіциту), доходів і видатків Державного бюджету України, розмір мінімальної заробітної плати та рівень забезпечення прожиткового мінімуму на наступний бюджетний період, обсяг міжбюджетних трансфертів (освітня й медична субвенції, субвенції на здійснення державних програм соціального захисту, базова та реверсна дотації) тощо.

Ці показники повинні бути прийняті до 20 листопада року, що передує планованому. Зазначена процедурна вимога безпосередньо пов'язана з положеннями ст. 75 та ст. 77 Бюджетного кодексу України, відповідно до яких Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад схвалюють проект рішення про місцевий бюджет згідно із затвердженими показниками міжбюджетних трансфертів.

Беручи до уваги значення Закону України про Державний бюджет України, щодо нього встановлено чіткий термін прийняття – до 1 грудня року, що передує плановому.

Місцеві бюджети затверджуються рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих рад до 25 грудня року, що передує плановому.

Якщо до 1 грудня року, що передує плановому, Верховною Радою України не прийнято Закон про Державний бюджет України, Верховна Рада

Автономної Республіки Крим, відповідні місцеві ради під час затвердження відповідних місцевих бюджетів беруть до уваги обсяги міжбюджетних трансфертів (освітня й медична субвенції, субвенції на здійснення державних програм соціального захисту, базова та реверсна дотації), визначені у Законі про Державний бюджет України на попередній бюджетний період.

Третя стадія бюджетного процесу висвітлює процедуру виконання бюджету, що здійснюється протягом бюджетного періоду. Бюджети виконують згідно з розписом, що відповідно до бюджетних призначень затверджується Міністром фінансів України щодо Державного бюджету України та керівниками місцевих фінансових органів щодо місцевих бюджетів.

Виконання бюджетів забезпечують Кабінет Міністрів України та відповідні місцеві органи державної виконавчої влади.

Міністерство фінансів здійснює загальну організацію та управління виконанням державного бюджету, зокрема щодо доходів.

Державна казначейська служба України обслуговує бюджети, веде бухгалтерський облік усіх надходжень та видатків тощо.

Головні розпорядники, розпорядники нижчого рівня та одержувачі бюджетних коштів здійснюють видатки.

У разі необхідності Міністерство фінансів України через Кабінет Міністрів України або уряд безпосередньо можуть ініціювати внесення змін до Закону України про Державний бюджет України до Верховної Ради України. Внесення до бюджету зміни не повинні стосуватися захищених видатків бюджету.

Протягом бюджетного періоду складається місячна та квартальна фінансова звітність.

Порядок її складання визначено в ст. 59–61 Бюджетного кодексу України. Цей порядок деталізується у Положенні Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, Положенні про Державну казначейську службу України, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215, Постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» від 28.02.2000 р. № 419, «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» від 28.02.2002 р. № 228, Наказі Міністерства фінансів України «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» від 28.01.2002 р. № 57.

Четверта стадія бюджетного процесу охоплює питання зведення, складання та подання звітності про виконання бюджету. У цьому процесі беруть участь головні розпорядники та Державна казначейська служба України.

До 31 грудня поточного року Державна казначейська служба України закриває всі рахунки, відкриті в поточному бюджетному періоді для розпорядників бюджетних коштів.

Річний звіт про виконання Закону про Державний бюджет України подається Кабінетом Міністрів України Верховній Раді України, Президенту України та Рахунковій палаті не пізніше 1 травня року, наступного за звітним.

Рахункова палата протягом двох тижнів з дня офіційного подання Кабінетом Міністрів України річного звіту про виконання Закону про Державний бюджет України готує та подає до Верховної Ради України висновки про виконання закону про Державний бюджет України. У висновках подається оцінка ефективності управління коштами державного бюджету, а також пропозиції щодо усунення порушень, встановлених у звітному бюджетному періоді, та вдосконалення бюджетного процесу загалом.

Верховна Рада України розглядає річний звіт щодо виконання Закону про Державний бюджет України за спеціальною процедурою, визначеною Регламентом Верховної Ради України.

У двомісячний термін після завершення бюджетного періоду (до 1 березня поточного року) річний звіт про виконання місцевого бюджету подається до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих рад, затверджується або приймається інше рішення з цього приводу.

Стадії бюджетного процесу ґрунтуються на таких **принципах**:

– розподілу повноважень представницьких та виконавчих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, який означає, що кожному органу, який бере участь у бюджетному процесі, належить певна компетенція, за межі якої він не може виходити. Втручання інших органів у процес складання, затвердження й виконання бюджету не допускається, крім випадків, зазначених у законодавстві;

– реальності внесення показників доходів і видатків, який визначає, що доходи мають включатися до бюджету за джерелами, видатки – за цільовим призначенням;

– гласності, який означає, що показники бюджету й звіту про його виконання повинні оприлюднюватися через засоби масової інформації;

– наочності, тобто показники бюджету у поєднанні із загальноекономічними показниками України відображаються за допомогою

засобів максимальної інформативності результатів порівняльного аналізу, визначення темпів і пропорцій економічного розвитку;

– порівняльності, який полягає в систематизації доходів і видатків бюджету за певними ознаками, що уможлиблює порівняння загальнодержавних і міжнародних бюджетних даних;

– повноти обсягу бюджету: означає, що до кожного бюджету включаються всі кошти;

– застосування балансового методу, спрямованого на встановлення правильного співвідношення між доходами й видатками всіх бюджетів, а також між натуральними та фінансовими показниками.

Бюджетним періодом для всіх бюджетів, що становлять бюджетну систему України, є один календарний рік, який починається 1 січня кожного року і закінчується 31 грудня того самого року.

Згідно зі ст. 96 Конституції України Державний бюджет України затверджується щорічно Верховною Радою України на період з 1 січня по 31 грудня. Неприйняття Верховною Радою України Закону про Державний бюджет України до 1 січня відповідного року не є підставою для встановлення іншого бюджетного періоду.

Відповідно до Конституції України бюджетний період для Державного бюджету України за особливих обставин може бути іншим.

Особливими обставинами, за яких Державний бюджет України може бути затверджений на інший бюджетний період, є введення воєнного та оголошення надзвичайного стану в Україні.

2.5 Учасники бюджетного процесу та їхні бюджетні повноваження

У бюджетному процесі на всіх його стадіях задіяні учасники бюджетного процесу.

Учасниками бюджетного процесу є органи, установи та посадові особи, які мають бюджетні повноваження (права та обов'язки щодо управління бюджетними коштами). У бюджетному процесі беруть участь усі органи державної влади, органи місцевої влади та органи місцевого самоврядування, бюджетні установи, організації, які мають відношення до бюджетної діяльності. Інші юридичні, а також фізичні особи за чинним законодавством не можуть бути суб'єктами бюджетних відносин, і, відповідно, не є учасниками бюджетного процесу. Вони можуть бути лише одержувачами бюджетних

коштів, але отримують їх не безпосередньо, а через учасників бюджетного процесу, зокрема розпорядників бюджетних коштів.

Бюджетні повноваження учасників бюджетного процесу регулюються Конституцією України, Бюджетним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами.

Верховна Рада України:

- розробляє пропозиції до проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період та приймає постанову про схвалення або взяття до відома з цього питання;

- розглядає проект Закону про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період, ухвалює його та вносить зміни й доповнення до Закону про Державний бюджет України;

- здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу;

- заслуховує звіти про стан виконання Державного бюджету України, розглядає та приймає рішення щодо звіту про виконання Закону про Державний бюджет України;

- здійснює інші повноваження, встановлені Конституцією України, Бюджетним кодексом України.

Комітет Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання бюджету:

- бере участь у всіх стадіях бюджетного процесу;

- розглядає і вносить пропозиції до Основних напрямів бюджетної політики, проект яких надається урядом;

- здійснює контроль за відповідністю поданого Кабінетом Міністрів України проекту Закону про Державний бюджет України Основним напрямам бюджетної політики на наступний бюджетний період;

- готує Бюджетні висновки, що приймаються Верховною Радою України;

- бере участь у підготовці, розгляді, узагальненні пропозицій, доповідях на всіх стадіях розгляду й затвердження проекту Закону України про Державний бюджет України;

- забезпечує контроль за відповідністю законопроектів, поданих на розгляд Верховній Раді України, бюджетному законодавству;

- здійснює інші повноваження, передбачені Законом України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР.

Президент України:

– підписує Закон України про Державний бюджет України на відповідний бюджетний рік;

– у разі незгоди із Законом України про державний бюджет, прийнятим Верховною Радою України, накладає вето на окремі його статті або на Закон загалом;

– в установленому чинним законодавством порядку вносить на розгляд Верховної Ради України зміни та доповнення до Закону України про Державний бюджет України;

– вносить на розгляд Верховної Ради України законопроекти, які стосуються бюджетного процесу;

– здійснює інші повноваження, встановлені Конституцією України, Бюджетним кодексом України.

Кабінет Міністрів України:

– подає на розгляд Верховної Ради України проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період;

– розробляє проект Закону України про Державний бюджет України та доопрацьовує його після першого та другого читань у Верховній Раді України;

– забезпечує виконання Державного бюджету України;

– подає річний звіт про виконання Державного бюджету України Верховній Раді України;

– доводить до відома Ради міністрів Автономній Республіці Крим, місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів відповідних рад положення та показники міжбюджетних трансфертів та інші показники, необхідні для затвердження місцевих бюджетів;

– здійснює інші повноваження, встановлені Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Законом України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р. № 794-VII.

Рахункова палата України:

– від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їхнім використанням;

– забезпечує контроль за використанням бюджетних коштів, наданих із Державного бюджету України, у частині фінансування повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування;

– здійснює зовнішній контроль за аудитом фінансової та господарської діяльності бюджетних установ у частині контролю за використанням коштів Державного бюджету України;

- проводить експертизу поданого до Верховної Ради України проекту Закону про Державний бюджет України та готує відповідні висновки;
- аналізує річний звіт про виконання Закону про Державний бюджет України та готує відповідні висновки та оцінює ефективність управління коштами державного бюджету, а також надає пропозиції щодо усунення встановлених порушень і вдосконалення бюджетного законодавства;
- здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Законом України «Про Рахункову палату України» від 02.07.2015 р. № 576-VIII .

Міністерство фінансів України:

- визначає організаційно-методичні засади бюджетного планування, загальний рівень доходів і видатків бюджету, обсяг його фінансування для підготовки пропозицій до проекту Державного бюджету України;
- готує та подає на розгляд Кабінету Міністрів України проект Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік, пропозиції щодо внесення змін до Державного бюджету України;
- розробляє та надає головним розпорядникам бюджетних коштів інструкції щодо підготовки бюджетних запитів, визначає порядок і термін їхнього подання;
- у межах своїх повноважень здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу;
- здійснює методичне керівництво щодо питань складання та виконання бюджету;
- регулює фінансові взаємовідносини між державним бюджетом і державними цільовими фондами;
- подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо вдосконалення міжбюджетних відносин;
- здійснює інші повноваження, встановлені Бюджетним кодексом України, поточними законами про державний бюджет, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» від 20.08.2014 р. № 375, іншими нормативно-правовими актами.

Державна казначейська служба України:

- через систему електронних платежів Національного банку України здійснює розрахунково-касове обслуговування розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів, операцій з коштами бюджетів, спільних із міжнародними фінансовими організаціями проектів;

– визначає механізм казначейського обслуговування державного й місцевих бюджетів, установлення єдиних правил бухгалтерського обліку та звітності про виконання державного і місцевих бюджетів, кошторисів розпорядників бюджетних коштів;

– відкриває й закриває рахунки поточного бюджетного періоду, а також відкриває рахунки наступного бюджетного періоду;

– обслуговує базу даних щодо мережі розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, складає єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів;

– здійснює реєстрацію та облік бюджетних зобов'язань розпорядників і одержувачів бюджетних коштів;

– проводить бухгалтерський облік усіх надходжень і витрат Державного бюджету України та місцевих бюджетів, зводить та складає звітність про виконання державного, місцевих і зведеного бюджетів, подає звітність органам законодавчої і виконавчої влади в обсязі та строки, визначені бюджетним законодавством;

– у межах своїх повноважень контролює здійснення бюджетних повноважень під час зарахування надходжень, прийняття зобов'язань та проведення платежів за цими зобов'язаннями, дотримання учасниками бюджетного процесу бюджетного законодавства;

– призупиняє операції з бюджетними коштами та ініціює призупинення бюджетних асигнувань у разі вчинення учасником бюджетного процесу порушення бюджетного законодавства;

– виконує контрольні функції, пов'язані із закупівлею товарів, робіт і послуг за державні кошти відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII;

– здійснює інші повноваження, визначені Бюджетним кодексом України, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України» від 15.04.2015 р. № 215, актами Міністерства фінансів України, іншими нормативно-правовими актами.

Національний банк України:

– відкриває для Державної казначейської служби України Єдиний казначейський рахунок;

– розробляє Основні засади грошово-кредитної політики на наступний бюджетний рік, подає їх до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України;

– аналізує вплив грошово-кредитної політики України на стан її соціально-економічного розвитку та розробляє пропозиції щодо внесення до неї відповідних змін;

– подає до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України відомості про частину прогнозованого прибутку до розподілу поточного року;

– здійснює інші повноваження, встановлені Бюджетним кодексом України, Законом України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV.

Державна аудиторська служба України:

– перевіряє під час державного фінансового контролю грошові та бухгалтерські документи, звіти, кошториси й інші документи, що підтверджують надходження, витрачання коштів та матеріальних цінностей, документи щодо проведення процедур державних закупівель, дані на електронних носіях, перевіряє фактичну наявність цінностей (коштів, цінних паперів, сировини, матеріалів, готової продукції, устаткування тощо);

– надає міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, державним органам, іншим підконтрольним установам обов'язкові для розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які призвели (можуть призвести) до вчинення порушень та виникнення недоліків у діяльності підконтрольних установ, а також отримує від зазначених органів інформацію щодо розгляду таких пропозицій і рекомендацій;

– в межах повноважень призупиняє бюджетні асигнування, операції з бюджетними коштами в установленому законодавством порядку, а також застосовує та ініціює інші заходи щодо впливу в разі встановлення порушень законодавства;

– порушує перед керівниками відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій питання про притягнення до відповідальності винних осіб;

– у випадках, передбачених законом, накладає адміністративні стягнення;

– здійснює інші повноваження, визначені Указом Президента України «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» від 03.02.2016 р. № 43.

Місцеві державні адміністрації:

– складають і подають на затвердження ради проект відповідного бюджету та забезпечують його виконання;

– звітують перед відповідною радою про його виконання;

– в установленому порядку подають до органів виконавчої влади вищого рівня фінансові показники й пропозиції стосовно проекту Державного бюджету України, пропозиції щодо обсягу коштів Державного бюджету України для їхнього розподілу між територіальними громадами, розмірів дотацій і субсидій, дані про зміни в складі об'єктів, що підлягають бюджетному фінансуванню, баланс фінансових ресурсів для врахування їх під час визначення розмірів субвенцій, а також для бюджетного вирівнювання, виходячи із забезпеченості мінімальних соціальних потреб;

– здійснюють фінансування підприємств, установ та організацій освіти, культури, науки, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, соціального захисту населення, переданих у встановленому законом порядку в управління місцевої державної адміністрації вищими органами державної та виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, що репрезентують спільні інтереси територіальних громад, а також заходів, пов'язаних із розвитком житлово-комунального господарства, упорядкуванням та шляховим будівництвом, охороною довкілля та громадського порядку, інших заходів, передбачених законодавством;

– здійснюють інші повноваження, встановлені Бюджетним кодексом України, Законом України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. № 586-XIV, іншими нормативно-правовими актами.

Місцеві ради:

– розглядають і затверджують відповідний місцевий бюджет, вносять до нього зміни;

– забезпечують контроль за виконанням відповідного місцевого бюджету;

– установлюють місцеві податки й збори та розміри їхніх ставок у межах, визначених законодавством;

– приймають рішення щодо випуску місцевих позик;

– розглядають та затверджують річний звіт про виконання місцевого бюджету після завершення бюджетного періоду або приймають інше рішення;

– здійснюють інші повноваження, встановлені чинним законодавством, зокрема Бюджетним кодексом України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР.

Виконавчі органи місцевих рад:

– складають і подають на затвердження проекти відповідного бюджету та забезпечують його виконання;

- готують програми соціально-економічного й культурного розвитку місцевих громад, цільових програм із інших питань місцевого самоврядування, організовують їхнє виконання та готують звіти про результати цього виконання;
- забезпечують контроль за відповідністю показників затверджених бюджетів, бюджетного розпису та кошторисів бюджетних установ стосовно бюджетів районів у містах, сільських, селищних рад;
- забезпечують виконання затвердженого місцевого бюджету та готують звіт про його виконання за підсумками бюджетного періоду;
- здійснюють інші повноваження, встановлені Бюджетним кодексом України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР, іншими нормативно-правовими актами.

Головні розпорядники бюджетних коштів:

- розробляють плани діяльності на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди (зокрема заходи щодо реалізації інвестиційних проектів);
- організовують та забезпечують на підставі плану діяльності та індикативних прогнозних показників бюджету на наступні щодо планового два бюджетні періоди складання проекту кошторису та бюджетного запиту й подають їх до Міністерства фінансів України (місцевого фінансового органу);
- приймають рішення щодо делегування повноважень на виконання бюджетної програми розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та/або одержувачами бюджетних коштів, розподіляють та доводять до них у встановленому порядку обсяги бюджетних асигнувань;
- затверджують кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (плани використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів);
- розробляють та затверджують паспорти бюджетних програм і складають звіти про їхнє виконання, аналізують показники виконання бюджетних програм (у разі застосування в бюджетному процесі програмно-цільового методу);
- здійснюють внутрішній контроль за взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів і витрачанням ними бюджетних коштів;
- здійснюють інші повноваження, встановлені Бюджетним кодексом України.

Відповідальні виконавці бюджетних програм:

- організовують і забезпечують на підставі плану діяльності та індикативних прогнозних показників бюджету складання проекту кошторису та

бюджетного запиту на наступні щодо планового два бюджетних періоди і подають їх головному розпорядникові бюджетних коштів;

- отримують бюджетні призначення шляхом їхнього затвердження у Законі про Державний бюджет України;

- приймають рішення щодо делегування повноважень на виконання бюджетної програми розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та/або одержувачами бюджетних коштів, розподіляють та доводять до них у встановленому порядку обсяги бюджетних асигнувань;

- розробляють проекти паспортів бюджетних програм та подають головному розпорядникові бюджетних коштів, складають звіти про їхнє виконання, аналізують показники виконання бюджетних програм;

- забезпечують організацію та ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової і бюджетної звітності у порядку, встановленому законодавством;

- здійснюють інші повноваження, встановлені чинним законодавством України, а також Інструкцією про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їхньої участі в бюджетному процесі, затвердженою Наказом Міністерства фінансів України від 24.11.2010 р. № 1455 (у новій редакції).

2.6 Класифікація видатків і кредитування бюджету

Бюджетну класифікацію використовують для складання й виконання державного та місцевих бюджетів, звітування про їхнє виконання, здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших розпорядників бюджетних коштів, проведення фінансового аналізу в розрізі доходів, організаційних, функційних та економічних категорій видатків, кредитування, фінансування й боргу, а також для забезпечення загальнодержавної і міжнародної порівняності бюджетних показників.

Бюджетна класифікація є обов'язковою для застосування всіма учасниками бюджетного процесу в межах бюджетних повноважень.

Згідно із ст. 8 Бюджетного кодексу України, Міністерство фінансів України затверджує бюджетну класифікацію, зміни до неї та інформує про це Верховну Раду України.

Складники частини бюджетної класифікації наведено на рисунку 2.2.

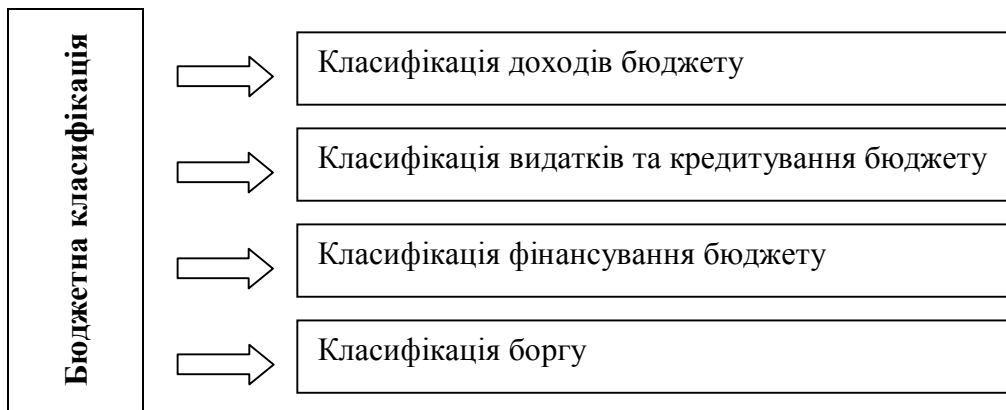

Рисунок 2.2 – Складники бюджетної класифікації

Класифікація видатків та кредитування бюджету – це єдине систематизоване згрупування видатків та кредитування бюджету відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Видатки та кредитування бюджету класифікують за:

- бюджетними програмами (програмна класифікація видатків і кредитування бюджету);
- ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків і кредитування бюджету);
- функціями, із виконанням яких пов'язані видатки та кредитування бюджету (функційна класифікація видатків і кредитування бюджету).

Програмна класифікація видатків і кредитування бюджету використовується у разі застосування в бюджетному процесі програмно-цільового методу.

Програмна класифікація видатків та кредитування місцевого бюджету формується на підставі типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 02.12.2014 р. № 1195 «Про затвердження Структури кодування програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів і Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів/Тимчасової класифікації видатків та кредитування для бюджетів місцевого самоврядування, які не застосовують програмно-цільового методу».

Програмна класифікація видатків та кредитування державного бюджету (місцевого бюджету) формується Міністерством фінансів України (місцевим фінансовим органом) за пропозиціями, поданими головними розпорядниками

бюджетних коштів під час складання проекту Закону про Державний бюджет України (проекту рішення про місцевий бюджет) у бюджетних запитах.

До застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів використовується тимчасова класифікація видатків і кредитування місцевих бюджетів, затверджена Наказом Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 р. № 11, що включає класифікацію доходів бюджету; функційну класифікацію видатків та кредитування бюджету; економічну класифікацію видатків бюджету; відомчу класифікацію видатків та кредитування державного бюджету; класифікацію кредитування бюджету; класифікацію фінансування бюджету за типом кредитора; класифікацію фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання; класифікацію боргу за типом кредитора; класифікацію боргу за типом боргового зобов'язання; тимчасову класифікацію видатків і кредитування місцевих бюджетів (із перехідною таблицею до функційної класифікації видатків і кредитування бюджету).

Відомча класифікація видатків і кредитування бюджету містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів для систематизації видатків та кредитування бюджету за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів.

Відомча класифікація видатків та кредитування відображає розподіл бюджетних коштів між головними розпорядниками цих коштів згідно із ст. 22 Бюджетному кодексу України:

– за бюджетними призначеннями, встановленими Законом про Державний бюджет України, – це установи, уповноважені забезпечити діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України в особі їхніх керівників; міністерства, Національне антикорупційне бюро України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, вищі спеціалізовані суди та інші органи, визначені Конституцією України, в особі їхніх керівників, а також Національна академія наук України, Національна академія аграрних наук України, Національна академія медичних наук України, Національна академія педагогічних наук України, Національна академія правових наук України, Національна академія мистецтв України, інші установи, уповноважені законом або Кабінетом Міністрів України реалізовувати державну політику у відповідній сфері, в особі їхніх керівників;

– за бюджетними призначеннями, встановленими рішенням про бюджет Автономної Республіки Крим, – це уповноважені юридичні особи (бюджетні установи), що забезпечують діяльність Верховної Ради Автономної Республіки

Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, а також міністерства та інші органи влади Автономної Республіки Крим в особі їхніх керівників;

– за бюджетними призначеннями, встановленими іншими рішеннями про місцеві бюджети, – це місцеві державні адміністрації, виконавчі органи та апарати місцевих рад (секретаріат Київської міської ради), структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів місцевих рад в особі їхніх керівників. Якщо згідно із законом місцевою радою не створено виконавчий орган, функції головного розпорядника коштів відповідного місцевого бюджету виконує голова такої місцевої ради.

Відомча класифікація видатків та кредитування державного бюджету затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11, типова відомча класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 14.02.2011 р. № 96.

На підставі відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету Державна казначейська служба України складає та проводить єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

Головні розпорядники бюджетних коштів визначають мережу розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів, беручи до уваги вимоги щодо формування єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів і одержувачів бюджетних коштів, а також даних такого реєстру.

Функційна класифікація видатків і кредитування бюджету має такі рівні деталізації:

– розділи, у яких систематизуються видатки та кредитування бюджету, пов'язані з виконанням функцій держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування;

– підрозділи та групи, у яких конкретизуються видатки та кредитування бюджету на виконання функцій держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування.

Функційна класифікація видатків і кредитування бюджету включає такі видатки:

– на загальнодержавні функції (вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування; фінансова, фіскальна й зовнішньоекономічна діяльність; економічна допомога зарубіжним країнам; інші функції державного управління; фундаментальні дослідження;

дослідження й розробки у сфері державного управління; проведення виборів і референдумів; обслуговування боргу; міжбюджетні трансферти);

– на оборону (військова оборона; цивільна оборона; військова допомога зарубіжним країнам; військова освіта; дослідження й розробки у сфері оборони; інша діяльність у сфері оборони);

– на охорону громадського порядку, гарантування безпеки та забезпечення судової сфери (діяльність щодо забезпечення громадського порядку, боротьба із злочинністю та охорона державного кордону; протипожежний захист та рятування; судова влада; діяльність у сфері безпеки держави; кримінально-виконавча система та виправні заходи; нагляд за додержанням законів і представницькі функції в суді; дослідження й розробки у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади; інша діяльність у сфері громадського порядку, безпеки й судової влади);

– на економічну діяльність (загальна економічна, торгівельна і трудова діяльність; сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство; паливно-енергетичний комплекс; інша промисловість і будівництво; інші галузі економіки; дослідження й розробки в галузях економіки, інша економічна діяльність);

– на транспорт, зв'язок, телекомунікації та інформатику;

– на охорону навколишнього природного середовища (запобігання та ліквідація забруднення навколишнього природного середовища; збереження природно-заповідного фонду; дослідження і розробки у сфері охорони навколишнього природного середовища; інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища);

– на житлово-комунальне господарство (житлове господарство; комунальне господарство; дослідження і розробки у сфері житлово-комунального господарства; інша діяльність у сфері житлово-комунального господарства);

– на охорону здоров'я (медична продукція та обладнання; поліклініки й амбулаторії, швидка та невідкладна допомога; лікарні та санаторно-курортні заклади; санаторно-профілактичні та протиепідемічні заходи й заклади; дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я; інша діяльність у сфері охорони здоров'я);

– на духовний і фізичний розвиток (фізична культура і спорт; культура та мистецтво; засоби масової інформації; дослідження й розробки у сфері духовного та фізичного розвитку; інша діяльність у сфері духовного та фізичного розвитку);

– на освіту (дошкільна освіта; загальна середня освіта; професійно-технічна освіта; вища освіта; післядипломна освіта; позашкільна освіта та заходи щодо позашкільної роботи з дітьми; програми матеріального забезпечення навчальних закладів; дослідження й розробки у сфері освіти; інші заклади та заходи у сфері освіти);

– на соціальний захист і соціальне забезпечення (соціальний захист на випадок непрацездатності; соціальний захист пенсіонерів; соціальний захист ветеранів війни та праці; соціальний захист сім'ї, дітей і молоді; соціальний захист безробітних; допомога у вирішенні житлового питання; соціальний захист інших категорій населення; дослідження і розробки у сфері соціального захисту; інша діяльність у сфері соціального захисту).

Економічна класифікація видатків бюджету призначена для чіткого розмежування видатків бюджетних установ і одержувачів бюджетних коштів за економічними характеристиками операцій, які здійснюються відповідно до функцій держави та місцевого самоврядування.

Економічна класифікація видатків бюджету забезпечує єдиний підхід до всіх учасників бюджетного процесу з погляду виконання бюджету.

Відповідно до економічної класифікації видатки бюджету розподіляються на поточні й капітальні.

Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету» від 12.03.2012 р. № 333 визначено:

– **поточні видатки** – це видатки на виконання бюджетних програм і забезпечення поточного функціонування бюджетних установ, проведення досліджень, розробок, заходів та надання поточних трансфертів населенню і підприємствам (установам, організаціям);

– **капітальні видатки** – це видатки на придбання базового капіталу (обладнання і предметів довгострокового користування), необоротних активів (зокрема землі, нематеріальних активів тощо), на будівництво (придбання), ремонт, модернізацію, реконструкцію й реставрацію (зокрема житла (приміщень), інших об'єктів), на створення державних запасів і резервів; на придбання капітальних активів; на невідплатні платежі, компенсацію втрат, пов'язаних з пошкодженням базового капіталу. Критерії (вартісний і часові показники) капітальних видатків регулюються чинним законодавством.

Поточні видатки включають:

- видатки на оплату праці й нарахування на заробітну плату (заробітна плата, грошове забезпечення військовослужбовців, нарахування на заробітну плату);
- використання товарів і послуг (предмети, матеріали, обладнання та інвентар, медикаменти й перев'язувальні матеріали, продукти харчування), оплата послуг (видатки на відрядження, видатки та заходи спеціального призначення, оплата комунальних послуг і енергоносіїв);
- дослідження і розробки, окремі заходи щодо реалізації державних (регіональних) програм;
- обслуговування внутрішніх і зовнішніх боргових зобов'язань;
- субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям), поточні трансферти органам державного управління інших рівнів, поточні трансферти урядам іноземних держав і міжнародним організаціям);
- соціальне забезпечення (виплати пенсій і допомоги, стипендії, інші виплати населенню);
- інші поточні видатки (сплата податків та зборів, обов'язкових платежів до бюджету, збір на обов'язкове пенсійне страхування, сплата штрафів, пені тощо).

Капітальні видатків становлять:

- придбання базового капіталу (придбання обладнання й предметів довгострокового користування; капітальне будівництво (придбання); капітальний ремонт, реконструкція та реставрація);
- створення державних запасів і резервів;
- придбання землі й нематеріальних активів;
- капітальні трансферти (капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям); капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів; капітальні трансферти урядам іноземних держав і міжнародним організаціям, капітальні трансферти населенню);
- нерозподілені видатки (кошти резервного фонду, передбачені в Державному бюджеті України, кошти на створення резервного фонду місцевого бюджету, передбачені рішенням Верховної ради Автономної Республіки Крим або відповідної місцевої ради).

Класифікація кредитування бюджету систематизує фінансування бюджету та класифікує борг за типом кредитора та боргового зобов'язання.

До переліку видатків кредитування бюджету належать:

– внутрішнє кредитування (надання внутрішніх кредитів органам державного управління інших рівнів, підприємствам, установам, організаціям, а також повернення внутрішніх кредитів органами державного управління інших рівнів, підприємствами, установами, організаціями тощо);

– зовнішнє кредитування (надання й повернення зовнішніх кредитів).

Класифікація внутрішнього фінансування бюджету за типом кредитора відображає фінансування внаслідок позик державних фондів, банківських установ, інших фінансових установ, нефінансових державних підприємств, нефінансового приватного сектору, коштів єдиного казначейського рахунку, залишків коштів на рахунках бюджетних установ, змінювання депозитів і цінних паперів, що використовується для управління ліквідністю, коригування, змінювання залишків коштів бюджетних установ.

Класифікація зовнішнього фінансування передбачає отримання позик, наданих міжнародними організаціями економічного розвитку, органами управління іноземних держав, іноземними комерційними банками, постачальниками, шляхом отримання позик, не віднесених до інших категорій, змінювання депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю, коригування.

За типом боргового зобов'язання класифікація фінансування бюджету та боргу відображає:

– загальне фінансування (довгострокові, середньострокові, короткострокові зобов'язання та векселі) та заборгованість за цими зобов'язаннями;

– фінансування внаслідок надходжень від приватизації державного майна;

– фінансування за активними операціями (змінювання депозитів і цінних паперів, що використовується для управління ліквідністю, змінювання обсягів готівкових коштів, шляхом отримання коштів єдиного казначейського рахунку) та заборгованість за ними.

2.7 Складники бюджету

Згідно із ст. 13 Бюджетного кодексу України бюджет складається із загального та спеціального фондів.

Складниками загального фонду бюджету є:

– усі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду бюджету;

– усі видатки бюджету, що здійснюються внаслідок надходжень загального фонду бюджету;

– кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету без визначення цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється шляхом надходжень до загального фонду бюджету);

– фінансування загального фонду бюджету.

Складниками спеціального фонду бюджету є:

– доходи бюджету (зокрема власні надходження бюджетних установ), які мають цільове спрямування;

– видатки бюджету, що здійснюються шляхом конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету (зокрема власних надходжень бюджетних установ);

– кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету з визначенням цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється шляхом конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету);

– фінансування спеціального фонду бюджету.

Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (зокрема трансферти, плата за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів із бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, їхнє бюджетне відшкодування.

Розподіл бюджету на загальний і спеціальний фонди, їхні складники визначаються винятково Бюджетним кодексом України та Законом про Державний бюджет України. Ці законодавчі акти є підставою для прийняття рішення Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою про створення спеціального фонду у складі місцевого бюджету.

Склад доходів загального фонду та джерела формування спеціального фонду державного бюджету деталізовано в ст. 29–31 Бюджетного кодексу України. Надходження та витрати місцевих бюджетів конкретизовано у ст. 64–71 Бюджетного кодексу України. Відповідно до ст. 71 Бюджетного

кодексу України, складником частиною спеціального фонду місцевих бюджетів є бюджет розвитку місцевих бюджетів.

У разі недостатності фінансового ресурсу, що наповнює спеціальний фонд, джерелом його формування можуть бути кошти, які передаються із загального фонду бюджету. Передавати кошти між загальним і спеціальним фондами бюджету дозволяється тільки в межах бюджетних призначень шляхом внесення змін до Закону про Державний бюджет України, прийняття рішення про місцевий бюджет або про внесення змін до нього.

Створювати позабюджетні фонди органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування та іншим бюджетним установам не дозволяється.

Бюджетний кодекс України визначає поняття **власні надходження бюджетних установ** – кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плату за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Власні надходження бюджетних установ отримуються як додаткові до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету. Бюджетні установи використовують власні надходження відповідно до частини 9 ст. 51 Бюджетного кодексу України.

Власні надходження бюджетних установ поділяються на такі групи:

- перша група – надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством;
- друга група – інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

Перелік власних надходжень бюджетних установ і організацій наведено в частині 4 ст. 13 Бюджетного кодексу України.

2.8 Питання для контролю знань

1. Поясніть сутність бюджетного планування.
2. Охарактеризуйте законодавчі та нормативні акти, які регламентують бюджетне планування.
3. Розкрийте зміст бюджетного прогнозування.
4. Охарактеризуйте макропоказники економічного і соціального розвитку України.
5. Визначте методи бюджетного планування.

6. Назвіть базові складники програмно-цільового методу бюджетного планування.
7. Розкрийте зміст бюджетного процесу.
8. У чому полягає завдання бюджетного процесу?
9. Поясніть сутність принципів бюджетного процесу.
10. Охарактеризуйте стадії бюджетного процесу.
11. Охарактеризуйте повноваження учасників бюджетного процесу.
12. У чому полягає сутність бюджетної класифікації?
13. Назвіть складники бюджетної класифікації.
14. Охарактеризуйте економічну класифікацію видатків і кредитування бюджету.
15. Охарактеризуйте відомчу класифікацію видатків бюджету.
16. Охарактеризуйте функційну класифікацію видатків бюджету.
17. Охарактеризуйте складники програмної класифікації видатків бюджету.
18. Охарактеризуйте класифікацію кредитування бюджету.
19. Розкрийте сутність загального і спеціального фондів бюджету.
20. Подайте визначення поняття «доходи бюджету» та «видатки бюджету».
21. Перелічіть складники доходів загального фонду бюджету.
22. Наведіть приклади джерел формування спеціального фонду бюджету.

2.9 Тестові завдання

1. Бюджетне планування – це:

- а) централізований розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту для забезпечення економічного і соціального розвитку держави;
- б) складання, розгляд, затвердження, виконання бюджету;
- в) визначення доходів і видатків бюджету для проведення цілеспрямованої соціальної політики;
- г) процес формування макропоказників економічного та соціального розвитку держави.

2. Завданням бюджетного планування є:

- а) забезпечення стабільного економічного і соціального розвитку держави;
- б) забезпечення збалансованості доходів і видатків;
- в) забезпечення оптимальних витрат у процесі формування бюджету.

3. Принципами бюджетного планування є:

- а) обґрунтованість макропоказників економічного і соціального розвитку;
- б) публічність і прозорість складання бюджетів;
- в) цільове використання бюджетних коштів.

4. Бюджетне планування здійснюється за допомогою:

- а) програмно-цільового та екстраполяційного методів;
- б) балансового методу та методу економічного аналізу;
- в) нормативного методу та методу прямого розрахунку;
- г) усі відповіді правильні.

5. Складниками бюджетного планування є:

- а) методологічні заходи щодо визначення доходів і видатків бюджету;
- б) управління бюджетними коштами;
- в) бюджетне прогнозування та регулювання.

6. Бюджетне прогнозування – це:

- а) процес визначення напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період;
- б) процес визначення стратегії, мети, головних напрямів розвитку держави;
- в) визначення фінансових ресурсів для реалізації державних програм.

7. Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період розробляє:

- а) Міністерство економіки України спільно з іншими центральними органами виконавчої влади;
- б) Кабінет Міністрів України спільно з іншими центральними органами виконавчої влади;
- в) Міністерство фінансів України спільно з іншими центральними органами виконавчої влади.

8. Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період Кабінет Міністрів України подає до Верховної Ради України:

- а) у п'ятиденний строк після розгляду та схвалення;
- б) у десятиденний строк після отримання;
- в) у триденний строк після розгляду та схвалення.

9. Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період ґрунтується на:

- а) показниках бюджетних запитів;
- б) головних завданнях бюджетної політики;
- в) прогнозних монетарних показниках на наступний рік;
- г) прогнозних і програмних документах економічного та соціального розвитку.

10. Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період має містити положення щодо:

- а) головних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України;
- б) пріоритетних завдань податкової політики, реалізації пріоритетних державних (цільових) програм;
- в) взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами, зокрема обґрунтування питомої ваги місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України;
- г) усі відповіді правильні.

11. Кабінет Міністрів України не пізніше 1 квітня року, що передує плановому:

- а) розглядає прогнозні монетарні показники на наступний рік;
- б) схвалює проект кошторису доходів та витрат Національного банку України;
- в) розглядає та схвалює проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період;
- г) складає проект Закону про Державний бюджет України.

12. Міністерство фінансів України подає Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період:

- а) до 20 березня року, що передує плановому;
- б) до 15 березня, що передує плановому;
- в) не пізніше 1 квітня року, що передує плановому.

13. Показники державних цільових програм враховуються:

- а) у проекті Державного бюджету під час його складання;
- б) у бюджетних запитах головних розпорядників коштів;
- в) всі відповіді правильні.

14. Перелік державних цільових програм подається на розгляд:

- а) Верховної Ради України одночасно із проектом Закону про Державний бюджет України на відповідний рік;
- б) Президенту України одночасно із проектом Закону про Державний бюджет України на відповідний рік;
- в) голові комітету, до повноважень якого належить розгляд питань бюджету, одночасно із проектом Закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

15. Головними принципами, на яких базується державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку, є:

- а) принцип цілісності, об'єктивності, науковості;
- б) принцип гласності, самостійності, рівності;
- в) принцип дотримання загальнодержавних інтересів;
- г) усі відповіді правильні.

16. Система прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку не включає:

- а) прогнози економічного і соціального розвитку України на середньо- й короткостроковий періоди;
- б) загальнодержавні програми економічного, соціального розвитку, інших державних цільових програм;
- в) показники прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку.

17. Прогноз економічного і соціального розвитку України на середньостроковий період розробляється:

- а) на п'ять років;
- б) на 3 роки;
- в) на 7 років;
- г) на 10 років.

18. Прогноз економічного і соціального розвитку України на короткостроковий період розробляється:

- а) щорічно;
- б) щоквартально;
- в) щомісячно.

19. Прогноз економічного і соціального розвитку України відображає:

а) аналіз соціально-економічного розвитку країни за попередній період і характеристику головних проблем розвитку економіки й соціальної сфери;

б) цілі та пріоритети економічного та соціального розвитку протягом середньострокового періоду та пропозиції щодо напрямів державної політики у цей період;

в) очікувані зміни зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної ситуації та їх вплив на економіку країни, а також оцінку впливу можливих заходів державної політики протягом прогнозного періоду на розвиток економіки і соціальної сфери;

г) усі відповіді правильні.

20. Середньострокове бюджетне прогнозування спрямоване:

а) на формування стійкого макроекономічного середовища;

б) на відновлення та підтримання високих темпів економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі;

в) забезпечення оптимального податкового та боргового навантаження;

г) усі відповіді правильні.

21. Значущими складниками програмно-цільового методу є:

а) бюджетні програми, відповідальні виконавці бюджетних програм, паспорти бюджетних програм, результативні показники бюджетних програм;

б) аналіз, оцінка та моніторинг програм, планування капітальних вкладень;

в) мета, завдання, напрями діяльності, результативні показники.

22. Елементами програмно-цільового методу є:

а) середньострокове планування доходів і видатків;

б) розроблення бюджетних програм і показників виконання бюджетних програм;

в) аналіз, оцінка та моніторинг програм;

г) усі відповіді правильні.

23. Верховна Рада розглядає питання щодо Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період:

а) не пізніше 30 квітня року, що передує плановому;

б) не пізніше 15 квітня року, що передує плановому;

в) не пізніше 1 квітня року, що передує плановому.

24. Народні депутати подають пропозиції до проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період:

- а) у десятиденний строк із дня надходження такого проекту до Верховної Ради;
- б) у п'ятиденний строк із дня надходження такого проекту до Верховної Ради;
- в) у триденний строк із дня надходження такого проекту до Верховної Ради.

25. Завданнями бюджетного процесу є:

- а) визначення обсягів фінансових ресурсів та напрямів використання бюджетних коштів;
- б) забезпечення збалансованості бюджету, цільового, ефективного та раціонального використання бюджетних коштів;
- в) своєчасне фінансування соціально-економічних програм;
- г) усі відповіді правильні.

26. Бюджетний кодекс України виокремлює:

- а) чотири стадії бюджетного процесу;
- б) п'ять стадій бюджетного процесу;
- в) три стадії бюджетного процесу.

27. Бюджетний процес ґрунтується на таких принципах:

- а) гласності, порівняльності, повноти, реальності, наочності;
- б) єдності, самостійності, повноти, субсидіарності;
- в) ефективності, результативності, збалансованості.

28. Бюджетний період становить:

- а) один календарний рік;
- б) три календарні роки;
- в) п'ять календарних років.

29. Проект державного бюджету складає:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) головні розпорядники коштів.

30. Бюджетний процес – це:

- а) складання, розгляд, затвердження і виконання бюджетів;
- б) регламентація бюджетного законодавства;

- в) дотримання бюджетного законодавства;
- г) визначення правових засад формування бюджету.

31. Учасниками бюджетного процесу є:

- а) Президент України, Кабінет Міністрів України;
- б) місцеві державні адміністрації, виконавчі органи місцевих рад;
- в) Конституційний Суд України, Верховний Суд України;
- г) усі відповіді правильні.

32. Державна казначейська служба України як учасник бюджетного процесу виконує такі функції:

- а) контролює здійснення бюджетних повноважень головними розпорядниками бюджетних коштів;
- б) бере участь у розробленні інструкції щодо підготовки бюджетних запитів;
- в) оцінює ефективність управління бюджетними коштами.

33. Кабінет Міністрів України як учасник бюджетного процесу виконує такі функції:

- а) контроль за цільовим і ефективним використанням коштів державного бюджету та місцевих бюджетів;
- б) розроблення проекту державного бюджету та подання його на розгляд Верховної Ради;
- в) перерозподіл бюджетних асигнувань між розпорядниками бюджетних коштів.

34. Рахункова палата як учасник бюджетного процесу виконує такі функції:

- а) контроль за надходженням і використанням коштів до Державного бюджету України;
- б) аналіз стану фінансової системи щодо фінансової стабільності;
- в) розподіл коштів між державним і місцевими бюджетами.

35. Видатки по головних розпорядниках коштів деталізуються:

- а) за економічною класифікацією;
- б) за функційною класифікацією;
- в) за відомчою класифікацією;
- г) усі відповіді правильні.

36. Поточні видатки бюджету спрямовуються:

- а) на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності;
- б) на поточне функціонування бюджетних установ, проведення досліджень, розробок, заходів;
- в) на придбання обладнання і предметів довгострокового користування.

37. Бюджетна класифікація за функційної ознакою деталізується:

- а) за розділами, підрозділами та групами видатків бюджету;
- б) за напрямками використання коштів;
- в) за головними розпорядниками коштів.

38. Класифікація кредитування бюджету деталізується :

- а) за типом кредитора та боргового зобов'язання;
- б) за внутрішнім і зовнішнім кредитуванням;
- в) за довгостроковими, середньостроковими та короткостроковими зобов'язаннями.

39. Складниками бюджету є:

- а) загальний і спеціальний фонди;
- б) спеціальний фонд і бюджет розвитку;
- в) загальний і резервний фонди.

РОЗДІЛ 3 РОЗПОРЯДНИКИ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

3.1 Головні розпорядники бюджетних коштів, їхні функції.

3.2 Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачі бюджетних коштів.

3.3 Мережа розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

3.4 Єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

3.5 Бюджетні рахунки головних розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

3.1 Головні розпорядники бюджетних коштів, їх основні функції

Для здійснення програм та заходів, які провадяться коштом бюджету, бюджетні асигнування надаються розпорядникам бюджетних коштів.

Перелік головних розпорядників коштів залежно від бюджетних призначень наведений на рисунку 3.1.

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України:

– **розпорядник бюджетних коштів** – бюджетна установа в особі їхнього керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом та здійснення витрат бюджету;

– **бюджетні установи** – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю перебувають на утриманні державного бюджету чи місцевих бюджетів відповідно. Бюджетні установи є неприбутковими. До бюджетних установ належать лікарні, школи, бібліотеки, судові органи, органи місцевої влади, органи державного контролю (контрольно-ревізійне управління), міністерства та відомства тощо.

– **головні розпорядники бюджетних коштів** – бюджетні установи в особі їхніх керівників, які, відповідно до ст. 22 Бюджетного кодексу України отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень.

Головні розпорядники коштів Державного бюджету України затверджуються у порядку, передбаченому Законом про Державний бюджет України. Головними розпорядниками бюджетних коштів Державного бюджету України є міністри й керівники центральних виконавчих органів.

Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів визначаються рішенням про місцевий бюджет. Головними розпорядниками щодо місцевих бюджетів є

керівники місцевих державних адміністрацій, департаментів, управлінь обласних, міських (зокрема районів у містах), районних виконавчих органів та обласних, міських, районних рад.

Рисунок 3.1 – Перелік головних розпорядників бюджетних коштів за бюджетними призначеннями

Головний розпорядник бюджетних коштів виконує такі функції:

- розробляє плани діяльності на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди (зокрема заходи щодо реалізації інвестиційних проектів);
- організовує та забезпечує складання проекту кошторису та бюджетного запиту, надає їх Міністерству фінансів України (місцевому фінансовому органу);
- отримує бюджетні призначення шляхом їхнього затвердження в Законі про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- приймає рішення щодо делегування повноважень на виконання бюджетної програми розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та/або одержувачами бюджетних коштів, розподіляє та доводить до них у встановленому порядку обсяги бюджетних асигнувань;

– затверджує кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (плани використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів), якщо інше не передбачено законодавством;

– розробляє проекти порядків використання коштів державного бюджету за бюджетними програмами, здійснює заходи щодо нормативно-правового визначення механізму використання бюджетних коштів;

– розробляє та затверджує паспорти бюджетних програм, складає звіти про їх виконання, здійснює аналіз показників виконання бюджетних програм;

– здійснює управління бюджетними коштами у межах наданих йому бюджетних повноважень та оцінює ефективність бюджетних програм, забезпечуючи ефективно, результативно й цільове використання бюджетних коштів, організацію та координацію роботи розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня й одержувачів бюджетних коштів у бюджетному процесі;

– здійснює контроль за своєчасним поверненням у повному обсязі до бюджету коштів, наданих за операціями з кредитування бюджету, а також кредитів (позик), отриманих державою (Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста), і коштів, наданих під державні (місцеві) гарантії;

– здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів і витрачанням ними бюджетних коштів;

– забезпечує організацію та ведення бухгалтерського обліку, складання й подання фінансової і бюджетної звітності у порядку, встановленому законодавством;

– забезпечує доступність інформації про бюджет відповідно до чинного законодавства.

У разі застосування у бюджетному процесі програмно-цільового методу головний розпорядник коштів забезпечує:

– своєчасність затвердження паспортів бюджетних програм, вірогідність і повноту інформації, що в них міститься;

– відповідність змісту паспортів бюджетних програм Закону про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) та/або розпису бюджету, порядкам використання бюджетних коштів і правилам складання паспортів бюджетних програм і звітів про їхнє виконання;

– підтвердження результативних показників бюджетних програм офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського)

обліку, запровадження форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку для збору такої інформації.

Розпорядники бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу здійснюють контроль за **дотриманням бюджетного законодавства** та забезпечують:

- оцінювання управління бюджетними коштами (зокрема проведення державного фінансового аудиту);
- правильність ведення бухгалтерського обліку та вірогідність фінансової і бюджетної звітності;
- економію бюджетних коштів, їхнє цільове використання, ефективність і результативність діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- проведення аналізу та оцінювання стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів;
- запобігання порушенням бюджетного законодавства та захист інтересів держави у процесі управління об'єктами державної власності;
- обґрунтованість планування надходжень і витрат бюджету.

Розпорядники бюджетних коштів організовують внутрішній контроль і аудит та відповідають за їхній стан у своїх закладах та в підвідомчих бюджетних установах.

Внутрішній контроль – це комплекс заходів, що застосовується керівником для забезпечення дотримання законності й ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ.

Внутрішній аудит – це діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на вдосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю.

Засади здійснення внутрішнього контролю визначені Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939.

Порядок утворення підрозділів внутрішнього аудиту затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в

міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади» від 28.09.2011 р. № 1001.

Питання організації та функціонування державного внутрішнього фінансового контролю в центральних та місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування, інших розпорядниках бюджетних коштів тощо, зокрема в бюджетних установах, розглянуті в Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 р. № 158.

Розпорядники бюджетних коштів, до оперативного управління або господарських повноважень яких належать об'єкти, щодо яких здійснюється закупівля енергосервісу, мають право брати довгострокові зобов'язання за енергосервісом на підставі значущих умов договору енергосервісу, затверджених Міністерством фінансів України (щодо об'єктів державної власності), Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою (щодо об'єктів комунальної власності).

3.2 Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачі бюджетних коштів

Головні розпорядники бюджетних коштів до початку бюджетного періоду визначають мережу розпорядників нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів.

Розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня – розпорядник, діяльність якого підпорядкована відповідному головному розпоряднику та через нього.

Рівень розпорядника бюджетних коштів визначається згідно з Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів» від 23.08.2012 р. № 938.

Розпорядники нижчого рівня поділяються на такі, що мають власну мережу, та на розпорядників бюджетних коштів без мережі.

Рівень розпорядника бюджетних коштів визначають так: головному розпоряднику присвоюється код 1; розпорядникам коштів нижчого рівня, що мають власну мережу, присвоюється код 2; бюджетним установам, що не мають мережі, присвоюється код 3.

Схематично перелік розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів подано на рисунку 3.2.

Рисунок 3.2 – Структура розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

До розпорядників коштів другого рівня належать бюджетні установи в особі їхніх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат, які мають власну мережу. Головне управління Державної казначейської служби України у Харківській області є розпорядником коштів другого рівня, а Управління Державної казначейської служби України у м. Харків – розпорядником коштів третього рівня щодо Державної казначейської служби України, яка є головним розпорядником бюджетних коштів державного бюджету.

До розпорядників коштів третього рівня належать бюджетні установи в особі їхніх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат, які не мають мережі. Наприклад, структура управління освітою в м. Харків включає районні управління освіти, які є головними розпорядниками коштів. Районним управлінням освіти підпорядковуються загальноосвітні та дитячі навчальні заклади, які вважаються розпорядниками коштів третього рівня.

Розпорядники нижчого рівня, до сфери управління яких належать інші розпорядники нижчого рівня, у процесі складання, розгляду, затвердження та виконання кошторисів застосовують до них положення Порядку складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня мають такі **повноваження:**

– готують бюджетні запити щодо обсягів видатків до проекту Державного бюджету України та рішення про місцевий бюджет і подають їх відповідному головному розпоряднику бюджетних коштів;

– складають кошторис доходів і видатків бюджетної установи, організації відповідно до обсягів асигнувань, доведених головним розпорядником бюджетних коштів;

– подають кошторис на затвердження головному розпоряднику бюджетних коштів і повідомляють про це відповідний орган Державної казначейської служби України;

– здійснюють видатки шляхом оплати рахунків через органи Державної казначейської служби України;

– подають головному розпоряднику бюджетних коштів та відповідному органу Державної казначейської служби України звіт про використання бюджетних коштів;

– координують свою діяльність через головного розпорядника бюджетних коштів та вирішують з ним усі питання, пов'язані з наданням асигнувань.

Розпорядник бюджетних коштів може уповноважити одержувача бюджетних коштів на виконання заходів, передбачених бюджетною програмою, і надати йому кошти бюджету (на безповоротній чи поворотній основі) в межах відповідних бюджетних асигнувань.

Одержувач бюджетних коштів – суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує для їхнього здійснення кошти бюджету.

Одержувач використовує бюджетні кошти на підставі плану використання бюджетних коштів, що містить розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі відповідного розпорядника бюджетних коштів.

Критерії визначення одержувача для здійснення заходів бюджетної програми визначені Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» від 28.02.2002 р. № 228.

До таких критеріїв належать:

– досвід роботи за відповідним профілем не менше двох років та наявність відповідної кваліфікації з урахуванням напряму чи заходу бюджетної програми;

– виробничий потенціал і показники виробничої діяльності, науково-технічної бази (у разі потреби);

– наявність бездефіцитного фінансового плану на поточний рік, фінансово-економічного розрахунку (обґрунтування) здійснення заходів бюджетної програми;

– незбиткова діяльність одержувача за останні два роки;

– відсутність задоволеної заборгованості за кредитами;

– співвідношення вартості робіт, послуг та їхньої якості;

– застосування договірних умов.

Одержувачем бюджетних коштів платежі здійснюються з рахунка, відкритого в установленому порядку в органах Державної казначейської служби України.

Одержувачем не може бути суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яку в установленому порядку визнано банкрутом, стосовно якої порушено справу про банкрутство чи яка перебуває на стадії ліквідації, крім вугледобувних підприємств, щодо яких введено процедуру розпорядження майном.

Критерії та умови відбору одержувача, якому надається державна підтримка, визначаються за порядками використання бюджетних коштів.

Методичні рекомендації щодо підготовки проектів порядків використання коштів державного бюджету затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 25.11.2010 р. № 1458 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки проектів порядків використання коштів державного бюджету».

Порядки використання коштів державного бюджету складаються за структурою, що включає загальні положення, вимоги до використання бюджетних коштів, бухгалтерський облік та звітність про використання бюджетних коштів, контроль за їхнім використанням.

Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів» від 23.08.2012 р. № 938 одержувачу бюджетних коштів присвоюється дев'ятий рівень розпорядника бюджетних коштів.

Згідно з бюджетним законодавством **одержувачі бюджетних коштів мають такі повноваженнями:**

– підготовка запитів щодо обсягів видатків до проекту Державного бюджету України (рішення про місцевий бюджет) та надання їх відповідному головному розпоряднику бюджетних коштів;

- складання плану використання бюджетних коштів відповідно до обсягів асигнувань, доведених розпорядником бюджетних коштів;
- подання розпоряднику бюджетних коштів та відповідному органу Державної казначейської служби України звіту про використання бюджетних коштів;
- узгодження своєї діяльності із розпорядником бюджетних коштів та вирішення з ним усіх питань, пов'язаних з наданням асигнувань.

3.3 Мережа розпорядників і одержувачів бюджетних коштів

Головні розпорядники бюджетних коштів самостійно створюють певну підвідомчу їм мережу розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів.

Організаційні взаємовідносини між органами Державної казначейської служби, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів визначені Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами» від 24.12.2012 р. № 1407. Зазначеним Порядком також передбачено розподіл обов'язків і відповідальності між ними в процесі обслуговування державного бюджету за видатками, операціями з надання кредитів за коштами державного бюджету та щодо погашення державного боргу.

Організаційні взаємовідносини між органами Державної казначейської служби України із розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів у процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів регламентуються Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів» від 23.08.2012 р. № 938.

У разі застосування казначейського обслуговування державного бюджету за видатками, операціями щодо надання кредитів за кошти державного бюджету та щодо погашення державного боргу, а також коштів місцевих бюджетів застосовуються поняття та економічні категорії, визначені Бюджетним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетні відносини в Україні та регламентують бюджетний процес.

Мережа розпорядника коштів державного бюджету – згрупована відповідно до законодавства головним розпорядником коштів державного бюджету інформація щодо розпорядників нижчого рівня, які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується ним,

а також які отримують від нього бюджетні асигнування, та одержувачів коштів державного бюджету.

Мережа розпорядника коштів місцевого бюджету – згрупована відповідно до законодавства головним розпорядником коштів місцевого бюджету інформація щодо розпорядників коштів нижчого рівня, які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується ним, та одержувачів коштів місцевого бюджету.

Місцевий фінансовий орган – установа, що відповідно до законодавства України здійснює функції зі складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету.

Головні розпорядники коштів державного бюджету до початку бюджетного періоду визначають мережу за територіями (обласний рівень) із зазначенням статусу кожної установи (розпорядник бюджетних коштів або одержувач бюджетних коштів).

Відповідальні виконавці бюджетних програм визначають мережу і подають дані головному розпоряднику для зведення мережі по головному розпоряднику.

Головні розпорядники коштів місцевого бюджету також до початку бюджетного періоду визначають мережу розпорядників нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів, які згідно з рішенням (проектом рішення) про відповідний місцевий бюджет уповноважені на виконання програм та заходів, що провадяться за рахунок коштів місцевого бюджету.

Розпорядники нижчого рівня, до сфери управління яких належать інші розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня або одержувачі бюджетних коштів, у процесі складання, затвердження та подання власної мережі застосовують положення, визначені для головних розпорядників.

До мережі включаються розпорядники та одержувачі бюджетних коштів, внесені до Єдиного реєстру у встановленому законодавством порядку.

Юридична особа, що включається до мережі, не може одночасно мати статус розпорядника та одержувача бюджетних коштів.

Розпорядники нижчого рівня та одержувачі бюджетних коштів включаються до мережі головних розпорядників або розпорядників нижчого рівня, якщо вони отримують бюджетні асигнування безпосередньо від них.

Головні розпорядники, розпорядники нижчого рівня та одержувачі бюджетних коштів відповідають за вірогідність даних, наведених у мережі або реєстрі змін до мережі.

Головний розпорядник не пізніше ніж за п'ятнадцять днів до початку бюджетного періоду, розпорядник нижчого рівня не пізніше ніж за десять днів до початку бюджетного періоду подають відповідному органу Державної казначейської служби України мережу (реєстр змін до мережі) на паперових та електронних носіях інформації.

3.4 Єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів

Мережа одержувачів та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня створюється з обов'язковим урахуванням усіх вимог, які стосуються формування єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

На підставі відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету Державна казначейська служба України складає та веде **єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів**.

Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів – автоматизована система збирання, накопичення, обліку та надання інформації про розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

На кожного головного розпорядника та одержувача бюджетних коштів формуються справи щодо юридичного оформлення рахунків, які містять договір про здійснення розрахунково-касового обслуговування, реєстраційну картку розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів), складену відповідно до Порядку формування Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 22.12.2011 р. № 1691.

Реєстраційна картка розпорядника (одержувача) бюджетних коштів – документ встановленого зразка, який містить сукупність даних про розпорядника (одержувача) бюджетних коштів.

На підставі Порядку формування Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів формується перелік усіх розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, упорядковується мережа розпорядників нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів і встановлюються загальні процедури щодо формування Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Розпорядники й одержувачі бюджетних коштів заповнюють Реєстраційну картку та подають її до органу Державної казначейської служби України за місцем перебування в електронному вигляді та на паперовому носії інформації

у двох примірниках за підписом керівника установи (підприємства, організації), завірених відбитком печатки.

Присвоєння розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів кодів за Єдиним реєстром здійснюється в автоматизованому режимі після внесення до бази даних Єдиного реєстру інформації, наведеної у Реєстраційній картці.

Код за Єдиним реєстром присвоюється одноразово, з постійним строком дії.

Занесення даних Реєстраційної картки в Єдиний реєстр та присвоєння розпоряднику та одержувачу бюджетних коштів кодів за Єдиним реєстром свідчать про включення розпорядника (одержувача) бюджетних коштів до Єдиного реєстру.

Доступ до бази даних Єдиного реєстру мають усі органи Державної казначейської служби України в межах відповідної території у режимі он-лайн.

Державна казначейська служба України щоденно надає в електронному вигляді Міністерству фінансів України, а органи Державної казначейської служби України щоденно надають місцевим фінансовим органам інформацію з бази даних Єдиного реєстру в порядку, визначеному Міністерством фінансів України.

Державна казначейська служба України надає головним розпорядникам коштів державного бюджету під час складання та внесення змін до мережі витяги з Єдиного реєстру шляхом розміщення на веб-порталі Державної казначейської служби України (авторизованим користувачем), на зовнішніх носіях інформації в електронному вигляді та електронною поштою з підтвердженням їхнього отримання.

Органи Державної казначейської служби України надають головним розпорядникам коштів місцевих бюджетів та розпорядникам коштів державного та місцевих бюджетів нижчого рівня витяги з Єдиного реєстру на зовнішніх носіях інформації в електронному вигляді та електронною поштою з підтвердженням їхнього отримання.

Процес забезпечення розпорядників бюджетних коштів інформацією з Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, унесення змін до нього та особливості ведення бази даних єдиного реєстру по розпорядникам бюджетних коштів, відомості про яких містять інформацію з обмеженим доступом, регламентується Наказом Державної казначейської служби України «Про затвердження Порядку взаємодії органів Державної

казначейської служби при веденні єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів» від 31.03.2016 р. № 91.

Органи Державної казначейської служби України щорічно до 1 березня перевіряють відповідність даних Єдиного реєстру даним мережі щодо включення до неї розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів.

3.5 Бюджетні рахунки головних розпорядників бюджетних коштів і одержувачів бюджетних коштів

Взаємовідносини між органами Державної казначейської служби України, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів регламентуються Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби» від 22.06.2012 р. № 758. Перелік рахунків, які відкриваються в органах Державної казначейської служби України розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів наведено на рисунку 3.3.

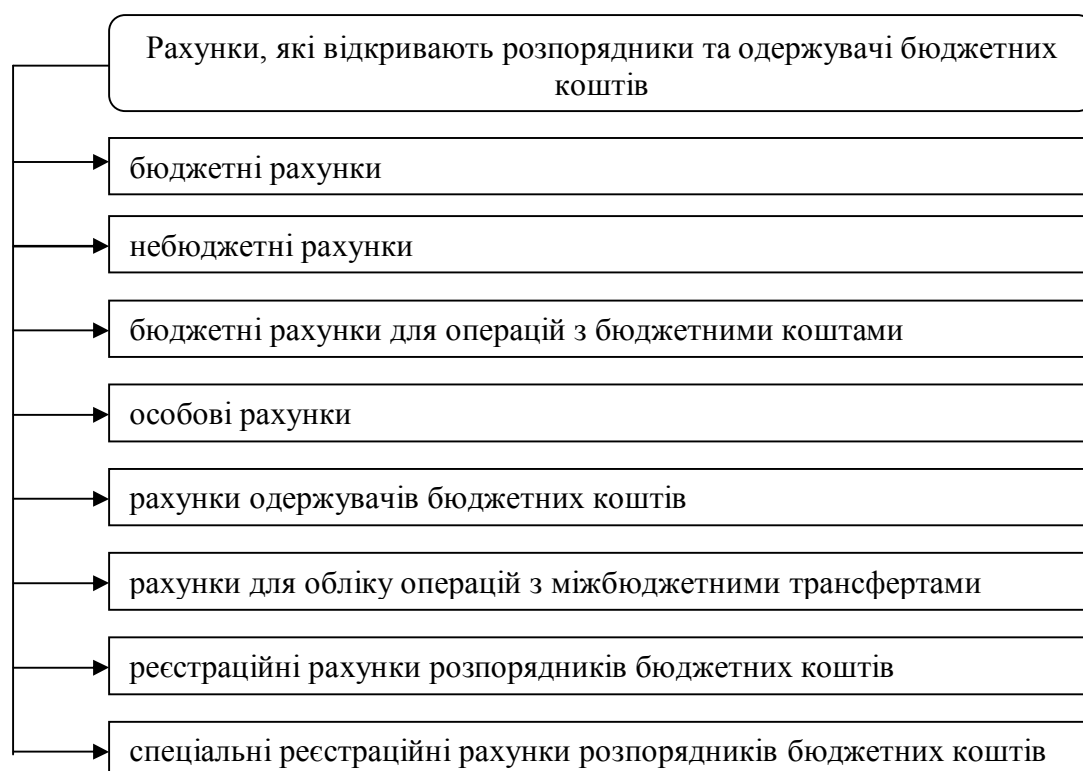

Рисунок 3.3 – Перелік рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

Бюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються в органах Державної казначейської служби України для забезпечення казначейського обслуговування коштів державного та місцевих бюджетів.

Небюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються органами Державної казначейської служби України у випадках, передбачених законодавчими та іншими нормативно-правовими актами для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що не належать до операцій щодо виконання бюджетів.

Небюджетними рахунками є:

- депозитні рахунки;
- рахунки державних цільових фондів;
- рахунки для операцій з коштами від приватизації майна;
- рахунки для обслуговування коштів фінансового резерву;
- інші рахунки клієнтів за операціями, що не належать до операцій щодо виконання бюджетів.

Бюджетні рахунки для операцій з бюджетними коштами – це рахунки для здійснення операцій із бюджетними асигнуваннями, передбаченими на виконання відповідних програм і заходів у державному та місцевих бюджетах, які відкриваються для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Бюджетні рахунки для операцій із бюджетними коштами поділяються на:

- особові рахунки, які відкриваються для розпорядників коштів місцевих бюджетів;
- реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів;
- спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів;
- рахунки одержувачів бюджетних коштів;
- рахунки для обліку операцій щодо загальнодержавних витрат;
- рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами.

Особові рахунки – рахунки, які відкриваються для розпорядників коштів місцевих бюджетів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету з метою обліку руху коштів, наданих із загального та/або спеціального фондів місцевих бюджетів для розподілу між розпорядниками та одержувачами коштів місцевих бюджетів, а також відокремленими структурними підрозділами розпорядників коштів місцевих бюджетів.

Рахунки одержувачів бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються для одержувачів бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету загального та/або спеціального фондів з метою обліку операцій щодо виконання плану використання бюджетних коштів.

Рахунки для обліку операцій із міжбюджетними трансфертами – рахунки, які відкриваються розпорядникам коштів місцевих бюджетів для

обліку руху коштів загального та/або спеціального фондів місцевих бюджетів за міжбюджетними трансфертами.

Реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються для розпорядників бюджетних коштів, відокремлених структурних підрозділів розпорядників бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету з метою обліку операцій щодо виконання загального фонду кошторисів.

Спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються для розпорядників бюджетних коштів, відокремлених структурних підрозділів розпорядників бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету з метою обліку операцій щодо виконання спеціального фонду кошторисів.

Бюджетні рахунки відкриваються щорічно на початок нового бюджетного періоду відповідно до Закону про Державний бюджет України та рішень про місцеві бюджети.

У разі неприйняття або несвоєчасного прийняття Закону про Державний бюджет України відкриваються рахунки попереднього бюджетного періоду.

Бюджетні рахунки для зарахування до спеціального фонду власних надходжень бюджетних установ відкриваються на ім'я бюджетних установ – розпорядників бюджетних коштів та їхніх відокремлених структурних підрозділів у розрізі кодів класифікації доходів бюджету.

Рахунки відкриваються згідно з планом рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Правильність відкриття та закриття рахунків контролює головний бухгалтер (заступник головного бухгалтера) органу Державної казначейської служби України, на балансі якого відкрито бюджетні рахунки.

Для відкриття рахунків головні розпорядники та одержувачі бюджетних коштів подають до органів Державної казначейської служби України у двох примірниках картку зі зразками підписів та відбитка печатки. До картки включаються зразки підписів осіб, яким відповідно до законодавства або установчих документів надано право розпоряджатися рахунками та підписання платіжних, розрахункових та інших розпорядчих документів. До картки обов'язково включається зразок відбитка печатки.

3.6 Питання для контролю знань

1. Визначте розпорядників бюджетних коштів.
2. Охарактеризуйте головні повноваження головного розпорядника бюджетних коштів.
3. У чому полягає контроль за отриманням бюджетного законодавства?
4. Охарактеризуйте повноваження розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня.
5. Визначте різницю між розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів.
6. Подайте визначення поняття «бюджетна установа».
7. Поясніть значення понять «бюджетне асигнування», «бюджетне зобов'язання», «бюджетне призначення».
8. Охарактеризуйте критерії визначення одержувача бюджетних коштів.
9. Розкрийте зміст внутрішнього контролю в бюджетних установах.
10. У чому полягає діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетних установах?
11. Подайте значення поняття «мережа розпорядників коштів».
12. З якою метою складають єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.
13. Які рахунки відкривають в органах Державної казначейської служби України для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів?
14. Назвіть небюджетні рахунки.
15. Перелічить бюджетні рахунки для операцій з бюджетними коштами.

3.7 Тестові завдання

1. Розпорядники бюджетних коштів – це:

- а) органи державної влади та місцевого самоврядування;
- б) установи, організації та підприємства комунальної власності;
- в) бюджетні установи в особі їхніх керівників, уповноважених на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету.

2. Розпорядники бюджетних коштів надають кошти бюджету одержувачам бюджетних коштів:

- а) на безповоротній або поворотній основі;

- б) під місцеві гарантії;
- в) під боргові зобов'язання.

3. Повноваження, що надається головному розпорядникові бюджетних коштів, і має кількісні, часові та цільові обмеження – це:

- а) бюджетне зобов'язання;
- б) бюджетне призначення;
- в) бюджетне асигнування.

4. Головний розпорядник бюджетних коштів має право:

- а) визначати одержувача бюджетних коштів;
- б) затверджувати паспорти бюджетних програм;
- в) брати довгострокові зобов'язання;
- г) усі відповіді правильні.

5. У бюджетному процесі головний розпорядник бюджетних коштів забезпечує:

- а) цільове використання бюджетних коштів, визначених у паспорті бюджетної програми;
- б) контроль за дотриманням бюджетного законодавства;
- в) створення мережі одержувачів і розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня.
- г) усі відповіді правильні.

6. Головні розпорядники бюджетних коштів затверджуються:

- а) Законом про Державний бюджет України;
- б) Постановою Кабінету Міністрів України;
- в) Наказом Міністерства фінансів України;
- г) Наказом Державної казначейської служби України.

7. Мережа розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів створюється:

- а) головними розпорядниками бюджетних коштів;
- б) Міністерством фінансів України;
- в) Державною казначейською службою України.

8. Розпорядники бюджетних коштів за обсягом наданих їм прав поділяються на:

- а) розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня;
- б) головних розпорядників бюджетних коштів;

- в) отримувачів бюджетних коштів;
- г) усі відповіді правильні.

9. До мережі розпорядників і одержувачів бюджетних коштів включаються:

- а) усі бюджетні установи, організації та підприємства;
- б) місцеві державні адміністрації, виконавчі органи місцевих рад;
- в) бюджетні установи, внесені до Єдиного реєстру у встановленому законодавством порядку.

10. Контроль за дотриманням встановлених вимог щодо складання мережі розпорядників і одержувачів бюджетних коштів місцевих бюджетів здійснюють:

- а) місцеві фінансові органи;
- б) органи Державної казначейської служби України;
- в) органи фіскальної служби.

11. Головний розпорядник бюджетних коштів подає органу Державної казначейської служби України мережу:

- а) не пізніше ніж за п'ятнадцять днів до початку бюджетного періоду;
- б) не пізніше ніж за десять днів до початку бюджетного періоду;
- в) не пізніше ніж за п'ять днів до початку бюджетного періоду.

12. Єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів складає:

- а) Міністерство фінансів України;
- б) місцеві фінансові органи;
- в) органи Державної казначейської служби України.

13. Єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів – це:

- а) автоматизована система збирання, накопичення, обліку та надання інформації щодо розпорядників і одержувачів бюджетних коштів;
- б) інформація щодо розрахунково-касового обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів;
- в) інформація, як сукупність даних про розпорядника і одержувача бюджетних коштів.

14. Присвоєння розпоряднику та одержувачу бюджетних коштів коду за Єдиним реєстром здійснюється:

- а) щороку;
- б) щоквартально;
- в) за необхідності;
- г) одноразово.

15. Доступ до бази даних Єдиного реєстру розпорядників і одержувачів бюджетних коштів мають:

- а) бюджетні установи, організації та підприємства;
- б) фінансові органи;
- в) органи Державної казначейської служби України.

16. Державна казначейська служба України щоденно надає інформацію з бази даних Єдиного реєстру:

- а) Міністерству фінансів України та місцевим фінансовим органам;
- б) головним розпорядникам коштів;
- в) розпорядникам бюджетних коштів нижчого рівня та отримувачам бюджетних коштів.

17. Органи Державної казначейської служби України перевіряють відповідність даних Єдиного реєстру даним мережі щодо включення до неї розпорядників і одержувачів бюджетних коштів:

- а) щорічно;
- б) щомісяця;
- в) щоквартально.

18. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів відкривають в органах Державної казначейської служби України:

- а) бюджетні та небюджетні рахунки;
- б) рахунки для обліку операцій щодо фінансування бюджетів;
- в) бюджетні рахунки для зарахування надходжень.

19. До бюджетних рахунків для операцій із бюджетними коштами належать:

- а) рахунки державних цільових фондів;
- б) рахунки для забезпечення казначейського обслуговування коштів державного та місцевих бюджетів;
- в) рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами.

20. До небюджетних рахунків належать:

- а) депозитні рахунки;
- б) рахунки для обліку операцій щодо загальнодержавних витрат;
- в) спеціальні реєстраційні рахунки.

21. Бюджетні рахунки відкриваються відповідно до:

- а) закону про Державний бюджет України та рішень про місцеві бюджети;
- б) Наказу Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів;
- в) Наказу Державної казначейської служби України та її відповідних органів.

22. Правильність відкриття та закриття рахунків контролює:

- а) головний бухгалтер (заступник головного бухгалтера) державної казначейської служби;
- б) головний бухгалтер (заступник головного бухгалтера) місцевого фінансового органу;
- в) головний бухгалтер (заступник головного бухгалтера) головного розпорядника бюджетних коштів.

РОЗДІЛ 4 СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

- 4.1 Бюджетне фінансування, його принципи, форми та методи.
- 4.2 Джерела фінансування видатків бюджетних установ.
- 4.3 Резервний фонд бюджету.
- 4.4 Використання бюджетних призначень бюджетними установами.

4.1 Бюджетне фінансування, його принципи, форми та методи

Розпорядники бюджетних коштів виконують свої завдання та функції за допомогою механізму **бюджетного фінансування**.

У широкому розумінні бюджетне фінансування – це:

– «...базовий метод формування та вдосконалення народногосподарських пропорцій у галузевій структурі економіки; здійснюється шляхом надання бюджетних коштів об'єднанням, підприємствам, організаціям та установам на проведення заходів, передбачених планом» [31];

– «...бюджетне фінансування видатків, відбиваючи перерозподіл отриманих державних доходів, відображається у формуванні вторинних, а в окремих випадках, і первинних доходів юридичних і фізичних осіб» [26].

У вузькому значенні бюджетне фінансування розглядається як форма бюджетного механізму та бюджетного забезпечення.

«Бюджетне фінансування становить собою безповоротне й безоплатне відпускання коштів із державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій і функцій муніципальних органів та забезпечення діяльності бюджетних установ і організацій» [28];

«Надання грошових коштів з бюджетів різних рівнів, що відбувається на умовах безповоротності й безоплатності з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства, державного управління, оборони тощо, називається бюджетним фінансуванням» [2];

«Бюджетне фінансування – це надання юридичним особам із бюджетів різних рівнів фінансових ресурсів у вигляді безповоротних коштів на розвиток економіки, соціальної сфери, державне управління, оборону тощо» [9];

«Бюджетне фінансування – це надання грошового забезпечення підприємствам на видатки, пов'язані із здійсненням державних замовлень, виконання державних програм, утриманням державних і комунальних установ і організацій» [17].

У довідковій літературі наведено таке тлумачення поняття «бюджетне фінансування»:

– «...надане в безповоротному порядку грошове забезпечення, виділення (асигнування) грошових коштів із державного (місцевого) бюджету на витрати, пов'язані з виконанням державних замовлень, державних програм, утримання державних організацій, що здійснюється у формі виділення грошових коштів (бюджетних асигнувань) за певним призначенням для досягнення загальнодержавних цілей або для покриття витрат галузей, підприємств, які перебувають на повному або частковому державному грошовому забезпеченні» [14];

– «...надання у безповоротному порядку коштів із державного бюджету підприємствам, установам, організаціям для повного або часткового покриття їхніх видатків, передбачених планом економічного і соціального розвитку країни» [44];

– «...форма централізованого виділення з державного бюджету фінансових ресурсів у вигляді безповоротного, безоплатного надання коштів, надання інвестицій на розвиток економіки, соціально-культурні заходи, оборону та інші громадські потреби» [43].

Базовими **принципами бюджетного фінансування** є:

– принцип плановості – обов'язкове затвердження видатків, які визначаються законом про державний бюджет на відповідний бюджетний період (щодо державного бюджету), затверджуються рішеннями відповідних рад (щодо місцевих бюджетів);

– принцип цільового призначення – використання коштів згідно з їхнім цільовим призначенням, визначене відповідними кошторисами головних розпорядників та планами використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів;

– принцип безповоротності – відшкодування коштів, які спрямовуються із бюджетів на фінансування галузей та сфер, не передбачається;

– принцип безоплатності – плата за кошти, що виділяються з бюджету, не стягується;

– принцип ефективності та результативності – досягнення максимального результату при використанні мінімальних витрат бюджетних коштів;

– принцип справедливості й неупередженості – справедливий і неупереджений розподіл фінансових ресурсів між розпорядниками бюджетних коштів;

– принцип публічності та прозорості – висвітлення на регулярній основі об'єктивної інформації про використання бюджетних коштів;

– принцип контрольованості – здійснення внутрішнього та зовнішнього контролю за витрачанням бюджетних коштів;

– принцип субсидіарності – максимальне наближення надання гарантованих послуг до їхнього безпосереднього споживача.

У практичній діяльності бюджетне фінансування є формою фінансового забезпечення.

До форм бюджетного фінансування належать **кошторисне фінансування, фінансування державних інвестиційних проектів, міжбюджетні трансферти.**

Головною формою бюджетного фінансування є **кошторисне фінансування**, що відображено у плановому фінансовому документі бюджетної установи (кошторисі) на бюджетний період. Кошторисом встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів із метою виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень. На підставі кошторису бюджетні кошти надаються установам і організаціям освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури та спорту, соціальної сфери, органам державного управління, органам законодавчої і виконавчої влади тощо. У кошторисі передбачаються видатки на утримання установ і організацій, що фінансуються за кошти бюджету, та зміцнення їхньої матеріально-технічної бази.

Кошторисне фінансування забезпечується наявністю коштів прибуткової частини бюджету, здійснюється на підставі кошторисної документації, визначає мету використання коштів, що наведені у розрізі кодів економічної класифікації видатків.

Фінансування державних інвестиційних проектів реалізується шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності з використанням державних капітальних вкладень та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії.

Державні капітальні вкладення – це капітальні видатки державного бюджету (надання кредитів з державного бюджету), що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення базових засобів державної власності, очікуваний термін корисної експлуатації яких перевищує один рік.

Державні інвестиційні проекти фінансуються в межах державних і регіональних інвестиційних програм. Видатки на фінансування державних інвестиційних проектів передбачаються Державним бюджетом України на кожен бюджетний рік (наприклад, виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу, розроблення, освоєння і впровадження нових технологій, нарощування наявних виробничих потужностей на підприємствах космічної галузі для виготовлення продукції оборонного призначення).

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно й безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Відповідно до Бюджетного кодексу України (ст. 96), міжбюджетні трансферти поділяються на:

- базову дотацію (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоздатності територій). Згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік», базову дотацію отримують 582 місцевих бюджети, а загальна сума базової дотації становить 4 840,3 млн гривень;

- субвенції (міжбюджетні трансферти для використання з певною метою в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції);

- реверсну дотацію (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоздатності територій). Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік», реверсну дотацію перераховують 127 місцевих бюджетів, а загальна сума реверсної дотації становить 3 114,9 млн гривень;

- додаткові дотації (кошти на окремі напрями, наприклад стабілізаційна дотація, що спрямовується на вирівнювання диспропорцій у місцевих бюджетах, які виникають у зв'язку із запровадженням нової моделі взаємодії державного бюджету з місцевими бюджетами).

Ст. 97 Бюджетного кодексу України визначено перелік трансфертів, що надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам, а саме:

- базова дотація;
- субвенції на здійснення державних програм соціального захисту (наприклад, виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та допомоги на догляд за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу тощо);

– додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою (наприклад, компенсація втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок наданих державою податкових пільг зі сплати земельного податку суб'єктам космічної діяльності);

– субвенція на виконання інвестиційних проектів (наприклад, здійснення екологічних та природоохоронних заходів, впровадження енерго- та ресурсозберігальчих технологій тощо);

– освітня субвенція (утримання закладів освіти, що визначаються окремим Порядком використання цієї субвенції, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

– медична субвенція (утримання закладів охорони здоров'я згідно з Порядком використання цієї субвенції, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

– субвенція на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке мешкає на території зони спостереження;

– субвенція на проекти ліквідації підприємств вугільної і торфодобувної промисловості та утримання водовідливних комплексів у безпечному режимі на умовах співфінансування (50 %);

– інші додаткові дотації та інші субвенції (наприклад субвенція на придбання медикаментів та виробів медичного призначення для забезпечення швидкої медичної допомоги).

Порядок та умови надання субвенцій із державного бюджету місцевим бюджетам визначаються Кабінетом Міністрів України.

Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, яка вперше визначена Законом про Державний бюджет України, затверджуються Кабінетом Міністрів України не пізніше 30 днів з дня набрання ним чинності.

Розподіл додаткових дотацій між місцевими бюджетами здійснюється на підставі критеріїв, визначених Кабінетом Міністрів України.

У Державному бюджеті України затверджується обсяг міжбюджетних трансфертів окремо для кожного з відповідних місцевих бюджетів, якщо є підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів.

Бюджетне фінансування здійснюється з **єдиного казначейського рахунку**, сутність якого полягає у **перерахуванні коштів бюджетів на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів**. Це єдиний метод бюджетного фінансування.

Наказ Державної казначейської служби України від 26.06.2002 р. № 122 «Про затвердження Положення про єдиний казначейський рахунок» регламентує функціонування єдиного казначейського рахунку – основного рахунку держави для проведення фінансових операцій та ефективного управління коштами державного й місцевих бюджетів через систему електронних платежів Національного банку України.

Єдиний казначейський рахунок – це рахунок, відкритий для Державної казначейської служби України в Національному банку України з метою обліку коштів та здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України.

Єдиний казначейський рахунок консолідує кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, коштів інших клієнтів, обслуговування яких здійснюється органами Державного казначейства України та регламентується законодавством.

Єдиний казначейський рахунок забезпечує:

- казначейське обслуговування бюджетних коштів;
- зарахування податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших надходжень, передбачених законодавством, до державного та місцевих бюджетів;
- швидку мобілізацію коштів, які протягом дня надходять на рахунки, відкриті в органах Державної казначейської служби України, та використання їх для проведення бюджетних видатків і здійснення інших операцій;
- отримання в режимі реального часу інформації про обсяг коштів на єдиному казначейському рахунку;
- прискорення розрахунків за коштами, що обліковуються на єдиному казначейському рахунку;
- оптимальні можливості для прийняття представниками законодавчої та виконавчої влади оперативних рішень щодо забезпечення виконання бюджетів, ефективного управління державним боргом;
- розміщення на конкурсних засадах та/або шляхом проведення аукціонів тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунку на депозитах або шляхом придбання державних цінних паперів з подальшим поверненням таких коштів до кінця поточного бюджетного періоду;
- залучення на поворотній основі коштів єдиного казначейського рахунку для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України та для надання середньострокових позик місцевим бюджетам.

З метою ведення бухгалтерського обліку операцій щодо виконання державного та місцевих бюджетів, а також інших операцій із коштами клієнтів, передбачених законодавством, в органах Державної казначейської служби України відкрито:

- бюджетні рахунки для зарахування надходжень бюджетів, передбачених законодавством;
- бюджетні рахунки для операцій клієнтів із бюджетними коштами;
- рахунки для обліку операцій із фінансування бюджетів та інші бюджетні рахунки;
- рахунки фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- рахунки інших клієнтів за операціями, що не належать до операцій щодо виконання бюджетів, але відповідно до вимог законодавства обслуговуються органами Державної казначейської служби України.

Державна казначейська служба України керує коштами, що обліковуються на рахунках і проводяться через системи електронних платежів Національного банку України, шляхом встановлення ліміту технічного рахунку, ліміту початкових оборотів у системі електронних платежів Національного банку України. Для дотримання необхідного рівня платоздатності Державною казначейською службою України здійснюється підкріплення субрахунків єдиного казначейського рахунку.

Для прийняття управлінських рішень та проведення операцій органи Державної казначейської служби України формують щоденний оборотно-сальдовий баланс рахунків.

Порядок казначейського обслуговування державного бюджету за видатками визначено Наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2012 р. № 1407 «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами». Цим Наказом упорядковані взаємовідносини між органами Державної казначейської служби України, розпорядниками бюджетних коштів, одержувачами бюджетних коштів, а також розподіл обов'язків і відповідальності між ними в процесі обслуговування державного бюджету за видатками, операціями щодо надання кредитів за кошти державного бюджету та щодо погашення державного боргу, з урахуванням вимог Бюджетного кодексу України та інших нормативно-правових актів.

Організаційні взаємовідносини між органами Державної казначейської служби України, фінансовими органами, розпорядниками бюджетних коштів та одержувачами бюджетних коштів у процесі казначейського обслуговування

місцевих бюджетів регламентуються Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів» від 23.08.2012 р. № 938.

Згідно з цим Наказом кошти, які надходять на утримання, виконання певних доручень, здійснення певних видатків, відновлення касових видатків тощо, зараховуються на реєстраційні, спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що перебувають на казначейському обслуговуванні та відкриті в органах Державної казначейської служби України.

Кошти, які надходять на рахунки розпорядників бюджетних коштів, вважаються отриманими доходами розпорядників бюджетних коштів або коштами, що використовуються для відновлення касових видатків.

Усі суми коштів, що надходять готівкою у каси бюджетних установ (зокрема суми невикористаної готівки), зараховуються на реєстраційні, спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів та рахунки одержувачів коштів місцевих бюджетів.

Органи Державної казначейської служби України здійснюють розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів шляхом проведення платежів з реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників бюджетних коштів відповідно до кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджетів, спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків) тощо.

4.2 Джерела фінансування видатків бюджетних установ

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування (ст. 2 Бюджетного кодексу України).

За Бюджетним кодексом України (ст. 82) видатки бюджетів розподіляються на три різновиди залежно від їхнього функційного призначення.

До першого різновиду належать видатки на забезпечення конституційного ладу, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші видатки загальнонаціонального призначення, які не

можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню. Джерелом здійснення цих видатків є кошти державного бюджету, які мають забезпечувати виконання загальнодержавних функцій і належать до компетенцій державних органів влади, визначених Конституцією України: законодавчі, виконавчі та судові органи державної влади, державне управління, міжнародна діяльність тощо. Наприклад, до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України, належать видатки на утримання Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Міністерства фінансів України, інших установ, які виконують функції і повноваження держави.

Другий різновид видатків спрямований на реалізацію функцій держави, які можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найефективнішого їх виконання на підставі принципу субсидіарності. Компетенція місцевих бюджетів на виконання переданих їм державних повноважень регламентована ст. 119 і 143 Конституції України, ст. 25–38 і 42–44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст. 13–14 і 17–29 Закону України «Про місцеві державні адміністрації». До того ж держава зобов'язана одночасно із передачею повноважень передати в повному обсязі з Державного бюджету України і кошти на їхнє виконання. Ці видатки здійснюються коштом місцевих бюджетів, зокрема трансфертів із Державного бюджету України. Наприклад, відповідно до Конституції України держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування шляхом надання місцевим бюджетам медичної субвенції на утримання мережі установ охорони здоров'я.

До третього різновиду належать видатки, які використовуються винятково на виконання прав і обов'язків Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, тобто мають місцеві особливості. Вони регламентовані положеннями ст. 140, 142–144 Конституції України, ст. 25–38 і 42–44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та ст. 13–14 і 17–29 Закону України «Про місцеві державні адміністрації». Зазначені видатки також здійснюються коштом місцевих бюджетів, зокрема трансфертів з Державного бюджету України. Наприклад, на ліквідацію негативних наслідків діяльності Дергачівського полігону по захороненню твердих побутових відходів із бюджету міста Харкова здійснюються видатки на надання місту Дергачі субвенції на утримання цього об'єкту.

Різновиди видатків розподіляються між місцевими бюджетами на підставі принципу субсидіарності, що передбачає максимальне наближення наданих гарантованих послуг до їхнього безпосереднього споживача. Цей принцип поєднується з вимогою забезпечення повноти надання гарантованих послуг за критеріями розподілу видатків, згідно з якими різновиди видатків на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів поділяються **на три групи:**

– **перша група** – видатки на функціонування бюджетних установ і реалізацію заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання гарантованих послуг і розташовані найближче до споживачів. Видатки першої групи здійснюються з бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст та бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територіальних громад. Видатки місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів, перелічені у ст. 91 Бюджетного кодексу України. Наприклад, видатки на місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства й упорядкування населених пунктів, із розвитку фізичної культури і спорту, природоохоронних заходів, заходів щодо організації порятунку на воді тощо;

– **друга група** – видатки на функціонування бюджетних установ і реалізацію заходів, які забезпечують надання базових гарантованих послуг для всіх громадян України. Видатки другої групи здійснюються з бюджетів міст республіканського (Автономна Республіка Крим) та міст обласного значення, а також районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територіальних громад. Перелік видатків цієї групи наведений у ст. 89 Бюджетного кодексу України. Наприклад, видатками цієї групи є видатки на загальну середню освіту, дошкільну освіту, загальноосвітні школи-інтернати, дитячі будинки, навчально-реабілітаційні центри тощо;

– **третья група** – видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують гарантовані послуги для окремих категорій громадян, або реалізацію програм, потреба щодо яких існує в усіх регіонах України. Видатки третьої групи здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів. Перелік таких видатків визначено ст. 90 Бюджетного кодексу України. Наприклад, до таких видатків належать видатки на спеціалізовані лікарні, поліклініки, центри, диспансери, госпіталі для ветеранів війни, станції переливання крові тощо.

З бюджетів міст Києва та Севастополя здійснюються видатки всіх трьох груп.

До видатків, що здійснюються з Державного бюджету України (ст. 87 Бюджетного кодексу України), належать видатки на:

- державне управління (законодавчу та виконавчу владу, Президента України);
- судову владу;
- міжнародну діяльність;
- фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові й інформаційні зв'язки державного значення, оплату послуг щодо підготовки наукових кадрів у наукових установах на умовах державного замовлення;
- національну оборону (крім заходів та робіт щодо мобілізаційної підготовки місцевого значення);
- правоохоронну діяльність, гарантування безпеки держави та цивільний захист населення і територій;
- забезпечення функціонування установ та закладів Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів, органів цивільного захисту, які перебувають у державній власності;
- освіту;
- охорону здоров'я;
- соціальний захист та соціальне забезпечення;
- культуру й мистецтво;
- програми підтримки національних і державних телерадіокомпаній, суспільного телебачення й радіомовлення, преси, книговидання, державних інформаційних агентств;
- фізичну культуру і спорт;
- державні програми підтримки регіонального розвитку та пріоритетних галузей економіки;
- програми реставрації пам'яток архітектури, спорудження (створення) пам'ятників і монументів державного значення;
- державні програми розвитку транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики;
- державні інвестиційні проекти;
- державні програми щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища та ядерної

безпеки, запобігання виникненню та ліквідації надзвичайних ситуацій і наслідків стихійного лиха;

- створення та поповнення державних запасів і резервів;
- обслуговування державного боргу;
- проведення виборів у випадках, передбачених законом, та всеукраїнських референдумів;
- державне фінансове забезпечення політичних партій у формах, визначених законом;
- інші програми, які мають винятково державне значення.

Видатки, що здійснюються з бюджетів міст республіканського (Автономна Республіка Крим) та обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, визначені ст. 89, 90 Бюджетного кодексу України. До них належать видатки на:

- дошкільну та позашкільну освіту;
- загальну середню освіту: загальноосвітні навчальні заклади (зокрема, загальноосвітні навчальні заклади усіх ступенів, спеціалізовані школи (школи-інтернати), ліцеї (ліцеї-інтернати), гімназії (гімназії-інтернати), колегіуми (колегіуми-інтернати), вечірні (змінні) школи); навчально-виховні комплекси «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад»; навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні навчальні заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки, навчально-реабілітаційні центри (якщо не менше 70 % кількості учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячих будинків, навчально-реабілітаційних центрів припадає на територію відповідного міста чи району), дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї;
- вищу освіту (на оплату послуг щодо підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації державної та комунальної власності відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів);
- професійно-технічну освіту з бюджетів міст обласного значення (на оплату послуг з підготовки кваліфікованих робітників на умовах державного та/або регіонального замовлення у професійно-технічних та інших навчальних

зкладах державної та/або комунальної власності, які розташовані на території міст обласного значення);

- первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні широкого профілю, спеціалізовані медико-санітарні частини, пологові будинки);

- поліклініки й амбулаторії, загальні стоматологічні поліклініки, а також дільничні лікарні, медичні амбулаторії, фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти, центри первинної медичної (медико-санітарної) допомоги;

- програми медико-санітарної освіти (міські й районні центри здоров'я та заходи щодо санітарної освіти);

- інші державні програми медичної та санітарної допомоги (територіальні медичні об'єднання, центри медичної статистики, автопідприємства санітарного транспорту тощо);

- соціальний захист та соціальне забезпечення;

- державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

- районні та міські програми і заходи щодо реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, зокрема утримання та програми районних і міських центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

- державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (сільські, селищні та міські палаци й будинки культури, клуби, центри дозвілля, інші клубні заклади та бібліотеки; театри, районні (міські) бібліотеки або централізовані бібліотеки районної (міської) централізованої бібліотечної системи, музеї, виставки, палаци й будинки культури, школи естетичного виховання дітей, зокрема заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних;

- фізичну культуру і спорт: утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів (крім шкіл республіканського (Автономна Республіка Крим) і обласного значення), заходи з фізичної культури і спорту й фінансова підтримка місцевих осередків всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості та спортивних споруд місцевого значення;

- програми з розвитку фізичної культури, спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів (центри республіканського (Автономна Республіка Крим) та обласного значення з фізичної культури і спорту для інвалідів, дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів усіх типів; проведення

заходів щодо фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів, навчально-тренувальних зборів і змагань республіканського (Автономна Республіка Крим) та обласного значення з фізичної культури і спорту для інвалідів).

Окрім того, ст. 91 Бюджетного кодексу України визначено **видатки, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів:**

– на місцеву пожежну охорону та муніципальні формування з охорони громадського порядку;

– органи місцевого самоврядування;

– соціальний захист та соціальне забезпечення: програми місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї; місцеві програми соціального захисту окремих категорій населення; програми соціального захисту малозабезпеченої категорії учнів професійно-технічних навчальних закладів; центри обліку та заклади соціального захисту для бездомних осіб, центри соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань; компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян; компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, хворим, які не здатні до самообслуговування й потребують сторонньої допомоги; надання фінансової підтримки та кредитування ветеранським організаціям;

– місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та упорядкування населених пунктів;

– культурно-мистецькі програми місцевого значення;

– програми підтримки кінематографії та засобів масової інформації;

– місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту;

– типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури;

– транспорт, дорожнє господарство;

– регулювання цін (тарифів) на перевезення пасажирів у пасажирському транспорті за рішенням місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування відповідно до наданих повноважень;

– експлуатацію дорожньої системи місцевого значення (зокрема роботи, що проводяться спеціалізованими монтажньо-експлуатаційними підрозділами);

– будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах, а також капітальний і поточний ремонт вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складниками автомобільних доріг державного значення (як співфінансування на договірних засадах);

– заходи щодо організації порятунку на воді;

- обслуговування місцевого боргу;
- програми природоохоронних заходів місцевого значення, заходи програм у сфері житлово-комунального господарства щодо будівництва та реконструкції водопровідних і каналізаційних очисних споруд, доочищення питної води, модернізації систем тепlopостачання, заміни природного газу альтернативними різновидами палива, модернізації та ремонту ліфтового господарства, реконструкції та ремонту житлових будинків, оснащення житлового фонду будинковими засобами обліку енергоносіїв та споживання води, капітального ремонту, реконструкції, будівництва мереж зовнішнього освітлення вулиць, капітального ремонту гуртожитків, що передаються у власність територіальних громад, упровадження енергозберігальних технологій;
- управління комунальним майном;
- регулювання земельних відносин;
- заходи у сфері захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного спрямування в межах повноважень, установлених законом;
- заходи та роботи щодо мобілізаційної підготовки місцевого значення;
- проведення місцевих виборів у випадках, передбачених законом, та республіканських (Автономна Республіка Крим) і місцевих референдумів;
- членські внески до асоціацій органів місцевого самоврядування та їхніх добровільних об'єднань;
- підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування;
- реалізацію програм допомоги й грантів міжнародних фінансових організацій і Європейського Союзу;
- програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;
- інші програми, пов'язані з виконанням власних повноважень, затверджені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою згідно із законом.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад, сільські, селищні, міські (міст районного значення) голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені згідно із законом) зобов'язані забезпечити здійснення видатків з відповідних місцевих бюджетів, додержуючись розподілу цих видатків між бюджетами.

Забороняється планувати та здійснювати видатки, що не належать до місцевих бюджетів, а також здійснювати протягом бюджетного періоду видатки на утримання бюджетних установ одночасно з різних бюджетів, крім випадків, коли такі видатки здійснюються за рішенням відповідної місцевої ради з вільного залишку бюджетних коштів або шляхом перевиконання дохідної частини загального фонду місцевого бюджету. Умовою здійснення таких видатків є відсутність заборгованості такого бюджету за захищеними статтями видатків протягом року на будь-яку дату або за рішенням Кабінету Міністрів України.

4.3 Резервний фонд бюджету

Резервний фонд бюджету формується для здійснення непередбачених видатків, що не є постійними і не можуть бути передбачені під час складання проекту бюджету.

Резервний фонд бюджету не може перевищувати одного відсотка обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету.

Резервний фонд бюджету встановлюється законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет як загальна сума без визначення головного розпорядника бюджетних коштів.

У Державному бюджеті України резервний фонд передбачається обов'язково. Рішення щодо доцільності створення резервного фонду місцевого бюджету приймає відповідна рада. Тобто на місцевому рівні резервний фонд може не створюватися.

Процедура використання коштів резервного фонду бюджету визначена Постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 р. № 415.

Розподіл бюджетного призначення резервного фонду відповідного бюджету провадиться за рішенням Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої держадміністрації, виконавчого органу відповідної ради.

Кошти резервного фонду бюджету можуть використовуватися на заходи, які на момент затвердження бюджету не були визначені актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, відповідної ради, місцевої держадміністрації, виконавчого органу відповідної ради.

Такими заходами є:

- щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального спрямування;
- пов'язані із запобіганням виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного спрямування;
- пов'язані із підготовкою та проведенням позачергових виборів народних депутатів України;
- інші непередбачені заходи, які, відповідно до законів, можуть здійснюватися коштом бюджету, але не є постійними і не можуть бути передбачені під час складання проекту бюджету. Наприклад, заходи щодо питань зміцнення обороноздатності держави, тимчасового переміщення громадян України з районів проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території України, з відновленням зруйнованих (пошкоджених) під час проведення антитерористичної операції об'єктів, відселення мешканців із аварійних будинків унаслідок надзвичайної ситуації, реконструкцією об'єктів житлового та комунального призначення з високим ступенем готовності для забезпечення житлом військовослужбовців, які брали безпосередню участь в антитерористичних операціях тощо.

Деталізований перелік таких заходів визначений Постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 р. № 415.

Непередбаченими заходами не можуть вважатися:

- обслуговування та погашення державного боргу, боргу Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування;
- додаткові заходи, що забезпечують виконання бюджетної програми (функції), призначення на яку затверджено у бюджеті;
- капітальний ремонт або реконструкція;
- придбання житла;
- надання гуманітарної чи іншої допомоги, крім випадків, коли рішення про надання такої допомоги прийнято Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною радою.

Залежно від обсягів заподіяної шкоди, а також технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для ліквідації наслідків, виокремлюють надзвичайні ситуації державного, регіонального, місцевого або об'єктового рівня.

Фінансування заходів щодо запобігання виникненню та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій залежно від їхнього рівня регламентовано

Порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 04.02. 1999 р. № 140.

Із коштів резервного фонду бюджету можуть відшкодовуватися витрати на здійснення заходів на суму фактичної кредиторської заборгованості станом на 1 січня поточного бюджетного періоду, щодо фінансування яких прийнято рішення про надання коштів із резервного фонду бюджету в попередньому бюджетному періоді, але платежі з бюджету не були проведені або були проведені частково.

Рішення про надання коштів із резервного фонду бюджету приймається тільки в межах призначення на цю мету у відповідному бюджеті і втрачає чинність після закінчення відповідного бюджетного періоду.

Кошти з резервного фонду бюджету надаються на безповоротній основі або на умовах повернення, про що зазначається у рішенні про надання коштів із резервного фонду бюджету.

Кошти із резервного фонду бюджету суб'єктам господарської діяльності недержавної форми власності або суб'єктам господарської діяльності, у статутному фонді яких корпоративні права держави становлять менше ніж 51 %, надаються через головних розпорядників бюджетних коштів лише на умовах повернення.

Умови повернення до відповідного бюджету коштів, наданих із резервного фонду бюджету, зокрема строки та поетапний графік, визначаються у договорі, укладеному між головним розпорядником бюджетних коштів і розпорядником бюджетних коштів нижчого рівня або їхнім одержувачем.

Звернення про надання коштів з резервного фонду бюджету подаються:

- щодо видатків державного бюджету – міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, Центральною виборчою комісією, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями до Кабінету Міністрів України;

- щодо видатків місцевих бюджетів – підприємствами, установами, організаціями до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої держадміністрації, виконавчого органу відповідної ради.

Витрачання коштів резервного фонду Державного бюджету України, резервних фондів місцевих бюджетів перебуває під постійним контролем Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, які щомісяця отримують звітність про витрачання коштів резервних фондів відповідних бюджетів.

4.4 Використання бюджетних призначень бюджетними установами

Бюджетне призначення – повноваження головного розпорядника бюджетних коштів, надане Бюджетним кодексом України, Законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), яке має кількісні, часові й цільові обмеження та уможливорює надання бюджетних асигнувань.

Бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке, здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи проведення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або в майбутньому.

Будь-які бюджетні зобов'язання та платежі з бюджету здійснюються лише за наявності відповідного бюджетного призначення встановлюються Законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет.

Утримання певної чисельності працівників бюджетних установ, військовослужбовців, осіб рядового й начальницького складу, беручи до уваги фактичні видатки на заробітну плату (грошове забезпечення), видатки на премії та інші різновиди заохочень чи винагород, матеріальну допомогу, здійснюється в межах фонду заробітної плати (грошового забезпечення), затвердженого для бюджетних установ у кошторисах.

Бюджетним кодексом України (ст. 23) забороняється без внесення змін до Закону про Державний бюджет України або до рішення про місцевий бюджет збільшувати бюджетні призначення за загальним і спеціальним фондами державного бюджету (місцевого бюджету) на:

- оплату праці працівників бюджетних установ унаслідок зменшення інших видатків;

- видатки за бюджетними програмами, пов'язаними з функціонуванням органів державної влади (органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування), унаслідок зменшення видатків за іншими бюджетними програмами.

Витрати на безоплатне або пільгове матеріальне й побутове забезпечення, на яке згідно із законодавством України мають право окремі категорії

працівників бюджетних установ, військовослужбовці, особи рядового й начальницького складу тощо, здійснюються шляхом використання бюджетних асигнувань на функціонування цих бюджетних установ.

До таких витрат належать: забезпечення форменим одягом, речовим майном, службовим обмундируванням; забезпечення безоплатною медичною допомогою; надання санаторно-курортного лікування та відпочинку для оздоровлення; надання жилого приміщення або виплата грошової компенсації за піднаймання (піднайм) жилого приміщення; зниження плати за користування житлом (квартирної плати), паливом, телефоном та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична та теплова енергія); безоплатний проїзд і перевезення багажу; безоплатне встановлення квартирної охоронної сигналізації і користування нею; безоплатне відправлення та одержання листів військовослужбовцями строкової служби.

Розпорядники бюджетних коштів забезпечують у повному обсязі проведення розрахунків за електричну й теплову енергію, водопостачання, водовідведення, природний газ та послуги зв'язку, які споживаються бюджетними установами, та укладають договори за кожним різновидом енергоносіїв у межах, встановлених відповідним головним розпорядником бюджетних коштів, обґрунтованих лімітів споживання.

Унаслідок зміни обставин в процесі виконання бюджету (після прийняття Закону про Державний бюджет України або рішення про місцевий бюджет) законодавством передбачено можливість:

– передачі бюджетних призначень від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого згідно з рішенням Кабінету Міністрів України (Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації, виконавчого органу відповідної місцевої ради), погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету (відповідною комісією Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевої ради);

– передачі нерозподілених бюджетних призначень на визначену в Законі про Державний бюджет України мету між головними розпорядниками, що здійснюються у разі встановлення відповідних норм Законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет);

– перерозподілу видатків бюджету і надання кредитів із бюджету за бюджетними програмами, із резервним фондом бюджету включно, додаткові дотації та субвенції, підґрунтям для яких є рішення Кабінету Міністрів України (Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації, виконавчого органу відповідної місцевої ради), погоджене з Комітетом

Верховної Ради України з питань бюджету (відповідною комісією Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевої ради);

– перерозподілу видатків державного бюджету на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями, що здійснюється на підставі рішення Кабінету Міністрів України, погодженого з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету.

Держава може передати Раді міністрів Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування право на здійснення видатків лише за умови відповідної передачі фінансових ресурсів у вигляді закріплених за відповідними бюджетами загальнодержавних податків і зборів або їх частки, а також трансфертів з Державного бюджету України.

Крім того, ст. 85 Бюджетного кодексу України передбачено, що товари (роботи, послуги), придбані головним розпорядником коштів державного бюджету (місцевих бюджетів) коштом видатків на централізовані заходи, можуть бути передані бюджетним установам, які утримуються з інших місцевих бюджетів.

Механізм передачі бюджетних призначень, перерозподілу видатків бюджету й надання кредитів із бюджету визначається Порядком, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2011 р. № 18.

Після прийняття відповідних бюджетів Міністерство фінансів України, Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, місцеві фінансові органи у межах своїх компетенцій перевіряють правильність складання й затвердження кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, планів використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячних планів використання бюджетних коштів.

На підставі матеріалів перевірок зазначені органи скорочують завищення асигнувань.

Вивільнені асигнування спрямовуються на проведення інших пріоритетних заходів, що плануються головним розпорядником, шляхом внесення змін у встановленому порядку до їхніх кошторисів.

Зміни розмірів, мети та обмеження в часі бюджетних призначень здійснюються лише за наявності у Законі про Державний бюджет України (рішенні про місцевий бюджет) відповідного положення.

Усі бюджетні призначення втрачають чинність після закінчення бюджетного періоду, крім випадків, передбачених Бюджетним кодексом України. Наприклад, на кінець бюджетного періоду Державна казначейська

служба України зберігає залишки коштів на рахунках спеціального фонду державного бюджету для вирівнювання відповідних витрат у наступному бюджетному періоді з урахуванням їх цільового призначення. У разі відсутності відповідних бюджетних призначень на наступний бюджетний період залишки коштів спеціального фонду перераховуються до загального фонду бюджету.

4.5 Питання для контролю знань

1. У чому полягає сутність бюджетного фінансування?
2. Охарактеризуйте базові принципи бюджетного фінансування.
3. Назвіть форми бюджетного фінансування.
4. У чому полягає завдання кошторисного фінансування?
5. Розкрийте сутність фінансування державних інвестиційних проектів.
6. Подайте визначення поняття «міжбюджетні трансферти».
7. Охарактеризуйте міжбюджетні трансферти.
8. У чому полягає зміст базової дотації?
9. Поясніть сутність реверсної дотації.
10. Назвіть субвенції, які надаються з державного бюджету місцевим бюджетам.
11. Подайте визначення поняття «єдиний казначейський рахунок».
12. У чому полягає сутність єдиного казначейського рахунку?
13. Які напрями бюджетного фінансування забезпечує єдиний казначейський рахунок?
14. Охарактеризуйте різновиди видатків бюджетів.
15. Охарактеризуйте групи видатків бюджету.
16. На які витрати спрямовуються кошти з державного бюджету?
17. Укажіть видатки, які здійснюються з бюджетів міст обласного значення.
18. Які видатки можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів?
19. Для чого призначається резервний фонд бюджету?
20. Подайте визначення понять «бюджетне призначення», «бюджетне асигнування», «бюджетне зобов'язання».
21. Наведіть приклади передачі та перерозподілу бюджетних призначень.

4.6 Тестові завдання

1. Бюджетне фінансування – це:

- а) надання грошового забезпечення підприємствам на видатки, пов'язані зі здійсненням державних замовлень, виконанням державних програм, утриманням державних і комунальних установ і організацій;
- б) кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом;
- в) видатки на функціонування бюджетних установ і реалізацію заходів, які забезпечують надання базових гарантованих послуг для всіх громадян України.

2. Завданням бюджетного фінансування є:

- а) забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства;
- б) забезпечення збалансованості доходів та видатків бюджету;
- в) забезпечення вирівнювання витрат галузей, підприємств, організацій.

3. Принципами бюджетного планування є:

- а) максимальне наближення надання гарантованих послуг до їхнього безпосереднього споживача;
- б) публічність та прозорість використання бюджетних коштів;
- в) цільове призначення бюджетних коштів;
- г) усі відповіді правильні.

4. Формами бюджетного фінансування є:

- а) кошторисне фінансування;
- б) інвестиційне фінансування;
- в) дотації та субвенції;
- г) всі відповіді правильні.

5. Міжбюджетними трансфертами є:

- а) базова та реверсна дотації;
- б) субвенції на здійснення соціальних програм державного значення;
- в) субсидії на житлово-комунальні послуги;
- г) усі відповіді правильні.

6. Єдиний казначейський рахунок – це:

- а) рахунок для обліку операцій з бюджетними коштами;
- б) рахунок для ефективного управління коштами державного та місцевих бюджетів;
- в) рахунок для зарахування надходжень бюджетів.

7. Єдиний казначейський рахунок забезпечує:

- а) оптимальні можливості для прийняття представниками законодавчої та виконавчої влади оперативних рішень щодо забезпечення виконання бюджетів;
- б) інвестування в об'єкти державної та комунальної власності з використанням залучених фінансових ресурсів;
- в) здійснення внутрішнього та зовнішнього контролю за витрачанням бюджетних коштів.

8. Управління бюджетними коштами, що проводяться через систему електронних платежів, здійснює:

- а) Міністерство фінансів України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Державна казначейська служба України.

9. Розпорядники бюджетних коштів відкривають рахунки:

- а) у Національному банку України;
- б) в органах Державної казначейської служби;
- в) у Національному банку України та органах Державної казначейської служби;

10. Розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів здійснюється:

- а) на підставі кошторисів та планів асигнувань;
- б) планів використання бюджетних коштів;
- в) рішення про державний або місцевий бюджет.

11. Залежно від функційного призначення видатки поділяються на:

- а) загальнодержавні;
- б) місцеві;
- в) загальнодержавні та місцеві.

12. До видатків, що здійснюються з державного бюджету, належать видатки на:

- а) міжнародну діяльність;
- б) дошкільну освіту;

в) муніципальні формування з охорони громадського порядку.

13. До видатків, що здійснюються з бюджетів міст обласного значення, належать видатки на:

- а) загальну середню та позашкільну освіту;
- б) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;
- в) первинну медико-санітарну допомогу;
- г) усі відповіді правильні.

14. До видатків, що здійснюються з усіх місцевих бюджетів, належать видатки на :

- а) створення й поповнення державних запасів і резервів;
- б) правоохоронну діяльність;
- в) заходи щодо організації порятунку на воді.

15. Резервний фонд бюджету – це:

- а) непередбачені видатки, що не є постійними і не можуть бути передбачені під час складання проекту бюджету;
- б) видатки, пов'язані із запобіганням виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного спрямування;
- в) обслуговування та погашення державного боргу, боргу Автономної Республіки Крим чи боргу місцевого самоврядування.

16. Непередбаченими заходами є:

- а) надання гуманітарної чи іншої допомоги;
- б) капітальний ремонт або реконструкція;
- в) ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального спрямування.

17. Резервний фонд передбачається у розмірі:

- а) одного відсотка від обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету;
- б) двох відсотків від обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету;
- в) трьох відсотків від обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету.

18. Платежі з бюджету здійснюються:

- а) відповідно до бюджетного призначення, встановленого Законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет;

б) відповідно до бюджетних асигнувань, визначених в кошторисах і планах асигнувань загального та спеціального фондів бюджету;

в) відповідно до бюджетних зобов'язань, зареєстрованих в органах Державної казначейської служби України.

19. Передача бюджетних призначень від одного головного розпорядника бюджетних коштів державного бюджету до іншого здійснюється:

а) за рішенням Кабінету Міністрів України, погодженим і Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету;

б) за рішенням Верховної Ради України;

в) за рішенням Міністерства фінансів України, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету.

20. Передача нерозподілених бюджетних призначень на визначену в Законі про Державний бюджет України мету між головними розпорядниками здійснюється:

а) за рішенням Кабінету Міністрів України, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету;

б) за рішенням Верховної Ради України;

в) за рішенням Міністерства фінансів України, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету.

21. Перерозподіл видатків державного бюджету і надання кредитів із бюджету за бюджетними програмами, із резервним фондом бюджету включно, додаткові дотації та субвенції, здійснюється:

а) за рішенням Кабінету Міністрів України, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету;

б) за рішенням Верховної Ради України;

в) за рішенням Міністерства фінансів України, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету.

22. Перерозподіл видатків державного бюджету на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями здійснюється:

а) за рішенням Кабінету Міністрів України, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету;

б) за рішенням Верховної Ради України;

в) за рішенням Міністерства фінансів України, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету.

РОЗДІЛ 5 ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

- 5.1 Кошторис бюджетної установи.
- 5.2 Порядок складання кошторисів бюджетними установами.
- 5.3 Порядок розгляду й затвердження кошторисів.
- 5.4 Головні вимоги щодо виконання кошторисів.
- 5.5 План використання бюджетних коштів.
- 5.6 Фінансові норми й нормативи витрат.
- 5.7 Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості.

5.1 Кошторис бюджетної установи

Витрати розпорядників бюджетних коштів фінансуються на підставі кошторисів, які складаються бюджетними установами незалежно від того, чи веде вона бухгалтерський облік самостійно, чи обслуговується централізованою бухгалтерією.

Кошторис бюджетної установи – базовий плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Кошторис складається з таких частин:

– **загальний фонд** – містить надходження із загального фонду бюджету та передбачає розподіл видатків за повною економічною класифікацією видатків бюджету на виконання бюджетною установою базових функцій або розподіл надання кредитів із бюджету за класифікацією кредитування бюджету;

– **спеціальний фонд** – містить надходження із спеціального фонду бюджету на певну мету та передбачає їх розподіл за повною економічною класифікацією видатків бюджету на здійснення відповідних видатків згідно із законодавством, а також на реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних із виконанням установою базових функцій, або розподіл надання кредитів із бюджету згідно із законодавством за класифікацією кредитування бюджету.

Невіддільними (обов'язковими) частинами кошторису є:

– **план асигнувань загального фонду бюджету** – помісячний розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у загальному фонді кошторису, за

скороченою формою економічної класифікації видатків бюджету, який регламентує протягом бюджетного періоду взяття бюджетних зобов'язань і здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань;

– **план надання кредитів із загального фонду бюджету** – помісячний розподіл надання кредитів із бюджету, затверджених у загальному фонді кошторису, за класифікацією кредитування бюджету, який протягом бюджетного періоду регламентує взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань;

– **план спеціального фонду** – помісячний розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у спеціальному фонді кошторису, за скороченою формою економічної класифікації видатків бюджету або класифікацією кредитування бюджету, який протягом бюджетного періоду регламентує взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань, у розрізі доходів бюджету за кодами класифікації доходів бюджету, фінансування бюджету за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання, повернення кредитів до спеціального фонду бюджету за кодами програмної класифікації видатків та кредитування бюджету і класифікації кредитування бюджету;

– **план використання бюджетних коштів** – розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі, у розрізі видатків бюджету, структура яких відповідає повній економічній класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету.

Зазначені плани затверджуються одночасно з кошторисом.

Форми кошторису та планів затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2002 р. № 57 «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету». Форма кошторису наведена у додатку А.

Форми плану використання бюджетних коштів і помісячного плану використання бюджетних коштів можуть бути доповнені іншими показниками.

До кошторису обов'язково додаються розрахунки, які обґрунтовують показники видатків бюджету або надання кредитів із бюджету, що включаються до проекту кошторису.

Показники видатків бюджету та надання кредитів із бюджету, що включаються до проекту кошторису, повинні бути обґрунтовані відповідними розрахунками за кожним кодом економічної класифікації видатків або класифікації кредитування бюджету й деталізовані за різновидами й кількістю товарів (робіт, послуг) із зазначенням вартості за одиницю.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня погоджують форму розрахунків із головним розпорядником бюджетних коштів.

5.2 Порядок складання кошторисів бюджетними установами

Складання кошторисів бюджетними установами регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ».

Кожна бюджетна установа складає:

- індивідуальні кошториси;
- плани асигнувань загального фонду бюджету;
- плани надання кредитів із загального фонду бюджету;
- плани спеціального фонду за кожною бюджетною програмою або функцією, що виконуються бюджетною установою.

Кошториси не складаються:

– за бюджетними програмами, призначення за якими встановлюються Законом про Державний бюджет України за загальнодержавними витратами та рішенням відповідної ради про затвердження місцевого бюджету у частині міжбюджетних трансфертів;

– у разі здійсненні передачі бюджетних призначень головним розпорядникам бюджетних коштів і програм щодо виконання державою гарантійних зобов'язань за кредитами, залученими під державні гарантії, мобілізаційної підготовки галузей національної економіки, резервного фонду місцевих бюджетів;

– за бюджетними програмами щодо виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами.

Головні розпорядники бюджетних коштів складають зведені кошториси, зведені плани асигнувань загального фонду бюджету, зведені плани надання кредитів із загального фонду бюджету та зведені плани спеціального фонду розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня і подають їх Міністерству фінансів України, Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, місцевим фінансовим органам.

Зведені кошториси, зведені плани асигнувань загального фонду бюджету, зведені плани надання кредитів із загального фонду бюджету та зведені плани спеціального фонду – це зведення показників індивідуальних

кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду.

Зведені кошториси не затверджуються.

Бюджетні кошти надаються бюджетним установам тільки за наявності затверджених кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду.

Бюджетні установи мають право брати бюджетні зобов'язання й витратити бюджетні кошти на цілі та в межах, установлених затвердженими кошторисами, планами асигнувань загального фонду бюджету, планами надання кредитів із загального фонду бюджету, планами спеціального фонду.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього самого періоду або в майбутньому.

5.3 Порядок розгляду і затвердження кошторисів

У двотижневий строк з дня затвердження Державного бюджету України (прийняття рішення про місцевий бюджет) Міністерство фінансів України (місцеві фінансові органи) доводять до головних розпорядників бюджетних коштів лімітні довідки про бюджетні асигнування.

Лімітна довідка про бюджетні асигнування – це документ, який містить затвержені бюджетні призначення (встановлені бюджетні асигнування) та їх помісячний розподіл, а також інші показники, що згідно із законодавством повинні бути визначені на підставі нормативів.

Показники лімітної довідки доводяться до відома головних розпорядників та розпорядників нижчого рівня для уточнення проектів кошторисів і складання проектів планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, планів використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячних планів використання бюджетних коштів.

Лімітна довідка відображає видатки споживання та видатки розвитку. Обов'язково вказуються видатки на оплату праці, оплату комунальних послуг та енергоносіїв.

Як приклад, у таблиці 5.1 наведено базові показники лімітної довідки про бюджетні асигнування та кредитування Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради на 2016 рік.

Лімітна довідка про бюджетні асигнування та кредитування Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради на 2016 рік видана Департаментом бюджету і фінансів Харківської міської ради на підставі рішення 2 сесії Харківської міської ради 7 скликання від 23.12.2015 р. 14/15 «Про бюджет міста Харкова на 2016 рік».

Таблиця 5.1 – Показники лімітної довідки про бюджетні асигнування департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради на 2016 рік, грн.

Назва видатків за економічною класифікацією видатків бюджету та класифікацією кредитування бюджету	Разом	Загальний фонд	Спеціальний фонд
Видатки споживання разом, з них:	1044772152	976175752	68596400
- оплата праці;	573853662	558214362	15639300
- оплата комунальних послуг та енергоносіїв;	120152064	117891662	2260402
- видатки розвитку	95768600		95768600
Усього	1140540752	976175752	164365000

Показники лімітної довідки Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради включають видатки у розрізі таких функційних кодів:

- 010116 – органи управління закладами охорони здоров'я, що фінансуються із бюджету міста Харкова;
- 080101 – лікарні;
- 080201 – спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані заклади (центри, диспансери, госпіталі для інвалідів Другої світової війни, лепрозорії, медико-санітарні частини тощо, що мають ліжкову мережу);
- 080203 – перинатальні центри, пологові будинки;
- 080300 – поліклініки і амбулаторії (крім спеціалізованих поліклінік, загальних і спеціалізованих стоматологічних поліклінік);
- 080400 – спеціалізовані поліклініки, зокрема диспансери, медико-санітарні частини, пересувні консультативні діагностичні центри тощо, які не мають ліжкового фонду;
- 080500 – загальні і спеціалізовані стоматологічні поліклініки;
- 080704 – центри здоров'я і заходи у сфері санітарної освіти;

- 081002 – інші заходи щодо охорони здоров'я;
- 100302 – комунальні підприємства, підпорядковані Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради;
- 180109 – заходи програми стабілізації та соціально-економічного розвитку територій;
- 180409 – придбання спеціальних машин, техніки та обладнання для комунальних підприємств, підпорядковані Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради.

У сумі асигнувань **загального фонду** бюджету взято до уваги витрати закладів охорони здоров'я:

- на оплату праці і нарахування на заробітну плату;
- придбання предметів, матеріалів, обладнання, інвентарю, медикаментів, перев'язувальних матеріалів, продуктів харчування;
- оплату послуг (виконання поточного ремонту, придбання м'якого інвентарю, дезінфікувальних засобів, господарчих товарів, утримання ліфтового господарства, вивезення твердих побутових відходів, оплата послуг зв'язку тощо);
- оплату комунальних послуг та енергоносіїв (теплопостачання, водопостачання та водовідведення, електроенергії, природного газу, твердого палива);
- заходи щодо реалізації державних (регіональних) програм, які не належать до заходів розвитку;
- субсидії та поточні трансферти комунальним підприємствам, які підпорядковані Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради.

Спеціальний фонд відображає власні надходження закладів охорони здоров'я та асигнування, які надаються з бюджету міста.

Форма лімітної довідки затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2002 № 57 р. «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» (додаток Б).

Лімітна довідка є підставою для складання проекту кошторису головним розпорядником коштів.

Отримавши бюджетні призначення, головні розпорядники бюджетних коштів розподіляють і доводять до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня обсяги бюджетних асигнувань.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня складають кошториси на підставі отриманих обсягів бюджетних асигнувань.

Розпорядники нижчого рівня уточнюють проекти кошторисів, складають проекти планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, планів використання бюджетних коштів, помісячних планів використання бюджетних коштів і подають їх головним розпорядникам коштів.

Головні розпорядники коштів встановлюють термін подання проектів кошторисів для розпорядників нижчого рівня і контролюють їхнє складання.

На підставі показників лімітних довідок розпорядники бюджетних коштів приводять свої витрати у відповідність із бюджетними асигнуваннями. Для цього чисельність працівників установи, що пропонується до затвердження за штатним розписом, повинна бути приведена у відповідність із визначеним фондом оплати праці, а інші витрати – у відповідність із іншими встановленими асигнуваннями таким чином, щоб забезпечити виконання покладених на установу функцій.

Типова форма штатного розпису бюджетної установи затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2002 р. № 57 «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» (додаток В).

У разі потреби міністерства та інші центральні органи виконавчої влади за погодженням із Міністерством фінансів України можуть встановлювати форму штатного розпису для відповідної галузі.

Штатний розпис установ затверджується у порядку, визначеному відповідним міністерством або іншим центральним органом виконавчої влади.

У тижневий термін після затвердження штатних розписів головні розпорядники подають Міністерству фінансів України, Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, місцевим фінансовим органам зведені показники за мережею, штатними розписами і контингентами установ і одержувачів.

Уточнені проекти кошторисів повинні співвідноситися з лімітними довідками.

Головні розпорядники розглядають показники проектів кошторисів бюджетних установ щодо законності та правильності розрахунків, доцільності запланованих видатків бюджету та надання кредитів із бюджету, правильності їх розподілу відповідно до економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету, повноти надходження доходів або повернення кредитів, додержання встановлених ставок (посадових окладів), норм, цін, лімітів, а також інших показників відповідно до законодавства.

Під час визначення обсягів видатків бюджету головні розпорядники повинні враховувати об'єктивну потребу щодо коштів кожної установи на підставі:

- її базових виробничих показників і контингентів, які встановлюються для установ (кількість класів, учнів у школах, ліжок у лікарнях, дітей у дошкільних закладах тощо);
- обсягу виконуваної роботи;
- штатної чисельності;
- необхідності сплати дебіторської і кредиторської заборгованості;
- реалізації окремих програм і запланованих заходів щодо скорочення витрат протягом планового періоду.

Обов'язково бюджетними коштами забезпечуються видатки на оплату праці з нарахуваннями, виплату стипендії, а також на господарське утримання установ. До того ж, у повному обсязі передбачаються кошти для проведення розрахунків за електричну й теплову енергію, водопостачання, водовідведення, природний газ і послуги зв'язку, які споживаються бюджетними установами.

Відповідно до ст. 51 Бюджетного кодексу України та Закону про Державний бюджет України на відповідний рік, до кошторисів додаються детальні розрахунки за КЕКВК 2270 «Оплата комунальних послуг та енергоносіїв» на підставі затверджених в установленому порядку лімітів.

Проекти кошторисів бюджетної установи повинні забезпечувати суворий режим економії коштів і матеріальних цінностей.

До кошторисів можуть включатися тільки видатки, передбачені законодавством, необхідність яких обумовлена особливостями діяльності бюджетної установи.

Видатки на придбання обладнання, капітальний ремонт приміщень тощо, які не є першочерговими, можуть передбачатися лише за умови забезпечення коштами невідкладних витрат та відсутності заборгованості.

Головні розпорядники під час розгляду показників проектів зобов'язані:

- забезпечити суворе виконання вимог законодавства щодо складання кошторисів на наступний рік;
- додержуватися режиму економії, не допускати внесення до кошторисів бюджетних асигнувань, що не є обґрунтованими;
- забезпечити додержання доведених у лімітних довідках річних обсягів бюджетних асигнувань та їхнього помісячного розподілу з урахуванням термінів проведення окремих заходів і можливості здійснення відповідних

видатків бюджету та надання кредитів із бюджету протягом бюджетного періоду;

– не допускати прийняття в кошторисах сум, не підтверджених розрахунками та економічними обґрунтуваннями.

Після одержання лімітних довідок головні розпорядники подають Міністерству фінансів України, Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, місцевим фінансовим органам уточнені проекти кошторисів, на підставі яких здійснюється **розпис відповідного бюджету**, що включає частини, наведені на рисунку 5.1.

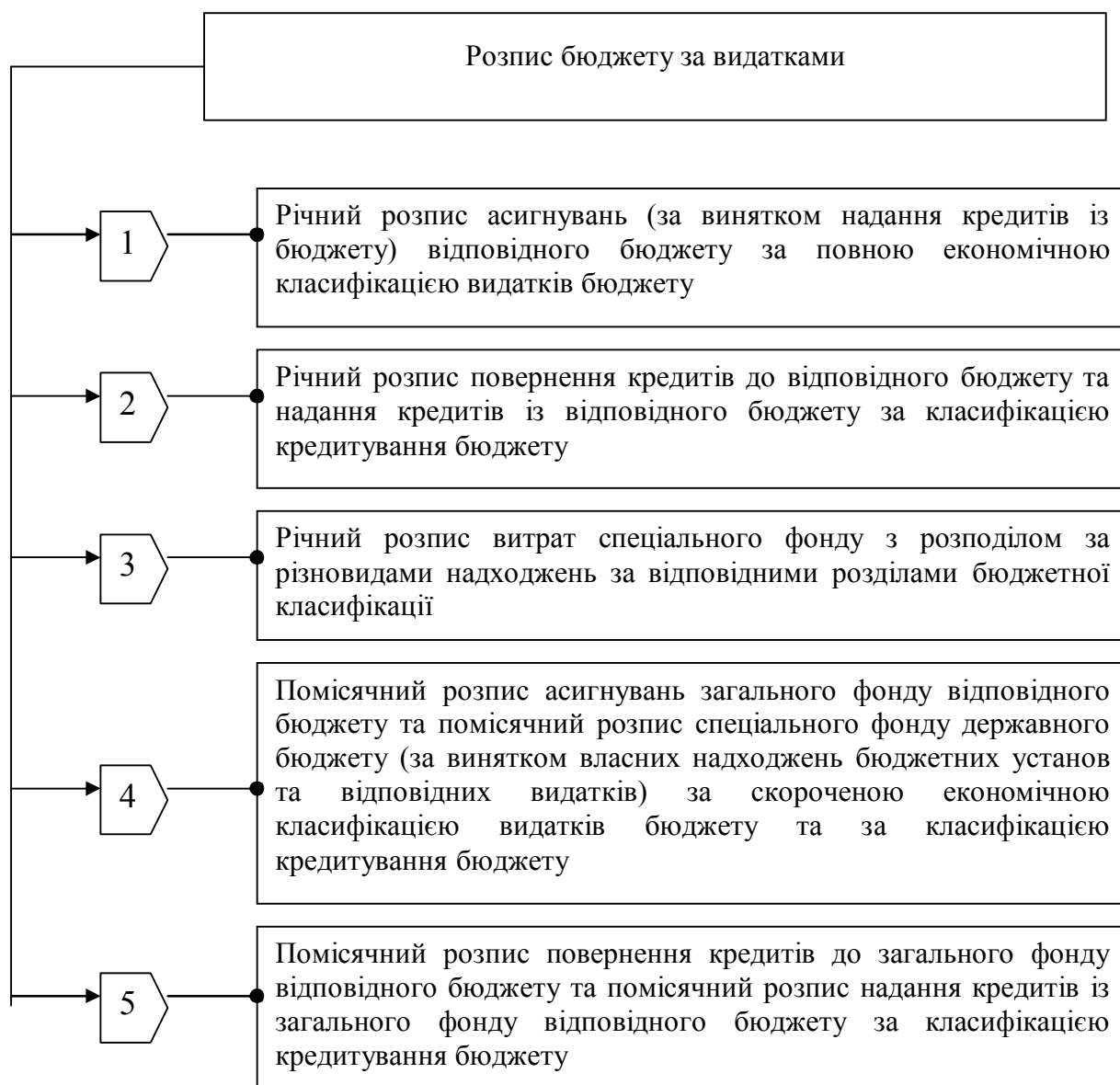

Рисунок 5.1 – Схема частин розпису бюджету за видатками

Розпис Державного бюджету України та місцевих бюджетів на відповідний рік має бути збалансованим.

Розпис складається відповідно до бюджетних призначень, установлених у Законі про Державний бюджет України (рішенні про місцевий бюджет), і затверджується Міністром фінансів України (місцевими фінансовими органами) у місячний термін з дня прийняття закону (прийняття рішення про місцевий бюджет).

Відповідно до затвердженого розпису бюджету розпорядники бюджетних коштів одержують бюджетні асигнування, що є підставою для затвердження кошторисів.

До того ж, річні та помісячні розписи бюджетних асигнувань повинні співвідноситися із зведеними показниками усіх кошторисів, зведеними показниками всіх планів асигнувань загального фонду бюджету та планів спеціального фонду, зведеними показниками всіх планів надання кредитів із загального фонду бюджету.

Кошториси, плани асигнувань загального фонду бюджету, плани надання кредитів із загального фонду бюджету, плани спеціального фонду, помісячні плани використання бюджетних коштів і плани використання бюджетних коштів затверджуються протягом 30 календарних днів після затвердження розписів відповідних бюджетів.

Кошторис затверджується за загальним і спеціальним фондами на рік без розподілу за періодами.

Кошториси, плани асигнувань загального фонду бюджету, плани надання кредитів із загального фонду бюджету, плани спеціального фонду і штатні розписи бюджетних установ підписує керівник фінансового підрозділу та затверджує керівник установи, уповноваженої затверджувати такі документи, підпис скріплюється гербовою печаткою із зазначенням дати.

Зазначені документи подаються у двох примірниках, один з яких повертається бюджетній установі, а другий залишається установі, керівник якої затвердив кошторис.

У процесі виконання бюджетних програм та заходів виникають обставини (рис. 5.2), унаслідок яких вносяться зміни до кошторису, плану асигнувань загального фонду бюджету, плану надання кредитів із загального фонду бюджету та плану спеціального фонду, плану використання бюджетних коштів (крім плану використання бюджетних коштів одержувача), помісячного плану використання бюджетних коштів.

Рисунок 5.2 – Обставини внесення змін до бюджетного розпису

У разі, якщо бюджетний розпис на наступний рік не затверджено в установленій законодавством термін, в обов'язковому порядку складається **тимчасовий розпис бюджету** на відповідний період.

Бюджетні установи складають на цей період тимчасові індивідуальні кошториси, зведені тимчасові кошториси не складаються.

Одержувачі бюджетних коштів складають на зазначений період тимчасові плани використання бюджетних коштів, які затверджуються їхніми керівниками за погодженням з розпорядниками бюджетних коштів, через яких вони одержують ці кошти.

Штатні розписи бюджетних установ затверджуються в установленому порядку в місячний термін від початку року.

5.4 Головні вимоги щодо виконання кошторисів

Після затвердження розписів державного та місцевих бюджетів Міністерство фінансів України, Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, місцеві фінансові органи надають:

- до органів Державної казначейської служби затверджені розписи відповідних бюджетів для їхньої реєстрації, обліку та виконання;
- до головних розпорядників – витяги із зазначених розписів.

Органи Державної казначейської служби протягом трьох робочих днів доводять до головних розпорядників витяги з розписів державного (місцевих) бюджетів.

Із розподілом міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами органи Державної казначейської служби ознайомлюють Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, головні фінансові управління обласної, Київської міської та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації.

Зазначений розподіл є підставою для перерахування органами Державної казначейської служби трансфертів із державного бюджету до відповідного місцевого бюджету та враховується під час складання помісячного розпису асигнувань відповідного місцевого бюджету.

Розпорядники мають право провадити діяльність винятково в межах бюджетних асигнувань, затверджених кошторисами, планами асигнувань загального фонду бюджету, планами надання кредитів із загального фонду бюджету, планами спеціального фонду.

Контроль за відповідністю бюджетних асигнувань, визначених у кошторисах бюджетних установ, здійснюють органи Державної казначейської служби України.

З цією метою розпорядники, які отримали від органів Державної казначейської служби України витяг, подають цим органам розподіли показників зведених кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, а також зведених планів використання бюджетних коштів і зведених помісячних планів використання бюджетних коштів у розрізі розпорядників нижчого рівня та одержувачів.

Зазначені показники доводяться до відповідних органів Державної казначейської служби України за місцем розташування розпорядників нижчого рівня та одержувачів.

Органи Державної казначейської служби обліковують розподіли показників зазначених документів.

Кошториси виконуються згідно з Наказом Міністерства фінансів України від 02.03.2012 р. № 309 «Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України».

Державна казначейська служба України реєструє та обліковує бюджетні зобов'язання розпорядників бюджетних коштів і відображає їх у звітності про виконання бюджету.

Під час реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань перевіряється відповідність напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі).

Для здійснення реєстрації бюджетних і фінансових зобов'язань розпорядники бюджетних коштів надають до органів Державної казначейської служби України **реєстр бюджетних зобов'язань і реєстр фінансових зобов'язань**, до яких додаються підтверджувальні документи.

Надані документи опрацьовуються:

- за захищеними видатками, які не потребують проведення процедур закупівель, – протягом одного операційного дня;
- за захищеними видатками, які потребують проведення процедур закупівель (крім капітальних видатків), – до трьох операційних днів;
- за іншими поточними видатками, крім захищених, і наданими кредитами з бюджету – до трьох операційних днів;
- за капітальними видатками – до п'яти операційних днів.

Реєстр бюджетних зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів надається на паперових (у двох примірниках) та електронних носіях. Форма реєстру бюджетних фінансових зобов'язань наведена в додатку Г.

За бюджетними зобов'язаннями щодо окремих напрямів видатків (наприклад заробітна плата, стипендія, нарахування на заробітну плату, різні види допомоги тощо) суми в Реєстрі проставляються розрахунково, але в межах річних планових показників.

За спеціальним фондом бюджету бюджетні фінансові зобов'язання обираються винятково в межах відповідних фактичних надходжень спеціального фонду бюджету, залишків коштів на спеціальних реєстраційних рахунках розпорядників бюджетних коштів (в частині власних надходжень) і бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами (планами використання бюджетних коштів).

Після перевірки підтвердних документів один примірник Реєстру зобов'язань повертається розпоряднику бюджетних коштів, а інші примірники цих документів залишаються на зберіганні в органі Державної казначейської служби України.

Документи, що підтверджують факт узяття бюджетного та фінансового зобов'язання, повертаються розпоряднику з відміткою «зареєстровано та взято на облік».

Розпорядники бюджетних коштів беруть бюджетні зобов'язання й здійснюють платежі тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами. Беруться до уваги також бюджетні зобов'язання попередніх років, узяті на облік органами Державної казначейської служби України.

Бюджетні зобов'язання щодо виплати субсидій, допомоги, пільг щодо оплати спожитих житлово-комунальних послуг і послуг зв'язку (в частині абонентної плати за користування квартирним телефоном), компенсацій громадянам із бюджету, на що згідно із законами України мають право відповідні категорії громадян, обліковуються незалежно від визначених на цю мету бюджетних призначень.

Розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, за якими розпорядником бюджетних коштів узято зобов'язання без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, є недійсними. За такими операціями не виникають бюджетні зобов'язання й не утворюється бюджетна заборгованість.

Зобов'язання, узяті учасником бюджетного процесу без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, не вважаються бюджетними зобов'язаннями й не підлягають оплаті із бюджетних коштів. Взяття таких зобов'язань є порушенням бюджетного законодавства. Витрати бюджету на вирівнювання таких зобов'язань не здійснюються.

Виконання кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, планів використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячних планів використання бюджетних коштів здійснюється наростальним підсумком із початку року.

Звіти про виконання кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду й планів використання бюджетних коштів, помісячних планів використання бюджетних коштів подаються у порядку та за формами, встановленими Міністерством фінансів України.

5.5 План використання бюджетних коштів

Одержувачі бюджетних коштів складають плани використання бюджетних коштів.

Форма плану використання бюджетних коштів затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2002 р. № 57 «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» (додаток Г).

Плани використання бюджетних коштів надаються органам Державної казначейської служби за місцем розташування одержувачів.

Органи Державної казначейської служби обліковують показники річних та помісячних планів використання бюджетних коштів.

До запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів у планах використання бюджетних коштів проставляються код та назва тимчасової класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів.

Плани використання бюджетних коштів затверджуються керівниками одержувачів за погодженням із розпорядниками, через яких вони отримують бюджетні кошти, наприклад спеціалізованому комунальному підприємству «Харківзеленбуд» надаються бюджетні кошти на виконання робіт і послуг щодо озеленення міста.

План використання бюджетних коштів спеціалізованого комунального підприємства «Харківзеленбуд» затверджує його директор, а погоджує – директор Департаменту комунального господарства Харківської міської ради, якого визначено головним розпорядником цих бюджетних коштів.

Показники річного плану використання бюджетних коштів цього підприємства наведено у таблиці 5.2. за кодом тимчасової класифікації видатків та кредитування для бюджетів місцевого самоврядування, які не застосовують програмно-цільового методу, – 100203 «Благоустрій міст, сіл, селищ» та кодами економічної класифікації видатків бюджету – 2610 «Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)» і – 3210 «Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)».

Таблиця 5.2 – План використання бюджетних коштів на 2016 рік СКП «Харківзеленбуд», грн

№ з/п	Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
1	Видатки та надання кредитів – усього	10114700	133700	10248400
1.1	Поточні видатки	10114700	–	10114700
1.1.1	Оплата праці	7093279	–	7093279
1.1.1.1	Заробітна плата	7093279	–	7093279
1.1.1.2	Нарахування на оплату праці	1560521	–	1560521
1.1.3	Використання товарів, послуг	1460900	–	1460900
1.1.3.1	Предмети, матеріали, обладнання й інвентар	435800	–	435800
1.1.3.2	Оплата послуг (крім комунальних)	1025100	–	1025100
1.2	Капітальні видатки	–	133700	133700
1.2.1	Придбання базового капіталу	–	133700	133700
1.2.2	Придбання обладнання й предметів довгострокового користування	–	133700	133700

План використання бюджетних коштів передбачає поточні видатки на заробітну плату (7 093 279,0 грн) і нарахування на оплату праці (1 560 521,0 грн), придбання предметів, матеріалів, обладнання й

інвентарю (435 800,0 грн), оплату послуг (крім комунальних) стороннім організаціям (1 025 100,0 грн).

Капітальні видатки на придбання обладнання і предметів довгострокового користування (насосів і вхідних реакторів для міських фонтанів) заплановані в сумі 133 700,0 грн.

План використання бюджетних коштів підписується керівником бюджетної установи, підпис якого скріплюється гербовою печаткою, зазначається дата.

5.6 Фінансові норми й нормативи витрат

Обґрунтування показників кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, надання кредитів із загального фонду бюджету, спеціального фонду й планів використання бюджетних коштів, помісячних планів використання бюджетних коштів, прогнозів і програм здійснюється на підставі фінансових норм витрат.

Фінансові норми витрат – це витрати за кожним різновидом економічної класифікації у грошовому вираженні, що здійснюються на розрахункову одиницю та застосовуються під час складання кошторисів бюджетних установ.

Розрахунковими одиницями для бюджетних установ є їхня мережа та контингент. Приміром кількість учнів, класів, груп продовженого дня у школах, кількість дітей і груп у дитячих дошкільних установах є розрахунковою одиницею для установ освіти; кількість ліжок та днів функціонування одного ліжка у лікарнях – для установ охорони здоров'я тощо.

Фінансові норми витрат диференціюються за однорідними різновидами видатків та за однотипними різновидами бюджетних установ.

За змістом фінансові норми витрат поділяють на **матеріальні й фінансові**.

Матеріальні норми – це затрати матеріальних ресурсів (кількість кіловат-годин електроенергії на один квадратний метр, кубічних метрів водоспоживання на одного хворого, продуктів харчування в день на одну дитину в дитячому садку, на одне ліжко в день у лікарні тощо).

Фінансові норми – це затрати у грошовому вираженні за розрахункову одиницю (тариф на теплову енергію за одну гігакалорію, природний газ за один кубічний метр, послуги водовідведення за один кубічний метр тощо).

У складі фінансової норми видатків виокремлюють **бюджетну норму** (частку видатків, що фінансується за бюджетні кошти). Так, бюджетна норма для видатків на харчування дітей у дитячих закладах м. Харків (встановлена рішенням виконавчого комітету Харківської міської ради від 20.01.2016 р. № 3) із 9 – 10, 5 – 12-годинного режиму перебування в закладі становить 17,0 гривень (із розрахунку 6,8 гривень (40,0 %) – бюджетні кошти, 10,2 гривень (60,0 %) – батьківська плата).

Фінансові норми витрат виражаються як у вигляді **розрахункових** показників (наприклад розміру субсидії на оплату житлово-комунальних послуг), так і у вигляді **фіксованого** показника (ставки заробітної плати, податку, розміру тарифу тощо).

Розрахункові показники встановлюються за галузями або визначаються кожною бюджетною установою самостійно.

Для визначення розрахункових показників застосовуються **аналітичні, математичні й статистичні методи** обчислень фінансових норм витрат.

Фіксовані показники відображають встановлені чинним законодавством фінансові норми витрат, які не можуть змінюватися. Наприклад, податок на доходи фізичних осіб (18,0 %), норма відрахувань із заробітної плати на військовий збір (1,5 %), нарахування на фонд оплати праці (єдиного соціального внеску – 22,0 %), які спрямовуються до державних позабюджетних фондів, зокрема Пенсійного фонду України).

Під час кошторисного планування використовуються **індивідуальні й середні фінансові** норми витрат.

Індивідуальні норми витрат застосовуються до кожної розрахункової одиниці й використовуються під час складання індивідуальних кошторисів. Приміром бюджетні установи розраховують витрати виходячи із показників наявної мережі. Витрати на заробітну плату вчителям установ освіти розраховуються на підставі штатного розпису, який є індивідуальним для кожної бюджетної установи.

Середні фінансові норми витрат, як середньорічна величина, застосовуються під час розрахування на початок і кінець бюджетного року (наприклад площа приміщень та площа прилеглої території, обсяг будівель і споруд).

Нормативи витрат (фінансування) – показники поточних і капітальних витрат із бюджетів усіх рівнів на забезпечення потреб на рівні, не нижчому від державних соціальних стандартів і нормативів. Державні мінімальні соціальні

стандарти є базовими для розрахування нормативів фінансових витрат на надання послуг за відповідними напрямками.

Фінансові нормативи відображають питому вагу обсягу витрат на рахункову одиницю або бюджетну установу. На підставі фінансових нормативів витрат визначається мінімальна бюджетна забезпеченість.

Усі бюджети складаються із врахуванням пріоритетного фінансування витрат, що забезпечують державні мінімальні соціальні стандарти.

Мінімальні соціальні стандарти – це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми й нормативи або їхній комплекс, на підставі яких визначаються рівні базових державних соціальних гарантій, до яких належать мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших різновидів соціальних виплат, які забезпечують не нижчий від прожиткового мінімуму рівень життя.

Прожитковий мінімум розраховується на підставі соціальних норм і нормативів, складниками яких є показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів, забезпечення освітніми, медичними, соціально-культурними та іншими послугами.

Інші витрати включаються за умови дотримання державних мінімальних соціальних стандартів на рівні мініимальної бюджетної забезпеченості.

5.7 Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості

У процесі планування видаткової частини бюджетів використовуються фінансові нормативи бюджетної забезпеченості.

Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості – мінімальні, середні та максимально граничні норми й нормативи утворення, розподілу й використання фінансових ресурсів.

Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості використовуються для визначення розподілу міжбюджетних трансфертів.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Величиною фінансового нормативу обумовлюється розрахунковий обсяг видатків, що беруться до уваги під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості визначається шляхом співставлення загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, і кількості населення чи споживачів гарантованих послуг тощо.

Відповідно до ст. 94 Бюджетного кодексу України, фінансовий норматив бюджетної забезпеченості застосовується під час розрахування освітньої та медичної субвенцій, що надаються місцевим бюджетам.

Зазначені субвенції розподіляються між відповідними бюджетами за формулою, у якій береться до уваги:

у сфері освіти:

– кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у міській і сільській місцевостях, гірських населених пунктах;

– наповнюваність класів;

– коригувальні коефіцієнти приведення, що застосовуються до кількості учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів і залежно від місцевості, у якій розташований заклад.

у сфері охорони здоров'я:

– кількість населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

– коригувальні коефіцієнти, що враховують відмінності у вартості надання медичної допомоги;

– особливості надання медичної допомоги в гірських населених пунктах.

Загальний обсяг фінансових ресурсів за кожним різновидом видатків, що беруться до уваги під час визначення обсягу цих міжбюджетних трансфертів, розраховується на підставі державних соціальних стандартів і нормативів, які встановлюються законом та іншими нормативно-правовими актами.

На сьогодні в Україні відсутня система розроблених і затверджених соціальних норм і нормативів. У зв'язку з цим у частині 10 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України Кабінету Міністрів України вказано:

– провести інвентаризацію всіх нормативно-правових актів, що регламентують застосування галузевих нормативів під час здійснення видатків місцевих бюджетів, зокрема щодо мережі бюджетних установ, педагогічного навантаження, нормативів витрат бюджетних установ, і встановлення

мінімального та максимального значення таких нормативів залежно від обсягів фінансових ресурсів;

– затвердити державні соціальні стандарти й нормативи в описовому й вартісному вигляді за кожним із делегованих державою місцевому самоврядуванню повноважень у розрахунку на середньостатистичну адміністративно-територіальну одиницю;

– внести відповідні зміни до нормативно-правових актів, що регламентують застосування галузевих стандартів надання соціальних послуг і нормативів під час здійснення видатків із місцевих бюджетів, зокрема щодо мережі, штатних нормативів, робочого навантаження, нормативів витрат бюджетних установ, передбачивши можливість щорічного коригування вартісної величини державних соціальних стандартів залежно від зміни цін та інших умов їхнього формування.

Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості для місцевих бюджетів коригуються коефіцієнтами, що враховують відмінності у вартості надання гарантованих послуг залежно від:

– кількості населення і споживачів соціальних послуг;
– соціально-економічних, демографічних, кліматичних, екологічних та інших особливостей (від часу їх визначення) адміністративно-територіальних одиниць.

Коригувальні коефіцієнти затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Із огляду на різний рівень розвитку економіки, стану соціальної і побутової інфраструктури, відмінностей природно-кліматичних умов, екологічного й техногенного стану окремих адміністративно-територіальних одиниць Бюджетним кодексом України передбачено горизонтальне вирівнювання податкоздатності обласних бюджетів (ст. 98), горизонтальне вирівнювання податкоздатності бюджетів міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад (ст. 99).

Горизонтальне вирівнювання податкоздатності обласних бюджетів здійснюється окремо за надходженнями податку на прибуток підприємств і податку на доходи фізичних осіб із урахуванням таких параметрів:

– кількість населення;
– надходження податку на прибуток підприємств за останній звітний бюджетний період;
– надходження податку на доходи фізичних осіб за останній звітний бюджетний період;

- індекси податкоздатності відповідного обласного бюджету, що визначаються окремо за надходженнями податку на прибуток підприємств і податку на доходи фізичних осіб.

Індекс податкоздатності відповідного обласного бюджету є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоздатності такого бюджету порівняно з аналогічним середнім показником по всіх обласних бюджетах України у розрахунку на одну особу.

Під час здійснення вирівнювання враховується значення індексу податкоздатності відповідного обласного бюджету.

Якщо значення індексу:

- у межах 0,9 – 1,1 – вирівнювання не відбувається;
- менше 0,9 – відповідному обласному бюджету надається базова дотація в обсязі 80 % від суми, необхідної для досягнення значення індексу забезпеченості відповідного бюджету 0,9;
- понад 1,1 – передається реверсна дотація з відповідного обласного бюджету в обсязі 50 % від суми, що перевищує значення індексу 1,1.

Горизонтальне вирівнювання податкоздатності бюджетів міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад здійснюється з урахуванням таких параметрів:

- кількість населення;
- надходження податку на доходи фізичних осіб за останній звітний бюджетний період;
- індекс податкоздатності відповідного бюджету.

Індекс податкоздатності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоздатності зведеного бюджету міста обласного значення, об'єднаної територіальної громади, створеної згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, районного бюджету порівняно з аналогічним середнім показником по всіх зведених бюджетах міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад, які створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад України в розрахунку на одну особу.

Під час здійснення вирівнювання береться до уваги значення індексу податкоздатності відповідного бюджету.

Якщо значення індексу:

- у межах 0,9 – 1,1 – вирівнювання не відбувається;

– менше 0,9 – відповідному бюджету надається базова дотація в обсязі 80 % від суми, необхідної для досягнення значення індексу забезпеченості відповідного бюджету 0,9;

– понад 1,1 – передається реверсна дотація з відповідного бюджету в обсязі 50 % від суми, що перевищує значення індексу 1,1.

Індекси податкоздатності місцевих бюджетів не можуть змінюватися і переглядатися частіше, ніж один раз на рік, окрім таких випадків:

– виокремлення нових або зміни статусу наявних адміністративно-територіальних одиниць;

– зміни місця знаходження суб'єктів господарювання – платників податків;

– зміни податкового законодавства.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим та місцеві ради можуть передбачати у відповідних бюджетах такі різновиди міжбюджетних трансфертів:

– субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування;

– субвенції на виконання інвестиційних проектів, зокрема на будівництво або реконструкцію об'єктів спільного користування;

– дотації та інші субвенції.

Умови надання зазначених субвенцій визначаються відповідним договором сторін.

5.8 Питання для контролю знань

1. Подайте визначення кошторису бюджетної установи та його складників.

2. Назвіть плани, які складаються бюджетною установою, та охарактеризуйте їх.

3. Назвіть різновиди кошторисів і зазначте їхній зміст.

4. Подайте визначення плану асигнувань і плану використання бюджетних коштів.

5. Визначте сутність бюджетного зобов'язання.

6. Що відображає лімітна довідка про бюджетні асигнування?

7. Охарактеризуйте показники лімітної довідки про бюджетні асигнування.

8. Охарактеризуйте складники лімітної довідки про бюджетні асигнування.
9. Назвіть складники розпису бюджету й охарактеризуйте їх.
10. Чим обумовлено внесення змін до кошторисів?
11. Охарактеризуйте головні вимоги щодо виконання кошторисів.
12. Яким є зміст реєстру бюджетних зобов'язань?
13. Подайте визначення фінансових норм і нормативів.
14. Наведіть приклади розрахункових одиниць.
15. Назвіть різновиди фінансових норм витрат.
16. Охарактеризуйте показники соціальних норм і нормативів.
17. З яких показників складається прожитковий мінімум?
18. Що розуміють під фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості?
19. Які параметри характеризують горизонтальне вирівнювання бюджетів?
20. Визначте сутність індексу податкоздатності.

5.9 Тестові завдання

1. Базовими фінансовим документом, яким на бюджетний період встановлюються повноваження бюджетної установи, є:

- а) план використання бюджетних коштів;
- б) план асигнувань;
- в) кошторис.

2. Підприємства, які не мають статусу бюджетної установи, одержують кошти на підставі:

- а) кошторису;
- б) плану використання бюджетних коштів;
- в) плану асигнувань;
- г) плану спеціального фонду бюджету.

3. Підставою для складання проекту кошторису є:

- а) лімітна довідка;
- б) бюджетний запит;
- в) бюджетні призначення;
- г) розпис бюджету.

4. Бюджетні кошти надаються бюджетним установам за наявності:

- а) відповідного рішення про надання бюджетних коштів;
- б) затверджених кошторисів;
- в) бюджетних асигнувань;
- г) бюджетних зобов'язань.

5. Лімітні довідки про бюджетні асигнування доводяться до головних розпорядників бюджетних коштів:

- а) у десятиденний термін із дня затвердження Державного бюджету України (прийняття рішення про місцевий бюджет);
- б) у двотижневий термін з дня затвердження Державного бюджету України (прийняття рішення про місцевий бюджет);
- в) протягом місяця з дня затвердження Державного бюджету України (прийняття рішення про місцевий бюджет).

6. Лімітна довідка відображає:

- а) видатки на оплату праці;
- б) видатки на оплату енергоносіїв;
- в) капітальні видатки;
- г) усі відповіді правильні.

7. Показники лімітної довідки включають видатки:

- а) у розрізі функційних та економічних кодів;
- б) у розрізі розпорядників нижчого рівня;
- в) у розрізі бюджетних програм.

8. Підставою для затвердження кошторисів є:

- а) бюджетні асигнування;
- б) бюджетні зобов'язання;
- в) лімітна довідка;
- г) бюджетний запит.

9. Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня складають:

- а) кошториси;
- б) плани використання бюджетних коштів;
- в) плани асигнувань;
- г) усі відповіді правильні.

10. До кошторисів включаються видатки:

- а) на утримання штатної чисельності;
- б) на сплату заборгованості;
- в) на оплату комунальних послуг і енергоносіїв;
- г) усі відповіді правильні.

11. Розпис бюджету складається на підставі:

- а) лімітної довідки;
- б) уточненого кошторису;
- в) уточненого плану використання бюджетних коштів;
- г) уточненого плану асигнувань.

12. Розпис державного бюджету здійснює:

- а) Міністерство фінансів України;
- б) Державна казначейська служба України;
- в) головні розпорядники бюджетних коштів;
- г) розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня.

13. Розпис бюджету затверджується:

- а) Міністром фінансів України (місцевим фінансовим органом);
- б) головним розпорядником бюджетних коштів;
- в) керівником бюджетної установи.

14. Розпис бюджету затверджується:

- а) у місячний термін із дня прийняття відповідного бюджету;
- б) у двотижневий термін із дня прийняття відповідного бюджету;
- в) у тижневий термін із дня прийняття відповідного бюджету.

15. Витяги з розписів державного (місцевих) бюджетів доводяться до головних розпорядників бюджетних коштів:

- а) протягом трьох робочих днів;
- б) протягом п'яти робочих днів;
- в) протягом семи робочих днів;
- г) протягом десяти робочих днів.

16. Контроль за відповідністю бюджетних асигнувань показникам кошторисів здійснюють:

- а) Міністерство фінансів України;

- б) органи Державної казначейської служби України;
- в) місцеві фінансові органи;
- г) фінансові інспекції.

17. Реєстрація бюджетних зобов'язань здійснюється:

- а) Міністерством фінансів України;
- б) органами Державної казначейської служби України;
- в) місцевими фінансовими органами;
- г) банківськими установами.

18. Реєстрація бюджетних зобов'язань за захищеними видатками здійснюється:

- а) протягом одного операційного дня;
- б) до трьох операційних днів;
- в) до п'яти операційних днів.

19. План використання бюджетних коштів складає:

- а) головний розпорядник бюджетних коштів;
- б) одержувач бюджетних коштів;
- г) розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня.

20. Фінансові норми витрат – це:

- а) витрати на утримання бюджетних установ у натуральному вираженні;
- б) витрати на утримання бюджетних установ у грошовому вираженні;
- в) усі відповіді правильні.

19. Фінансові норми витрат за змістом поділяються на:

- а) матеріальні та фінансові;
- б) індивідуальні та середні;
- в) комбіновані та індивідуальні.

20. Нормативи витрат відображають:

- а) показники розміру оплати праці;
- б) показники споживання продуктів харчування;
- в) показники забезпеченості медичними послугами;
- г) усі відповіді правильні.

21. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – це:

- а) поточні й капітальні видатки, що спрямовуються на забезпечення задоволення потреб на рівні соціальних стандартів;
- б) межові норми й нормативи утворення, розподілу та використання фінансових ресурсів;
- в) мінімальний набір товарів (послуг), достатній для забезпечення сталого функціонування бюджетної установи.

22. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості для місцевих бюджетів:

- а) коригуються коефіцієнтами;
- б) забезпечуються дотаціями;
- в) забезпечуються субвенціями.

23. Коригувальні коефіцієнти враховують:

- а) кількість населення;
- б) обсяг надходжень до бюджету;
- в) стан розвитку економіки.

РОЗДІЛ 6 ПЛАНУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

- 6.1 Власні надходження бюджетних установ
- 6.2 Платні послуги, що надаються бюджетними установами
- 6.3 Облік благодійних внесків
- 6.4 Планування спеціального фонду та вимоги щодо його використання

6.1 Власні надходження бюджетних установ

Власні надходження бюджетних установ – кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Бюджетним кодексом України (ч. 4 ст. 13) визначено перелік власних надходжень бюджетних установ і напрями їхнього використання.

Перелік груп та підгруп власних надходжень бюджетних установ наведено на рисунку 6.1.

Власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету.

Власні надходження бюджетних коштів є складниками спеціального фонду бюджету і мають цільове спрямування.

Власні надходження бюджетних коштів формуються за групами, які поділяються на підгрупи.

Видатки спеціального фонду кошторису коштом власних надходжень плануються у такій послідовності:

- за встановленими напрямками використання;
- на сплату заборгованості установи з бюджетних зобов'язань за спеціальним і загальним фондами кошторису;
- на проведення заходів, пов'язаних із виконанням базових функцій, які не забезпечені (або частково забезпечені) видатками загального фонду.

Рисунок 6.1 – Групи та підгрупи власних надходжень бюджетних установ

Напрями використання власних надходжень бюджетних установ наведено на рисунку 6.2.

Якщо обсяги власних надходжень бюджетних установ перевищують відповідні витрати, затверджені Законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), розпорядник бюджетних коштів передбачає спрямування таких надпланових обсягів на інші витрати, насамперед на сплату заборгованості щодо оплати праці, нарахувань на заробітну плату, стипендій, комунальних послуг і енергоносіїв.

Рисунок 6.2 – Напрями використання власних надходжень бюджетних установ

Якщо такої заборгованості немає, розпорядник бюджетних коштів спрямовує 50 % коштів на заходи, що здійснюються коштом відповідних надходжень, і 50 % коштів – на заходи, необхідні для виконання базових функцій, не забезпечених коштами загального фонду бюджету. У такому разі розпорядник бюджетних коштів перерозподіляє обсяги взятих бюджетних зобов'язань за загальним фондом бюджету з метою проведення видатків за цими зобов'язаннями із спеціального фонду бюджету.

Власні надходження бюджетних установ у грошовій формі зараховуються на спеціальні реєстраційні рахунки або надходять до каси.

Власні кошти бюджетних установ зараховуються без певного віднесення до кодів економічної класифікації видатків і кредитування бюджету.

Здійснення видатків коштом власних надходжень проводиться відповідно до кошторису за певними кодами економічної класифікації видатків і кредитування бюджету шляхом оплати рахунків за надані послуги, виконані роботи, отримані товари тощо.

Протягом року головні розпорядники вносять зміни до спеціального фонду кошторису за власними надходженнями на підставі довідки про внесення змін до кошторису, зміни до бюджетного розпису за спеціальним фондом бюджету не вносяться.

Розпорядники нижчого рівня в обов'язковому порядку подають розпорядникам вищого рівня завірені відповідним органом Державної казначейської служби України копії затверджених довідок про внесення змін до спеціального фонду кошторису за власними надходженнями.

Головні розпорядники бюджетних коштів вносять зміни до спеціального фонду кошторису в частині збільшення надходжень і видатків у разі, якщо обсяги власних надходжень спеціального фонду кошторису фактично перевищили обсяги, встановлені під час затвердження відповідного бюджету.

У разі якщо фактичні обсяги власних надходжень бюджетних установ за 10 місяців відповідного бюджетного періоду становили менше ніж 70 % відповідних обсягів, врахованих у спеціальному фонді кошторису, розпорядники бюджетних коштів зобов'язані внести зміни до спеціального фонду кошторису в частині зменшення надходжень і видатків з урахуванням очікуваного виконання спеціального фонду кошторису. На підставі внесених до спеціального фонду змін розпорядники бюджетних коштів упорядковують бюджетні зобов'язання.

6.2 Платні послуги, що надаються бюджетними установами

Головним джерелом формування власних надходжень є **плата за надання** послуг. Перелік послуг, що надаються бюджетними установами, визначається Кабінетом Міністрів України.

Перелік платних послуг, які можуть надаватися в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, вищих медичних навчальних закладах

і науково-дослідних установах, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 р. № 1138 (зі змінами).

Визначені платні послуги поділяються на три підгрупи.

До першої підгрупи належать послуги, що надаються згідно з функційними повноваженнями державними і комунальними **закладами охорони здоров'я**:

– медичні огляди для отримання виїзної візи (крім службових відряджень державних службовців та у разі виїзду на лікування за наявності відповідних медичних документів);

– попередні профілактичні медичні огляди під час прийняття на роботу та для отримання посвідчення водія транспортних засобів (крім випадків, коли медичні огляди проводяться за скеруванням органів державної служби зайнятості);

– медичні огляди для отримання дозволу на право отримання й носіння зброї громадянами, а також відповідні періодичні профілактичні медичні огляди;

– стажування лікарів (провізорів) – інтернів у базових закладах та установах охорони здоров'я, якщо ці лікарі (провізори) – інтерни закінчили недержавні вищі медичні (фармацевтичні) заклади освіти; закінчили державні вищі медичні (фармацевтичні) заклади освіти на умовах контракту; прийняті на роботу в недержавні заклади охорони здоров'я (недержавні фармацевтичні заклади, підприємства); повторно проходять інтернатуру; бажають отримати другу спеціальність в інтернатурі;

– анонімне обстеження та лікування хворих, заражених хворобами, що передаються статевим шляхом, а також хворих на алкоголізм і наркоманію (крім обстежень на ВІЛ та СНІД);

– лікування безпліддя, операції штучного переривання вагітності в амбулаторних умовах;

– косметологічна допомога, оздоровчий масаж, гімнастика, бальнеологічні процедури;

– консультування й лікування осіб з вокальними порушеннями, лікування логоневрозів у дорослих, лабораторні, діагностичні й консультативні послуги за зверненнями громадян, що надаються без скерування лікаря;

– стоматологічна допомога, що надається населенню госпрозрахунковими відділеннями, кабінетами закладів охорони здоров'я, та діагностика, профілактика й лікування в госпрозрахункових кабінетах народної і нетрадиційної медицини;

– медична допомога хворим удома (діагностичне обстеження, процедури, маніпуляції, консультування, догляд), крім осіб, які за станом здоров'я та особливостями хвороби не можуть відвідувати заклад охорони здоров'я;

– надання санаторно-курортних послуг (реалізація путівок), перебування батьків із дітьми в дитячих санаторіях та надання їм послуг лікувального, профілактичного й реабілітаційного спрямування;

– проведення судово-психіатричної експертизи за межами територіального розподілу та в цивільних справах, проведення судово-медичних досліджень на замовлення іноземних громадян, надання висновку фахівця з питань судово-медичної та судово-психіатричної експертизи на запити юридичних і фізичних осіб;

– проведення профілактичних щеплень усім особам, які бажають їх зробити поза схемами календаря профілактичних щеплень в Україні, та особам, які від'їжджають за кордон за викликом для оздоровлення в зарубіжних лікувальних або санаторних закладах, у туристичні подорожі тощо за власним бажанням або на вимогу сторони, що запрошує;

– інші послуги.

Друга підгрупа охоплює послуги щодо **провадження господарської або виробничої діяльності**, а саме:

– послуги пралень за договорами;

– транспортні послуги (перевезення вантажів), здійснення вантажних робіт;

– надання в користування автомобільних стоянок, паркування автомобілів та інших транспортних засобів;

– перебування громадян за їхнім бажанням у медичних закладах із поліпшеним сервісним обслуговуванням;

– виготовлення, вирощування й реалізація продукції підсобними господарствами, лікувально-виробничими та виробничими майстернями, молочними кухнями, закладами громадського харчування;

– послуги щодо підготування тіла покійного до поховання або кремації (послуги перукаря, косметолога, бальзамування);

– утримання тіл померлих у холодильній камері патолого-анатомічного бюро після дослідження понад норми перебування, а також тих, що перебувають на зберіганні.

До третьої підгрупи належать послуги, що **надаються згідно з функційними повноваженнями вищими медичними навчальними закладами та науково-дослідними установами:**

– отримання вищої медичної освіти у випадках, коли абітурієнт уже одержав вищу освіту з іншої спеціальності; навчання іноземних і вітчизняних студентів на умовах контракту з фізичними та юридичними особами; поглиблене вивчення окремих предметів понад обсяг навчального плану, вивчення різних напрямів нетрадиційної медицини;

– відпрацювання студентами державних вищих медичних (фармацевтичних) закладів освіти практичних, лабораторних та семінарських занять з клінічних та медико-біологічних дисциплін, що були ними пропущені без поважних причин;

– переведення з одного до іншого медичного вищого навчального закладу і поновлення на навчання студентів, які були раніше відраховані, понад план державного замовлення, зокрема на перший курс; повторне вивчення відрахованими студентами окремих дисциплін і курсів з наступним складанням іспитів і заліків;

– приймання кандидатських іспитів у осіб, які не працюють в державному вищому медичному (фармацевтичному) закладі освіти, навчання в аспірантурі фахівців, які працювали поза системою Міністерства охорони здоров'я, та іноземних громадян у клінічній ординатурі, аспірантурі, докторантурі, їх стажування; консультації докторантів та аспірантів з навчальних закладів, які не підпорядковані Міністерству охорони здоров'я;

– проведення циклів підвищення кваліфікації лікарів і провізорів та стажування щодо освоєння окремих методів діагностики й лікування понад державне замовлення на госпрозрахункових засадах; навчання лікарів-інтернів (провізорів), які закінчили недержавні вищі медичні (фармацевтичні) заклади освіти, або навчались на умовах контракту з юридичними та фізичними особами;

– надання університетськими клініками послуг щодо проведення науково-дослідної роботи, розроблення та впровадження нових медичних технологій;

– проведення наукових досліджень сторонніми юридичними та фізичними особами на базі державних вищих медичних (фармацевтичних) закладів освіти або державних закладів післядипломної освіти;

– інші платні послуги, передбачені Постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та

зкладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності».

Згідно з цією Постановою, бюджетними **установами освіти** надаються платні послуги:

– у **сфері освітньої діяльності** (навчання студентів, курсантів з метою здобуття ними другої вищої освіти; підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів, навчання з метою здобуття громадянами післядипломної освіти; підготовка до вступу у вищі навчальні заклади та до зовнішнього незалежного оцінювання; прийом кандидатських іспитів, видання та розповсюдження авторефератів, дисертацій, стенографування під час захисту дисертацій; здійснення наукового супроводу осіб, які підвищують кваліфікацію самостійно, і стажування таких осіб; видання й реалізація навчальної літератури, методичних, науково-методичних, наукових, науково-технічних видань, друкованих засобів масової інформації (газети, часописи, альманахи); розроблення, упровадження та супроводження електронних навчальних матеріалів, курсів дистанційного навчання; надання послуг організаційного спрямування, пов'язаних із проведенням ліцензування, атестації та акредитації тощо);

– у **сфері наукової та науково-технічної діяльності** (проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектно-конструкторських, технологічних, пошукових і проектно-пошукових робіт; проведення робіт щодо діагностики, стандартизації й сертифікації технологічних процесів, обладнання й матеріалів, метрологічного забезпечення, технічного захисту інформації; проведення досліджень стосовно розвитку окремих галузей економіки; проведення наукової, науково-технічної, інших різновидів експертиз; проведення консультацій із питань наукових досліджень (зокрема дисертаційних), їхньої організації та наукового обслуговування; проведення курсів, консультацій, семінарів, практикумів, тренінгів, стажування; забезпечення доступу до локальних і корпоративних комп'ютерних мереж, Інтернету, автоматизованих баз даних і пошукових систем через сегменти локальних і корпоративних мереж; проведення лабораторних аналізів і досліджень зразків, діагностування інфекційних захворювань; забезпечення розроблення державних стандартів і технічних умов щодо виробництва продукції, проведення її сертифікаційних випробувань; розроблення науково-технічної документації; надання дозволів (видача ліцензій) на використання об'єктів права інтелектуальної власності тощо);

– у сфері міжнародного співробітництва (надання допомоги студентам, курсантам – іноземцям щодо отримання віз; надання організаційних, протокольно-інформаційних, консультаційних послуг, послуг щодо перекладу, крім випадків, коли такі послуги надаються особі, яка працює або навчається у навчальному закладі (установі) й направлена таким навчальним закладом (установою) на навчання, стажування або роботу за кордон за бюджетні кошти; надання послуг загальноосвітнього навчального закладу I-III ступеня «Міжнародна українська школа», а саме: навчання осіб, які тимчасово або постійно проживають за кордоном і не є громадянами України; проведення за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, семестрового та річного оцінювання, державної підсумкової атестації учнів на території країн їх перебування);

– у сфері охорони здоров'я, відпочинку, дозвілля, оздоровлення, туризму, фізичної культури та спорту (забезпечення проживання, відпочинку та оздоровлення у дитячо-юнацьких, спортивно-оздоровчих таборах, на дитячих туристичних базах, у санаторіях-профілакторіях, пансіонатах, на базах туризму та відпочинку; проведення групових та індивідуальних занять з фізичної культури і спорту з використанням відповідної матеріально-технічної бази навчальних закладів; надання у тимчасове користування спортивного інвентарю й обладнання, предметів особистого користування та для відпочинку; організація, проведення спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів (зокрема міжнародних) із використанням відповідної матеріально-технічної бази навчальних закладів, якщо це не передбачено навчальними планами й не належить до діяльності, яка фінансується за кошти загального фонду державного й місцевих бюджетів; обслуговування екскурсійних груп і окремих відвідувачів на території і в приміщеннях навчальних закладів, установ; організація, проведення концертно-видовищних заходів);

– у сфері побутових послуг (будівництво, ремонт та облаштування житла, господарсько-побутових споруд і приміщень; ремонт, технічне обслуговування, діагностика, налагодження, переобладнання побутової, комп'ютерної, телекомунікаційної, периферійної, копіювальної, офісної техніки, технічних засобів навчання, приладів, устаткування та багатофункційного обладнання, фото-, теле-, відео-, аудіообладнання; надання послуг щодо проведення фото-, кіно-, відеозйомки, аудіозапису, а також виробництва, обробки, монтажу кіно-, відео-, теле- та аудіопродукції; виготовлення, реалізація та ремонт металовиробів, меблів, побутових столярних виробів, садово-городнього інвентарю, взуття, швейних і галантерейних виробів, товарів широкого вжитку, власної сувенірної продукції; надання

банно-пральних, перукарських послуг, послуг хімчистки; надання для тимчасового користування предметів культурно-побутового призначення, садово-городнього інвентарю, аудіо- й відеотехніки, театральних і сценічних костюмів, театального реквізиту, інструментів та обладнання, аудіо- й відеозаписів, експозиційного обладнання, відеокомплексів, відеомонтажних студій, фотопавільйонів, звуколабораторій, відеопереглядових аудиторій, інших площ, інвентарю та обладнання; облаштування трав'яних газонів, елементів ландшафтного дизайну, догляд за ними; створення лісових насаджень, ділянок зеленого будівництва, висаджування саджанців деревних та чагарникових порід, догляд за ними);

– у **сфері житлово-комунальних послуг** (надання спеціально облаштованих будинків і приміщень, що перебувають на балансі навчальних закладів, для тимчасового проживання осіб, які навчаються або працюють у відповідному навчальному закладі, абітурієнтів відповідного навчального закладу під час вступних іспитів, осіб, які скеровані у відрядження до таких навчальних закладів, осіб, які навчаються в інших навчальних закладах і проживають у гуртожитках навчального закладу згідно з рішенням його керівника, працівників інших навчальних закладів, установ та організацій; заміна сантехнічних виробів, газового, електротехнічного й іншого обладнання у разі пошкодження або знищення з вини користувачів; надання комунальних послуг користувачам приміщень і будівель, що не перебувають на балансі навчальних закладів, тощо);

– **інші послуги** (надання в оренду будівель, споруд, окремих тимчасово вільних приміщень і площ, іншого рухомого й нерухомого майна або обладнання; надання поліграфічних і рекламних послуг, реалізація власної друкованої продукції; друкування, копіювання, сканування, ламінування, запис інформації на носії; забезпечення оформлення атестатів доцента, професора, старшого наукового співробітника, свідоцтв про закінчення аспірантури, докторантури, інших документів про освіту та вчені звання, їхніх дублікатів в установленому законодавством порядку; проведення робіт щодо проектування, розроблення, монтажу, діагностики, ремонту, налагодження й технічного обслуговування систем відеоспостереження, внутрішньої сигналізації, структурованих кабельних систем, телефонних мереж, системи єдиного часу та дзвінків у встановленому законодавством порядку; розроблення, впровадження та обслуговування проектів мультимедійних аудиторій, конференц-залів, Інтернет-кафе; надання послуг із редагування, перекладу наукової, довідкової,

технічної, навчальної, навчально-методичної, художньої літератури, комп'ютерного набору, верстання текстів тощо.

Перелік платних послуг, які можуть надаватися **закладами культури**, що базується на державній та комунальній формі власності, затверджені Постановою Кабінету міністрів України від 12.12.2011 р. № 1271.

До таких послуг належать:

- проведення вистав, театральних і музичних постановок, концертів, оперних і балетних спектаклів, інших постановок, виступи артистичних груп, труп, оркестрів та окремих артистів; проведення концертів-презентацій, фестивалів, бенефісів, естрадних шоу, циркових вистав, демонстрація відео- й кінофільмів, спектаклів і концертів художньої самодіяльності, театралізованих свят, фестивалів, конкурсів, спортивно-розважальних, оздоровчих, обрядових заходів, виставок книг і творів образотворчого мистецтва;

- навчання в студіях, на курсах, проведення занять у літературно-музичних вітальнях, ігрових кімнатах для дітей та гуртках;

- розроблення сценаріїв, постановочна робота і проведення заходів за заявками підприємств, установ та організацій;

- надання послуг щодо організації та проведення культурно-масових заходів, міжнародних симпозиумів, науково-практичних конференцій, семінарів, майстер-класів, концертів, фестивалів, виставок і вистав;

- надання послуг щодо користування атракціонами, ігровими автоматами (крім тих, що передбачають отримання грошової винагороди), настільними і комп'ютерними іграми, тенісними кортами, більярдами, тирами, дитячими містечками безпеки руху, персональними комп'ютерами, глядацькими залами відеотек;

- проведення наукової та мистецтвознавчої експертизи, зокрема виїзної, культурних цінностей, які перебувають у приватній власності, придбані у художніх салонах, галереях, і таких, що в установленому порядку ввозяться або вивозяться через державний кордон;

- розроблення та оформлення інтер'єрів, дизайнерського оздоблення виставкових стендів;

- надання в оренду приміщень театрів, концертних залів, цирків, культурно-освітніх закладів, музеїв і заповідників, якщо це не перешкоджає провадженню закладом діяльності у сфері культури;

- прокат музичних інструментів, культурно-спортивного й туристичного інвентарю, сценічних костюмів, взуття, театального реквізиту;

– фотокопіювання, репродукування, ксерокопіювання, мікрофільмування, мікрокопіювання з книжок, брошур, газет, журналів, музейних експонатів, документів з фондів бібліотек, музеїв;

– ремонт і реставрація творів (виробів) образотворчого й декоративно-прикладного мистецтва, друкованих видань, палітурні роботи, атрибуція пам'яток історії та культури, які перебувають в особистих колекціях і збірнях;

– ремонт і реставрація нерухомих пам'яток спадщини тощо.

Перелік платних послуг, які можуть надаватися **закладами фізичної культури і спорту**, що утримуються за кошти бюджету, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.2009 р. № 356, до них належать:

– організація і проведення фізкультурно-спортивних і спортивно-видовищних заходів, реалізація абонементів на їхнє відвідування, проведення групових та індивідуальних занять із фізичної культури та спорту згідно з абонементом та квитками;

– надання спортивних споруд для проведення спортивно-видовищних заходів, занять із фізичної культури та спорту, організації спортивно-оздоровчих таборів;

– реалізація абонементів на відвідування саун, плавальних басейнів, льодових ковзанок тощо;

– організація та проведення навчання й підвищення кваліфікації фахівців із питань фізичної культури та спорту, проведення семінарів із питань фізичної культури та спорту;

– розроблення фізкультурно-спортивних програм, комплексу фізичних вправ для групових та індивідуальних занять, надання рекомендацій щодо їхнього впровадження;

– надання учасникам і відвідувачам фізкультурно-спортивних заходів готелів, гуртожитків та пристосованих для тимчасового проживання приміщень;

– проведення монтажу й демонтажу некапітальних спортивних споруд, обладнання, спортивних майданчиків тощо;

– надання послуг щодо прокату спортивного спорядження, обладнання й інвентарю;

– проведення ремонту й технічного обслуговування спорядження, транспортних засобів, що використовуються для занять спортом і перевезення спеціального спортивного обладнання;

– автомобільне перевезення спортивних команд, спортивного спорядження, обладнання й інвентарю.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», Кабінетом Міністрів України затверджено перелік платних послуг, що надають державні та комунальні підприємства, установи й заклади соціального обслуговування, юридичні особи, які не мають на меті отримання прибутку, та фізичні особи (Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 р. № 12 «Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку»).

Платні соціальні послуги надаються:

– громадянам, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу;

– громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах у зв'язку з безробіттям і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, у зв'язку із стихійним лихом, катастрофою, якщо середньомісячний сукупний дохід цих осіб вищий за встановлений прожитковий мінімум;

– іншим громадянам, іноземцям та особам без громадянства, зокрема біженцям, які проживають в Україні на законних підставах і перебувають у складних життєвих обставинах, потребують сторонньої допомоги та можуть оплачувати ці послуги.

До переліку платних соціальних послуг належать:

– ведення домашнього господарства, придбання й доставка продовольчих, промислових і господарських товарів, медикаментів, книг і періодичних видань, організація харчування;

– надання послуги щодо використання ліжка-місця у закладах (установах), що надають соціальні послуги, надання у користування м'якого та твердого інвентарю;

– освітні, транспортні, перукарські послуги, прання білизни та одягу, пошиття й ремонт одягу та взуття;

– надання послуг щодо забезпечення технічними й іншими засобами реабілітації та здійснення їхнього ремонту, послуг щодо виконання ремонтних робіт; допомоги у користуванні послугами зв'язку;

– надання допомоги щодо проведення сільськогосподарських робіт, оплати комунальних послуг і здійснення інших платежів, щодо оформлення документів і написання листів;

- організація надання послуг спеціалістами-дефектологами, послуг щодо психодіагностики, психологічної корекції та психологічної реабілітації, організація консультування з питань законодавства (оформлення правових документів, адвокатські й нотаріальні послуги), організація дозвілля;
- представництво інтересів в органах державної влади, установах, підприємствах і організаціях;
- здійснення профілактичних і санітарно-гігієнічних заходів за місцем проживання (перебування);
- забезпечення супроводження;
- організація надання консультацій лікарями за місцем проживання (перебування);
- допомога щодо працевлаштування (крім роботи за кордоном).

6.3 Облік благодійних внесків

Серед джерел власних надходжень бюджетних установ вагоме місце посідають **благодійні внески, гранти та дарунки**.

Загальні засади благодійної діяльності в Україні, забезпечення правового регулювання суспільних відносин, спрямованих на розвиток благодійної діяльності, визначає Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. № 5073-VI.

Сферами благодійної діяльності є освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги, культура та мистецтво, охорона культурної спадщини, спорт та фізична культура, наука й наукові дослідження, опіка й піклування, законне представництво та правова допомога; екологія, охорона довкілля та захист тварин тощо.

Благодійна діяльність – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара.

Бенефіціар – одержувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей. Бенефіціарами благодійних організацій є також юридичні особи, що одержують допомогу для досягнення цілей (бюджетні установи освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, фізкультури, спорту тощо).

Отримання благодійних пожертвувань від юридичних і фізичних осіб бюджетними установами здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 04.09.2000 р. № 1222 «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування».

Цей Порядок визначає вимоги щодо отримання, використання та обліку благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних і фізичних осіб – резидентів і нерезидентів – безпосередньо бюджетними установами й закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання.

Благодійні внески можуть надаватися бюджетним установам у вигляді:

– грошової форми для потреб їхнього фінансування за напрямками видатків;

– товарів, робіт і послуг (продуктами, матеріалами, обладнанням, виконаними роботами, наданими послугами тощо).

Напрями використання благодійних внесків визначаються їхніми надавачами. Якщо надавачем благодійних внесків певні цілі використання коштів не визначені, шляхи спрямування благодійного внеску визначаються керівником бюджетної установи виходячи з першочергових потреб, обумовлених винятково з базовою діяльністю бюджетної установи.

Частина коштів, отриманих як благодійні (добровільні) внески і пожертви від юридичних і фізичних осіб, може спрямовуватися на виплату заробітної плати працівників установ і закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання відповідно до кошторисів зазначених установ і закладів.

У разі отримання цільової благодійної допомоги бюджетні установи повинні звітувати перед надавачем та благодійними організаціями.

Благодійні внески не можуть замінювати плату за надання установами й закладами платних послуг.

Різновидом благодійності є гуманітарна допомога. Правові, організаційні, соціальні засади отримання, надання, оформлення, розподілу й контролю цільового використання гуманітарної допомоги визначені Законом України від 22.10.1999 р. № 1192 «Про гуманітарну допомогу».

Гуманітарна допомога – цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, що надається у вигляді безповоротної

фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, а також допомога у вигляді виконання робіт або надання послуг.

Гуманітарна допомога надається іноземними й вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану.

Для отримання гуманітарної допомоги необхідно в установленому Кабінетом Міністрів України порядку зареєструватися в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги.

Гуманітарна допомога використовується чітко за цільовим призначенням.

Допомога у натуральній формі (продукти, медикаменти, матеріали, обладнання тощо) обліковується відповідно до порядку, визначеного в Положенні з бухгалтерського обліку запасів бюджетних установ.

Порядок списання матеріальних цінностей з балансу бюджетних установ визначено Наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202 «Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі», постановою Кабінету Міністрів України від 16.03.2000 р. № 514 «Про затвердження Порядку списання товарів (предметів) гуманітарної допомоги, які мають певний термін експлуатації».

Гуманітарна допомога, гранти, дарунки, отримані у натуральній формі, відображаються в бухгалтерському обліку та формах фінансової звітності за загальним порядком. До того ж, розпорядники бюджетних коштів подають до органів Державної казначейської служби України «Довідку про надходження у натуральній формі». Органи Державної казначейської служби України відображають в обліку щодо виконання державного бюджету операції, проведені розпорядниками бюджетних коштів в натуральній формі на момент їхнього подання.

Облік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, ведеться згідно з Порядком, визначеним Постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.1998 р. № 1295 «Про затвердження Порядку розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді наданих послуг або виконаних робіт».

Рух благодійних внесків у загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладах м. Харків наведено на рисунку 6.3.

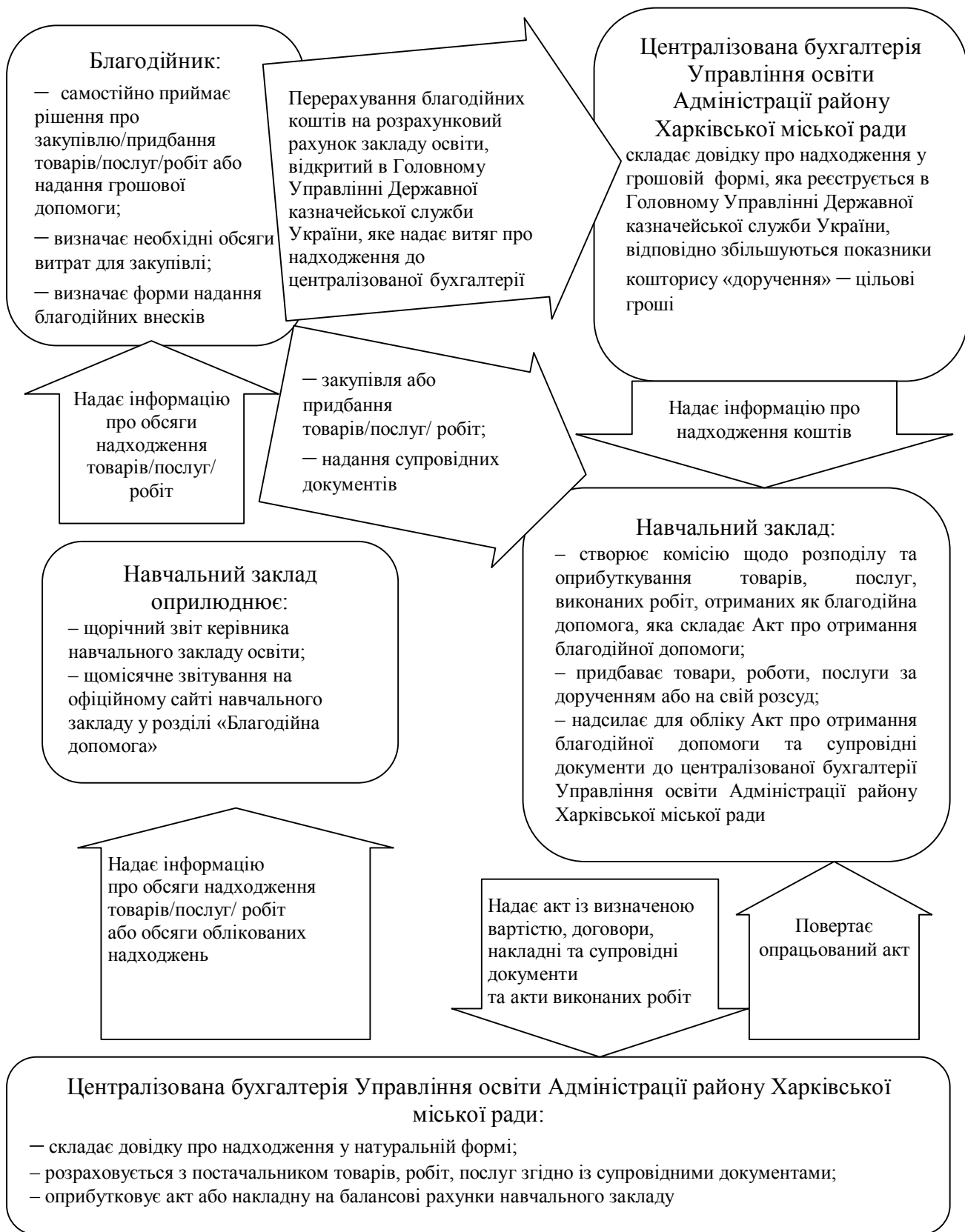

Рисунок 6.3 – Карта руху благодійних внесків у формі товарів, робіт, послуг або в готівковій формі (загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади м. Харків)

Надання благодійної допомоги у вигляді готівки здійснюється відповідно до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 15.12.2004 р. № 637.

Благодійні внески у грошовій формі зараховуються на рахунок «Суми за дорученням».

Бухгалтерський облік благодійних внесків ведеться відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. № 1219.

Після отримання благодійних внесків, грантів, дарунків, гуманітарної допомоги бюджетна установа у вигляді довідки вносить зміни до кошторису спеціального фонду за власними надходженнями, яка затверджується головним розпорядником бюджетних коштів. Довідка про надходження благодійних внесків, грантів, дарунків, гуманітарної допомоги в натуральній формі надається до органів Державної казначейської служби України не пізніше останнього робочого дня місяця. На підставі цієї довідки органи Державної казначейської служби України відображають в обліку операції в натуральній формі.

Пунктом 11.17 Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2012 р. № 1407, визначено, що в разі проведення розпорядниками бюджетних коштів операцій у натуральній формі вони провадяться в межах планових показників і відображаються в бухгалтерському обліку виконання державного бюджету.

Розпорядники бюджетних коштів забезпечують дотримання законності й вірогідності проведених у натуральній формі операцій відповідно до законодавства.

6.4 Планування спеціального фонду та вимоги щодо його використання

Бюджетним кодексом України (ст. 29) до джерел **формування спеціального фонду Державного бюджету України** в частині доходів віднесено:

- судовий збір та надходження від звернення застави в дохід держави;
- 30 % грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності;

- 15 % плати за надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також 15 % плати за одержання інформації з інших державних реєстрів;
- кошти, отримані відповідно до ст. 8 Закону України «Про впорядкування питань, пов’язаних із забезпеченням ядерної безпеки»;
- власні надходження бюджетних установ (зокрема наукових установ Національної академії наук України і галузевих академій наук), що утримуються коштом державного бюджету;
- надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву;
- надходження від реалізації розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву;
- надходження в межах програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ;
- 50 % виконавчого збору, стягнутого органами державної виконавчої служби;
- надходження до Фонду соціального захисту інвалідів;
- інші доходи, визначені Законом про Державний бюджет України.

Перелік надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів визначено ст. 69¹ Бюджетного кодексу України. До них належать:

- **податки** (80 % екологічного податку (крім екологічного податку, визначеного пунктом 16 – 1 частини другої ст. 29 цього Кодексу), зокрема: до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об’єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, – 25 %, обласних бюджетів і бюджету Автономної Республіки Крим – 55 %, бюджетів міст Києва та Севастополя – 80 %);

– штрафи й санкції:

- відшкодування втрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва, що зараховуються в розмірі: 100 % – до бюджетів міст Києва та Севастополя, 25 % – до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, 75 % – до бюджетів міст республіканського (Автономна Республіка Крим) та обласного значення, бюджетів об’єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, 15 % – до районних бюджетів, 60 % – до бюджетів міст районного значення, селищ і сіл;

- 70 % грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушеннями законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності, зокрема: до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об’єднаних територіальних громад, що створюються згідно

із законом та перспективним планом формування територій громад – 50 %, обласних бюджетів і бюджету Автономної Республіки Крим – 20 %, бюджетів міст Київ та Севастополь – 70 %;

– **повернення кредитів** (наданих із місцевих бюджетів індивідуальним сільським забудовникам; наданих із місцевих бюджетів молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла, а також пеня й відсотки за користування ними);

– **власні надходження і внески** (власні надходження бюджетних установ, що утримуються коштом відповідного місцевого бюджету; цільові й добровільні внески підприємств, установ, організацій і громадян до республіканського (Автономна Республіка Крим) та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища; надходження до цільових фондів, утворених Верховною Радою Автономної Республіки Крим і місцевими радами);

– **інші безповоротні надходження** (концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності, які мають цільове спрямування згідно із законом; відрахування 10 % вартості питної води суб'єктами підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію питної води через системи централізованого водопостачання з відхиленням від відповідних стандартів, що зараховуються до бюджетів міст, селищ та сіл; субвенції, що надаються з інших бюджетів коштом визначених надходжень спеціального фонду таких бюджетів; надходження в межах програм допомоги і грантів міжнародних фінансових організацій і Європейського Союзу; інші надходження, визначені Законом про Державний бюджет України).

Складником спеціального фонду місцевих бюджетів є **бюджет розвитку місцевих бюджетів**. Надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів подано на рисунку 6.4.

Наведений перелік доходів спеціального фонду державного та місцевих бюджетів не є вичерпним. До спеціального фонду державного й місцевих бюджетів можуть зараховуватися також інші надходження (зокрема інші доходи загального фонду), якщо це передбачено Законом про Державний бюджет України.

Обсяги надходжень до спеціального фонду проекту визначаються на підставі розрахунків, які складаються за кожним джерелом доходів.

Ці розрахунки базуються на таких показниках:

– обсяг надання тих чи інших платних послуг, а також інші розрахункові показники (площа приміщень і вартість обладнання й іншого майна, що здаються в оренду, кількість місць у гуртожитках, відвідувань музеїв, виставок

тощо) та розмір плати в розрахунку на одиницю показника, який повинен встановлюватися відповідно до законодавства;

– прогнозне надходження зборів (обов'язкових платежів) до спеціального фонду бюджету;

– прогнозний обсяг повернення коштів до бюджету, що мають цільове призначення.

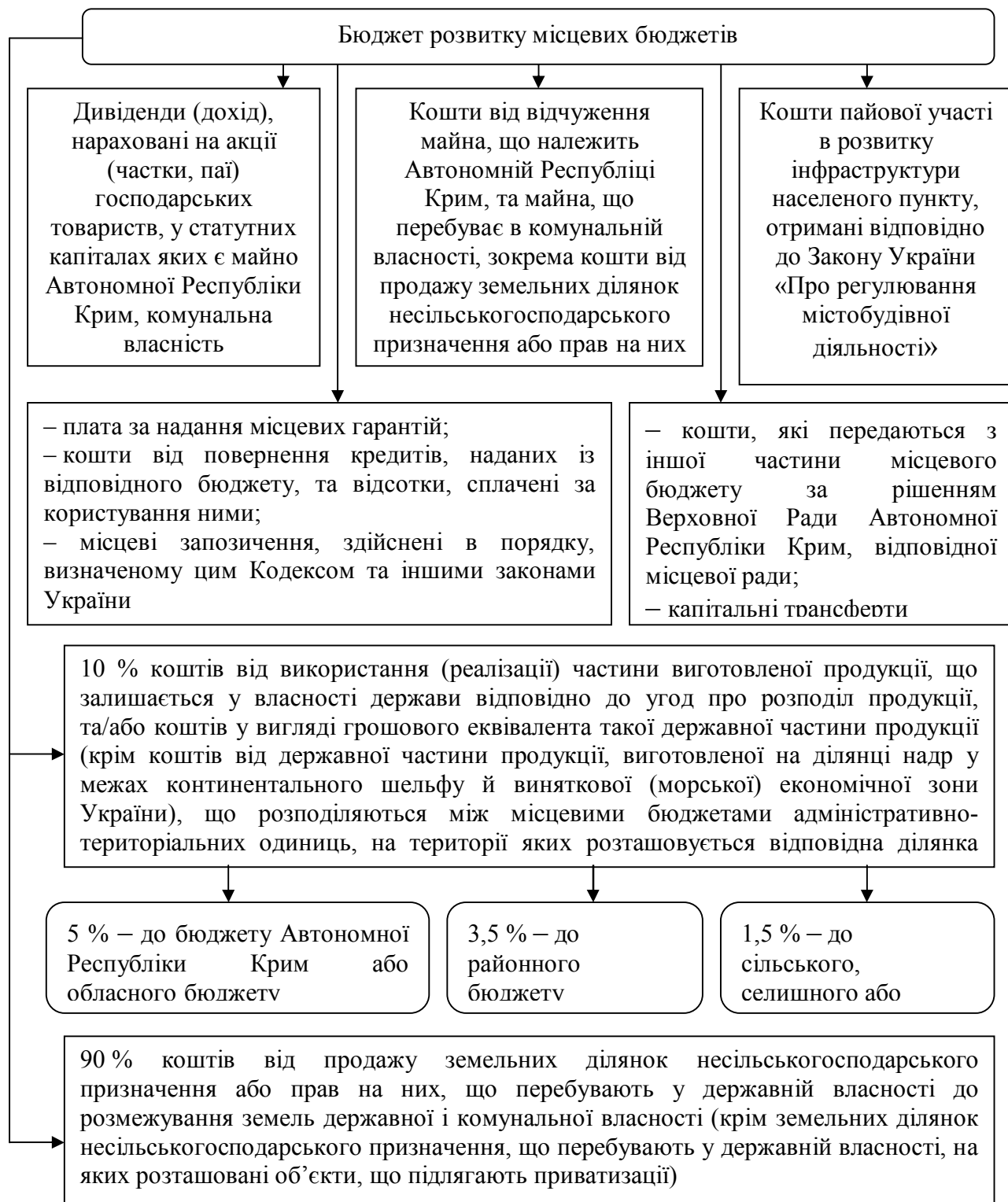

Рисунок 6.4 – Надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів

На підставі зазначених показників визначається сума надходжень на наступний рік за кожним їхнім джерелом, із урахуванням умов роботи установи. Під час формування показників, на підставі яких визначаються надходження планового періоду, обов'язково береться до уваги рівень їхнього фактичного виконання за останній звітний рік, а також очікуваного виконання за період, що передує планованому. Показники наводяться в обсязі, зазначеному в розрахунку, і повинні повністю відповідати показникам бухгалтерської звітності за відповідні періоди.

Спеціальний фонд передбачає зведення показників за всіма джерелами надходження коштів до цього фонду та відповідними напрямками їхнього використання.

Розподіл видатків бюджету та надання кредитів із бюджету спеціального фонду провадяться винятково в межах і шляхом відповідних надходжень, запланованих на цю мету в зазначеному фонді.

Видатки на заробітну плату з коштів спеціального фонду обчислюються залежно від обсягу діяльності, що провадиться шляхом використання цих коштів, із застосуванням встановлених законодавством норм.

У процесі складання та затвердження проектів кошторисів залишки бюджетних коштів за спеціальним фондом кошторисів не плануються.

Бюджетні установи мають право використовувати протягом поточного бюджетного періоду залишки бюджетних коштів, що утворилися на початок року на рахунках спеціального фонду, для здійснення видатків бюджету або надання кредитів із бюджету, передбачених у кошторисах на поточний рік.

Якщо загальний обсяг фактичних надходжень до спеціального фонду і обсяг залишків бюджетних коштів на його рахунках на початок року є більшим, ніж надходження, враховані в кошторисі на відповідний рік, до спеціального фонду вносяться зміни. До того ж уточнений обсяг видатків бюджету та надання кредитів з бюджету повинен дорівнювати сумі уточненого обсягу доходів і залишків бюджетних коштів на початок року.

Кошти спеціального фонду державного бюджету витрачаються на заходи, передбачені в державному бюджеті на відповідний рік. Наприклад, ст. 16 Закону України «Про Державний бюджет на 2016 рік» визначено, що кошти, які надійшли до спеціального фонду Державного бюджету України, спрямовуються на розвиток та утримання автомобільних доріг загального користування, виконання державних цільових програм реформування й розвитку оборонно-промислового комплексу, виконання боргових зобов'язань за кредитами,

залученими під державні гарантії, надання кредитів на будівництво (придбання) житла для науково-педагогічних і педагогічних працівників тощо.

Використання коштів спеціального фонду місцевих бюджетів визначається рішенням про місцевий бюджет із урахуванням ст. 71 Бюджетного кодексу України, яка передбачає такі витрати бюджету розвитку місцевих бюджетів:

- сплата місцевого боргу;
- капітальні видатки, зокрема капітальні трансферти в інші бюджети;
- внески органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування до статутного капіталу суб'єкта господарювання;
- проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки, що підлягає продажу відповідно до ст. 128 Земельного кодексу України, унаслідок авансу, внесеного покупцем земельної ділянки;
- підготовка земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них державної (до розподілу земель державної та комунальної власності) чи комунальної власності для продажу на земельних торгах і проведення таких торгів;
- платежі, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань Автономної Республіки Крим чи територіальної громади міста;
- розроблення містобудівної документації на місцевому й регіональному рівнях.

Протягом бюджетного періоду розпорядники вносять зміни до спеціального фонду кошторису за власними надходженнями на підставі довідки органу Державної казначейської служби України про підтвердження надходжень на спеціальні реєстраційні рахунки, що відкриті в органах Державної казначейської служби України, та довідки про зміни до кошторису без внесення відповідних змін до бюджетного розпису за спеціальним фондом бюджету.

Напрями використання капітальних видатків бюджету розвитку місцевих бюджетів наведено на рисунку 6.5.

Розпорядники нижчого рівня подають розпорядникам вищого рівня завірені відповідним органом Державної казначейської служби України копії затверджених довідок про внесення змін до спеціального фонду кошторису за власними надходженнями. Розпорядниками вносяться зміни до спеціального фонду кошторису у частині збільшення надходжень і видатків у разі, якщо обсяги власних надходжень спеціального фонду кошторису фактично

перевищили обсяги, визначені під час затвердження відповідного бюджету, із урахуванням залишків на початок року.

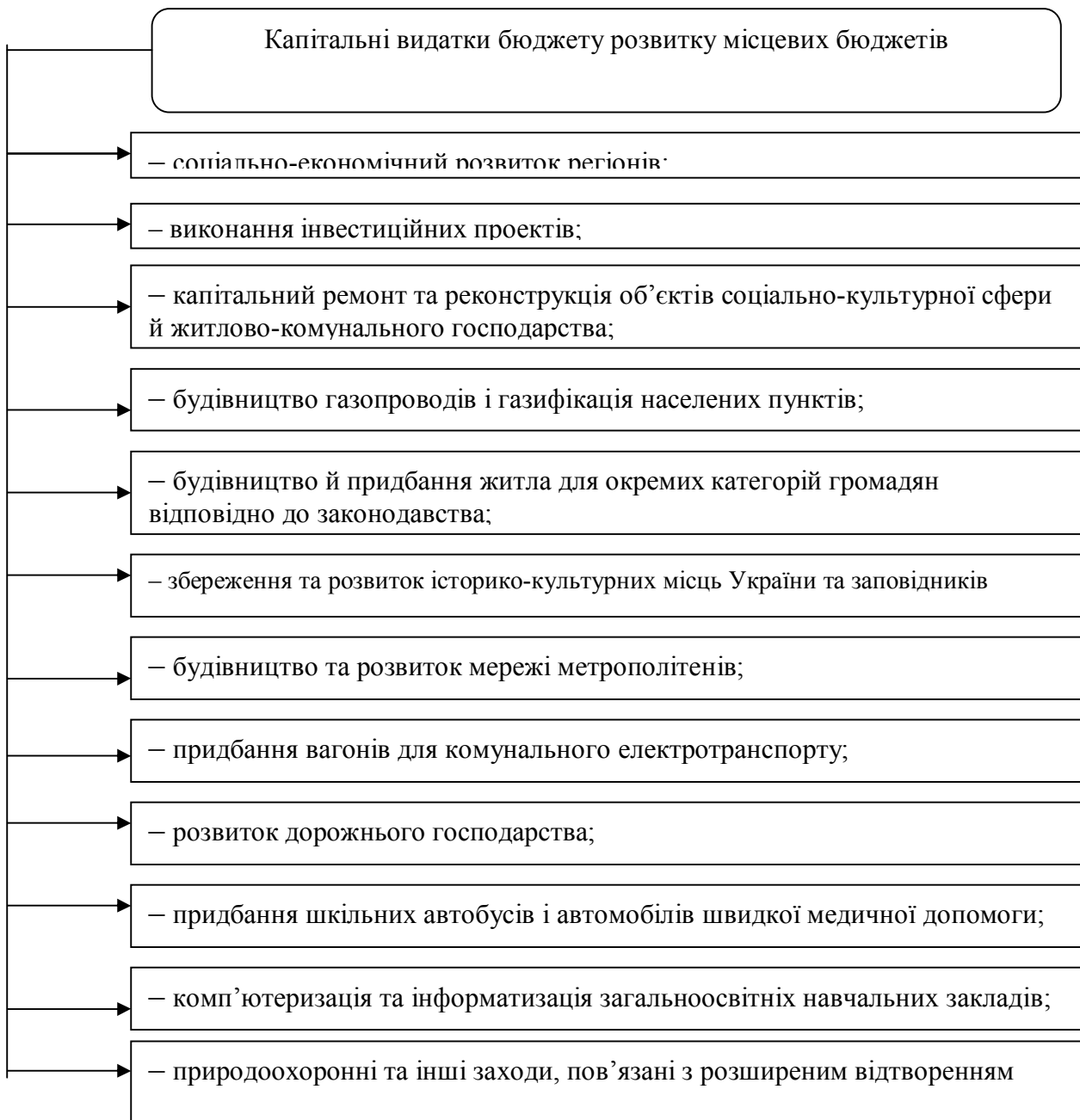

Рисунок 6.5 – Напрями використання капітальних видатків бюджету розвитку місцевих бюджетів

Бюджетні кошти для розвитку місцевих бюджетів щодо здійснення заходів на будівництво, реконструкцію і реставрацію об'єктів виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури розподіляються за об'єктами відповідно до рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, певної місцевої ради під час затвердження місцевих бюджетів та під час внесення до

них змін. Прикладом є витяг із рішення Харківської міської ради «Про бюджет міста Харкова на 2016 рік» (табл. 6.1).

За об'єктами, строк упровадження яких довший за бюджетний період, визначаються індикативні прогностичні показники бюджету розвитку в складі прогнозу місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди. Приміром індикативні прогностичні показники розвитку бюджету м. Харків (в частині будівництва) на 2017 рік становлять 670,0 млн грн, на 2018 рік – 741,0 млн грн. Зазначені показники розраховані як обсяг бюджету розвитку, що спрямовувався на будівництво в 2016 році (604,7 млн грн), помножений на індекс споживчих цін до 2017 року – 1,081, до 2018 року – 1,055.

Зміни вносяться на підставі розрахунків з відповідним обґрунтуванням. Якщо фактичний обсяг власних надходжень із урахуванням залишків бюджетних коштів бюджетних установ на початок року менший, ніж плановані показники, враховані у спеціальному фонді кошторису.

Таблиця 6.1 – Перелік об'єктів, видатки на які у 2016 році провадилися коштом бюджету розвитку м. Харків, тис. грн.

Назва головного розпорядника коштів. Назва об'єкта відповідної проектно-кошторисної документації	Загальний обсяг фінансування будівництва	Відсоток завершеності будівництва об'єктів на наступні роки	Всього видатків на завершення будівництва об'єктів на наступні роки	Разом видатків на поточний рік
1	2	3	4	5
Капітальні вкладення				
Реконструкція водопровідної мережі по вул. Університетській	1 266,4	21,0	1 000,0	1 000,0
Реконструкція водопровідної мережі по вул. Котлова	725,2	4,6	692,0	687,0
Будівництво та розвиток мережі метрополітенів				
Будівництво дільниці третьої лінії Харківського метрополітену від станції «Наукова» до станції «Перемога»	1 279 248,0	74,6	324 944,7	260 000,0
Будівництво третьої лінії метрополітену в м. Харків від станції «Метробудівників» до станції «Одеська»	1 359 336,7	0,7	1 349 733,6	1 400,0

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
Видатки на проведення робіт, пов'язаних із будівництвом, реконструкцією, ремонтом і утриманням автомобільних доріг				
Реконструкція просп. Гагаріна	159 387,0	62,6	59 605,9	13 500,0
Реконструкція вул. Чоботарської	30 997,9	16,9	25 770,2	7 000,0

Розпорядники зобов'язані за три тижні до кінця бюджетного періоду внести зміни до спеціального фонду кошторису в частині зменшення надходжень і видатків, беручи до уваги очікуване виконання спеціального фонду кошторису протягом відповідного бюджетного періоду.

Розпорядники упорядковують бюджетні зобов'язання, беручи до уваги внесені до спеціального фонду кошторису зміни.

6.5 Питання для контролю знань

1. Подайте визначення поняття «власні надходження бюджетних коштів» і поясніть його значення.
2. Назвіть групи та підгрупи власних коштів бюджетних установ.
3. Охарактеризуйте напрями використання власних надходжень бюджетних установ.
4. Визначте нормативно-правову базу та перелік платних послуг, що надаються бюджетними установами.
5. Що розуміють під благодійними внесками, грантами та дарунками?
6. Яким чином обліковуються благодійні внески, гранти та дарунки?
7. Визначте сутність благодійної діяльності.
8. Назвіть сфери благодійної діяльності та охарактеризуйте їх.
9. Розкрийте зміст благодійних внесків і пожертв.
10. На які цілі можуть витрачатися благодійні внески і пожертви?
11. Хто визначає напрями використання благодійних внесків і пожертв?
12. Поясніть сутність гуманітарної допомоги.
13. Хто має право надавати гуманітарну допомогу?
14. Назвіть отримувачів гуманітарної допомоги.
15. Якою є мета надання гуманітарної допомоги?
16. Наведіть приклади гуманітарної допомоги.

17. Як у бухгалтерському обліку та формах фінансової звітності відображаються гуманітарна допомога, гранти, дарунки, отримані в натуральній формі?

18. Перелічіть джерела формування спеціального фонду Державного бюджету України.

19. Подайте перелік надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів.

20. Назвіть надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів.

21. У чому полягає особливість розподілу видатків бюджету та надання кредитів із бюджету спеціального фонду?

22. На які заходи використовуються кошти спеціального фонду державного та місцевих бюджетів?

23. На які заходи спрямовуються кошти бюджету розвитку місцевих бюджетів?

6.6 Тестові завдання

1. Власні надходження бюджетних установ – це:

- а) кошти, отримані бюджетними установами в установленому порядку;
- б) гранти, дарунки та благодійні внески;
- в) кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

2. Перелік власних надходжень бюджетних установ та напрями їх використання визначається:

- а) Бюджетним кодексом України;
- б) Постановою Кабінету Міністрів;
- в) керівником бюджетної установи.

3. Власні надходження бюджетних коштів формуються:

- а) за групами та підгрупами;
- б) за напрямками використання;
- в) за призначенням.

4. Власні надходження поділяються:

- а) на дві групи;

- б) на чотири групи;
- в) на три підгрупи.

5. Плата за оренду майна бюджетних установ належить:

- а) до підгрупи 1 власних надходжень;
- б) до підгрупи 3 власних надходжень;
- в) до підгрупи 2 власних надходжень.

6. Власні надходження бюджетних коштів є складниками:

- а) спеціального фонду бюджету, який має цільове спрямування;
- б) спеціального фонду бюджету, який не має цільового спрямування;
- в) бюджету розвитку, який має цільове призначення;
- г) загального фонду, який не має цільового призначення.

7. Видатки спеціального фонду кошторису шляхом використання власних надходжень плануються:

- а) на сплату заборгованості бюджетної установи;
- б) на проведення заходів, пов'язаних із виконанням головних функцій бюджетної установи, які не забезпечені (або частково забезпечені) видатками загального фонду;
- в) за встановленими напрямками використання;
- г) усі відповіді правильні.

8. Перелік послуг, що надаються бюджетними установами, визначається:

- а) Бюджетним кодексом України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) керівником бюджетної установи.

9. Благодійна діяльність – це:

- а) добровільна особиста та/або майнова допомога;
- б) сплата будь-якої винагороди;
- в) усі відповіді правильні.

10. Сферами благодійної діяльності є:

- а) освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги, культура та мистецтво, охорона культурної спадщини, спорт і фізична культура;

- б) наука й наукові дослідження;
- в) опіка й піклування, законне представництво та правова допомога;
- г) усі відповіді правильні.

11. Благодійні внески можуть надаватися бюджетним установам:

- а) у грошовій формі;
- б) як товари, роботи й послуги;
- в) усі відповіді правильні.

12. Напрями використання благодійних внесків визначаються:

- а) їхніми надавачами;
- б) керівником бюджетної установи;
- в) усі відповіді правильні.

13. Гуманітарна допомога – це:

- а) цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг;
- б) добровільна особиста та/або майнова допомога, а також сплата будь-якої винагороди;
- в) допомога для досягнення цілей бюджетних установ.

14. Отримувачі гуманітарної допомоги – це:

- а) юридичні особи, зареєстровані в установленому Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги;
- б) бюджетні установи освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, соціального забезпечення, культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, спорту та фізичної культури;
- в) підприємства, установи й організації усіх форм власності.

15. До джерел формування спеціального фонду Державного бюджету України належать:

- а) власні надходження бюджетних установ, що утримуються коштом державного бюджету;
- б) надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву;
- в) надходження в межах програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ;
- г) усі відповіді правильні.

16. До надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів належать:

- а) податки, штрафи й санкції, грошові стягнення;
- б) повернення кредитів, пеня й відсотки за користування ними;
- в) власні надходження та внески, цільові та добровільні внески підприємств, установ, організацій і громадян;
- г) усі відповіді правильні.

17. Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів спрямовуються:

- а) на проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки, що підлягає продажу;
- б) капітальні видатки, зокрема капітальні трансферти іншим бюджетам;
- в) внески органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування до статутного капіталу суб'єкта господарювання;
- г) усі відповіді правильні.

18. До надходжень бюджету розвитку місцевих бюджетів належать:

- а) кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них;
- б) кошти від повернення кредитів, наданих із відповідного бюджету, та відсотки, сплачені за користування ними;
- в) кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту;
- г) усі відповіді правильні.

19. Капітальні видатки бюджету розвитку місцевих бюджетів спрямовуються:

- а) на капітальний ремонт та реконструкцію об'єктів соціально-культурної сфери й житлово-комунального господарства;
- б) будівництво та придбання житла для окремих категорій громадян відповідно до законодавства;
- в) соціально-економічний розвиток регіонів;
- г) усі відповіді правильні.

ЧАСТИНА 2 ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

РОЗДІЛ 7 ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ОСВІТИ

7.1 Базові планові показники діяльності установ освіти.

7.2 Склад витрат на освіту – загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних закладів, вищих навчальних закладів.

7.3 Планування фонду оплати праці працівників освіти.

7.4 Розподіл освітньої субвенції між місцевими бюджетами.

7.1 Базові планові показники діяльності установ освіти

Систему освіти складають навчальні заклади, наукові, науково-методичні й методичні установи, науково-виробничі підприємства, державні та місцеві органи управління освітою й самоврядування в галузі освіти. Структуру освіти подано на рисунку 7.1.

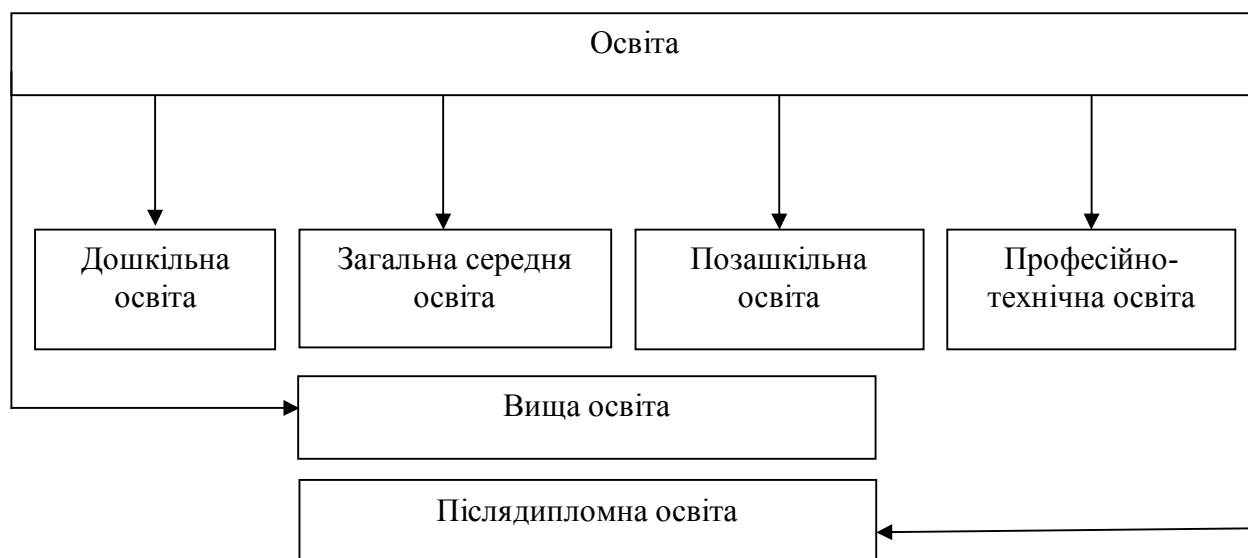

Рисунок 7.1 – Структура освіти

Дошкільна освіта забезпечується дошкільними навчальними закладами, які охоплюють дошкільні навчальні заклади: ясла, ясла-садки, дитячі садки, ясла-садки компенсуючого типу, будинки дитини, дитячі будинки інтернатного типу, ясла-садки сімейного типу, ясла-садки комбінованого типу, центри розвитку дитини.

Загальна середня освіта представлена середніми навчальними закладами. Базовим різновидом середніх навчальних закладів є середня загальноосвітня школа трьох ступенів: перший – початкова школа, що забезпечує початкову загальну освіту, другий – базова школа, що забезпечує базову загальну середню освіту, третій – старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту.

Позашкільна освіта включає позашкільні навчальні заклади, до яких належать палаци, будинки, центри, станції дитячої, юнацької творчості, учнівські та студентські клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, школи мистецтв, студії, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, бібліотеки, оздоровчі та інші заклади.

Професійно-технічна освіта громадян здійснюється на базі повної загальної середньої освіти або базової загальної середньої освіти з наданням можливості здобувати повну загальну середню освіту. До професійно-технічних навчальних закладів належать професійно-технічні училища відповідного профілю, професійні училища соціальної реабілітації, вищі професійні училища, професійні ліцеї, професійні ліцеї відповідного профілю, професійно-художні училища, художні професійно-технічні училища, вищі художні професійно-технічні училища, училища-агрофірми, вищі училища-агрофірми, училища-заводи, центри професійно-технічної освіти, центри професійної освіти, навчально-виробничі центри, центри підготовки і перепідготовки робітничих кадрів, навчально-курсіві комбінати, навчальні центри, інші типи навчальних закладів, що надають професійно-технічну освіту або здійснюють професійно-технічне навчання.

Вища освіта забезпечується на базі повної загальної середньої освіти. Вищими навчальними закладами є університети, академії, інститути, коледжі.

Післядипломна освіта – це спеціалізоване вдосконалення освіти й професійної підготовки, що включає спеціалізацію, перепідготовку, підвищення кваліфікації, стажування. До закладів післядипломної освіти належать академії, інститути (центри) підвищення кваліфікації, перепідготовки, вдосконалення, навчально-курсіві комбінати, підрозділи вищих навчальних закладів (філіали, факультети, відділення та інші); професійно-технічні навчальні заклади, науково-методичні центри професійно-технічної освіти, відповідні підрозділи в організаціях і на підприємствах.

Базові планові показники діяльності установ освіти визначені Законами України «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ, «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII, «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651-XIV, «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 р. № 2628-III та іншими нормативно-правовими актами.

Головними показниками загальноосвітніх навчальних закладів є:

- середньорічна кількість учнів (контингент);
- кількість класів;
- кількість педагогічних ставок (штатних одиниць);
- наповнюваність класів.

Наповнюваність класів загальноосвітніх навчальних закладів не повинна перевищувати 30 учнів.

Для спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) кількість учнів у класі визначається Міністерством освіти і науки України за погодженням із Міністерством охорони здоров'я України.

Кількість учнів у групах продовженого дня та вихованців у групах загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів також визначається Міністерством освіти і науки України.

У загальноосвітніх навчальних закладах, розташованих у селах, селищах, кількість учнів у класах визначається демографічною ситуацією, але повинна становити не менше п'яти осіб. У разі меншої кількості учнів у класі заняття проводяться за індивідуальною формою навчання.

Під час вивчення окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах Міністерством освіти і науки України встановлено Порядок поділу класів на групи, який затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128 (табл. 7.1).

Таблиця 7.1 – Порядок поділу класів на групи під час вивчення окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах

Предмети, під час вивчення яких класи підлягають поділу на групи	При кількості учнів у класі
1	2
1 Під час проведення уроків із трудового навчання (крім загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, санаторних і спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) – 5 – 9 класи: – міська місцевість; – сільська місцевість; – 10 – 12 класи	Понад 27; Понад 25; Понад 27

Продовження таблиці 7.1

1	2
<p>2 Під час вивчення української мови як предмета: у загальноосвітніх навчальних закладах (крім закладів із навчанням молдавською, румунською та угорською мовами) у загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням молдавською, румунською та угорською мовами:</p> <ul style="list-style-type: none"> – у міській місцевості; – у сільській місцевості. <p>Під час вивчення інших мов (зокрема іноземної мови), які не є мовами навчання в закладі, а вивчаються як предмет</p>	<p>Понад 27</p> <p>23 і більше; 16 і більше.</p> <p>Понад 27</p>
<p>3 Під час вивчення мов національних меншин (наприклад, російської та кримсько-татарської, молдавської та угорської, російської та болгарської тощо)</p>	<p>Дві групи з кількістю не менше ніж 8 учнів у кожній</p>
<p>4 Під час вивчення різних іноземних мов</p>	<p>Дві групи з кількістю не менше ніж 8 учнів у кожній</p>
<p>5 Під час проведення семінарських, лабораторних і практичних занять за лекційною формою навчання з профільних дисциплін у спеціалізованих школах (школах-інтернатах), гімназіях, ліцеях, колегіумах</p>	<p>Понад 27</p>
<p>6 Під час проведення уроків з основ здоров'я та фізичної культури у 10 – 12 класах (окремо для хлопців і дівчат)</p>	<p>Понад 27 але не менше 8 учнів у групі</p>
<p>7 Під час проведення практичних занять з інформатики з використанням комп'ютерів</p>	<p>Клас ділиться на дві групи, але не менше ніж 8 учнів у групі</p>
<p>8 Під час поглибленого вивчення іноземної мови з першого класу. 1 – 12 класи</p>	<p>Клас ділиться на групи з 8–10 ос. у кожній (не більше ніж 3 групи)</p>
<p>9 Під час поглибленого вивчення іноземної мови з 7 класу. 7 – 12 класи</p>	<p>Понад 27</p>
<p>10 Під час проведення уроків із трудового навчання у 5 – 12 класах у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах), у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) для розумово відсталих дітей (у 4 – 10(11) класах)</p>	<p>Понад 7</p>
<p>11 Під час вивчення державної мови та інших мов, що вивчаються як предмет (зокрема іноземної мови), під час проведення уроків із трудового навчання і основ здоров'я та фізичної культури:</p> <ul style="list-style-type: none"> – у загальноосвітніх санаторних школах (школах-інтернатах); – у загальноосвітніх школах-інтернатах для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: – 1 – 9 класи; – 10 – 12 класи 	<p>20</p> <p>25</p> <p>20</p>

Педагогічне навантаження вчителя загальноосвітнього навчального закладу незалежно від підпорядкування, типу й форми власності (час, призначений для здійснення навчально-виховного процесу) встановлено Законом України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651-XIV і

містить 18 навчальних годин протягом навчального тижня, що становлять тарифну ставку, а також інші різновиди педагогічної діяльності в такому співвідношенні до тарифної ставки:

- класне керівництво – 20–25 %;
- перевірка зошитів – 10–20 %;
- завідування: майстернями – 15–20 %; навчальними кабінетами – 10–15 %; навчально-дослідними ділянками – 10–15 %.

Педагогічне навантаження вихователя загальноосвітнього навчального закладу становить 30 год., вихователя загальноосвітньої спеціальної школи (школи-інтернату) та асистента вчителя інклюзивних класів загальноосвітніх навчальних закладів – 25 год. на тиждень, що є тарифною ставкою.

Педагогічне навантаження у загальноосвітньому навчальному закладі розподіляється його керівником і затверджується відповідним органом управління освітою.

Педагогічне навантаження вчителя загальноосвітнього навчального закладу незалежно від підпорядкування, типу й форми власності обсягом менше тарифної ставки встановлюється тільки за його згодою.

Основні планові показники загальноосвітніх навчальних закладів міста Харкова на 2015–2016 навчальний рік наведені в таблиці 7.2.

Таблиця 7.2 – Показники загальноосвітніх навчальних закладів м. Харків на 2016-2017 навчальний рік

Назва функцій і відповідних показників	Показники		
	на початок року	на кінець року	середньорічні
Кількість загальноосвітніх шкіл, од.	181	181	–
Кількість класів (зокрема школи-дитячі садки), од.	3984	4096	4021
Кількість учнів (зокрема школи-дитячі садки), од.	112427	116886	113913
Кількість груп із продовженим днем, од.	390	390	390
Кількість учнів, що перебувають на режимі продовженого дня, ос.	11682	11682	11682
Діто-дні харчування учнів груп продовженого дня, яким надано безкоштовне й пільгове харчування (тис. діто-днів)	–	–	80,3
Діто-дні харчування учнів 1–4 класів (тис. діто-днів)	–	–	7417,3
Штатна чисельність педагогічних ставок, од.	9346,55	9609,30	9434,13
Кількість ставок вихователів у групах продовженого дня шкіл-дитсадків, од.	390	390	390

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року допускається у разі зміни кількості годин з окремих предметів, що передбачається робочим навчальним планом, або за письмовою згодою педагогічного працівника, з додержанням законодавства України про працю.

Штатні розписи державних і комунальних загальноосвітніх навчальних закладів, незалежно від підпорядкування й типів, встановлюються відповідним органом управління освітою на підставі Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених Міністерством освіти і науки України.

Штатні розписи приватних загальноосвітніх навчальних закладів встановлюються засновником (власником).

Головними показниками дитячих дошкільних установ є:

- середньорічна кількість дітей (контингент);
- кількість груп;
- кількість педагогічних ставок (штатних одиниць);
- наповненість груп.

Наповнюваність груп у дошкільних навчальних закладах, згідно із Законом України «Про дошкільну освіту», становить:

- для дітей віком до одного року – до 10 ос.;
- для дітей віком від одного до трьох років – до 15 ос.;
- для дітей віком від трьох до шести (семи) років – до 20 ос.;
- різновікові - до 15 ос.;
- з короткотривалим і цілодобовим перебуванням дітей – до 10 ос.;
- в оздоровчий період – до 15 ос.

Засновник (власник) може встановлювати меншу наповнюваність груп дітьми у дошкільному навчальному закладі.

У дошкільних навчальних закладах, розташованих у селах, селищах, кількість дітей у групах визначається засновником (власником) залежно від демографічної ситуації.

Нормативи наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсувального типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128 (табл. 7.3).

Наповнюваність дошкільних груп спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) має відповідати наповнюваності груп спеціальних дошкільних закладів для дітей з відповідними вадами розвитку.

Таблиця 7.3 – Нормативи наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсувального типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів)

Показники груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів	Наповнюваність
1 Дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) компенсувального типу спеціальні групи для дітей:	
– глухих, сліпих, із складними вадами розвитку;	6
– зі зниженим слухом, із порушенням опорно-рухового апарату, глибоко розумово відсталих;	8
– з важкими порушеннями мови, затримкою психічного розвитку, косоокістю і амбліопією, зі зниженим зором, розумово відсталих і хворих на сколіоз;	10
– із фонетико-фонематичним недорозвитком мови;	12
– санаторні групи для дітей:	
– до трьох років;	15
– від трьох і старше років	20
2 Загальноосвітні школи-інтернати:	
– групи для дітей дошкільного віку;	20
– 1–12 класи та виховні групи для дітей шкільного віку	25
3 Навчальні інтернатні заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування:	
– дошкільні групи для дітей одного віку;	20
– дошкільні різновікові групи;	15
– 1–9 класи та виховні групи;	25
– 10– 2 класи та виховні групи	20
4 Спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати)	
– 1–12-й класи та виховні групи для дітей:	8
– глухих, сліпих, зі зниженим слухом, з наслідками;	
– поліомієліту і церебральним паралічем, глибоко розумово відсталих;	10
– зі зниженим зором, з важкими порушеннями мови;	12
– розумово відсталих, із затримкою психічного розвитку, із складними вадами розвитку	6
5 Школи соціальної реабілітації	
– групи (класи)	18
6 Загальноосвітні санаторні школи, (школи-інтернати)	
– 1–12 класи та виховні групи	20
7 Групи продовженого дня	30

Мінімальна наповнюваність груп під час проведення факультативних занять і курсів за вибором у загальноосвітніх навчальних закладах міської місцевості становить 8 осіб, сільської місцевості – 4 особи.

Педагогічне навантаження педагогічного працівника дошкільного навчального закладу, незалежно від підпорядкування, типу й форми власності, становить:

- вихователя групи загального типу – 30 год.;
- вихователя групи компенсувального типу – 25 год.;
- соціального педагога – 40 год.;
- практичного психолога – 40 год.;
- практичного психолога дошкільного навчального закладу (ясел-садка) компенсувального типу – 20 год.;
- музичного керівника – 24 год.;
- інструктора з фізкультури – 30 год.;
- вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда – 20 год.;
- вихователя-методиста – 36 год. на тиждень, що відповідає тарифній ставці.

Базові планові показники дошкільних навчальних закладів м. Харків на 2016–2017 навчальний рік наведено в таблиці 7.4.

Таблиця 7.4 – Показники дошкільних навчальних закладів м. Харків на 2016–2017 навчальний рік

Назва функцій та відповідних показників	Показники		
	на початок року	на кінець року	середньорічні
Кількість дитячих дошкільних установ, од.	198	201	–
Кількість груп, од.	1 783	1 823	1 796
Кількість дітей, ос.	43 448	44 139	43 678
Кількість діто-днів (тис. діто-днів)	–	–	6 595,4
Штатна чисельність ставок вихователів, музичних керівників, од.	4 100,54	4 185,49	4 128,85

Штатні розписи державних і комунальних дошкільних навчальних закладів незалежно від підпорядкування й типу встановлюються відповідним органом управління освітою на підставі Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.11.2010 р. № 1055 «Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів».

У вищих навчальних закладах головними показниками є:

- кількість здобувачів вищої освіти та інших осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах (студентів, аспірантів, докторантів денної, вечірньої, заочної, дистанційної форм навчання);

– кількість наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників, фахівців-практиків, які залучаються до освітнього процесу на освітньо-професійних програмах.

Законом України «Про вищу освіту» встановлено робочий час науково-педагогічних працівників у кількості 36 год на тиждень (скорочена тривалість робочого часу). Норми часу навчальної роботи у вищих навчальних закладах державної та комунальної форми власності (крім вищих навчальних закладів, що мають статус національних або дослідницьких) визначаються Міністерством освіти і науки України, норми часу методичної, наукової, організаційної роботи – вищим навчальним закладом. Максимальне навчальне навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника не може перевищувати 600 год на навчальний рік.

Норми часу для планування й обліку навчальної роботи та переліків базових різновидів методичної, наукової та організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.08.2002 р. № 450, наведені в таблиці 7.5.

Таблиця 7.5 – Норми часу для планування й обліку навчальної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів

№ з/п	Назва різновиду навчальної роботи	Норма часу (у годинах)	Примітка
1	2	3	4
1	Проведення співбесіди із вступниками	0,25 год. кожному членові комісії на одного вступника	Кількість членів комісії на потік (групу) вступників – не більше трьох осіб
2	Проведення випускних екзаменів довузівської підготовки та вступних екзаменів до вищих навчальних закладів:		
	а) усних;	0,25 год. кожному членові комісії на одного слухача (вступника)	Кількість членів комісії на потік (групу) вступників – не більше трьох осіб
	б) письмових:		
	1) з мови та літератури:		
	– диктант;	1 год. для проведення екзамену на потік (групу) слухачів, вступників; 0,33 год. на перевірку однієї роботи	Кількість членів комісії на потік (групу) – не більше двох осіб. Роботу перевіряє один член комісії

Продовження таблиці 7.5

1	2	3	4
	– переказ;	2 год для проведення екзамену на потік (групу) слухачів, вступників; 0,50 год на перевірку однієї роботи	Кількість членів комісії на потік (групу) – не більше двох осіб. Роботу перевіряє один член комісії
	– твір	4 год для проведення екзамену на потік (групу) слухачів, вступників; 0,50 год на перевірку однієї роботи	Кількість членів комісії на потік (групу) – не більше двох осіб. Роботу перевіряє один член комісії
	2) з інших предметів:	3 год для проведення екзамену на потік (групу) слухачів, вступників; 0,50 год на перевірку однієї роботи	Кількість членів комісії на потік (групу) – не більше двох осіб. Роботу перевіряє один член комісії
	– тестових	до 3 год для проведення тестування на потік (групу) слухачів, вступників. Час для проведення творчих випробувань за напрямками підготовки "Мистецтво" та "Архітектура" визначається програмами вступних випробувань, затверджених в установленому порядку	Кількість членів комісії на потік (групу) – не більше двох осіб. Роботу перевіряє один член комісії
3	Повторна перевірка письмових робіт на випускних екзаменах довшівської підготовки та вступних екзаменах до вищих навчальних закладів	0,15 год на кожну роботу, що перевіряється	Вибірковій перевірці підлягає до 10 % робіт від їхньої загальної кількості
4	Читання лекцій	1 год за одну академічну годину	–
5	Проведення практичних занять	1 год на академічну групу за одну академічну годину	Для окремих навчальних дисциплін, що регламентуються відповідними нормативними документами, допускається поділ академічної групи на підгрупи з чисельністю до одного студента, беручи до уваги особливості вивчення цих дисциплін та безпеки життєдіяльності

1	2	3	4
6	Проведення лабораторних занять	1 год на половину академічної групи за одну академічну годину	Для окремих навчальних дисциплін, що регламентуються відповідними нормативними документами, допускається поділ академічної групи на підгрупи з чисельністю до одного студента, беручи до уваги особливості вивчення цих дисциплін та безпеки життєдіяльності
7	Проведення семінарських занять	1 год на академічну групу за одну академічну годину	—
8	Проведення навчальних занять зі студентами в спортивно-оздоровчому таборі	До 6 год на день на одну академічну групу	—
9	Проведення індивідуальних занять	Від загального обсягу навчального часу, відведеного на вивчення навчальної дисципліни на академічну групу: — до 10 % для освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст», «бакалавр»; — до 15 % для освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»; — до 20 % для освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»	Час для проведення індивідуальних занять надається викладачам за наявності індивідуального графіка проведення навчальних занять, затвердженого в порядку, визначеному вищим навчальним закладом
10	Проведення консультацій із навчальних дисциплін протягом семестру	Від загального обсягу навчального часу, відведеного на вивчення навчальної дисципліни на академічну групу: — до 6 % для денної (очної) форми навчання; — 8 % для вечірньої форми навчання; — 12 % для заочної, дистанційної форми навчання	Для екстернатної форми навчання обсяг часу на проведення консультацій визначається індивідуальним навчальним планом екстерна і не повинен перевищувати обсягу часу, визначеного для заочної, дистанційної форми навчання

1	2	3	4
11	Проведення екзаменаційних консультацій	– вступний екзамен – 2 год. на потік (групу); – семестровий екзамен – 2 год. на академічну групу; – державний екзамен – 2 год. на академічну (екзаменаційну) групу з кожної навчальної дисципліни, що входить до програми державного екзамену	–
12	Перевірка контрольних (модульних) робіт, передбачених навчальним планом, що виконуються під час аудиторних занять	0,25 год. на одну роботу	Роботу перевіряє і приймає один викладач
13	Перевірка і приймання контрольних (модульних) робіт, передбачених навчальним планом, що виконуються під час самостійної роботи	0,33 год. на одну роботу	Роботу перевіряє і приймає один викладач
14	Керівництво і приймання (захист) індивідуальних завдань, передбачених навчальним планом:		
	– рефератів, аналітичних оглядів, перекладів тощо;	0,25 год. на одну роботу;	Роботу перевіряє і приймає один викладач;
	– розрахункових, графічних та розрахунково-графічних робіт;	0,50 год. на одну роботу;	роботу перевіряє і приймає один викладач;
	– курсових робіт із загальноосвітніх навчальних дисциплін;	2 год. на курсову роботу, у тому числі 0,25 год. кожному членові комісії на проведення захисту;	кількість членів комісії – не більше трьох осіб;
	- курсових робіт із фахових навчальних дисциплін;	3 год. на курсову роботу, зокрема 0,33 год. кожному членові комісії на проведення захисту;	кількість членів комісії – не більше трьох осіб;
	- курсових проектів із загальноінженерних навчальних дисциплін;	3 год. на курсовий проект, зокрема 0,33 год. кожному членові комісії на проведення захисту;	кількість членів комісії – не більше трьох осіб;
	- курсових проектів із фахових навчальних дисциплін	4 год. на курсовий проект, зокрема 0,33 год. кожному членові комісії на проведення захисту	кількість членів комісії – не більше трьох осіб

1	2	3	4
15	Проведення заліку	2 год на академічну групу	—
16	Проведення залікового туристського навчально-тренувального походу, передбаченого навчальним планом	6 год для кожного викладача, який бере участь у поході	Планується викладачем фізичного виховання один раз за весь період навчання студента
17	Проведення семестрових екзаменів:		
	— в усній формі;	0,33 год на одного студента;	—
	— у письмовій формі	до 3 год на академічну групу (диктант — 1 год); 0,50 год на перевірку однієї роботи	—
18	Керівництво навчальною і виробничою практикою	Норми часу визначаються нормативними документами щодо організації практики	—
19	Проведення державних екзаменів	0,50 год на одного студента голові та кожному членові державної екзаменаційної комісії	Не більше шести годин на день. Кількість членів комісії — не більше чотирьох осіб (в окремих випадках кількість членів комісії може бути збільшена до шести осіб)
20	Керівництво, консультування, рецензування та проведення захисту дипломних проектів (робіт):	0,50 год на одного студента голові та кожному членові державної екзаменаційної комісії	Не більше шести годин на день. Кількість членів комісії — не більше чотирьох осіб (в окремих випадках кількість членів комісії може бути збільшена до шести осіб);
	— освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст»;	до 20 год на одного студента, зокрема: по 0,50 год голові та кожному членові державної екзаменаційної комісії; до 16 год — керівнику й консультантам; до 2 год — рецензенту;	Кількість членів комісії — не більше трьох осіб (в окремих випадках кількість членів комісії може бути збільшена до п'яти осіб). За одним керівником закріплюється до восьми дипломних проектів (робіт);
	— освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»;	до 25 год на одного студента, зокрема: по 0,50 год — голові та кожному членові державної екзаменаційної комісії; до 20,5 год — керівнику й консультантам; до 2 год — рецензенту;	кількість членів комісії — не більше чотирьох осіб (в окремих випадках кількість членів комісії може бути збільшена до шести осіб). За одним керівником закріплюється до восьми дипломних проектів (робіт);

1	2	3	4
	<p>– освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст»;</p> <p>– освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»</p>	<p>до 30 год на одного студента, зокрема: по 0,50 год – голові та кожному членові державної екзаменаційної комісії; до 24,5 год – керівнику й консультантам; до 3 год – рецензенту;</p> <p>до 40 год на одного студента, зокрема: по 0,50 год – голові та кожному членові державної екзаменаційної комісії; до 33,5 год – керівнику й консультантам; до 4 год – рецензентам</p>	<p>кількість членів комісії – не більше чотирьох осіб (в окремих випадках кількість членів комісії може бути збільшена до шести осіб). За одним керівником закріплюється до восьми дипломних проектів (робіт);</p> <p>кількість членів комісії – не більше чотирьох осіб (в окремих випадках кількість членів комісії може бути збільшена до шести осіб). За одним керівником закріплюється до п'яти дипломних проектів (робіт)</p>
21	Рецензування рефератів під час вступу до аспірантури та складання кандидатських екзаменів	3 год за один реферат	–
22	Проведення вступних екзаменів до аспірантури та кандидатських екзаменів	1 год кожному екзаменатору на одного вступника, аспіранта (здобувача)	Кількість членів комісії – не більше трьох осіб
23	Керівництво аспірантами	50 год щороку на аспіранта	–
24	Наукове консультування докторантів (до 3 років)	50 год щороку на докторанта	–
25	Керівництво здобувачами (до 5 років)	25 год щороку на здобувача	–
26	Керівництво стажуванням викладачів	8 год на одного викладача-стажувальника за один місяць, але не більше 30 год на один рік	Для викладачів, які скеровані на стажування в інші провідні вищі навчальні заклади терміном до трьох місяців; стажувальників-викладачів і стажувальників-дослідників, зарахованих на ці посади на термін до двох років

1	2	3	4
27	Проведення тематичних дискусій, науково-практичних конференцій слухачів вищих навчальних закладів післядипломної освіти та структурних підрозділів вищих навчальних закладів	1 год за одну академічну годину для кожного викладача	Кількість викладачів – не більше трьох осіб
28	Керівництво стажуванням слухачів вищих навчальних закладів післядипломної освіти та структурних підрозділів післядипломної освіти вищих навчальних закладів на підприємствах, в установах та організаціях	5 год на тиждень на одного слухача	Стажування проводиться викладачами за місцем знаходження навчального закладу
29	Рецензування рефератів слухачів вищих навчальних закладів післядипломної освіти та структурних підрозділів післядипломної освіти вищих навчальних закладів	3 год на реферат	–
30	Керівництво, консультування, рецензування та проведення захисту випускних робіт слухачів вищих навчальних закладів післядипломної освіти та структурних підрозділів післядипломної освіти вищих навчальних закладів	до 10 год на одного слухача, зокрема: по 0,33 год – голові та кожному членові комісії; до 2 год – рецензенту	Кількість членів комісії – не більше трьох осіб
31	Проведення випускних екзаменів слухачів вищих навчальних закладів післядипломної освіти та структурних підрозділів післядипломної освіти вищих навчальних закладів	0,50 год на одного слухача голові та кожному членові екзаменаційної комісії	Кількість членів комісії – не більше трьох осіб

На початок навчального року базові планові показники діяльності установ освіти визначаються на підставі даних перехідного контингенту. Протягом року відбувається приріст контингентів, унаслідок чого до кінця бюджетного року діє розширений контингент. Під час розрахування кошторису витрат використовується середньорічний контингент.

Показники середньорічного контингенту визначаються за формулою, визначеною В. Н. Усановим, М. І. Капітоною, В. І. Єрошиним у довіднику щодо фінансування загальної середньої освіти [36].

$$K_c = (K_1 \cdot M_1 + K_2 \cdot M_2) : 12, \quad (7.1)$$

де K_c – середньорічний контингент;

K_1 – контингент на початок планового року;

M_1 – кількість місяців, протягом яких функціонує перехідний контингент;

K_2 – контингент після розширення (або скорочення);

M_2 – кількість місяців, протягом яких функціонує новий контингент.

Середньорічний показник також може бути розрахований за такою формулою:

$$K_c = K_1 + ((K_2 - K_1) \cdot M_2) : 12. \quad (7.2)$$

Показник середньорічного контингенту розраховується по кожній установі для визначення чисельності й витрат.

7.2 Склад витрат на освіту – загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних закладів, вищих навчальних закладів

Склад витрат на освіту ґрунтується на показниках мережі, штатах і контингентах та встановлених нормах і нормативах.

Витрати визначаються по кожному закладу залежно від його функційного призначення.

Видатки на освіту коштом державного бюджету обліковуються за державними цільовими програмами, наприклад, за кодом програмної класифікації видатків та кредитування 2201160 «Підготовка кадрів вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації та забезпечення діяльності їх баз практики», за кодом програмної класифікації видатків та кредитування 2201120 «Забезпечення діяльності Національного центру «Мала академія наук

України», надання позашкільної освіти державними позашкільними навчальними закладами, заходи з позашкільної роботи».

Видатки з місцевих бюджетів відображаються відповідно до тимчасової функційної класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11 «Про бюджетну класифікацію», яка наведена в таблиці 7.6.

Таблиця 7.6 – Тимчасова функціональна класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів по освіті

Код	Найменування
1	2
070000	Освіта
070101	Дошкільні заклади освіти
070201	Загальноосвітні школи (зокрема школа-дитячий садок, інтернат при школі), спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, колегіуми
070202	Вечірні (змінні) школи
070301	Загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні санаторні школи-інтернати
070302	Загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування
070303	Дитячі будинки (зокрема сімейного типу, прийомні сім'ї)
070304	Спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, школи та інші заклади освіти для дітей із вадами фізичного чи розумового розвитку
070307	Загальноосвітні спеціалізовані школи-інтернати з поглибленим вивченням окремих предметів і курсів для поглибленої підготовки дітей у галузі науки й мистецтв, фізичної культури та спорту, інших галузей, ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою
070401	Позашкільні заклади освіти, заходи щодо позашкільної роботи з дітьми
070501	Професійно-технічні заклади освіти
070502	Професійно-технічні училища соціальної реабілітації
070601	Вищі заклади освіти I та II рівнів акредитації
070602	Вищі заклади освіти III та IV рівнів акредитації
070701	Заклади післядипломної освіти III–IV рівнів акредитації (академії, інститути, центри підвищення кваліфікації, перепідготовки, вдосконалення)
070702	Інші заклади й заходи післядипломної освіти
070801	Придбання підручників
070802	Методична робота, інші заходи у сфері народної освіти
070803	Служби технічного нагляду за будівництвом і капітальним ремонтом
070804	Централізовані бухгалтерії обласних, міських, районних відділів освіти
070805	Групи централізованого господарського обслуговування
070806	Інші заклади освіти
070807	Інші освітні програми
070808	Допомога дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, яким виповнюється 18 років
070809	Здійснення виплат, визначених Законом України «Про реструктуризацію заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту» педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників навчальних закладів»

Розрахунок витрат по кожній установі освіти обумовлюється особливостями її фінансово-господарської діяльності. Це стосується видатків на оплату праці, харчування, які розраховуються залежно від типу закладу. Видатки на поточний і капітальний ремонт, комунальні послуги, відрядження тощо визначаються за єдиною методикою.

Для чіткого розподілу видатків витрати загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних закладів, вищих навчальних закладів складаються за економічною класифікацією видатків бюджету згідно з Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету» від 12.03.2012 р. № 333.

За економічними характеристиками операцій, які відповідно до функцій, здійснюються закладами освіти за кодом **2111 «Заробітна плата», обліковується:**

– заробітна плата за встановленими посадовими окладами (тарифними ставками) або розцінками всіх штатних працівників, зокрема за трудовими договорами; надбавка за вислугу років; доплата за ранг, обов'язкові надбавки та доплати (оплата роботи в нічний час, доплати за науковий ступінь, за знання та використання в роботі іноземної мови тощо);

– премії та інші різновиди заохочень чи винагород відповідно до законодавства;

– матеріальна допомога, допомога на оздоровлення під час надання щорічної відпустки та в інших випадках за рішенням адміністрації установи (організації) відповідно до законодавства;

– винагороди та інші виплати, нараховані працівникам, які не перебувають у штаті установи (організації), відповідно до умов цивільно-правового договору (за винятком суб'єктів господарювання);

– одноразова грошова допомога у зв'язку з виходом на пенсію або, якщо це передбачено законодавством, у відставку.

Нарахування на фонд оплати праці, а саме: сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у розмірі 22 % здійснюється за кодом **2120 «Нарахування на оплату праці».**

Код 2210 «Предмети, матеріали, обладнання та інвентар» призначений для узагальнення видатків:

– на придбання канцелярського, креслярського, письмового приладдя, паперу, конвертів, виготовлення бланків дипломів, свідоцтв, посвідчень,

грамот, класних журналів, бухгалтерських, статистичних та інших бланків, медалей, нагрудних знаків, печаток і штампів, стендів;

– придбання матеріалів, будівельних матеріалів, обладнання, інвентарю та інструментів для господарської діяльності, малоцінних предметів (фізкультурного та спортивного інвентарю, калькуляторів, іграшок для дитячих установ);

– придбання білизни (зокрема постільної), спецодягу, усіх різновидів обмундирування, спортивної форми (зокрема спортивного взуття), одягу та м'якого інвентарю дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, штор та занавісок, килимів та килимових доріжок, матраців;

– придбання або передплата періодичних, довідкових, інформаційних видань, придбання та виготовлення підручників і книг (видатки на поповнення бібліотечних фондів за цим кодом не здійснюються);

– придбання аптечок та їхнє поповнення (зокрема дорожніх), якщо установа (організація) не має медичного кабінету чи пункту, а також видатки на придбання лікарських засобів, виробів медичного призначення, які використовуються медичними навчальними закладами під час навчального процесу;

– придбання та виготовлення меблів (столів, стільців, шаф, тумбочок тощо), жалюзі, ролетів, металевих ґрат, віконних та дверних блоків, посуду, подарунків (зокрема новорічних), вогнегасників, охоронної сигналізації;

– придбання комплектувальних виробів і деталей для ремонту всіх різновидів виробничого та невиробничого обладнання; витратних та інших матеріалів до комп'ютерної техніки й оргтехніки (кабельних коробів-кабелеводів, монтажних та комутаційних панелей, розеток, конекторів-з'єднувачів, накопичувачів інформації, картриджів, тонерів тощо); пасивного мережевого обладнання (патч-панелей, конекторів, роз'єднувачів, шаф тощо);

– придбання реактивів, хімікатів, біопрепаратів, насіння, добрив (зокрема для науково-дослідних робіт, наукових цілей та навчального процесу).

Лікарські препарати та медикаменти, які мають право закуповувати дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування, спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, школи та інші заклади освіти для дітей з вадами фізичного чи розумового розвитку, ураховуються за кодом **2220 «Медикаменти та перев'язувальні матеріали».**

Придбання продуктів харчування та/або оплата послуг щодо харчування для будинків-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів, дитячих будинків, дитячих дошкільних установ, профтехучилищ, вищих закладів освіти та інших установ (організацій) згідно із законодавством обліковується за кодом **2230 «Продукти харчування»**.

За кодом 2240 «Оплата послуг (крім комунальних)» обліковуються витрати, пов'язані з наданням послуг:

– поточного ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів, обладнання, техніки, механізмів, локальної мережі, систем пожежогасіння, охоронної сигналізації, систем вентиляції, внутрішніх мереж тепло-, водо-, електро-, газопостачання та водовідведення, будівель, приміщень, побутового обслуговування (зокрема в пральнях, хімчистках);

– установлення лічильників води, природного газу, теплової енергії; підімкнення газових котлів і плит; що технічного обслуговування обладнання та адміністрування програмного забезпечення, перезарядження вогнегасників, картриджів, тонерів;

– організації конференцій, нарад, семінарів; зустрічей (проводів) офіційних осіб.

До цього економічного коду також належать витрати на оплату участі в короткотермінових семінарах, нарадах, нарадах-навчаннях, відшкодування проїзду, добових, проживання та інших витрат відповідно до законодавства тренерів, суддів, інших учасників навчально-тренувальних зборів, змагань, олімпіад, молодіжних, фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів, наукових конференцій тощо, які надають послуги відповідно до укладених угод; оплату всіх банківських послуг та інших послуг, передбачених законодавством.

Код 2250 «Видатки на відрядження» узагальнює витрати:

– на відрядження викладачів на сесії, семінари, конференції, наради, з'їзди наукового спрямування, поїздки з науковою метою, проїзд на виробничу практику студентів, курси, в навчальні заклади; фізичних осіб, які мають правовідносини з установою освіти, учнів, студентів, тренерів, інших учасників на навчально-тренувальні збори, змагання, олімпіади, молодіжні, фізкультурно-оздоровчі та спортивні заходи, наукові конференції тощо (усі видатки на відрядження, передбачені законодавством України);

– придбання службових проїзних квитків та оплата проїзду за маршрутними листами;

– виплату надбавок до заробітної плати, що виплачуються у випадках, передбачених рішеннями Кабінету Міністрів України, окремим категоріям працівників замість компенсації видатків на відрядження.

За кодом 2270 «Оплата комунальних послуг та енергоносіїв» здійснюються платежі щодо оплати комунальних послуг та енергоносіїв, зокрема оплата енергосервісу, а саме:

– за кодом 2271 «Оплата тепlopостачання» – оплата послуг тепlopостачання;

– за кодом 2272 «Оплата водопостачання та водовідведення» – оплата послуг з водопостачання й водовідведення;

– за кодом 2273 «Оплата електроенергії» – плата за електроенергію, зокрема оплату послуг щодо її транспортування;

– за кодом 2274 «Оплата природного газу» – плата за природний газ, зокрема оплату послуг щодо його транспортування;

– за кодом 2275 «Оплата інших енергоносіїв» – оплата інших енергоносіїв, які використовуються в процесі виробництва теплоенергії або іншого різновиду енергії: дров, нафтопродуктів, торфу, вугілля тощо. За цим кодом також здійснюються видатки, пов'язані з їхнім завантаженням і перевезенням;

– за кодом 2276 «Оплата енергосервісу» – оплата енергосервісу у межах суми скорочення видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв (порівняно з видатками, які були б здійснені за відсутності енергосервісу).

Видатки, які забезпечують розвиток у галузі освіти, ураховуються за **кодом 2281 «Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку щодо реалізації державних (регіональних) програм»**. До цих видатків належать:

– плата за створення науково-технічної продукції, послуги щодо експериментального проектування тощо (на підставі укладених договорів); складання загальнодержавних норм, технічних умов і технічних інструкцій;

– видатки на геологорозвідувальні та топографо-геодезійні роботи, а також видатки, пов'язані з виконанням робіт щодо експериментального проектування та послугами науково-дослідних організацій, розробку сторонніми підприємствами (організаціями) дослідних зразків обладнання для подальшого його впровадження у серійне виробництво, розробку сторонніми підприємствами (організаціями) дослідних зразків програмного забезпечення, що є результатом науково-дослідних робіт;

– видатки наукових установ відповідно до нормативно-правових актів.

Код 2282 «Окремі заходи щодо реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку» призначений для здійснення таких видатків:

– на виконання окремих заходів (молодіжні програми, проведення навчально-тренувальних зборів і змагань, підготовка й участь національних збірних команд України в Олімпійських та Параолімпійських іграх, Дефлімпійських іграх, всесвітніх універсиадах, чемпіонатах світу та Європи, виготовлення дипломних і курсових робіт (фільмів) студентами кінофакультетів, фільмів та книжкової продукції, проведення учнівських олімпіад, конкурсів, конференцій, міжгалузевих і спортивних заходів тощо);

– проведення культурно-мистецьких акцій, інформаційно-просвітницьких заходів як в Україні, так і за її межами (виставки, виступи художніх колективів, конференції, виготовлення фільмів, відеороликів);

– проведення організаційних робіт і заходів щодо оздоровлення та відпочинку дітей;

– підготовку студентів, аспірантів на базі іншого навчального закладу за умови, що зазначені видатки передбачені програмою підготовки, затвердженою в установленому порядку;

– вищих навчальних закладів відповідно до нормативно-правових актів.

Виплати стипендій, крім стипендій, які призначаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою України, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, та доплати до стипендії; матеріальна допомога (зокрема в натуральному вираженні) студентам, учням, аспірантам, докторантам обліковуються за кодом **2720 «Стипендії»**.

Код 2730 «Інші виплати населенню» передбачає видатки:

– на премії, гранти та стипендії (зокрема іменні), які призначаються Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами та державними академіями наук, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування;

– на матеріальну допомогу студентам і учням з числа дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування, іншим категоріям громадян, якщо це передбачено законодавством;

– на винагороду за перемогу в змаганнях, конкурсах, олімпіадах тощо;

– на пільговий проїзд студентів вищих навчальних закладів та учнів професійно-технічних навчальних закладів;

– безоплатне харчування дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

– виплату державної допомоги сім'ям з дітьми; тимчасової державної допомоги дітям; державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям; державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам; видатки на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, допомоги по догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу;

– оплату освітньо-професійної підготовки спеціалістів, яка забезпечує здобуття повної вищої освіти або другої вищої освіти відповідно до законодавства.

До інших видатків, які обліковуються за **кодом 2800 «Інші поточні видатки»**, здійснюються видатки, не пов'язані з придбанням товарів і послуг установами, зокрема:

– сплата обов'язкових платежів до бюджетів відповідно до законодавства, штрафів, пені тощо, членських внесків громадським та іншим організаціям, якщо це обумовлено законодавством;

– придбання патенту та плата за продовження строку дії патенту, плата за отримання ліцензій та акредитацію відповідно до законодавства;

– матеріальна допомога громадянам України, які постраждали під час перебування за кордоном;

– відрахування грошових коштів профспілковим організаціям на культурно-масову та фізкультурну роботу відповідно до законодавства;

– відшкодування моральних збитків та майнової шкоди юридичним і фізичним особам згідно з рішенням суду (якщо рішенням суду не визначено сутності платежу).

Видатки на придбання або створення базових засобів та окремих інших необоротних матеріальних активів передбачаються за **кодом 3110 «Придбання обладнання і предметів довгострокового користування»**.

До цієї категорії належать такі видатки:

– на придбання обладнання й предметів, транспортних засобів, автомобілів, приладів, машин, механізмів, верстатів, виробничого обладнання, інструментів, науково-дослідних приладів тощо;

– придбання оргтехніки, комп'ютерної техніки (зокрема програмного забезпечення, яке передбачене одночасно з придбанням комп'ютерної техніки), активного мережевого та телекомунікаційного обладнання, кондиціонерів,

спортивного обладнання, протипожежного приладдя, обладнання для їдалень, буфетів;

– поповнення бібліотечних фондів, придбання та випуск підручників для бібліотечних фондів навчальних закладів, військово-навчальної та спеціальної літератури, сценічно-постановочних засобів (декорації, меблі й реквізити, бутафорія, театральні й національні костюми, головні убори, білизна, взуття, перуки).

Видатки на будівництво будівель, споруд і об'єктів, придбання будівельних матеріалів за кошти, що передбачаються на капітальне будівництво і використовуються в процесі будівельних робіт; придбання обладнання, що підлягає встановленню та монтажу, виготовлення проектно-кошторисної документації на зведення будівель, споруд і об'єктів та виконання супровідних робіт, які відповідно до державних будівельних норм, є складником загальної вартості зазначених робіт, видатки на наймання транспорту для виконання робіт щодо капітального будівництва, видатки на утримання об'єкта в зв'язку з тимчасовим призупиненням будівництва належать до **коду 3122 «Капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів»**.

Капітальний ремонт об'єктів освіти, окремих вузлів та систем, які є складниками таких об'єктів, а саме: водопостачання, газопостачання, каналізації, кондиціонування, пожежної охорони, ліфтів тощо, придбання будівельних матеріалів за кошти, що передбачаються на капітальний ремонт об'єктів і використовуються в процесі ремонтних робіт, видатки на придбання обладнання, що підлягає встановленню та потребує монтажу, виготовлення проектно-кошторисної документації на капітальний ремонт об'єктів і виконання супровідних робіт, які, відповідно до державних будівельних норм, є складниками загальної вартості зазначених робіт, видатки на наймання транспорту для виконання робіт щодо капітального ремонту, модернізацію (обладнання, устаткування тощо) обліковуються за **кодом 3132 «Капітальний ремонт інших об'єктів»**.

Фінансування державних навчальних закладів та установ, організацій, підприємств системи освіти здійснюється за кошти відповідних бюджетів, галузей народного господарства, державних підприємств і організацій, а також додаткових джерел фінансування.

Згідно із Законом України від 23.05.1991 р. № 1060-XII «Про освіту», держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 10 % від національного доходу, а також валютні асигнування на базову діяльність.

7.3 Планування фонду оплати праці працівників освіти

Заробітна плата – це винагорода, яка зазвичай обчислюється в грошовому еквіваленті і яку відповідно до трудового договору роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу (ст. 1 Закону України «Про оплату праці»).

Розмір заробітної плати обумовлюється складністю й умовами виконуваної роботи, професійно-діловими якостями працівника, результатами його праці та господарської діяльності підприємства.

Структура заробітної плати включає:

– базову заробітну плату, яка встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів);

– додаткову заробітну плату, що включає доплати, надбавки, гарантійні й компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, премії, обумовлені з виконанням певних завдань і функцій;

– інші заохочувальні та компенсаційні виплати, до яких належать виплати у формі винагород за підсумками роботи протягом року, премії за спеціальними системами й положеннями, виплати в межах грантів, компенсаційні та інші грошові й матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми.

Заробітна плата виплачується не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує шістнадцяти календарних днів, та не пізніше семи днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата.

У разі, якщо день виплати заробітної плати збігається з вихідним, святковим або неробочим днем, заробітна плата виплачується напередодні.

При кожній виплаті заробітної плати працівник повідомляється:

– про загальну суму заробітної плати з розшифруванням за різновидами виплат;

– розміри й підстави відрахувань із заробітної плати;

– суму заробітної плати, що належить до виплати.

Оплата праці педагогічних працівників, спеціалістів, обслуговувального персоналу та інших працівників закладів освіти здійснюється згідно з Кодексом законів про працю України на підставі законів та інших нормативно-правових актів України, генеральної, галузевих, регіональних угод, колективних договорів, у межах бюджетних асигнувань та позабюджетних доходів.

Джерелом коштів на оплату праці працівників освіти, що фінансуються з бюджету, є кошти, які надаються з відповідних бюджетів, грантів, а також частина доходу, одержаного внаслідок господарської діяльності та з інших джерел.

Підґрунтям організації оплати праці є тарифна система, яка використовується для розподілу робіт залежно від їхньої складності, а працівників – залежно від їхньої кваліфікації та за розрядами тарифної сітки. Вона є базою для формування та диференціації розмірів заробітної плати і включає тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники).

Тарифна сітка (схема посадових окладів) формується на базі:

- тарифної ставки робітника першого розряду, яка встановлюється у розмірі, що перевищує законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати;
- міжкваліфікаційних (міжпосадових) співвідношень розмірів тарифних ставок (посадових окладів).

Тарифна система оплати праці не поширюється на гранти.

Оплата праці працівників закладів освіти, що фінансуються з бюджету, здійснюється на підставі актів Кабінету Міністрів України в межах бюджетних асигнувань. Обсяги витрат на оплату праці затверджуються одночасно з бюджетом.

Упорядкування оплати праці працівників закладів освіти, а також створення механізму підтримання на постійному рівні оптимальних міжгалузевих та міжпосадових співвідношень в оплаті праці врегульовано Постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери». Цією Постановою затверджено схему тарифних розрядів посад керівних, наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників, професіоналів, фахівців та інших працівників бюджетних установ, закладів і організацій та ставки погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки за проведення навчальних занять.

Схема тарифних розрядів посад керівних, наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників, професіоналів, фахівців та інших працівників бюджетних установ, закладів та організацій наведена в таблиці 7.7.

Таблиця 7.7 – Схема тарифних розрядів посад керівних, наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників, професіоналів, фахівців та інших працівників бюджетних установ, закладів і організацій

Посада	Діапазон розрядів за Єдиною тарифною сіткою
1	2
I Освіта	
1 Вищі навчальні заклади III та IV рівня акредитації	
Керівні та науково-педагогічні працівники	
Керівник закладу	22–24
Директор філіалу	19–20
Учений секретар	16
Керівники планово-фінансових, планово-економічних підрозділів	11–13
Керівники базових підрозділів; головний інженер	10–12
Керівники інших підрозділів	8–12
Директор (завідувач) інституту післядипломної освіти; керівник навчально-наукового або науково-виробничого інституту	15–21
Декан; завідувач кафедри; професор; доцент	18–22
Викладачі	15–18
2 Інші навчальні заклади та установи освіти	
Керівні та педагогічні працівники	
Директори (начальники, завідувачі) загальноосвітніх, професійно-технічних, міжшкільних закладів усіх типів і найменувань, вищих навчальних закладів I та II рівня акредитації, їхніх філій	12–16
Директор (завідувач) навчально-методичного закладу	13–16
Завідувач психолого-медико-педагогічної консультації	13
Завідувач (директор) дошкільного навчального закладу, школи естетичного виховання, позашкільного навчального закладу	10–14
Керівник фізичного виховання	8–11
Завідувач: відділу, лабораторії, кабінету позашкільного навчального закладу	9–11
Завідувач лабораторії вищого навчального закладу I та II рівня акредитації	9–11
Завідувач (керівник) навчально-виробничої (навчальної) майстерні; навчально-методичного кабінету; лабораторії (кабінету) навчально-методичного (методичного) закладу; відділення виробничої практики вищого навчального закладу I та II рівня акредитації	9–12
Завідувач навчально-консультаційного пункту; інтернату при школі; заочного відділення школи; фільмотеки	7–8

1	2
Вчителі (усіх спеціальностей), викладачі, вихователі, вихователі-методисти, логопеди, завідувач логопедичного пункту, майстер виробничого навчання, педагог з професійного навчання, методист, практичний психолог, педагог-організатор, концертмейстер, соціальний педагог	8–12
Асистент вчителя-реабілітолога, асистент вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням	8–10
Консультант психолого-медико-педагогічної консультації	12
Помічник директора з режиму, старший черговий з режиму, черговий із режиму загальноосвітнього навчального закладу для дітей, які потребують особливих умов виховання	7–10
Музичний керівник дошкільного навчального закладу, художній керівник, інструктор із фізкультури, із праці, слухового кабінету	7–10
Керівник гуртка, секції, студії та інших форм гурткової роботи; культорганізатор, екскурсвод, інструктор із туризму, акомпаніатор, старший вожатий	7–10
Перекладач-дактилолог	8
Методист вищого навчального закладу III та IV рівня акредитації, методист із складання кінопрограм	7–10
3 Інші працівники навчальних закладів та установ освіти	
Помічник вихователя	5–6
Старший лаборант вищого навчального закладу	5–6
Інспектор навчального (навчально-методичного) відділу, перекладач-секретар сліпого викладача (вчителя), секретар навчального (навчально-методичного) відділу, лаборант	4–5
II Наука	
2 Наукові установи й організації, підпорядковані галузевим академіям наук, органам державної влади, та інші наукові установи й організації	
Керівники науково-дослідних установ, організацій та їхніх філіалів:	
– галузевих академій наук;	22–23
– галузевих	16–22
Керівники базових науково-дослідних підрозділів, учений секретар інституту (філіалу):	
– галузевих академій наук;	16–21
– галузевих	14–20
Керівники інших підрозділів	8–12

1	2
Керівні працівники інших наукових установ і організацій	
Директор (начальник, завідувач), головний інженер установи, організації, головний лісничий	16–20
Головний інженер (конструктор, технолог, архітектор) проекту	15–18
Керівники базових структурних підрозділів	14–18
Керівники інших підрозділів	8–11
Наукові співробітники	
Головний, провідний, старший науковий співробітник, радник при дирекції науково-дослідної установи, організації (їхніх філіалів):	
— галузевих академій наук;	14–21
— галузевих	12–20
Наукові та молодші наукові співробітники наукових установ і організацій:	
— галузевих академій наук;	11–19
— галузевих	10–17
3 Інші працівники, які проводять наукові та науково-технічні розробки	
Головні фахівці	15–18
Провідні професіонали та фахівці	9–14
Професіонали та фахівці	8–13
Технік, лаборант з вищою освітою	7–10
III Фізична культура і спорт	
Керівні працівники	
Державний тренер	17–20
Головний тренер	15–18
Провідний, старший тренер, начальник команди	12–16
Голова спортивного клубу	9–12
Директор фізкультурно-спортивної споруди, спортивної бази, спортивного клубу та клубу службового собаківництва; головний інженер	8–11
Директор училища фізичної культури та олімпійського резерву	10–15
Директор центру олімпійської підготовки	11–14
Директори спортивних шкіл усіх типів	11–14
Начальники структурних підрозділів, головні фахівці	8–10
Фахівці	
Тренер-викладач, тренер, інструктор-методист, фахівець з фізичної реабілітації, інші фахівці	8–12
Спортсмен-інструктор	11–16
Тренер штатної команди	11–15

Ставки погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки за проведення навчальних занять наведені в таблиці 7.8.

Таблиця 7.8 – Ставки погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки за проведення навчальних занять

Контингент	Ставки погодинної оплати у відсотках до окладу (ставки) працівника I тарифного розряду			
	Професор	Доктор наук	Доцент або кандидат наук	Особи, які не мають наукового ступеня
Учні шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, гімназій, ліцеїв, студенти вищих навчальних закладів I та II рівня акредитації та інші аналогічні категорії учнів, робітники, працівники, слухачі курсів, які займають посади, що відповідають освітньо-кваліфікаційному рівню молодшого спеціаліста, бакалавра. Перепідготовка кадрів з видачею диплома молодшого спеціаліста, бакалавра	5,04	3,99	3,4	2,85
Студенти вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації	9,35	7,39	5,7	4,55
Аспіранти, слухачі курсів, які займають посади, що відповідають освітньо-кваліфікаційному рівню спеціаліста, магістра. Перепідготовка кадрів з видачею диплома спеціаліста, магістра	10,78	8,53	6,82	5,7

Ставки погодинної оплати включають оплату за дні відпустки.

Ставки погодинної оплати праці лікарів-консультантів, які залучаються установами охорони здоров'я для проведення консультацій із інших установ (організацій), встановлюються для професора, доктора наук в розмірі 10,91 % окладу (ставки) працівника I тарифного розряду.

Демонстраторам пластичних поз, які беруть участь у проведенні навчальних занять, ставки погодинної оплати праці встановлюються у таких розмірах: за позування без одягу або у складній позі – 2,85 %, за позування в одязі – 1,72 % окладу (ставки) працівника I тарифного розряду.

Оплата праці членів журі конкурсів та оглядів, а також рецензентів конкурсних робіт здійснюється за ставками погодинної оплати праці, передбаченими для осіб, які проводять навчальні заняття із студентами вищих навчальних закладів III та IV рівня акредитації.

Ставки погодинної оплати праці дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів академій наук підвищуються на 25 %.

Розміри розрядів і коефіцієнтів із оплати праці працівникам навчальних закладів, установ освіти та наукових установ, схеми тарифних розрядів посад (професій) керівних, науково-педагогічних, педагогічних, наукових працівників, професіоналів, фахівців та інших працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 26.09.2005 р. № 557 «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ».

Посадові оклади проректорів, заступників керівників бюджетних установ, закладів та організацій, заступників керівників структурних підрозділів цих установ, закладів та організацій встановлюються на 5–15 %, головних бухгалтерів – на 10–30 %, помічників керівників – на 30–40 % нижче, ніж посадовий оклад відповідного керівника, визначений за схемами тарифних розрядів, затвердженими цим Наказом.

Зазначеним Наказом встановлені такі **надбавки**:

– за високі досягнення в праці, за виконання особливо важливої роботи (на строк її виконання), за складність, напруженість у роботі – у розмірі до 50 % посадового окладу (ставки заробітної плати, тарифної ставки). Граничний розмір зазначених надбавок для одного працівника не повинен перевищувати 50 % посадового окладу. Таке обмеження не поширюється на працівників національних закладів (установ);

– за почесні звання України, СРСР, союзних республік СРСР «народний» – у розмірі 40 %, «заслужений» – 20 % посадового окладу (ставки заробітної плати);

– за спортивні звання «заслужений тренер», «заслужений майстер спорту» – у розмірі 20 %, «майстер спорту міжнародного класу» – 15 %, «майстер спорту» – 10 % посадового окладу (ставки заробітної плати);

– за знання та використання в роботі іноземної мови: однієї європейської – 10 %, однієї східної, угро-фінської або африканської – 15 %, двох і більше мов – 25 % посадового окладу (ставки заробітної плати).

Окрім цього, Наказом передбачені такі **доплати**:

– за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників, за суміщення професій (посад), за розширення зони обслуговування або збільшення обсягу виконуваних робіт – у розмірі до 50 % посадового окладу (тарифної ставки). Зазначені різновиди доплат не встановлюються керівникам бюджетних установ,

закладів та організацій, їхнім заступникам, керівникам структурних підрозділів цих установ, закладів та організацій, їхнім заступникам;

– за роботу в нічний час, якщо вищий розмір не визначено законодавством, за кожну годину роботи з 10 год вечора до 6 год ранку – у розмірі до 40 % годинної тарифної ставки (посадового окладу);

– за використання в роботі дезінфікувальних засобів, а також працівникам, які зайняті прибиранням туалетів, – у розмірі 10 % посадового (місячного) окладу;

– водіям автотранспортних засобів: надбавки за класність водіям II класу – 10 %, водіям I класу – 25 % установленної тарифної ставки за відпрацьований час; доплати за ненормований робочий день – у розмірі 25 % тарифної ставки за відпрацьований час.

Розміри посадових окладів і доплат, а також надбавок до них працівникам установлюються керівниками місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, керівниками бюджетних установ, закладів та організацій у межах фонду заробітної плати, затвердженого в кошторисах доходів і видатків.

Також працівникам може надаватися:

– матеріальна допомога, (зокрема на оздоровлення, у сумі не більше ніж один посадовий оклад на рік), крім матеріальної допомоги на поховання. Розміри матеріальної допомоги визначаються керівником установи за погодженням із профспілковим комітетом;

– премія, розмір якої визначається відповідно до особистого внеску в загальні результати роботи в межах коштів на оплату праці. Премії, які виплачуються працівникам, максимальними розмірами не обмежуються.

Законом України «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060-XII (ст. 57) передбачено:

– встановлення підвищених посадових окладів (ставок заробітної плати) за наукові ступені та вчені звання. Науково-педагогічним, науковим і педагогічним працівникам вищих навчальних закладів встановлюються доплати за науковий ступінь доктора філософії та доктора наук у розмірах 15 та 20 % посадового окладу відповідно, а також за вчене звання доцента і старшого дослідника – 25 % посадового окладу, професора – 33 % посадового окладу. Вищий навчальний заклад може встановити більший розмір доплат за кошти власних надходжень (Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII);

– виплату педагогічним і науково-педагогічним працівникам надбавок за вислугу років щомісячно у відсотках до посадового окладу (ставки заробітної плати) залежно від стажу педагогічної роботи у таких розмірах: понад 3 роки – 10 %, понад 10 років – 20 %, понад 20 років – 30 %;

– надання педагогічним працівникам щорічної грошової винагороди в розмірі до одного посадового окладу (ставки заробітної плати) за сумлінну працю, зразкове виконання службових обов'язків;

– виплату педагогічним і науково-педагогічним працівникам допомоги на оздоровлення у розмірі місячного посадового окладу (ставки заробітної плати) при наданні щорічної відпустки.

Порядок обчислення заробітної плати працівників освіти здійснюється згідно з Інструкцією, затвердженою Наказом Міністерства освіти і науки України 15.04.1993 р. № 102 «Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти».

Цим Наказом установам і закладам освіти надано право вирішувати такі питання в галузі організації та оплати праці:

– затверджувати структуру й штати, встановлювати посадові оклади й ставки заробітної плати згідно з розрядами Єдиної тарифної сітки, визначеними цією Інструкцією, без дотримання середніх окладів і без урахування співвідношень чисельності керівників і спеціалістів у межах утвореного в установленому порядку фонду заробітної плати (фонду оплати праці);

– встановлювати надбавки за високі творчі й виробничі досягнення залежно від особистого внеску кожного працівника в межах фонду заробітної плати (фонду оплати праці);

– встановлювати працівникам доплати за суміщення професій (посад), розширення зони обслуговування чи збільшення обсягів виконуваних робіт (вихователям і помічникам вихователів дитячих дошкільних закладів за перевищення планової наповнюваності груп), а також за виконання, окрім основної роботи, обов'язків тимчасово відсутніх працівників без обмеження розмірів цих доплат і переліків суміщуваних професій (посад) за кошти і в межах фонду заробітної плати (фонду оплати праці);

– використовувати в навчально-виховній, виробничій і господарській діяльності бригадний, сімейний підряди, колективну, договірну й інші форми організації та стимулювання праці, гнучкі режими праці;

– залучати до читання окремих лекцій і проведення занять з учнями (вихованцями) висококваліфікованих спеціалістів народного господарства,

діячів науки і мистецтва з погодинною оплатою праці за кошти і в межах фонду заробітної плати (фонду оплати праці);

– передбачати у кошторисах установ і закладів витрати на преміювання, надання матеріальної допомоги працівникам установ і закладів освіти, а також на стимулювання творчої праці й педагогічного новаторства керівних і педагогічних працівників, зокрема навчально-виховних закладів нового типу (гімназій, ліцеїв, коледжів тощо), у розмірах не менше ніж 2 % від планового фонду заробітної плати.

Зазначені в Інструкції тарифні розряди є державними гарантіями мінімальних рівнів оплати праці для певних професійно-кваліфікаційних груп працівників, які перебувають у трудових відносинах з установами та закладами освіти всіх форм власності.

Вчителям, викладачам, старшим викладачам, майстрам виробничого навчання та іншим педагогічним працівникам (крім керівних) загальноосвітніх навчальних закладів, вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладів надається **додаткова оплата за класне керівництво** у таких розмірах:

– у 1–4 класах – в розмірі 20 % від ставки заробітної плати;

– у 5–11 (12) класах (зокрема при виправних і виховно-трудовах установах та спеціальних професійно-технічних училищах) – у розмірі 25 % від ставки заробітної плати (посадового окладу);

– у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладах, крім вечірніх (змінних) професійно-технічних навчальних закладів (відділень, груп) і професійно-технічних навчальних закладів при виправно-трудовах установах Міністерства внутрішніх справ, – у розмірі 20 % від ставки заробітної плати (посадового окладу).

У класах (класах-комплексах, групах) шкіл усіх типів і найменувань, де кількість учнів менше 12 осіб, у професійно-технічних навчальних закладах – менше 20 осіб, у навчальних закладах мистецтв – від 12 до 15 осіб, оплата за класне керівництво здійснюється в розмірі 50 % відповідних розмірів доплат.

Учителям 1–4 класів загальноосвітніх шкіл і шкіл-інтернатів усіх типів і найменувань **за перевірку зошитів учнів** надається додаткова оплата в розмірі 15 % від ставки заробітної плати. Ця доплата надається базовому вчителю незалежно від навантаження.

Якщо в 1–4 класах уроки з мов проводить інший учитель, доплата йому за перевірку зошитів надається за фактичну кількість годин, виходячи з розмірів, передбачених для вчителів початкових класів, із урахуванням кількості учнів. У

такому самому порядку надається оплата за перевірку зошитів учнів вчителям 1–4 класів, які проводять індивідуальні заняття вдома, групові та індивідуальні заняття в лікарні або санаторії.

Вчителям 5–11 (12) класів, шкіл і шкіл-інтернатів усіх типів і найменувань, зокрема й тим, які проводять індивідуальні та групові заняття з учнями вдома (в лікарні або санаторії), училищ фізичної культури, старшим викладачам та викладачам вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації, зокрема заочних відділень, і професійно-технічних навчальних закладів надається **додаткова оплата за перевірку письмових робіт із мов та літератури** в розмірі 20 %, математики – 15 %, іноземної мови, стенографії, технічної механіки (конструювання) та креслення – 10 % від ставки заробітної плати. До того ж за перевірку робіт із креслення вчителям загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів і училищ фізичної культури доплата не надається.

Викладачам курсів доплата за перевірку письмових робіт надається в розмірі 6 % від ставки заробітної плати, якщо навчальними планами передбачено проведення таких робіт із цих предметів.

У початкових класах (класах-комплектах), у яких заняття повинні проводити два вчителі, у разі відсутності другого вчителя по хворобі або з інших причин доплата за класне керівництво і перевірку зошитів провадиться як за один клас (клас-комплект) залежно від загальної кількості учнів.

В 1–11(12) класах (класах-комплектах) шкіл і шкіл-інтернатів усіх типів і найменувань, училищ фізичної культури, де кількість учнів менше 12 осіб, а також у групах професійно-технічних училищ, де кількість учнів 12–15 осіб, оплата за перевірку письмових робіт надається у розмірі 50 % відповідних доплат. Такий порядок оплати застосовується і в разі поділу класів і груп на підгрупи.

Перерахування розміру доплат за класне керівництво, перевірку зошитів (письмових робіт) у зв'язку зі зміною кількості учнів протягом навчального року не провадиться (крім випадків, коли педагогічні працівники тарифікуються на початок першого та другого півріччя).

Додаткова оплата за перевірку письмових робіт учителям і викладачам провадиться з урахуванням встановленої норми навчального навантаження.

У разі якщо вчитель або викладач має навантаження з предметів, щодо яких встановлено додаткову оплату за перевірку письмових робіт, більше або менше 18 год на тиждень (72 год на місяць), доплата відповідно збільшується чи зменшується.

Учителям загальноосвітніх навчальних закладів, викладачам професійно-технічних навчальних закладів, старшим викладачам та викладачам вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації надається додаткова оплата:

– за керівництво предметними, цикловими та методичними комісіями – у розмірі 10–15 % від ставки заробітної плати;

– за завідування спортивними залами – у розмірі 10 % від ставки заробітної плати;

– за завідування навчальними кабінетами або лабораторіями – у розмірі 10–15 % від ставки заробітної плати;

– за завідування навчальними кабінетами – у розмірі 10–13 % від ставки заробітної плати;

– за обслуговування обчислювальної техніки – у розмірі 5–10 % від ставки заробітної плати.

Розмір доплат установлюється керівником навчального закладу за погодженням із профспілковим комітетом.

Учителям та викладачам допризвничної підготовки за завідування кімнатою зберігання зброї, стрілецьким тиром надається додаткова оплата в розмірі 10 % від ставки заробітної плати.

Викладачам, майстрам виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів (крім викладачів загальноосвітніх дисциплін професійно-технічних навчальних закладів) за завідування навчальними кабінетами або лабораторіями надається додаткова оплата в розмірі 13–15 % від посадового окладу (ставки заробітної плати). Розмір доплат установлюється керівником навчального закладу за погодженням із профспілковим комітетом.

Учителям за завідування навчально-дослідними ділянками (теплицями, парниковими господарствами) надаються такі додаткові доплати: у загальноосвітніх навчальних закладах I–II ступенів – у розмірі 10 % від ставки заробітної плати, у загальноосвітніх навчальних закладах I–III ступенів – у розмірі 13 % від ставки заробітної плати, а в школах-інтернатах і спеціальних школах для дітей, які потребують особливих умов виховання, – 15 % від ставки заробітної плати. Доплата надається тільки за наявності ділянки розміром не менше ніж 0,5 га протягом 9 місяців, а за наявності теплиці або парникового господарства доплата провадиться протягом усього року незалежно від того, чи є при школі навчально-дослідна ділянка.

Учителям та іншим педагогічним працівникам, які проводять навчальні заняття з трудового навчання, за завідування кожною майстернею у загальноосвітніх навчальних закладах установлюється доплата в розмірі

15–20 % від ставки заробітної плати. Розмір доплат установлюється керівником навчального закладу за погодженням із профспілковим комітетом.

Педагогічним працівникам за проведення позакласної роботи з фізичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і найменувань (крім шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування) надається доплата в таких розмірах:

- 10 % від посадового окладу (ставки заробітної плати), якщо кількість класів (класів-комплектів) від 10 до 19;
- 20 % від посадового окладу (ставки заробітної плати) – від 20 до 29;
- 30–40 % від посадового окладу (ставки заробітної плати) – від 30 і більше.

Педагогічним працівникам за проведення позакласної роботи з фізичного виховання учнів у школах-інтернатах для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячих будинках для дітей шкільного віку та дитячих будинках інтернатного (змішаного) типу надається доплата в розмірі 30 % від посадового окладу (ставки заробітної плати) незалежно від кількості класів (груп). Доплата може надаватися як одному, так і декільком працівникам.

7.4 Розподіл освітньої субвенції між місцевими бюджетами

У процесі бюджетної децентралізації до бюджетного законодавства внесено зміни, які стосуються оптимізації системи міжбюджетних трансфертів.

Бюджетним кодексом України (ст. 103²) з 01.01.2015 року поточні видатки на утримання закладів загальної освіти проводяться за кошти освітньої субвенції з державного бюджету.

Перелік навчальних закладів, на фінансування яких спрямовується освітня субвенція, наведений на рисунку 7.2.

У разі забезпечення в повному обсязі потреби щодо поточних видатків на бюджетний період коштом освітньої субвенції та за умови відсутності задоволеної бюджетної заборгованості за захищеними видатками зазначених навчальних закладів ця субвенція може спрямовуватися на їхні капітальні видатки. Освітня субвенція також може використовуватися для реалізації заходів щодо оптимізації мережі зазначених навчальних закладів.

Механізм надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам визначено Постановою Кабінету Міністрів України

від 14.01.2015 р. № 6 «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам».

Державна казначейська служба перераховує субвенцію відповідно до Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2010 р. № 1132 і Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2012 р. № 1407.

Освітня субвенція перераховується двічі на місяць до 10 та до 25 числа поточного місяця.

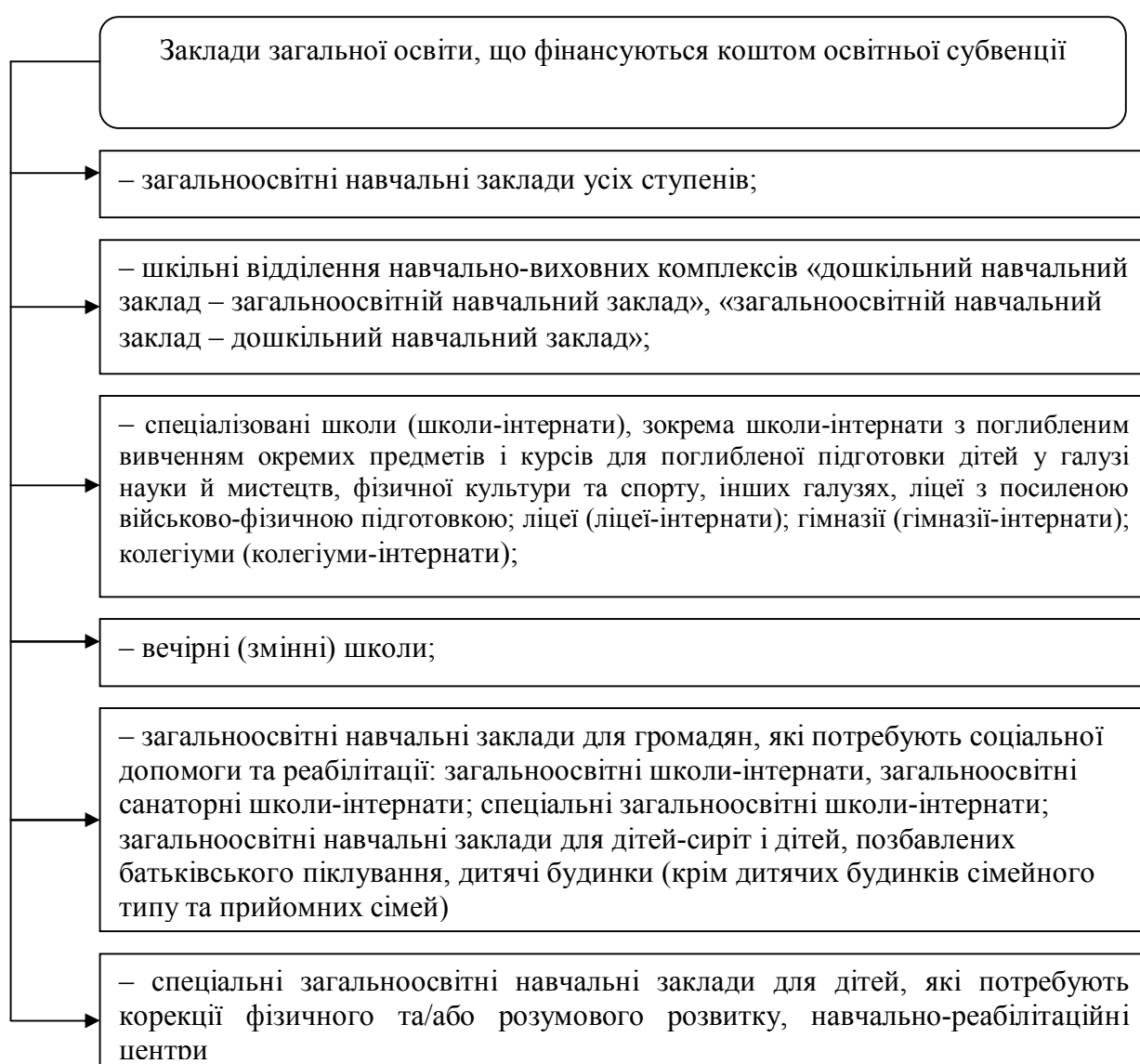

Рисунок 7.2 – Перелік навчальних закладів, на фінансування яких спрямовується освітня субвенція

З 1 вересня 2016 року фінансування загальноосвітніх навчальних закладів (крім закладів початкової школи), кількість учнів у яких становить менше 25 осіб, коштом освітньої субвенції не здійснюється.

Освітня субвенція розподіляється між відповідними бюджетами на підставі формули, у якій беруться до уваги такі параметри:

– кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у міській і сільській місцевостях, гірських населених пунктах;

– наповнюваність класів;

– коригувальні коефіцієнти приведення, що застосовуються щодо кількості учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів та залежно від особливостей місцевості, у якій розташований заклад.

Розмір освітньої субвенції визначається Постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2015 р. № 435 «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами».

Показник обсягу освітньої субвенції для обласного бюджету (V_0) визначається за такою формулою:

$$V_0 = N_0 \cdot (U_f \cdot K_f + U_w \cdot K_w + U_{gt} \cdot K_{gt} + U_t \cdot K_t + U_{si} \cdot K_{si} + U_{gz} \cdot K_{gz} + U_z + U_h \cdot K_h + U_{gh} \cdot K_{gh} + U_d \cdot K_d + U_c \cdot K_c) + V_{znz} + S_{gd}, \quad (7.3)$$

де N_0 – фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня;

U_f – кількість учнів, крім учнів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, загальноосвітніх шкіл-інтернатів (ліцеїв) із посиленою військово-фізичною підготовкою;

K_f – коефіцієнт приведення кількості учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів (ліцеїв) із посиленою військово-фізичною підготовкою у відповідність з кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді 2016 року K_f становить 6,5;

U_w – кількість учнів (зокрема студентів), крім учнів (студентів) із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, училищ (зокрема олімпійського резерву), шкіл-інтернатів (ліцеїв) фізичної культури та спорту;

K_w – коефіцієнт приведення кількості учнів (студентів включно) училищ (зокрема олімпійського резерву), шкіл-інтернатів (ліцеїв) фізичної культури та спорту у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_w становить 8,4;

U_{gt} – кількість вихованців, крім вихованців із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, загальноосвітніх шкіл-інтернатів, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських;

K_{gt} – коефіцієнт приведення кількості вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів, що розташовані в населених пунктах, яким надано статус гірських, у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_{gt} становить 5,7;

U_t – кількість вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів, крім вихованців шкіл-інтернатів (ліцеїв) із посиленою військово-фізичною підготовкою, загальноосвітніх санаторних шкіл-інтернатів і вихованців із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

K_t – коефіцієнт приведення кількості вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_t становить 5;

U_{si} – кількість вихованців загальноосвітніх санаторних шкіл-інтернатів, крім вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

K_{si} – коефіцієнт приведення кількості вихованців загальноосвітніх санаторних шкіл-інтернатів у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_{si} становить 5,4;

U_{gz} – кількість учнів, що приходять на навчання, у загальноосвітніх школах-інтернатах, які розташовані в населених пунктах, що мають статус гірських;

K_{gz} – коефіцієнт приведення кількості учнів, що приходять на навчання, у загальноосвітніх школах-інтернатах, які розташовані в населених пунктах, що мають статус гірських, у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_{gz} становить 1,1;

U_z – кількість учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, що приходять на навчання;

U_h – кількість вихованців, крім вихованців із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку;

K_h – коефіцієнт приведення кількості вихованців спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_h становить 6,6;

U_{gh} – кількість вихованців, крім вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, що розташовані в населених пунктах, яким надано статус гірських;

K_{gh} – коефіцієнт приведення кількості вихованців спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, що розташовані в населених пунктах, яким надано статус гірських, у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_{gh} становить 7,5;

U_d – кількість учнів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, що приходять на навчання;

K_d – коефіцієнт приведення кількості учнів, що приходять на навчання до спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_d становить 2,5;

U_c – кількість учнів та вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що перебувають на повному державному утриманні, у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів;

K_c – коефіцієнт приведення кількості учнів та вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що перебувають на повному державному утриманні в різних типах загальноосвітніх навчальних закладів, у відповідність із кількістю учнів загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_c становить 12,02;

S_{gd} – додаткові асигнування на планований бюджетний період для виплати одноразової грошової допомоги в розмірі шести прожиткових мінімумів дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, що перебували під опікою (піклуванням) або на повному державному утриманні, під час працевлаштування їх після закінчення навчального закладу; визначаються за окремим розрахунком;

V_{zns} – обсяг видатків на надання загальної середньої освіти у державних спеціалізованих школах, а також у таких загальноосвітніх навчальних закладах, як спеціалізовані школи-інтернати, ліцеї-інтернати, гімназії-інтернати, колегіуми-інтернати у разі, якщо не менше 70 %, які здобувають освіту у відповідному загальноосвітньому навчальному закладі, є мешканцями населених пунктів, розташованих на території області (крім населеного пункту,

де розташований такий заклад); визначається за такою формулою:

$$V_{znz} = H_0 \cdot ((U_m + U_{mr}) \cdot K_{znzm} + (U_{gm} + U_{gmr}) \cdot K_{znzgm} + U_s \cdot K_s + U_{gs} \cdot K_{gs}) \quad (7.4)$$

У плановому бюджетному періоді K_{znzm} становить 0,841, $K_{znzgm} = 0,968$.

Показник обсягу освітньої субвенції для зведеного бюджету міста обласного значення, району й об'єднаної територіальної громади, що утворюється згідно із законом та перспективним планом формування територій громад (V_{omr}), визначається за такою формулою:

$$V_{omr} = H_0 \cdot (U_{gm} \cdot K_{gm} + U_{gmr} \cdot K_{gmr} + U_{gs} \cdot K_{gs} + U_m \cdot K_m + U_{mr} \cdot K_{mr} + U_s \cdot K_s + U_{bm(r)} \cdot K_{bm(r)} + U_{jm(r)} \cdot K_j + U_f \cdot K_f + U_w \cdot K_w + U_{gt} \cdot K_{gt} + U_t \cdot K_t + U_{gz} \cdot K_{gz} + U_z + U_c \cdot K_c + U_h \cdot K_h) + S_{gd}, \quad (7.5)$$

де U_{gm} – кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, розташованих у міській місцевості міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, яким надано статус гірських, крім учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку і навчаються в класах із інклюзивним навчанням та в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів;

K_{gm} – коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в міській місцевості міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, яким надано статус гірських, крім учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку і навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, у відповідність із кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_{gm} становить 0,968;

U_{gmr} – кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в міській місцевості районів, об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, якій надано статус гірської, крім учнів денних малокомплектних загальноосвітніх

навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів;

K_{gmr} – коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в міській місцевості районів, об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, якій надано статус гірської, крім учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, у відповідність із кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_{gmr} становить 1,064;

U_{gs} – кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в сільській місцевості міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом і перспективним планом формування територій громад, якій надано статус гірської, та учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, крім учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів;

K_{gs} – коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в сільській місцевості міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом і перспективним планом формування територій громад, якій надано статус гірської, та учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, крім учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, у відповідність із кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл, який має п'ять значень залежно від середньої наповнюваності класів і класів-комплектів у таких школах станом на 5 вересня року, що передують поточному.

Розмір K_{gs} на планований бюджетний період становить 1,162 у разі середньої наповнюваності класів понад 22,2 учнів, 1,355 – від 17,8 до 22,2 учнів, 1,5 – від 14,8 до 17,8 учнів, 1,645 – від 11,7 до 14,8 учнів, 1,936 до 11,7 учнів.

Приналежність міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, до груп із середньою наповнюваністю класів і класів-комплектів визначається раз на три роки на підставі результатів аналізу мережі та контингенту учнів загальноосвітніх шкіл;

U_m – кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в міській місцевості міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, крім учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, та учнів шкіл, розташованих у населених пунктах, яким надано статус гірських;

K_m – коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в міській місцевості міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, крім учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, та учнів шкіл, розташованих у населених пунктах, яким надано статус гірських, у відповідність із кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_m становить 0,841;

U_{mr} – кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в міській місцевості районів, об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, крім учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, та учнів шкіл, розташованих у населених пунктах, яким надано статус гірських;

K_{mr} – коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в міській місцевості районів, об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом

формування територій громад, крім учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, та учнів шкіл, розташованих у населених пунктах, яким надано статус гірських, у відповідність із кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_{mg} становить 0,926;

U_s – кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в сільській місцевості міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, та учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, крім учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, та учнів шкіл, розташованих у населених пунктах, яким надано статус гірських;

K_s – коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані в сільській місцевості міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом і перспективним планом формування територій громад, та учнів денних малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів у шахтарських, інших малих монофункційних містах, крім учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, та учнів шкіл, розташованих у населених пунктах, яким надано статус гірських, у відповідність із кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл, який має п'ять значень залежно від середньої наповнюваності класів і класів-комплектів у таких школах станом на 5 вересня року, що передує поточному.

Розмір K_s на планований бюджетний період становить 1,01 у разі середньої наповнюваності класів понад 22,2 учнів, 1,178 – від 17,8 до 22,2 учнів, 1,305 – від 14,8 до 17,8 учнів, 1,431 – від 11,7 до 14,8 учнів, 1,751 до 11,7 учнів.

Приналежність міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад, що утворюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, до груп із середньою наповнюваністю класів і класів-комплектів визначається раз на три роки на підставі результатів аналізу мережі та контингентів загальноосвітніх шкіл;

$U_{bm}(r)$ – кількість учнів вечірніх загальноосвітніх шкіл адміністративно-територіальної одиниці;

$K_{bm}(r)$ – коефіцієнт приведення кількості учнів вечірніх загальноосвітніх шкіл адміністративно-територіальної одиниці у відповідність із кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_{bm} становить 0,43, K_{br} – 0,29;

$U_{jm}(r)$ – кількість учнів спеціальних шкіл для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку і навчаються у класах із інклюзивним навчанням та в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів;

K_j – коефіцієнт приведення кількості учнів спеціальних шкіл для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку і навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, у відповідність з кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_j складає 2,5.

До малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів належать навчальні заклади, наповнюваність яких не перевищує 11,7 учня на клас.

До малих монофункційних міст належать міста з чисельністю населення до 50 тис. осіб, спеціалізацію праці економічно активного населення яких визначають підприємства здебільшого однієї-двох профілюючих галузей економіки, що формують дохідну частину бюджету міста, забезпечують функціонування соціальної інфраструктури та інших об'єктів життєзабезпечення населення.

До шахтарських міст належать малі міста з чисельністю населення не більше ніж 50 тис. осіб, які побудовано з метою забезпечення діяльності гірничих підприємств, переважна частина жителів яких зайнята або була зайнята на таких підприємствах.

Під час розрахування обсягу освітньої субвенції для об'єднаних територіальних громад, що утворені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у 2016 році застосовувався фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на одного учня із відповідними коригувальними коефіцієнтами, які враховують статус місцевості та наповнюваність класів у середньому за адміністративно-територіальною одиницею, на території якої утворено громаду (окремо для міської та сільської місцевості).

Показники освітньої субвенції бюджету м. Харків на 2016 рік наведені в таблиці 7.9.

Таблиця 7.9 – Показники освітньої субвенції бюджету м. Харків на 2016 рік

Найменування показників	2016 рік	Загально-освітні школи	Вечірні школи	Школа-інтернат	Дитячий будинок
1	2	3	4	5	6
Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на одного учня – тис. грн. ,Но	9,27964	9,27964	9,27964	9,27964	9,27964
Кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл м. Харків (без учнів населених пунктів, які за статусом віднесені до гірських), Um, дітей	109966,0	109966,0	–	–	–
Коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл міст обласного підпорядкування (без учнів населених пунктів, які за статусом віднесені до гірських) до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл України, Km	0,841	0,841	–	–	–
Кількість приведених учнів денних загальноосвітніх шкіл	92481	92481	–	–	–
Кількість учнів у спеціальних класах при загальноосвітніх школах, Ujm, дітей	18,0	18,00	–	–	–
Коефіцієнт приведення кількості учнів у спеціальних класах до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл України, Kj	2,5	2,5	–	–	–
Кількість приведених учнів в спеціальних класах при загальноосвітніх школах	82,5	82,5	–	–	–
Учні, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку і навчаються в класах з інклюзивним навчанням	15	15,0	–	–	–
Усього приведених учнів денних загальноосвітніх шкіл	92563,9	92563,9	–	–	–
Кількість учнів вечірніх загальноосвітніх шкіл м. Харків, Ubm, дітей	2037	–	2037	–	–
Коефіцієнт приведення кількості учнів вечірніх загальноосвітніх шкіл до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл України, Kbm	0,43	–	0,43	–	–

Продовження таблиці 7.9

1	2	3	4	5	6
Усього приведених учнів у вечірніх загальноосвітніх школах	875,91	–	875,91	–	–
Кількість вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів, окрім кількості вихованців шкіл-інтернатів (ліцеїв) з посиленою військовою підготовкою, Ut, дітей	118	–	–	118	–
Коефіцієнт приведення кількості вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів до кількості учнів загальноосвітніх шкіл, Kt	5,0			5,0	
Кількість приведених вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів, дітей	590,0	–	–	590,0	–
Крім того, учні, які проходять навчання в школах-інтернатах, дітей	26,0	–	–	26,0	–
Коефіцієнт приведення кількості вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів, які приходять на навчання	1,0	–	–	1,0	–
Усього приведених вихованців у школах-інтернатах	616,0	–	–	616,0	–
Кількість дітей-сиріт у дитячих будинках, дітей	11	–	–	–	11
Кількість вихованців шкільного віку в дитячих будинках, дітей	55	–	–	–	55
Коефіцієнт приведення кількості дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, Kс	12,02	–	–	–	12,02
Усього дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування із урахуванням коефіцієнта приведення	793,32	–	–	–	793,32
РАЗОМ наведених учнів	94 849,1	92 563,9	875,91	616,00	793,32
Розрахунковий обсяг видатків на освітню субвенцію м. Харків, тис. грн	880 165,9	858 959,8	8 128,1	5 716,3	7 361,7

Показник обсягу освітньої субвенції для зведеного бюджету м. Київ (Vokyiv) визначається за такою формулою:

$$\begin{aligned} V_{okyiv} = & N_o \cdot (U_{kyiv} \cdot K_m + U_s \cdot K_s + U_{bkyiv} \cdot K_{bm} + \\ & + U_{jkyiv} \cdot K_j + U_f \cdot K_f + U_w \cdot K_w + U_t \cdot K_t + U_{si} \cdot K_{si} + \\ & + U_z + U_h \cdot K_h + U_d \cdot K_d + U_c \cdot K_c) + V_{znz} + S_{gd}, \end{aligned} \quad (7.6)$$

де U_{kyiv} – кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл м. Київ, крім учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів;

K_m – коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл м. Київ у відповідність із кількістю учнів усіх загальноосвітніх шкіл. У плановому бюджетному періоді K_m становить 0,841;

U_{bkyiv} – кількість учнів вечірніх загальноосвітніх шкіл м. Київ;

U_{jkyiv} – кількість учнів спеціальних шкіл м. Київ для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, учнів, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку й навчаються в класах із інклюзивним навчанням і в спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів.

У складі освітньої субвенції передбачається резерв коштів у обсязі не більше одного відсотка загального обсягу субвенції для здійснення видатків, що не могли бути враховані під час застосуванні формули.

Залишки коштів за освітньою субвенцією на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються протягом наступного бюджетного періоду, беручи до уваги цільове призначення субвенції.

7.5 Питання для попереднього контролю знань

1. Охарактеризуйте структуру системи освіти.
2. Назвіть заклади, які належать до дошкільної освіти, і охарактеризуйте їх.
3. Які заклади забезпечують загальну середню освіту?
4. Назвіть заклади, які становлять позашкільну освіту.
5. Визначте сутність професійно-технічної освіти.
6. Які заклади належать до вищої освіти?
7. Охарактеризуйте заклади післядипломної освіти.

8. Визначте базові показники загальноосвітніх навчальних закладів і охарактеризуйте їх.
9. Розкрийте зміст поняття «середньорічний контингент».
10. Які показники обумовлюють штатний розклад загальноосвітніх навчальних закладів?
11. Хто визначає показники наповнюваності класів?
12. У яких випадках класи діляться на групи?
13. Хто визначає порядок поділу класів на групи?
14. Визначте сутність поняття «педагогічне навантаження. Хто його встановлює?»
15. Охарактеризуйте базові показники дитячих дошкільних установ.
16. Наведіть приклади нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів.
17. Назвіть базові показники вищих навчальних закладів.
18. Хто встановлює норми робочого часу для науково-педагогічних працівників?
19. Перелічіть витрати на освіту.
20. Охарактеризуйте структуру заробітної плати.
21. Як формується заробітна плата працівників освіти?
22. Охарактеризуйте тарифну систему та визначте її сутність.
23. Назвіть складники заробітної плати працівників освіти.
24. Перелічіть різновиди надбавок і доплат.
25. Які додаткові виплати отримують працівники загальноосвітніх навчальних закладів?
26. Які установи фінансуються коштом освітньої субвенції?
27. Охарактеризуйте параметри освітньої субвенції.
28. У яких напрямках використовується освітня субвенція?

7.6 Тестові завдання

1. Система освіти – це:

- а) дитячо-юнацькі спортивні школи, школи мистецтв, студії, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, бібліотеки, оздоровчі та інші заклади;
- б) навчальні заклади, наукові, науково-методичні й методичні установи, науково-виробничі підприємства;

в) дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) комбінованого типу, дошкільні навчальні заклади (центри розвитку дитини), середні навчальні заклади.

2. Базові показники діяльності установ освіти визначаються:

- а) керівником установи;
- б) Міністерством освіти і науки України;
- в) законами та нормативно-правовими актами.

3. Базовими показниками загальноосвітніх навчальних закладів є:

- а) середньорічна кількість учнів (контингент), кількість класів; кількість педагогічних ставок (штатних одиниць);
- б) наповнюваність класів, кількість класів, кількість педагогічних працівників;
- в) кількість учнів, кількість педагогічних працівників, кількість класів.

4. Наповнюваність класів загальноосвітніх навчальних закладів повинна становити не більше:

- а) 30 учнів;
- б) 24 учнів;
- в) 27 учнів.

5. Кількість учнів у класі встановлюється:

- а) керівником загальноосвітнього навчального закладу;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Міністерством освіти і науки України.

6. Поділ класів на групи в загальноосвітніх навчальних закладах під час вивчення іноземної мови здійснюється:

- а) якщо наповнюваність класів становить більш 30 учнів;
- б) якщо наповнюваність класів становить більш 20 учнів;
- в) якщо наповнюваність класів становить більш 15 учнів.

7. Педагогічне навантаження педагогічного працівника дошкільного навчального закладу становить:

- а) 30 год;
- б) 25 год;
- в) 20 год.

8. Робочий час науково-педагогічних працівників становить:

- а) 36 год;
- б) 28 год;
- в) 30 год.

9. Ставка науково-педагогічного працівника становить:

- а) 720 год;
- б) 600 год;
- в) 800 год.

10. Норми часу для планування роботи науково-педагогічних працівників встановлюються:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Міністерством освіти України;
- в) керівником установи.

11. До показників, які використовуються для визначення витрат по установах освіти, належать:

- а) кількість класів;
- б) середньорічний контингент;
- в) площа приміщень;
- г) усі відповіді правильні.

12. Витрати на освіту обліковуються:

- а) за функційним призначенням;
- б) за економічними характеристиками операцій;
- в) за відомчою класифікацією;
- г) усі відповіді правильні.

13. Складниками заробітної плати є:

- а) посадовий оклад;
- б) оплата роботи в нічний час;
- в) доплата за науковий ступінь;
- г) усі відповіді правильні.

14. Розмір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування становить:

- а) 22 % від нарахованої заробітної плати;
- б) 22 % від посадового окладу;
- в) 22 % від нарахованої заробітної плати за винятком доплат;
- г) 22 % від нарахованої заробітної плати за винятком надбавок.

15. До коду «Предмети, обладнання та інвентар» належать:

- а) придбання конвертів, класних журналів, бланків, стендів;
- б) придбання продуктів харчування;
- в) установлення лічильників води, природного газу, тепла;
- г) придбання службових проїзних квитків.

16. За кодом «Оплата послуг (крім комунальних)» не обліковуються витрати:

- а) на поточний ремонт споруд і приміщень;
- б) на обслуговування мереж тепло-, водо-, електро-, газопостачання;
- в) на відрядження викладачів, учнів на конференції, змагання, олімпіади.

17. Державна допомога сім'ям з дітьми обліковується за кодом:

- а) «Інші виплати населенню»;
- б) «Інші поточні видатки»;
- в) «Окремі заходи щодо реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку».

18. До предметів довгострокового користування належать:

- а) транспортні засоби, оргтехніка, телекомунікаційне обладнання;
- б) бібліотечні фонди, підручники, сценічно-постановочні засоби;
- в) програмне забезпечення, мережеве обладнання, спортивне обладнання;
- г) усі відповіді правильні.

19. Складниками капітального ремонту об'єктів є:

- а) ліфти, пожежна охорона, комунікації водопостачання, газопостачання, каналізації;
- б) обладнання, що підлягає монтажу;
- в) супровідні роботи;
- г) усі відповіді правильні.

20. Заробітна плата – це:

- а) винагорода у грошовому вираженні, яку відповідно до трудового договору роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу;
- б) компенсація у грошовому вираженні, яку відповідно до трудового договору роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу;
- в) заохочувальні виплати у грошовому вираженні, яку відповідно до трудового договору роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу.

21. Заробітна плата виплачується:

- а) один раз на місяць;
- б) двічі на місяць;
- в) кожні 10 днів.

22. Тарифна система оплати праці працівників освіти включає:

- а) схеми посадових окладів;
- б) тарифні ставки;
- в) тарифно-кваліфікаційні довідники;
- г) усі відповіді правильні.

23. Розмір тарифної ставки встановлюється:

- а) на рівні мінімальної заробітної плати;
- б) вище за мінімальну заробітну плату;
- в) нижче за мінімальну заробітну плату.

24. Схема тарифних розрядів затверджується:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Міністерством фінансів України;
- в) Міністерством освіти і науки України.

25. Надбавка за виконання особливо важливої роботи встановлюється в розмірі:

- а) до 100 % посадового окладу;
- б) до 50 % посадового окладу;
- в) до 25 % посадового окладу.

26. Розмір доплати за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників встановлюється:

- а) до 50 % посадового окладу;
- б) до 40 % посадового окладу;
- г) до 25 % посадового окладу.

27. За роботу в нічний час встановлюється доплата в розмірі:

- а) до 40 % годинної тарифної ставки;
- б) до 25 % годинної тарифної ставки;
- в) до 10 % годинної тарифної ставки.

28. Доплата за науковий ступінь доктора філософії встановлюється в розмірі:

- а) 15 % посадового окладу;
- б) 20 % посадового окладу;
- в) 10 % посадового окладу.

29. Доплата за вчене звання доцента встановлюється в розмірі:

- а) 25 % посадового окладу;
- б) 33 % посадового окладу;
- в) 20 % посадового окладу.

30. Допомога на оздоровлення педагогічним і науково-педагогічним працівникам встановлюється в розмірі:

- а) місячного посадового окладу;
- б) середньомісячної заробітної плати;
- в) двох місячних посадових окладів.

31. Щорічна грошова винагорода за сумлінну працю педагогічним працівникам встановлюється в розмірі:

- а) одного посадового окладу;
- б) двох посадових окладів;
- в) середньомісячної заробітної плати.

32. Видатки на стимулювання творчої праці й педагогічного новаторства працівників освіти передбачаються в розмірі:

- а) не менше 1 % планового фонду заробітної плати;
- б) не менше 2 % планового фонду заробітної плати;
- в) не менше 5 % планового фонду заробітної плати.

33. Додаткова оплата за класне керівництво у 1–4 класах становить:

- а) 25 % ставки заробітної плати;
- б) 15 % ставки заробітної плати;
- в) 20 % ставки заробітної плати.

34. Додаткова оплата за перевірку зошитів учнів 1–4 класів становить:

- а) 25 % ставки заробітної плати;
- б) 15 % ставки заробітної плати;
- в) 20 % ставки заробітної плати.

35. Додаткова оплата за перевірку письмових робіт з мов та літератури учнів 5–11 класів становить:

- а) 10 % ставки заробітної плати;
- б) 15 % ставки заробітної плати;
- в) 20 % ставки заробітної плати.

36. Додаткова оплата за завідування навчальними кабінетами встановлюється в розмірі:

- а) 10–15 % ставки заробітної плати;
- б) 10–13 % ставки заробітної плати;
- в) 5–10 % ставки заробітної плати.

РОЗДІЛ 8 ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

- 8.1 Джерела фінансування закладів охорони здоров'я.
- 8.2 Базові показники діяльності стаціонарних і поліклінічних закладів.
- 8.3 Планування фонду оплати праці медичних працівників.
- 8.4 Планування інших видатків установ охорони здоров'я.
- 8.5 Розподіл медичної субвенції між місцевими бюджетами.

8.1 Джерела фінансування закладів охорони здоров'я

Охорона здоров'я є одним з пріоритетних напрямів державної діяльності. Держава формує політику охорони здоров'я в Україні та забезпечує її реалізацію.

Відповідно до Закону України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» державна політика охорони здоров'я забезпечується бюджетними асигнуваннями в розмірі, що відповідає її науково обґрунтованим потребам, але не менше 10 % національного доходу.

Обсяги бюджетного фінансування визначаються на підставі науково обґрунтованих нормативів з розрахунку на одного мешканця.

Фінансування охорони здоров'я здійснюється коштом Державного бюджету України та місцевих бюджетів, фондів медичного страхування, благодійних фондів та будь-яких інших джерел, не заборонених законодавством.

Фінансування закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу, здійснюється шляхом:

- спрямування бюджетних коштів із розрахунку на кожну особу, що мешкає на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- укладання договорів між замовником і постачальником медичних послуг за принципом оплати фактично наданих послуг із урахуванням потреб населення;
- оплати вартості наданих послуг.

Перелік джерел фінансування закладів охорони здоров'я подано на рисунку 8.1.

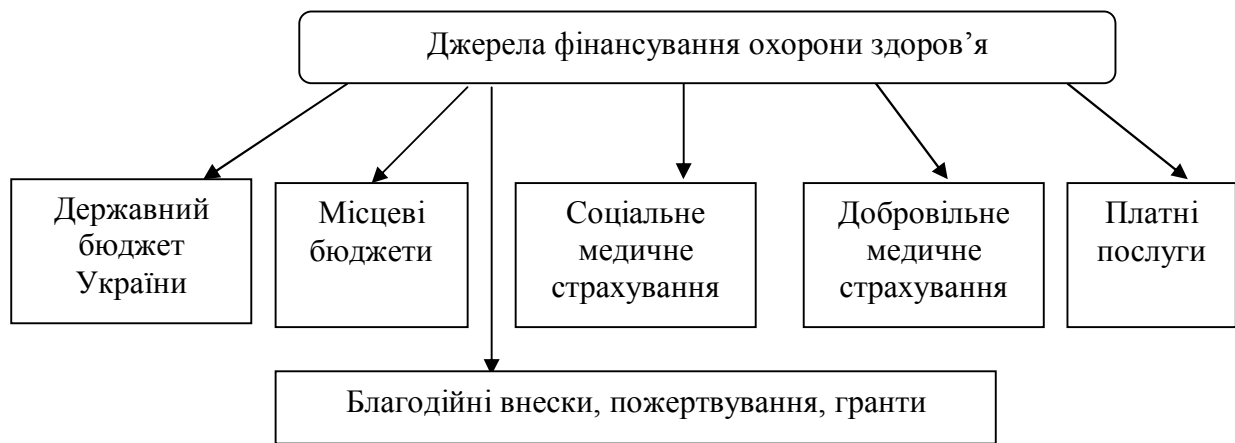

Рисунок 8.1 – Перелік джерел фінансування закладів охорони здоров'я

Кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів, асигновані на охорону здоров'я, використовуються для надання населенню гарантованого рівня медичної допомоги, фінансування державних цільових і місцевих програм охорони здоров'я та фундаментальних наукових досліджень із цих питань.

Коштом Державного бюджету України та місцевих бюджетів фінансуються доступні для населення заклади охорони здоров'я.

Відомчі та інші заклади охорони здоров'я, що обслуговують лише окремі категорії населення за професійною, відомчою або іншою не пов'язаною зі станом здоров'я людини ознакою, фінансуються коштом підприємств, установ і організацій, які вони обслуговують. Допускається фінансова підтримка таких закладів із коштів державного або місцевого бюджетів, якщо працівники відповідного відомства, підприємства, установи або організації становлять значну частину населення певної місцевості.

Для підвищення якості своєї роботи заклади охорони здоров'я можуть використовувати кошти, які добровільно передають підприємства, установи, організації та окремі громадяни.

Відносини між закладами охорони здоров'я і благодійниками визначаються Законом України від 05.07.2012 р. № 5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

З дозволу власника або уповноваженого ним органу заклади охорони здоров'я мають право встановлювати плату за медичні послуги.

Постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 р. № 1138 визначено перелік платних послуг, які можуть надаватися в державних та комунальних закладах охорони здоров'я, вищих медичних навчальних закладах і науково-дослідних установах.

Одним з концептуальних напрямів реформування системи охорони здоров'я (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 17.02.2010 р. № 208 «Деякі питання удосконалення системи охорони здоров'я») є врегулювання на законодавчому рівні питання запровадження обов'язкового державного соціального медичного страхування.

Закон України від 07.03.1996 р. № 85/86 «Про страхування» регулює засади добровільного та обов'язкового медичного страхування (безперервного страхування здоров'я) і страхування здоров'я на випадок хвороби.

Цим законом передбачено такі різновиди обов'язкового страхування: медичне страхування та особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на випадок інфікування людини вірусом імунодефіциту при виконанні нею службових обов'язків.

Страхування громадян здійснюється коштом Державного бюджету України, коштів підприємств, установ і організацій та власних внесків громадян. До того ж, держава повинна забезпечити створення й функціонування системи медичного страхування населення, хоча питання організації такого страхування і використання страхових коштів відповідним законодавством на сьогодні в Україні не визначено.

За загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням надаються такі різновиди медичного страхування:

- діагностика та амбулаторне лікування;
- стаціонарне лікування;
- надання готових лікарських засобів і виробів медичного призначення;
- профілактичні та базові заходи;
- забезпечення медичної реабілітації осіб, які перенесли особливо важкі операції або мають хронічні захворювання.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування передбачає також страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, а саме: надання допомоги по тимчасовій непрацездатності (зокрема догляд за хворою дитиною) та по вагітності й пологах.

Окрім того, за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням здійснюється страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що пов'язано з виконанням профілактичних заходів щодо запобігання нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, відновлення здоров'я та працездатності потерпілого, відшкодування збитків, заподіяних працівникові у зв'язку з каліцтвом чи іншим

пошкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням ним своїх трудових обов'язків, надання допомоги щодо тимчасової непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та допомоги на поховання осіб, які померли внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Принципи та загальні правові, фінансові й організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні визначаються Законом України від 14.01.1998 р. № 16 «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Головними джерелами коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування, відповідно до цих Основ, є внески роботодавців і застрахованих осіб. Бюджетні та інші джерела коштів, необхідні для здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування, передбачаються законами про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Розмір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування встановлюється Верховною Радою України. Пропорції його розподілу за різновидами загальнообов'язкового державного соціального страхування затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Порядок здійснення платежів, строки сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначаються Законом України від 08.07.2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Цим законом визначено, що **єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування** – це консолідований страховий внесок на пенсійне страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, медичне страхування, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, страхування на випадок безробіття, який в обов'язковому порядку сплачується страхувальниками з метою забезпечення реалізації прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за соціальним страхуванням.

Єдиний внесок для платників встановлюється у розмірі 22 % щодо визначеної бази нарахування єдиного внеску.

Єдиний внесок для підприємств, установ і організацій, у яких працюють інваліди, встановлюється в розмірі 8,41 % від визначеної бази нарахування єдиного внеску для працюючих інвалідів.

Єдиний внесок для підприємств і всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема Українського товариства глухих і Українського товариства сліпих, у яких кількість інвалідів становить не менш ніж 50 % загальної чисельності працівників, за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш ніж 25 % від суми витрат на оплату праці, встановлюється в розмірі 5,3 % від визначеної бази нарахування єдиного внеску.

Єдиний внесок для підприємств і громадських організацій інвалідів, у яких кількість інвалідів становить не менш ніж 50 % від загальної чисельності працівників, за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш ніж 25 % від суми витрат на оплату праці, встановлюється у розмірі 5,5 % визначеної бази нарахування єдиного внеску для працюючих інвалідів.

Єдиний внесок не належить до системи оподаткування.

Кошти, що надходять від сплати єдиного внеску та застосування фінансових санкцій, не можуть зараховуватися до Державного бюджету України, бюджетів інших рівнів і використовуватися на цілі, не передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Добровільне страхування – це страхування, яке здійснюється на підставі договору між страхувальником і страховиком.

Різновиди добровільного страхування в галузі охорони здоров'я подано на рисунку 8.2.

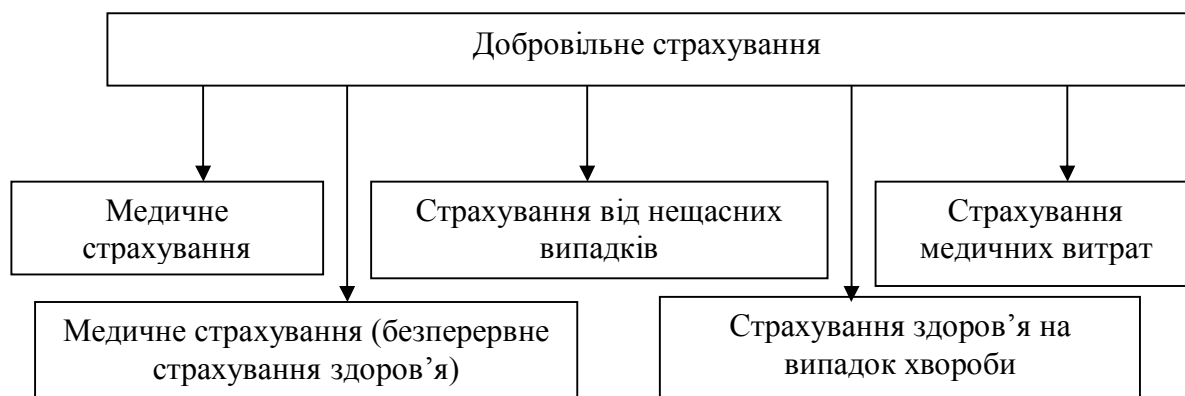

Рисунок 8.2 – Різновиди добровільного страхування в галузі охорони здоров'я

Загальні умови й порядок здійснення добровільного страхування визначаються правилами страхування, що встановлюються страховиком самостійно відповідно до вимог Закону України від 07.03.1996 р. № 85 «Про страхування».

Умови страхування визначаються під час укладання договору страхування відповідно до законодавства. Добровільна форма медичного страхування передбачає оплату медичних послуг понад програми обов'язкового медичного страхування.

Напрями формування пакетів медичних послуг, що пропонуються страховими компаніями, наведені на рисунку 8.3.

Рисунок 8.1.3 – Напрями формування пакетів медичних послуг

За договором добровільного медичного страхування **страхова виплата** здійснюється в межах страхової суми шляхом оплати медичних послуг лікувальним установам, які надавали застрахованій особі відповідну допомогу або шляхом відшкодування вартості отриманих послуг, передбачених договором страхування, безпосередньо застрахованій особі.

Добровільна форма медичного страхування передбачає застосування різновидів страхування, що визначені базовими програмами страхових компаній.

Страхові компанії пропонують добровільне медичне страхування пакетами послуг, вартість яких формується залежно від переліку медичних послуг, що включені до пакету, та обслуговування (у приватних, державних і відомчих медичних установах).

У разі колективного страхування, на умовах пакетів комплексного медичного страхування можуть бути також застраховані члени родин працівників, зокрема дітей.

Страховим випадком за договором добровільного медичного страхування є звернення застрахованої особи щодо медичної допомоги. Відповідальність страхової компанії виникає за фактом захворювання або лікування.

8.2 Основні показники діяльності стаціонарних і поліклінічних закладів

Показники діяльності закладів охорони здоров'я визначаються відповідно до їхнього призначення. Згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я України 28.10.2002 р. № 385 «Про затвердження переліку закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів із фармацевтичною освітою в закладах охорони здоров'я», заклади охорони здоров'я поділяються на лікувально-профілактичні, санітарно-профілактичні, фармацевтичні (аптечні), заклади медико-соціального захисту тощо.

До складу лікувально-профілактичних закладів входять лікарняні заклади, амбулаторно-поліклінічні заклади, заклади переливання крові, швидкої та екстреної медичної допомоги, санаторно-курортні заклади. Перелік лікувально-профілактичних закладів наведено на рисунку 8.4.

Лікарня – лікувально-профілактичний заклад, призначений для надання стаціонарної медичної допомоги хворим. Лікарня, що надає стаціонарну медичну допомогу хворим із лікарських спеціальностей одного профілю, називається однопрофільною, а з декількох – багатопрофільною. Однопрофільні лікарняні заклади створюються для надання медичної допомоги населенню певної території (міста, району), спеціалізовані – для надання спеціалізованої медичної допомоги населенню регіону. У своєму складі лікарня може мати поліклініку чи амбулаторію.

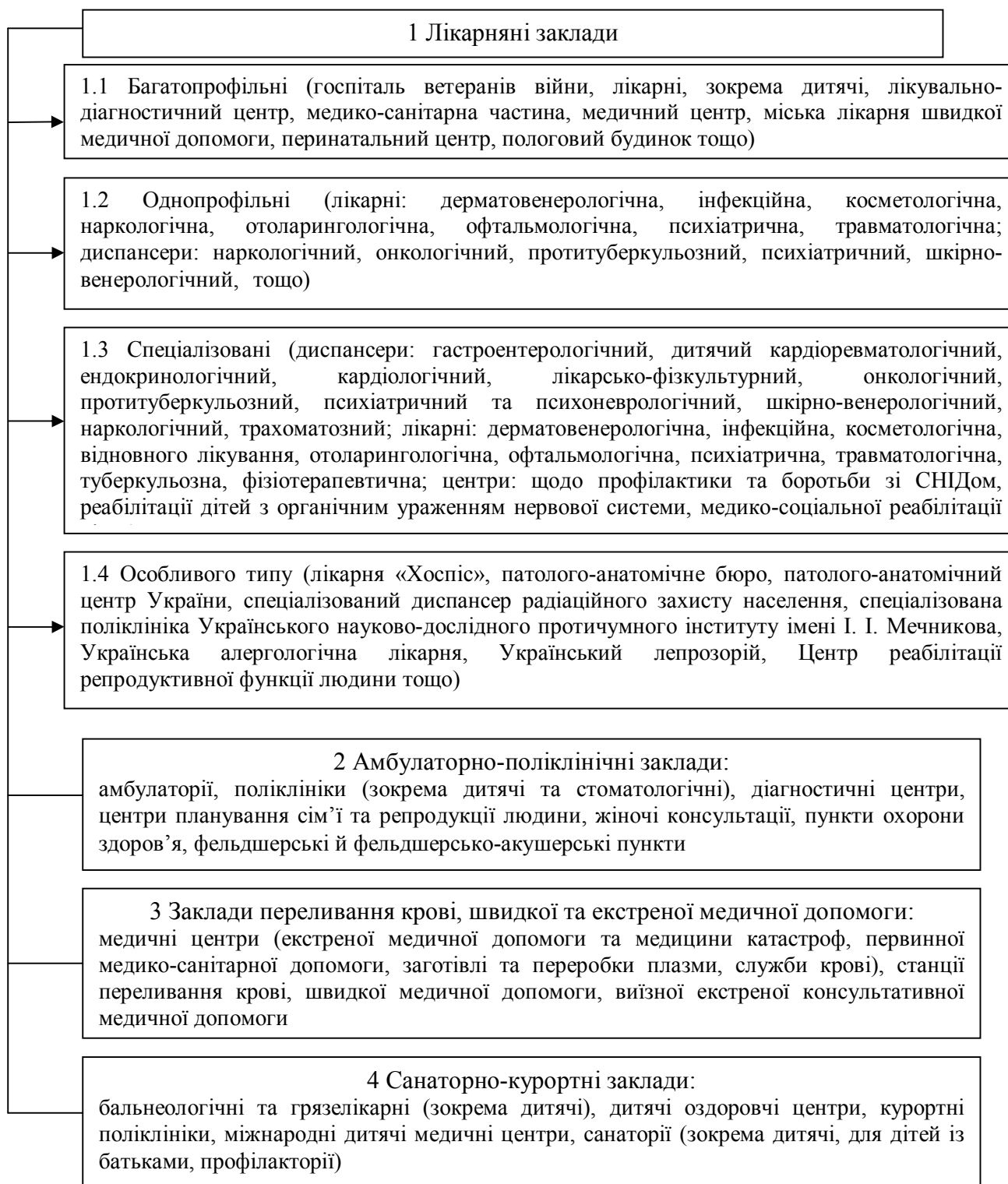

Рисунок 8.4 – Перелік лікувально-профілактичних закладів

Амбулаторія – амбулаторно-поліклінічний заклад, що надає медичну допомогу хворим з однієї або декількох базових лікарських спеціальностей, поліклініка – із багатьох лікарських спеціальностей. Амбулаторія й поліклініка можуть надавати медичну допомогу хворим і вдома. Наказом Міністерства фінансів України та Міністерства охорони здоров'я України

від 26.05.2010 р. № 283/437 «Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їхнього виконання для місцевих бюджетів у галузі «Охорона здоров'я» визначені результативні показники діяльності закладів охорони здоров'я.

Санітарно-профілактичні заклади включають санітарно-епідеміологічні заклади (дезінфекційні та санітарно-епідеміологічні станції), заклади санітарної просвіти (Центри здоров'я), установи Державної санітарної епідеміологічної служби України (лабораторні центри, Український центр із контролю та моніторингу захворювань Міністерства охорони здоров'я України).

До складу фармацевтичних (аптечних) закладів входять аптеки, аптечні бази, бази медичної техніки, спеціального медичного постачання, контрольно-аналітичні лабораторії, лабораторії з аналізу якості лікарських засобів, магазини медичної техніки та медичної оптики.

До інших закладів належать бюро судово-медичної експертизи, Головне бюро судово-медичної експертизи України, інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, молочна кухня, Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України, автопідприємства санітарного транспорту.

Заклади медико-соціального захисту – це будинки дитини (обласний, міський, районний) та обласні центри (бюро) медико-соціальної експертизи.

Показники діяльності закладів охорони здоров'я станом на 01.01.2016 року, які фінансуються із бюджету м. Харків, наведені в таблиці 8.1.

Ці показники використовуються під час складання та виконання місцевих бюджетів.

У разі впровадження планування та виконання місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом показники діяльності закладів охорони здоров'я визначаються за бюджетними програмами.

Таблиця 8.1 – Показники діяльності закладів охорони здоров'я, які фінансуються із бюджету м. Харків (станом на 01.01.2016 р.)

Показники	На початок року	На кінець року	Середньорічні
1	2	3	4
Установи, од.	70	70	70
Штатні одиниці – усього, од.	22361,00	22359,75	22328,50
Зокрема лікарські посади	5438,25	5439,25	5439,00
Середній медичний персонал	8720,75	8720,75	8720,75
Молодший медичний персонал	4311,25	4311,25	4311,25

Продовження таблиці 8.1

1	2	3	4
Спеціалісти (не медики)	1169,50	1169,50	1169,50
Інший персонал	2721,25	2719,00	2688,00
Звичайні стаціонари, зокрема:	–	–	–
– кількість ліжок, од.;	7470	7470	7470
– кількість днів функціонування ліжок;	–	–	293
– кількість ліжко-днів	–	–	2188417
Денні стаціонари, зокрема:	–	–	–
– кількість ліжок, од.;	1404	1404	1404
– кількість днів функціонування ліжок;	–	–	264
– кількість ліжко-днів	–	–	370400
Амбулаторні відвідування, зокрема:	–	–	15309274
– загальні;	–	–	13260509
– стоматологічні	–	–	2048765

За програмами «Багатопрофільна стаціонарна медична допомога населенню» (код тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів 080101), «Багатопрофільна медична допомога населенню, що надається територіальними медичними об'єднаннями» (код тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів 080102) та «Спеціалізована стаціонарна медична допомога населенню» (код тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів 080201) показниками діяльності закладів охорони здоров'я є:

– для лікарень, що надають стаціонарну медичну допомогу хворим, – кількість ліжок та ліжко-днів у звичайних стаціонарах, кількість ліжок та ліжко-днів у стаціонарах денного перебування, кількість ліжок та ліжко-днів у денних стаціонарах;

– для амбулаторно-поліклінічних закладів – кількість штатних одиниць, зокрема лікарів, і кількість лікарських відвідувань у поліклінічних відділеннях.

Показником ефективності є завантаженість ліжкового фонду, середня тривалість лікування в стаціонарі одного хворого, показником якості – рівень визначення захворювань на ранніх стадіях, зниження рівня захворюваності порівняно з попереднім роком, зниження показників летальності.

Результативними показниками програми «Діагностика і лікування в клініках науково-дослідних інститутів» (код тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів 080202) є кількість штатних одиниць, кількість ліжок та ліжко-днів, кількість пролікованих хворих, показниками ефективності – завантаженість ліжкового фонду, середня тривалість лікування в

стаціонарі одного хворого, показником якості – зниження рівня захворюваності порівняно з попереднім роком, зниження показників летальності.

Аналогічні показники притаманні програмам «Лікарсько-акушерська допомога вагітним, породіллям та новонародженим» (код тимчасової класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів 080203), «Санаторне лікування хворих на туберкульоз» (код тимчасової класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів 080204), «Санаторне лікування дітей і підлітків із соматичними захворюваннями (крім туберкульозу)» (код тимчасової класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів 080205) тощо.

Відповідно до програм «Амбулаторно-поліклінічна допомога населенню (код тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів 080300) і «Спеціалізована амбулаторно-поліклінічна допомога населенню» (код тимчасової класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів 080400) показниками діяльності закладів охорони здоров'я, які забезпечують надання населенню амбулаторно-поліклінічної допомоги є кількість штатних одиниць, кількість ліжок і ліжко-днів у денних стаціонарах, кількість лікарських відвідувань, показниками ефективності – завантаженість ліжкового фонду в денних стаціонарах, середній термін перебування на лікуванні в денному стаціонарі одного хворого, кількість пацієнтів на одного лікаря, показником якості – зниження рівня захворюваності з тимчасовою втратою працездатності та первинного виходу на інвалідність.

Забезпечення надання належної лікувально-оздоровчої та профілактичної стоматологічної допомоги населенню визначається за програмою «Надання стоматологічної допомоги населенню» (код тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів 080500). Показниками цього напряму є кількість штатних одиниць, кількість лікарських відвідувань, чисельність осіб, яким проведена планова санація, кількість протезувань, зокрема пільгових. Показник ефективності відображає кількість пролікованих пацієнтів на одного лікаря-стоматолога, відсоток осіб, що отримали пільгове зубопротезування, до загальної кількості осіб, що перебувають на черзі на пільгове зубопротезування.

Забезпечення діагностування й визначення захворювання на ранніх стадіях, а також надання первинної медичної допомоги здійснюється за програмою «Первинна медико-санітарна допомога» (код тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів 080600). Результативними показниками цієї програми визначено кількість штатних одиниць, лікарських відвідувань, відвідувань вдома, середня кількість

відвідувань на одну штатну посаду лікаря, середня вартість одного відвідування, динаміка рівня визначення захворювань на ранніх стадіях.

Під час встановлення видатків на бюджетний період установами охорони здоров'я беруться до уваги можливі зміни кількісних показників, що стосуються розгортання або зменшення ліжок, збільшення або зменшення числа лікарських посад тощо. Отже, під час планування витрат використовуються **середньорічні показники**, які характеризують діяльність установ охорони здоров'я протягом року.

Показники середньорічних показників лікарень та амбулаторій визначаються за формулою, визначеною В. М. Опаріним, В. І. Малько, С. Я. Кондратюк, Г. Б. Коломієць у навчально-методичному посібнику для самостійного вивчення дисципліни «Бюджетна система» [6].

Середньорічна кількість ліжок у лікарнях та спеціалізованих закладах (К) визначається за формулою:

$$K = П + V_1 \cdot M_1 : 12 - V_2 \cdot M_2 : 12, \quad (8.1)$$

де П – перехідна кількість ліжок на початок планового року;

V_1 – кількість нових ліжок, які вводяться в дію в плановому році;

M_1 – кількість місяців функціонування нових ліжок протягом року;

V_2 – кількість ліжок, що виводяться з обігу протягом року;

M_2 – кількість місяців, коли виведені ліжка не працювали протягом року.

Середньорічна кількість лікарських відвідувань амбулаторно-поліклінічного закладу V_n визначається за формулою:

$$V_n = \sum_{i=1}^n L_{ci} \cdot Ч_i \cdot Н_i \cdot Д, \quad (8.2)$$

де V_n – загальна кількість лікарських відвідувань у певній поліклініці;

n – кількість лікарських спеціальностей;

L_{ci} – середньорічна кількість лікарських посад і-ї спеціальності;

$Ч_i$ – кількість годин роботи на день лікаря і-ї спеціальності;

$Н_i$ – норма прийому хворих на день лікарем і-ї спеціальності;

Д – кількість робочих днів протягом року.

Середньорічні показники діяльності закладів охорони здоров'я, що фінансуються із коштів бюджету м. Харків, подані в таблиці 8.2.

Таблиця 8.2 – Середньорічні показники діяльності закладів охорони здоров'я, що фінансуються з коштів бюджету м. Харків (станом на 01.01 2016 р.)

Показники	Кількість, одиниць				
	Ліжок			Днів функціонування ліжок	Ліжко-днів
	На початок року	На кінець року	Середньорічний		
1 Лікарні					
Звичайні стаціонари	6135	6135	6135	310	1899077
Денні стаціонари	156	156	156	301	46978
Амбулаторні відвідування	–	–	2881947	–	–
2 Спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані заклади					
Звичайні стаціонари	325	325	325	216	70222
Денні стаціонари	20	20	20	259	5185
Амбулаторні відвідування	–	–	264048	–	–
3 Пологові будинки					
Звичайні стаціонари	1010	1010	1010	217	219118
Денні стаціонари	50	50	50	211	10566
Амбулаторні відвідування	–	–	157288	–	–
4 Поліклініки й амбулаторії					
Денні стаціонари	628	628	628	295	185055
Амбулаторні відвідування	–	–	10390979	–	–
5 Спеціалізовані поліклініки					
Денні стаціонари	550	550	550	223	122616
Амбулаторні відвідування	–	–	418246	–	–
6 Стоматологічні поліклініки					
Амбулаторні відвідування	–	–	1196766	–	–

Середньорічні показники діяльності закладів охорони здоров'я використовуються для визначення видатків на заробітну плату, медикаменти, харчування тощо. Аналіз цих показників є підґрунтям для проведення оптимізації в сфері охорони здоров'я.

8.3 Планування фонду оплати праці медичних працівників

Умови оплати праці працівників закладів охорони здоров'я розроблені відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» (зі змінами).

Умови оплати праці працівників закладів охорони здоров'я впорядковано Наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 05.10.2005 р. № 308/519 «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення».

Розміри посадових окладів (тарифних ставок) працівників сфери охорони здоров'я визначаються за тарифними розрядами Єдиної тарифної сітки, які встановлюються залежно від наявної кваліфікаційної категорії, робітників – кваліфікаційного розряду в межах діапазону, визначеного для цих посад (професій) Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників, і відображаються в тарифікаційному списку.

Тарифікаційний список містить такі складники заробітної плати працівника:

- посадовий оклад, визначений за тарифним розрядом;
- підвищення посадового окладу за кваліфікаційною категорією (керівникам та їхнім заступникам) і завідування відділенням, за оперативні втручання, за диплом із відзнакою, у зв'язку зі шкідливими і важкими умовами праці, інші підвищення;
- обов'язковий посадовий оклад із підвищеннями;
- обов'язкові доплати (за науковий ступінь, шкідливі умови праці);
- надбавки, що є обов'язковими (за почесне звання, тривалість безперервної роботи, класність, майстерність, за спецконтингент, за вислугу років).

Тарифікаційний список складається щорічно та є підставою для складання штатного розпису.

Оплата роботи працівників здійснюється за фактично відпрацьований час на підставі посадового окладу (тарифної ставки), або залежно від виконання норм виробітку й відрядних розцінок із урахуванням підвищень, доплат та надбавок, передбачених чинним законодавством. Заробітна плата працівника граничними розмірами не обмежується.

Розміри тарифних розрядів і коефіцієнтів щодо оплати роботи працівників закладів охорони здоров'я наведені у таблиці 8.3.

Розміри доплат, надбавок та інших виплат визначаються керівником закладу, установи на підставі та в межах фонду заробітної плати й відображаються в розрахункових відомостях на виплату заробітної плати.

Таблиця 8.3 – Розміри тарифних розрядів і коефіцієнтів щодо оплати праці працівників закладів охорони здоров'я

Тарифні розряди	Тарифні коефіцієнти, що застосовуються	
	з 1 червня 2007 року	з 1 вересня 2008 року
1	1	1
2	1,06	1,09
3	1,12	1,18
4	1,18	1,27
5	1,24	1,36
6	1,3	1,45
7	1,37	1,54
8	1,47	1,64
9	1,57	1,73
10	1,66	1,82
11	1,78	1,97
12	1,92	2,12
13	2,07	2,27
14	2,21	2,42
15	2,35	2,58
16	2,5	2,79
17	2,66	3,0
18	2,83	3,21
19	3,01	3,42
20	3,25	3,64
21	3,41	3,85
22	3,5	4,06
23	3,71	4,27
24	3,8	4,36
25	3,93	4,51

Преміювання керівників закладів, установ, встановлення їм надбавок та доплат до посадових окладів, надання матеріальної допомоги здійснюється за рішенням органу вищого рівня у межах наявних на оплату праці коштів. Для установ державного рівня – це Міністерство охорони здоров'я України, на місцевому рівні таким органом є департаменти та управління охорони здоров'я відповідної місцевої ради або адміністрації.

Розміри заробітної плати за основною посадою і в разі роботи за сумісництвом визначаються у кожному випадку окремо.

Посадові оклади (тарифні ставки) з 1 січня 2014 року розраховуються виходячи з розміру посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду – 852 гривень, з 1 вересня 2015 року – 1012 гривень, з 1 грудня 2015 року – 1113 гривень, з 1 травня 2016 року – 1185 гривень, з 1 грудня 2016 року – 1335 гривень.

Посадові оклади (тарифні ставки) за розрядами Єдиної тарифної сітки визначаються шляхом множення окладу (ставки) працівника першого тарифного розряду на відповідний тарифний коефіцієнт. У разі, якщо посадовий оклад (тарифна ставка) визначений у гривнях з копійками, цифри до 0,5 відкидаються, від 0,5 і вище – заокруглюються до однієї гривні.

Керівникам структурних підрозділів – лікарям посадові оклади встановлюються виходячи з тарифних розрядів лікарів відповідних спеціальностей і кваліфікаційних категорій (за умови, що спеціальність, за якою їм присвоєна кваліфікаційна категорія, відповідає профілю підрозділу, який вони очолюють), з урахуванням підвищення на 10–25 % залежно від обсягу роботи.

Також керівникам та їхніх заступникам (лікарям, провізорам) передбачено підвищення посадових окладів за наявність кваліфікаційної категорії зі спеціальності «**Організація та управління охороною здоров'я**» у таких розмірах: вища кваліфікаційна категорія – на 44,9 % тарифної ставки працівника першого тарифного розряду, перша кваліфікаційна категорія – на 31,9 % тарифної ставки працівника першого тарифного розряду, друга кваліфікаційна категорія – на 24,1 % тарифної ставки працівника першого тарифного розряду.

Посадові оклади лікарів-хірургів усіх найменувань, лікарів-анестезіологів і лікарів-ендоскопістів підвищуються за здійснення оперативних втручань залежно від обсягу, складності й особливостей їхньої праці: в амбулаторно-поліклінічному закладі (відділенні) – до 15 % посадового окладу; денному стаціонарі хірургічного профілю – до 25 %, стаціонарі – до 40 %.

Лікарям усіх спеціальностей та провізорам (крім лікарів-інтернів і провізорів-інтернів), які отримали диплом із відзнакою після закінчення вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів, посадовий оклад, що визначений за тарифними розрядами, підвищується протягом п'яти років на 5 %.

Водіям санітарних автомобілів місячні тарифні ставки підвищуються на 20 %.

Посадові оклади працівників закладів і структурних підрозділів, які працюють у шкідливих і важких умовах праці підвищуються на 25 і 15 %, з вірусом імунodefіциту людини – на 60 %.

Посадові оклади працівників закладів охорони здоров'я, зайнятих оглядом та наданням медичної допомоги тим, хто постраждав у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС, підвищуються на 25 %.

Посадові оклади працівників госпіталів для інвалідів Вітчизняної війни, воїнів-інтернаціоналістів та спеціальних відділень у складі лікарень підвищуються:

- медичним і фармацевтичним працівникам – на 15 %;
- іншим працівникам – на 10 %.

Окрім того, спільним наказом Міністерства праці й соціальної політики України та Міністерства охорони здоров'я України від 05.10.2005 р. № 308/519 «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення» передбачено підвищення посадових окладів медичних працівників дитячих будинків і шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування (на 20 %), спеціальних закладів (центрів) для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання, реабілітації та догляду (30 %), приймальників золота в закладах охорони здоров'я (15 %) тощо.

Згідно із зазначеним наказом, працівникам закладів охорони здоров'я надаються такі **доплати**:

- за суміщення професій (посад), виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника та розширення зони обслуговування або збільшення обсягу виконуваних робіт у розмірі до 50 % від посадового окладу за головною посадою;

- за розширення зони обслуговування або збільшення обсягу робіт – у розмірі до 50 % від посадового окладу працівника;

- за роботу за спеціальністю – у розмірі до 25 % від посадового окладу лікаря відповідної спеціальності;

- за роботу в нічний час – для лікарів у розмірі 35 % годинної тарифної ставки, працівникам, які зайняті наданням екстреної, швидкої та невідкладної медичної допомоги, а також тим, хто працює у відділеннях (палатах) анестезіології та інтенсивної терапії, для новонароджених дітей, у пологових (акушерських) відділеннях – у розмірі 50 % годинної тарифної ставки за кожну годину роботи в нічний час. Нічним вважається час із 10 год вечора до 6 год ранку;

- за науковий ступінь доктора наук у граничному розмірі 25 %, кандидата наук – у граничному розмірі 15 % від посадового окладу. Зазначені доплати встановлюються працівникам, якщо їхня діяльність за профілем (медична, фармацевтична, наукова тощо) збігається з наявним науковим ступенем. За наявності в працівників двох наукових ступенів доплата встановлюється за одним (вищим) науковим ступенем;

– інші доплати (розподіл робочого дня на частини з перервою у роботі понад 2 год за умови, що загальна тривалість роботи не перевищує встановленої норми тривалості робочого дня) – у розмірі до 30 % від посадового окладу, за роботу в шкідливих і важких умовах – у розмірі до 12 % від посадового окладу, за використання у роботі дезінфікувальних засобів – у розмірі 10 % від посадового окладу тощо.

Надбавки, що є обов'язковими, встановлюються у таких розмірах:

– **за почесні звання** України, СРСР, союзних республік СРСР «заслужений» – 20 % від посадового окладу, «народний» – 40 % від посадового окладу. За наявності двох або більше звань надбавка встановлюється за одним (вищим) званням як за головною посадою, так і за сумісництвом. Надбавки за почесні звання встановлюються працівникам, якщо їхня діяльність за профілем (медична, фармацевтична тощо) збігається з наявним почесним званням;

– **знання та використання в роботі іноземної мови**: однієї європейської – 10, однієї східної, угро-фінської або африканської – 15, двох і більше мов – 25 % від посадового окладу. Ця надбавка не встановлюється працівникам, для яких вимогами для зайняття посади передбачено знання іноземної мови, що підтверджено відповідним документом;

– **високі досягнення в праці, виконання особливо важливої роботи, складність, напруженість у роботі** – в розмірі до 50 % від посадового окладу.

Крім цього, працівникам охорони здоров'я встановлюються надбавки за тривалість безперервної роботи, розміри яких у розрізі закладів і посад наведено в таблиці 8.4.

Таблиця 8.4 – Перелік закладів охорони здоров'я, посад, розмірів надбавок за тривалість безперервної роботи та порядок виплати

Заклади (підрозділи)	Посади	Максимальний розмір надбавок	Порядок виплати надбавок
1	2	3	4
1 Дільничні лікарні, амбулаторії, зокрема лінійні на залізничному транспорті, та ті, що увійшли до складу центрів первинної медико-санітарної допомоги або до центральних районних, районних і міських лікарень, що розташовані в сільській місцевості, амбулаторії сімейної медицини	Лікарі незалежно від найменування посади, дільничні медичні сестри, зубні лікарі, медичні сестри загальної практики – сімейної медицини	40 %	Від трьох до п'яти років безперервної роботи – 10 %, від п'яти до семи років – 20 %, від семи до дев'яти років – 30 %, понад дев'яти років – 40 % від посадового окладу

Продовження таблиці 8.4

1	2	3	4
2 Міські поліклініки (підрозділи), зокрема поліклініки центральних районних, районних лікарень сільських районів, центральних районних поліклінік, на які в разі відсутності ЦРЛ покладені їхні функції, територіальні медичні об'єднання, центри первинної медико-санітарної допомоги	Завідувачі терапевтичних, педіатричних відділень і відділень амбулаторій сімейної медицини, лікарі загальної практики, лікарі, дільничні терапевти та педіатри територіальних дільниць і дільничні медичні сестри, медичні сестри загальної практики – сімейної медицини	30 %	З першого року до трьох років (включно) – 10 %, від трьох до п'яти років – 20%, понад п'яти років – 30 % від посадового окладу
3 Медико-санітарні частини, цехові лікарські дільниці міських (районних) поліклінік (підрозділів)	Завідувачі терапевтичних, педіатричних відділень, лікарі загальної практики, лікарі-терапевти та дільничні медичні сестри цехових лікарських дільниць, медичні сестри загальної практики – сімейної медицини	20 %	Від трьох до п'яти років безперервної роботи – 10 %, понад років – 20 % від посадового окладу
4 Пункти (відділення) невідкладної медичної допомоги вдома	Лікар-терапевт, лікар-педіатр, фахівці з базовою та неповною вищою медичною освітою, водії санітарних машин	30 %	Від трьох до п'яти років – 10 %, від п'яти до семи років – 20 %, понад семи років – 30 % від посадового окладу
5 Територіальні поліклініки, поліклініки на залізничному, водному та повітряному транспорті	Лікарі загальної практики, лікарі-терапевти цехових лікарських дільниць, дільничні медичні сестри цехових лікарських дільниць та загальної практики – сімейної медицини	20 %	Від трьох до п'яти років – 10 %, понад п'яти років – 20 % від посадового окладу
6 Центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, станції екстреної (швидкої) медичної допомоги, відділення екстреної (невідкладної) медичної допомоги	Старші лікарі, лікарі й фахівці з базовою та неповною вищою медичною освітою виїзних бригад, водії та молодші медичні сестри бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги й виїзних консультативних бригад	60 %	Від трьох до п'яти років – 20 %, від п'яти до семи років – 40 %, понад семи років – 60 % від посадового окладу

Продовження таблиці 8.4

1	2	3	4
7 Державний заклад «Українська станція виїзної екстреної консультативної медичної допомоги МОЗ України»	Водії виїзної екстреної консультативної медичної допомоги	60 відсотків	Від 3 до 5 років – 20 відсотків, від 5 до 7 років – 40 відсотків, понад 7 років – 60 відсотків посадового окладу
8 Поліклінічні заклади (підрозділи) на залізничному та водному транспорті, заклади охорони здоров'я інших органів державної влади (при виконанні функцій щодо надання меддопомоги населенню прикріпленої території)	Завідувачі терапевтичних, педіатричних відділень, дільничні терапевти, педіатри та дільничні медичні сестри територіальних дільниць, лікарі загальної практики та медичні сестри загальної практики – сімейної медицини	30 %	Від трьох до п'яти років – 10 %, від п'яти до семи років – 20 %, понад семи років – 30 % від посадового окладу
9 Протичумні заклади та структурні підрозділи щодо боротьби з особливо небезпечними інфекціями інших закладів	Усі працівники незалежно від найменування посади (професії)	40-80 %	10 % посадового окладу за кожний відпрацьований рік
10 Протилепрозні заклади (підрозділи)	Усі працівники незалежно від найменування посади (професії)	50 %	Від трьох до п'яти років – 15 %, від п'яти до десяти років – 25 %, понад десяти років – 50 % від посадового окладу
11 Медико-соціальні експертні комісії Центри (бюро медико-соціальної експертизи, крім фтизіопульмонологічних	Лікарі (зокрема голови та головні експерти)	20 %	Від 3 до 5 років – 10 %; понад п'яти років – 20 % посадового окладу

Закінчення таблиці 8.4

<p>12 Спеціалізовані заклади охорони здоров'я та структурні підрозділи закладів охорони здоров'я, які здійснюють діагностику туберкульозу й надають лікувально-профілактичну допомогу хворим на заразну форму туберкульозу</p>	<p>Лікарі незалежно від найменування посад, фахівці з базовою та неповною вищою медичною освітою незалежно від найменування посад, фахівці з вищою немедичною освітою, що допущені до медичної діяльності, молодші медичні сестри з вищою немедичною освітою, що допущені до медичної діяльності, молодші медичні сестри в структурних підрозділах протитуберкульозних закладів із високим ступенем ризику інфікування й захворювання на туберкульоз</p>	<p>60 %</p>	<p>До двох років (включно) безперервної роботи – 10 %; від двох до чотирьох років – 20 %; від чотирьох до шести років – 30 %; від шести до восьми років – 40 %; від восьми до десяти років – 50 %; понад десяти років – 60 % посадового окладу</p>
<p>13 Спеціалізовані заклади охорони здоров'я та структурні підрозділи закладів охорони здоров'я, які здійснюють діагностику туберкульозу й надають лікувально-профілактичну допомогу хворим на активну форму туберкульозу</p>	<p>Лікарі незалежно від найменування посад, фахівці з базовою та неповною вищою медичною освітою незалежно від найменування посад, професіонали з вищою немедичною освітою, що допущені до медичної діяльності, молодші медичні сестри</p>	<p>40 %</p>	<p>До трьох років (включно) безперервної роботи – 10 %; від трьох до шести років – 20 %; від шести до дев'яти років – 30 %; понад дев'яти років – 40 % посадового окладу</p>
<p>14 Українська психіатрична лікарня з суворим наглядом МОЗ України</p>	<p>Усі працівники незалежно від найменування посади (професії)</p>	<p>25 %</p>	<p>Від двох до п'яти років – 5 %; від п'яти до десяти років – 10 %; від десяти до п'ятнадцяти років – 15 %; від п'ятнадцяти до двадцяти років – 20 %; понад двадцяти років – 25 % посадового окладу</p>

Наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 05.10.2005 р. № 308/519 «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення» передбачені також **інші надбавки**, а саме:

– надбавка до посадового окладу в розмірі 50 %, яка установлюється працівникам психіатричних лікарень (відділень) з посиленням (суворим) наглядом, центрів і відділень судово-психіатричної експертизи та судово-психіатричних експертних комісій, які обслуговують спецконтингент;

– надбавка за професійну майстерність у відсотках до тарифних ставок у таких розмірах: III розряд – 12 %, IV розряд – 16 %, V розряд – 20 %, VI розряд – 24 %; що може встановлюватися робітникам, які мають III – VI кваліфікаційні розряди;

– щомісячна надбавка за класність водіям автотранспортних засобів, яка становить водіям II класу – 10 % від тарифної ставки, водіям I класу – 25 % від тарифної ставки.

Під час планування фонду оплати праці медичних працівників береться до уваги різновид оплати праці, пов'язаний з **чергуванням вдома та в стаціонарі**.

Чергування вдома оплачується як у межах місячної норми робочого часу відповідних працівників за обліковий період, так і понаднормово.

Під час чергування вдома в денний і нічний час кожна година чергування враховується як півгодини й оплачується на підставі посадового окладу, із урахуванням підвищення за кваліфікаційну категорію.

Чергування в стаціонарах здійснюються за рахунок місячної та понадмісячної норми робочого часу працівника. Робочий час медичних працівників ураховується помісячно. Місячна норма робочого часу визначається виходячи з установленної для певного працівника щоденної тривалості робочого часу, передбаченої для шестиденного робочого тижня, та кількості робочих днів у звітному місяці.

Преміювання працівників проводиться в межах фонду заробітної плати. Розмір премії працівника обумовлюється особистим внеском в загальні результати роботи підрозділу, закладу й граничними розмірами не обмежується.

Керівники медичних установ мають право надавати працівникам матеріальну допомогу, зокрема на оздоровлення, у сумі не більше ніж один посадовий оклад на рік, крім матеріальної допомоги на поховання.

Планування витрат на заробітну плату здійснюється на підставі загальної чисельності працівників медичних установ у розрізі лікарського, середнього,

молодшого та адміністративного персоналу, а також спеціалістів відділень і служб. Заробітна плата розраховується виходячи із середньомісячної заробітної плати працівників у середньому по установі та окремо для кожної з категорій.

Середньомісячна заробітна плата включає базовий оклад, надбавки й доплати, які є обов'язковими. Фонд оплати праці планується на підставі штатного розпису, форма якого затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2002 р. № 57 «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету».

Згідно з Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету» від 12.03.2012 р. № 333, видатки на оплату праці медичних працівників здійснюються за кодом економічної класифікації видатків **2100 – «Оплата праці і нарахування на заробітну плату»**. До того ж, заробітна плата враховується за кодом **2111 «Заробітна плата»**, нарахування на фонд оплати праці (єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у розмірі 22 %), – за кодом **2120 «Нарахування на оплату праці»**.

8.4 Планування інших видатків установ охорони здоров'я

Планування інших видатків на охорону здоров'я здійснюється по кожній установі залежно від її функційного призначення, а саме гарантованого обсягу медичної допомоги громадянам, що передбачає надання державними і комунальними закладами охорони здоров'я:

- екстреної допомоги;
- невідкладної та первинної медичної допомоги;
- стаціонарної допомоги (у разі наявності гострого захворювання та в невідкладних випадках);
- невідкладної стоматологічної допомоги;
- долікарської допомоги населенню в сільській місцевості;
- санаторно-курортної допомоги інвалідам і хворим у спеціалізованих та дитячих закладах оздоровлення;
- допомоги дітям, що утримуються в будинках дитини;
- допомоги в межах державних програм;
- допомоги пільговим категоріям населення;

– планової спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги за відповідним направленням сімейного лікаря згідно з укладеними договорами про закупівлю медичних послуг.

Під час розрахування беруться до уваги спеціалізація установ охорони здоров'я та показники їхньої діяльності.

Планування видатків на охорону здоров'я коштом державного бюджету обліковується за державними цільовими програмами, наприклад за кодом програмної класифікації видатків та кредитування 2301110 «Спеціалізована та високоспеціалізована медична допомога, що надається загальнодержавними закладами охорони здоров'я», за кодом програмної класифікації видатків і кредитування 2301180 «Санаторне лікування хворих на туберкульоз та дітей і підлітків з соматичними захворюваннями», за кодом програмної класифікації видатків і кредитування 2301350 «Організація і регулювання діяльності установ та окремі заходи у системі охорони здоров'я».

Видатки з місцевих бюджетів відображаються відповідно до тимчасової функційної класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11 р. «Про бюджетну класифікацію» (табл. 8.5).

Таблиця 8.5 – Класифікація закладів охорони здоров'я за функціональним призначенням

Код	Найменування
1	2
080000	Охорона здоров'я
080101	Лікарні
080102	Територіальні медичні об'єднання
080201	Спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані заклади (центри, диспансери, госпіталі для інвалідів ВВВ, лепрозорії, медико-санітарні частини тощо, що мають ліжкову мережу)
080202	Клініки науково-дослідних інститутів
080203	Пологові будинки
080204	Санаторії для хворих туберкульозом
080205	Санаторії для дітей і підлітків (нетуберкульозні)
080206	Санаторії медичної реабілітації
080207	Будинки дитини
080208	Станції переливання крові
080209	Станції швидкої та невідкладної медичної допомоги
080300	Поліклініки й амбулаторії (крім спеціалізованих поліклінік та загальних і спеціалізованих стоматологічних поліклінік)
080400	Спеціалізовані поліклініки (зокрема диспансери, медико-санітарні частини, пересувні консультативні діагностичні центри тощо, які не мають ліжкового фонду)
080500	Загальні й спеціалізовані стоматологічні поліклініки

1	2
080600	Фельдшерсько-акушерські пункти
080703	Заходи боротьби з епідеміями
080704	Центри здоров'я і заходи у сфері санітарної освіти
081001	Медико-соціальні експертні комісії
081002	Інші заходи щодо охорони здоров'я
081003	Служби технічного нагляду за будівництвом і капітальним ремонтом
081004	Централізовані бухгалтерії
081005	Групи централізованого господарського обслуговування
081006	Програми й централізовані заходи з імунопрофілактики
081007	Програми й централізовані заходи боротьби з туберкульозом
081008	Програми й централізовані заходи профілактики СНІДу
081009	Забезпечення централізованих заходів щодо лікування хворих на цукровий і нецукровий діабет
081010	Централізовані заходи щодо лікування онкологічних хворих

Видатки за економічним спрямуванням обліковуються за кодами економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету, затвердженими Наказом Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333 «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету».

Планування витрат на оплату поточних видатків і оплата послуг, придбання матеріалів і предметів, які не обліковуються як базові засоби (термін експлуатації не перевищує 365 календарних днів або вартість без податку на додану вартість не перевищує 6000,0 гривень), проводяться за кодом **2200 «Використання товарів і послуг»**.

Придбання канцелярського приладдя, матеріалів, обладнання, інвентарю та інструментів для господарської діяльності, меблів (столів, стільців, шаф, тумбочок тощо), витратних та інших матеріалів до комп'ютерної техніки та оргтехніки, постільної білизни, спецодягу та посуду, пально-мастильних матеріалів та запчастин до транспортних засобів, вогнегасників, охоронної сигналізації тощо здійснюється за кодом **2210 «Предмети, матеріали, обладнання та інвентар»**. Норми на м'який інвентар і обмундирування для стаціонарів розраховуються на одне ліжко, для амбулаторно-поліклінічних установ – на одну лікарську посаду.

Потреби щодо коштів на придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів розраховуються на підставі:

– кількості ліжок, ліжко-днів і днів функціонування ліжка протягом (для лікувально-профілактичних, санаторно-курортних установ і закладів медико-соціального захисту);

– кількості відвідувань хворими лікарів і кількості громадян, що мають право на безоплатне або пільгове придбання ліків.

Витрати на пільгове й безкоштовне відпускання медичних препаратів під час амбулаторного лікування за рецептами лікарів розраховується на підставі кількості громадян, що мають право на одержання пільг, та середнього розміру витрат на одного хворого протягом року.

Проведення видатків на придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів здійснюється за кодом економічної класифікації **2220 «Медикаменти та перев'язувальні матеріали»**, який передбачає придбання:

– лікарських засобів (лікарських препаратів, ліків, медикаментів; діючих речовин (субстанцій); гомеопатичних засобів; засобів, які використовуються для визначення збудників хвороб, а також для боротьби зі збудниками хвороб або паразитами; лікарських косметичних засобів і лікарських домішок до харчових продуктів); крові та її компонентів; дезінфекційних засобів; мінеральної води з лікувальною метою;

– виробів медичного призначення (інструментів, пристроїв, приладдя, матеріалів та інших виробів, зокрема термометрів, діагностичних тестів, перев'язувальних матеріалів, ланцетів, пінцетів, голок, шприців тощо, які не беруться на облік як базові засоби);

– виготовлення незалежно від вартості допоміжних засобів слуху, зору, руху, засобів протезування для кардіології, ендопротезів, інших протезів тощо.

Для визначення видатків на продукти харчування у звичайних стаціонарах, стаціонарах денного перебування та в санаторно-курортних закладах беруться до уваги кількість хворих і норма витрат на один ліжко-день. Окремо розраховуються видатки на безкоштовне забезпечення молочними сумішами дітей віком до 2 років на контингент дітей, визначених законодавством.

Придбання продуктів харчування та/або оплата послуг щодо харчування для лікувально-профілактичних закладів, безкоштовного дитячого харчування дітей до 2 років із малозабезпечених сімей, спецхарчування осіб, які працюють у шкідливих умовах, продовольчі пайки, компенсаційні виплати за всі різновиди харчування, передбачені законодавством (зокрема оплата наборів харчування донорам) проводяться за кодом **2230 «Продукти харчування»**.

За кодом економічної класифікації **2240 «Оплата послуг (крім комунальних)»** плануються видатки на оплату таких послуг:

– щодо побутового обслуговування (зокрема в пральнях), поточного ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів, обладнання, техніки, механізмів, локальної мережі, систем пожежогасіння, охоронної сигналізації, систем вентиляції, ліфтів, проведення дезінфекційних заходів тощо;

– щодо лікувальних, медичних закладів (проведення медичного огляду), передбачених законодавством (крім санаторно-курортного лікування), лікарів, які мають ліцензію Міністерства охорони здоров'я України (сімейних лікарів);

– щодо страхування власних і орендованих приміщень, обладнання та іншого майна, медичного страхування, цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, страхування водіїв відповідно до законодавства тощо;

– щодо транспортних послуг, реєстрації транспортних засобів та їхнього технічного огляду, оплати оформлення прав водія, навчання на курсах водіїв, медичного огляду водіїв (зокрема транспортних засобів спеціального призначення);

– щодо установа лічильників води, природного газу, теплової енергії та їх перевірки, перезарядження вогнегасників, картриджів, тонерів; вивезення відходів і їхньої утилізації та знешкодження;

– щодо оплати всіх банківських послуг, послуг експертів під час проведення експертиз; доставки померлих на судово-медичну експертизу;

– щодо фіксованого телефонного зв'язку, спецзв'язку, факсимільного зв'язку, електронної пошти, установа телефонів, за користування каналами зв'язку;

– щодо експлуатаційних послуг, пов'язаних із утриманням будинків і споруд та прибудинкових територій, демонтажу (розбирання, знесення) наявних будівель і споруд, устаткування, обладнання, машин, пристроїв тощо, якщо вартість таких робіт не стосується збільшення необоротних активів;

– щодо оплати інших послуг, передбачених законодавством.

Обсяг витрат за цим напрямом визначається на підставі фактичних видатків попереднього бюджетного періоду з урахуванням індексу споживчих цін.

Код 2250 «Видатки на відрядження» відображає видатки на оплату проїзду, добових, вартості проживання під час службових відряджень; відряджень на курси і в навчальні заклади на сесії, семінари, конференції,

наради, з'їзди наукового спрямування, поїздки з науковою метою, придбання службових проїзних квитків і оплату проїзду за маршрутними листами тощо.

Розрахунки щодо цієї категорії видатків плануються відповідно до кількості відряджень на рік, кількості осіб та витрат на одне відрядження.

Витрати на енергоносії визначаються на підставі доведеного ліміту споживання газу, води, електро- й теплоенергії на рік кожній установі охорони здоров'я, помноженого на тариф, і обліковуються за кодом економічної класифікації **2270 «Оплата комунальних послуг та енергоносіїв»**.

За кодом **2271 «Оплата теплопостачання»** плануються видатки за теплову енергію, що розраховуються як ціна за 1 Гкал помножена на ліміт теплоспоживання; за кодом **2272 «Оплата водопостачання та водовідведення»** – за послуги з водопостачання і водовідведення, визначені як ціна за 1 м³ помножений на ліміт водопостачання і водовідведення; за кодом **2273 «Оплата електроенергії»** – плата за електроенергію, яка розраховується як ціна за 1 кВт/г помножена на ліміт із електроенергії; за кодом **2274 «Оплата природного газу»** – вартість природного газу, включно з оплатою послуг щодо його транспортування, що визначається як ціна за 1 м³ помножений на ліміт із газопостачання.

Оплата інших енергоносіїв, які використовуються в процесі виробництва теплоенергії або іншого різновиду енергії – дров, торфу, вугілля тощо, планується за кодом **2275 «Оплата інших енергоносіїв»** і розраховується як ціна за одиницю виміру, помножена на кількість товару. За цим кодом також здійснюються видатки, пов'язані з їхнім завантаженням і перевезенням.

Під час планування потреби щодо коштів на оплату комунальних послуг і енергоносіїв береться до уваги середній коефіцієнт підвищення тарифів, який визначається на підставі базових макропоказників соціального й економічного розвитку країни на плановий період, затверджених Кабінетом Міністрів України, і доводиться Міністерством фінансів України в інструкції щодо підготовки бюджетних запитів. Приміром середній коефіцієнт для розрахування потреби щодо коштів на оплату комунальних послуг і енергоносіїв (КЕКВ 2270) на 2016 рік становить 1,0824, зокрема: на теплоенергію – 1,1016, послуги з водопостачання і водовідведення – 1,104, електроенергію – 1,05, природний газ – 1,1, інші енергоносії – 1,104.

Оплата енергосервісу в межах суми скорочення видатків на оплату комунальних послуг і енергоносіїв (порівняно з видатками, які були б здійснені за відсутності енергосервісу) здійснюється за кодом **2276 «Оплата енергосервісу»**.

Видатки за кодом **2280 «Дослідження й розробки, окремі заходи щодо реалізації державних (регіональних) програм»** включають:

– за кодом 2281 «Дослідження й розробки, окремі заходи розвитку щодо реалізації державних (регіональних) програм» – оплату різноманітних послуг, наданих згідно з укладеними договорами сторонніми установами та організаціями й видатки на виконання державних програм, оплата яких здійснюється на підставі укладених договорів з виконавцями проектів програм, які забезпечують розвиток галузі;

– за кодом 2282 «Окремі заходи щодо реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку» – оплату післядипломної підготовки (перепідготовки) кадрів, підвищення кваліфікації кадрів за договорами в закладах, які мають ліцензію на проведення таких навчань і оплату підготовки студентів, аспірантів на базі іншого навчального закладу за умови, що зазначені видатки передбачені програмою підготовки, затвердженою в установленому порядку.

До категорії видатків, які обліковуються за кодом **2600 «Поточні трансферти»** належать видатки на надання субсидій, дотацій, поточних трансфертів юридичним особам, іншим бюджетам. Ці видатки поділяються за кодом **2610 «Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)»**, що включають поточні видатки одержувачів бюджетних коштів, поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям), фінансову підтримку підприємств на безповоротній основі, а також інші субсидії.

Виплата всіх різновидів соціальної допомоги, пільг, субсидій, стипендій, пенсій, путівок на оздоровлення, а також податок на доходи фізичних осіб та всі платежі з цих сум плануються за кодом **2700 «Соціальне забезпечення»**, який поділяється за кодами **2710 «Виплата пенсій і допомоги»**, **2720 «Стипендії»** та **2730 «Інші виплати населенню»**. Наприклад, видатки на оплату лікування за кордоном хворих громадян України, путівок на оздоровлення (зокрема дітей), санаторно-курортне лікування; компенсація витрат, пов'язаних із проїздом на лікування хворої дитини та супроводжувального за скеруванням медичних закладів, плануються за кодом **2730 «Інші виплати населенню»**. За цим же кодом плануються видатки на державне обов'язкове особисте страхування та виплачуються премії, гранти й стипендії, які призначаються Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами та державними академіями наук, органами виконавчої влади й місцевого самоврядування.

За кодом **2800 «Інші поточні видатки»** плануються видатки, не пов'язані з придбанням товарів і послуг установами, а саме: сплата податків і зборів, обов'язкових платежів до бюджетів відповідно до законодавства, збір на обов'язкове пенсійне страхування, плата за отримання ліцензій і акредитацію установи тощо.

Планування видатків на придбання обладнання й предметів довгострокового користування (спеціальних автомобілів, приладів, обладнання та інвентарю для санаторіїв, лікувальних закладів тощо) здійснюється за кодом **3110 «Придбання обладнання і предметів довгострокового користування»**. Зазначений код передбачає видатки на придбання або створення власними силами базових засобів і окремих необоротних активів, що призначаються для використання протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів, та вартість яких без податку на додану вартість перевищує 6000,0 гривень.

Визначення планових показників за цим кодом ґрунтується на розрахункових нормах витрат на одне ліжко в стаціонарах і на одну лікарську посаду в амбулаторно-поліклінічних установах. Видатки на обладнання плануються на підставі кількості одиниць обладнання, що заплановано придбати, та його вартості за одиницю.

Обсяг видатків на капітальне будівництво (придбання) базових засобів планується на підставі показників проектно-кошторисної документації. Проектно-кошторисна документація розробляється та затверджується відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 р. № 560 «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» із урахуванням вимог Порядку державного фінансування капітального будівництва, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1764.

Видатки на будівництво, придбання будівель, приміщень та інших об'єктів враховуються за кодом **3122 «Капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів»**, за яким плануються видатки установам охорони здоров'я.

На підставі договорів і складених кошторисів здійснюється планування видатків на капітальний ремонт будівель і приміщень установ охорони здоров'я. Ці видатки обліковуються за кодом **3132 «Капітальний ремонт інших об'єктів»**. За цим кодом також враховуються такі видатки:

– на капітальний ремонт окремих вузлів і систем, які є складниками об'єктів водопостачання, газопостачання, каналізації, кондиціонування, пожежної охорони, сміттєпроводів, пасажирських і вантажних ліфтів тощо;

– придбання будівельних матеріалів, що використовуються в процесі ремонтних робіт;

– придбання обладнання, що необхідно встановити, а саме: готові будівельні конструкції і деталі, що до них належать – металеві, залізобетонні й дерев'яні конструкції, збірні елементи, обладнання для опалювальної, вентиляційної, санітарно-технічної систем, обладнання й меблі, що потребують монтажу й мають бути встановлені (тобто все вмонтоване і вбудоване);

– виготовлення проектно-кошторисної документації на капітальний ремонт інших об'єктів і виконання супровідних робіт, які відповідно до державних будівельних норм, є складниками загальної вартості зазначених робіт;

– найняття транспорту для виконання робіт із капітального ремонту;

– модернізацію (обладнання, устаткування тощо).

Видатки на реконструкцію та реставрацію будівель і приміщень (якщо установи охорони здоров'я розташовані в будівлях, які, згідно із законодавством, належать до пам'яток культури, історії, архітектури) плануються за кодом **3142 «Реконструкція та реставрація інших об'єктів»**.

8.5 Розподіл медичної субвенції між місцевими бюджетами

Процес реформування фінансової системи України передбачає вдосконалення міжбюджетних відносин із питань охорони здоров'я та застосування введеної з 01.01.2015 року медичної субвенції.

Відповідно до ст. 97 і 103⁴ Бюджетного кодексу України, Кабінет Міністрів України Постановою від 23.01.2015 р. № 11 затвердив Порядок і умови надання місцевим бюджетам медичної субвенції з державного бюджету.

Субвенція призначається для оплати поточних видатків закладів охорони здоров'я та програм у сфері охорони здоров'я (рис. 8.5).

Субвенція може спрямовуватися на здійснення заходів щодо оптимізації мережі закладів охорони здоров'я.

У складі субвенції передбачається резерв коштів, обсяг яких не може перевищувати одного відсотка загального обсягу субвенції, для здійснення видатків, що не могли бути взяті до уваги під час застосування формули, за якою визначається порядок розподілу субвенцій між місцевими бюджетами.

Видатки на фінансування закладів охорони здоров'я та програм у сфері охорони здоров'я дозволено здійснювати протягом бюджетного періоду з державного та місцевого бюджетів та/або з різних бюджетів одночасно.

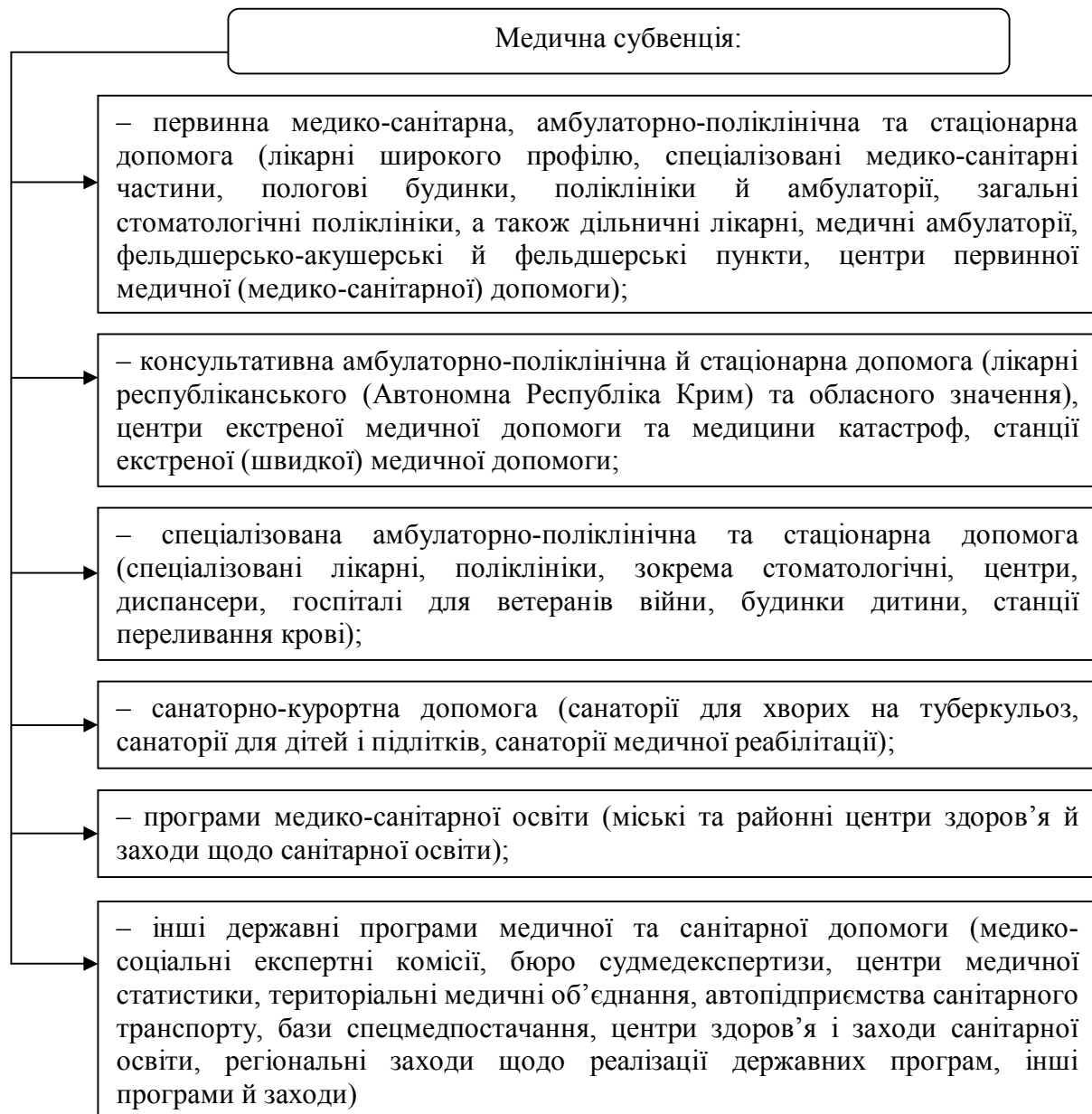

Рисунок 8.5 – Напрями використання медичної субвенції

Місцеві ради мають право передавати кошти субвенції у вигляді міжбюджетного трансферту іншим бюджетам для надання медичних послуг за місцем обслуговування населення, а також додатково – понад обсяги субвенції планувати та здійснювати з місцевих бюджетів оплату поточних і капітальних видатків закладів охорони здоров'я і програм у сфері охорони здоров'я, зокрема сплату бюджетних зобов'язань попередніх років, узятих на облік в органах Державної казначейської служби України.

Субвенція перераховується на рахунки місцевих бюджетів, відкриті в органах Державної казначейської служби України в установленому порядку двічі на місяць, але не пізніше 10 та 25 числа кожного місяця.

Залишки субвенції на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються в наступному бюджетному періоді для поточного утримання (крім заробітної плати), оновлення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я та виконання програм у сфері охорони здоров'я з урахуванням цільового призначення субвенції.

Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 618 «Про затвердження формули розподілу обсягу медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» встановлено порядок розподілу медичної субвенції між місцевими бюджетами.

Показник обсягу медичної субвенції для обласного бюджету (V_{zob}) визначається за такими формулами:

$$V_{zob} = H_{zob} \times N_i \times (1 - \lambda + \lambda \times K_{zi2}) + S_{ex}(ob) + V_{zgi} + S_{zi} + S_{zexi} + S_{ni} + S_{aidsi}; \quad (8.3)$$

$$H_{zob} = (V_{zu} - V_{zgu} - S_{zu} - S_{zexu} - S_{nu} - S_{aidsu}) \times K_{zob1} \times K_{zob4} : N_u; \quad (8.4)$$

$$S_{ex}(ob) = \sum (H_{zm}(r)^i \times K_{zm}(r)^3 \times (N_i - N_{dm}(r)^i - N_{wm}(r)^i) \times K_{zm}(r)^5 \times (1 - \lambda + \lambda \times K_{zi2})) \times K_{zex}(m) + \sum (H_{zm}(r)^i \times K_{zm}(r)^3 \times (N_i - N_{dm}(r)^i - N_{wm}(r)^i) \times K_{zm}(r)^5 \times (1 - \lambda + \lambda \times K_{zi2})) \times K_{zex}(r), \quad (8.5)$$

де H_{zob} – фінансовий норматив бюджетної забезпеченості медичної субвенції для обласного бюджету;

V_{zu} – загальний показник обсягу медичної субвенції для місцевих бюджетів на планований бюджетний період;

V_{zgu} – загальний показник обсягу медичної субвенції для місцевих бюджетів згідно із Законом України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», визначений за окремим розрахунком;

V_{zgi} – обсяг медичної субвенції для місцевого бюджету згідно із Законом України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», визначений за окремим розрахунком;

$S_{ex}(ob)$ – сумарний обсяг коштів, розрахований для обласних бюджетів для надання екстреної медичної допомоги відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу»;

$K_{zex}(mr)$ – коефіцієнт коригування частки обсягу медичної субвенції для місцевих бюджетів, який застосовується з метою визначення обсягу медичної субвенції обласних бюджетів для надання екстреної медичної допомоги відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу». Для бюджетів міст обласного значення $K_{zex}(m)$ становить 0,109, для бюджетів районів $K_{zex}(r) = 0,085$;

K_{zob1} – частка обсягу медичної субвенції для обласних бюджетів у загальному обсязі медичної субвенції, що становить 0,354 і співпадають з показником, визначеним як співвідношення сумарних витрат на охорону здоров'я обласних бюджетів до загального обсягу видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів. У розрахунках K_{zob1} враховано розподіл видатків між бюджетами згідно з гл. 13 Бюджетного кодексу України;

K_{zob4} – коефіцієнт коригування частки обсягу медичної субвенції для обласних бюджетів у загальному обсязі медичної субвенції залежно від співвідношення видатків на заробітну плату до загальної суми видатків на охорону здоров'я таких бюджетів і дорівнює 0,951;

λ – коефіцієнт рівня застосування впливу вікової структури населення. У плановому бюджетному періоді λ становить 0,5;

K_{zi2} – коефіцієнт відносної вартості витрат на надання медичних послуг залежно від статевої та вікової структури населення адміністративно-територіальної одиниці, обчислений згідно з офіційними рекомендаціями ВООЗ на підставі еквівалентних одиниць надання медичної допомоги одній особі залежно від віку й статі (табл. 8.6);

N_u – чисельність наявного населення України станом на 1 січня року, що передує планованому;

N_i – чисельність наявного населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня року, що передує планованому;

S_{zu} – загальний обсяг цільових коштів для лікування хворих на цукровий і нецукровий діабет;

S_{zi} – обсяг цільових коштів обласного бюджету для лікування хворих на цукровий і нецукровий діабет, визначений за окремим розрахунком;

S_{nu} – загальний обсяг цільових коштів для лікування хворих на хронічну ниркову недостатність методом гемодіалізу;

S_{ni} – обсяг цільових коштів обласного бюджету для лікування хворих на хронічну ниркову недостатність методом гемодіалізу, визначений за окремим розрахунком;

Saidsu – загальний обсяг цільових коштів для виплати щомісячної державної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям;

Saidsi – обсяг цільових коштів обласного бюджету для виплати щомісячної державної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям.

Під час формування та затвердження відповідних місцевих бюджетів на планований бюджетний період не допускається зменшувати обсяг цільових коштів для лікування хворих на цукровий і нецукровий діабет, хронічну ниркову недостатність методом гемодіалізу та для виплати щомісячної державної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям;

Szexu – загальний обсяг цільових коштів для забезпечення додаткових виплат медичним працівникам системи екстреної медичної допомоги відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу»;

Szexi – обсяг цільових коштів обласного бюджету для забезпечення додаткових виплат медичним працівникам системи екстреної медичної допомоги відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу», розподілений згідно з чисельністю наявного населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня року, що передусе планованому.

Таблиця 8.6 – Коефіцієнт відносної вартості витрат на надання медичних послуг залежно від статевої та вікової структури населення адміністративно-територіальної одиниці, од.

Вікові групи	Еквівалент надання медичної допомоги	
	чоловікам	жінкам
0–1	10	5
2–4	7	3,5
5–9	3,7	3
10–14	3	2,5
15–19	2,2	3
20–24	2,6	3,5
25–29	2	4
30–34	2	4
35–39	2,5	4,5
40–44	3,5	5
45–49	4,5	5,5
50–54	5	6,5
55–59	6,5	7
60–64	7,5	8,5
65–69	8	9,5
70 і старші	10,5	11

Показник обсягу медичної субвенції для зведеного бюджету міста обласного значення та об'єднаної територіальної громади, району й об'єднаної територіальної громади ($V_{zm(r)i}$) визначається за такими формулами:

$$V_{zm(r)i} = (H_{zm(r)i} \cdot K_{zm(r)3} \cdot (N_i - N_{dm(r)i} - N_{wm(r)i} \cdot K_{zm(r)5}) \cdot (1 - \lambda + \lambda \cdot K_{zi2})) \cdot K_{zex(mr)} + V_{zgi} + V_{zyi}, \quad (8.6)$$

$$H_{zm(r)i} = (V_{zu} - V_{zgu} - S_{zu} - S_{zexu} - S_{nu} - S_{aidsu}) \cdot K_{zm(r)1} \cdot K_{zm(r)4} : (N_u - N_{dm(r)u} - N_{wm(r)u} \cdot K_{zm(r)5}), \quad (8.7)$$

де $H_{zm(r)i}$ – фінансовий норматив бюджетної забезпеченості медичної субвенції для зведеного бюджету міста обласного значення та об'єднаної територіальної громади, району й об'єднаної територіальної громади;

V_{zyi} – показник обсягу медичної субвенції для місцевих бюджетів, що передається до відповідних місцевих бюджетів (переадресування витрат) у зв'язку з відсутністю (недостатністю) мережі бюджетних установ на підставі спільних рішень і договорів органів місцевого самоврядування міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, районів й об'єднаних територіальних громад;

$K_{zm(r)1}$ – частка обсягу медичної субвенції для зведених бюджетів міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, районів та об'єднаних територіальних громад у загальному обсязі медичної субвенції, що визначається з урахуванням питомої ваги сумарних витрат на охорону здоров'я бюджетів таких міст, районів та громад у загальній сумі витрат на цю мету за зведеними даними місцевих бюджетів і розподілу видатків між бюджетами згідно з гл. 13 Бюджетного кодексу України; дорівнює 0,646;

K_{zi2} – коефіцієнт відносної вартості витрат на надання медичних послуг залежно від статевої та вікової структури населення адміністративно-територіальної одиниці, обчислений згідно з офіційними рекомендаціями ВООЗ на основі еквівалентних одиниць надання медичної допомоги одній особі залежно від віку і статі (див. табл. 8.6);

$K_{zm(r)3}$ – коефіцієнт диференціації рівня витрат на одного мешканця (місто обласного значення – 1,065; район – 0,934), визначений як середнє співвідношення рівнів видатків зведених бюджетів міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, районів і об'єднаних територіальних громад за зведеними даними місцевих бюджетів, із урахуванням розподілу видатків між бюджетами згідно з гл. 13 Бюджетного кодексу України. Для бюджету м. Київ $K_{zm(r)3}$ становить 1;

$K_{zm(r)4}$ – коефіцієнт коригування частки обсягу медичної субвенції для зведених бюджетів міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, районів і об'єднаних територіальних громад у загальному обсязі медичної субвенції залежно від питомої ваги видатків на заробітну плату в загальній сумі видатків таких бюджетів; дорівнює 1,027;

$K_{zm(r)5}$ – коефіцієнт коригування чисельності наявного населення адміністративно-територіальної одиниці, якому медична допомога частково надається відомчими закладами охорони здоров'я, що фінансуються із коштів державного бюджету; дорівнює 0,5;

$K_{zex(mr)}$ – коефіцієнт коригування частки обсягу медичної субвенції для місцевих бюджетів, який застосовується для визначення обсягу медичної субвенції для бюджетів міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, районів і об'єднаних територіальних громад для надання первинної та вторинної медичної допомоги відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу». Для бюджетів міст обласного значення $K_{zex(m)}$ становить 0,891, для бюджетів районів $K_{zex(r)}$ – 0,915;

$N_{dm(r)u}$ – загальна чисельність наявного населення міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, районів і об'єднаних територіальних громад, у яких відсутня мережа закладів охорони здоров'я, що фінансуються з коштів місцевих бюджетів (обслуговується закладами, що фінансуються коштом державного бюджету);

$N_{wm(r)u}$ – загальна чисельність наявного населення міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, районів і об'єднаних територіальних громад, яке частково обслуговується закладами охорони здоров'я МОЗ, Міністерства інфраструктури, Державного управління справами та Національної академії наук, що забезпечують здійснення загальнодержавних функцій;

$N_{dm(r)i}$ – чисельність наявного населення міста обласного значення та об'єднаної територіальної громади, району й об'єднаної територіальної громади, у яких відсутня мережа закладів охорони здоров'я, що фінансуються з коштів місцевих бюджетів (обслуговується закладами, що фінансуються коштом державного бюджету), станом на 1 січня року, що передуює планованому;

$N_{wm(r)i}$ – чисельність наявного населення міста обласного значення та об'єднаної територіальної громади, району й об'єднаної територіальної громади, яке частково обслуговується закладами охорони здоров'я МОЗ, Міністерства інфраструктури, Державного управління справами та Національної академії наук, що забезпечують здійснення загальнодержавних функцій, станом на 1 січня року, що передуює планованому.

Розрахування обсягу медичної субвенції бюджету міста Харкова на 2016 рік надано в таблиці 8.7.

Таблиця 8.7 – Розрахування обсягу медичної субвенції бюджету м. Харків на 2016 рік

№ з/п	Найменування показників	Показники
1	Наявне населення на 01.01.2015 р., тис. ос. (N_i)	1452,887
2	Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості медичної субвенції для зведеного бюджету міста обласного значення, грн. ($H_{zm(r)i}$)	696,10
3	Коефіцієнт диференціації рівня витрат на одного мешканця в містах (K_{z3})	1,065
4	Чисельність наявного населення, яке мешкає у м. Харків та частково обслуговується закладами загальнодержавного значення ($N_{wm(r)i}$)	16,590
5	Коефіцієнт рівня надання медичної допомоги населенню закладами загальнодержавного значення (K_{z5})	0,5
6	Коефіцієнт рівня застосування впливу вікової структури населення адміністративно-територіальної одиниці (λ)	0,5
7	Коефіцієнт відносної вартості витрат на надання медичних послуг залежно від вікової структури населення певної адміністративно-територіальної одиниці, обчислений за офіційними рекомендаціями ВООЗ на підставі еквівалентних одиниць надання медичної допомоги одній особі залежно від віку й статі (K_{zi2})	0,990
8	Прогноз видатків на 2016 рік за методикою МФУ, тис. грн	1066031,8
9	Коефіцієнт коригування частки обсягу медичної субвенції для місцевих бюджетів, $K_{zex(mr)}$	0,891
10	Розрахунковий обсяг видатків на охорону здоров'я, міста ($V_{zm(r)i}$), тис. грн	949834,3

Показник обсягу медичної субвенції для зведеного бюджету м. Київ ($V_z kyiv$) визначається за такою формулою:

$$V_z kyiv = V_{zob} + V_{zm(r)i}, \quad (8.8)$$

де V_{zob} – показник обсягу медичної субвенції для обласного бюджету;

$V_{zm(r)i}$ – показник обсягу медичної субвенції для зведеного бюджету міста обласного значення та об'єднаної територіальної громади, району й об'єднаної територіальної громади.

8.6 Питання для контролю знань

1. Укажіть шляхи фінансування закладів охорони здоров'я.
2. Укажіть джерела фінансування закладів охорони здоров'я та охарактеризуйте їх.

3. Визначте сутність загальнообов'язкового державного соціального страхування.

4. Назвіть напрями медичного страхування.

5. Подайте визначення єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

6. На які цілі спрямовуються кошти єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування?

7. Назвіть різновиди добровільного страхування.

8. Які надаються послуги в разі медичного страхування?

9. Розкрийте зміст поняття «страхова виплата».

10. Визначте складники заробітної плати, які входять до тарифікаційного списку.

11. Як розраховуються посадові оклади працівників закладів охорони здоров'я?

12. На яких умовах здійснюється підвищення посадових окладів окремим працівникам закладів охорони здоров'я?

13. Які доплати надаються працівникам закладів охорони здоров'я?

14. Які надбавки встановлюються працівникам закладів охорони здоров'я?

15. Охарактеризуйте напрями медичної допомоги, які надаються закладами охорони здоров'я.

16. Назвіть показники, що використовуються для визначення витрат на придбання предметів і матеріалів.

17. Назвіть головні показники, які використовуються для визначення витрат на медикаменти.

18. Яким чином розраховуються витрати на оплату комунальних послуг та енергоносії?

19. Назвіть різновиди капітальних видатків, які можуть плануватися закладами охорони здоров'я.

20. Охарактеризуйте заклади охорони здоров'я за їхнім призначенням.

21. Визначте головні показники діяльності стаціонарних закладів охорони здоров'я.

22. Визначте головні показники діяльності поліклінічних закладів охорони здоров'я.

23. Назвіть показники ефективності лікарень.

24. Назвіть показники ефективності амбулаторно-поліклінічних закладів.

25. Що відображає показник якості роботи лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я?
26. Які установи фінансуються коштом медичної субвенції?
27. Охарактеризуйте параметри медичної субвенції.
28. У яких напрямках спрямовується медична субвенція?

8.7 Тестові завдання

1. Джерелами фінансування охорони здоров'я є:

- а) бюджетні кошти, благодійні внески, соціальні внески;
- б) фонди медичного страхування;
- в) платні послуги;
- г) усі відповіді правильні.

2. Обсяги бюджетного фінансування закладів охорони здоров'я визначаються:

- а) із розрахунку на одного мешканця;
- б) із гарантованого рівня медичної допомоги;
- в) за вартістю наданих послуг.

3. Різновидами медичного страхування є:

- а) стаціонарне лікування;
- б) амбулаторне лікування;
- в) реабілітація осіб, які перенесли особливо важкі операції;
- г) усі відповіді правильні.

4. Джерелами коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування є:

- а) внески роботодавців і застрахованих осіб;
- б) внески благодійників;
- в) внески страхових компаній.

5. Розмір єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначається:

- а) Бюджетним кодексом України;
- б) Кодексом України про працю;
- в) Податковим кодексом України.

6. Розмір єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування становить:

- а) 18 % від визначеної бази нарахування;
- б) 22 % від визначеної бази нарахування;
- в) 15 % від визначеної бази нарахування.

7. Єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування спрямовується:

- а) на пенсійне та медичне страхування;
- б) на страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- в) на страхування від нещасного випадку на виробництві;
- г) усі відповіді правильні.

8. Виплати, що є обов'язковими, – це:

- а) доплати за науковий ступінь, шкідливі умови оплати праці;
- б) за почесне звання, вислугу років;
- в) тривалість безперервної роботи, класність;
- г) усі відповіді правильні.

9. Посадові оклади працівників закладів охорони здоров'я визначаються на підставі:

- а) тарифних розрядів і коефіцієнтів;
- б) тарифікаційного списку;
- в) доплат, надбавок та інших виплат.

10. Посадовий оклад лікарям усіх спеціальностей, які отримали диплом з відзнакою, підвищується:

- а) на 10 %;
- б) на 15 %;
- в) на 5 %.

11. Доплата за науковий ступінь доктора наук встановлюється у розмірі:

- а) 15 % від посадового окладу;
- б) 20 % від посадового окладу;
- в) 25 % від посадового окладу.

12. Надбавка за почесне звання «заслужений» встановлюється у розмірі:

- а) 20 % від посадового окладу;
- б) 15 % від посадового окладу;
- в) 40 % від посадового окладу.

13. Посадові оклади працівників закладів охорони здоров'я, які працюють у шкідливих умовах підвищуються:

- а) на 15 %;
- б) на 40 %;
- в) на 25 %.

14. Доплати за роботу лікарів у нічний час становлять:

- а) 35 % годинної тарифної ставки;
- б) 50 % годинної тарифної ставки;
- в) 30 % годинної тарифної ставки.

15. Умови оплати праці працівників закладів охорони здоров'я визначаються:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Міністерством фінансів України;
- в) Верховною Радою України;
- г) Міністерством охорони здоров'я України.

16. Розмір преміювання працівників закладів охорони здоров'я встановлюється:

- а) наказом Міністерства охорони здоров'я України;
- б) наказом Міністерства фінансів України;
- в) наказом керівника закладу охорони здоров'я.

17. Потреба щодо коштів на придбання медикаментів для лікувально-профілактичних закладів розраховується на підставі:

- а) кількості ліжок;
- б) кількості лікарських посад;
- в) кількості хворих.

18. Потреба щодо коштів на придбання матеріалів, обладнання, інвентарю та інструментів для амбулаторно-поліклінічних установ визначається виходячи:

- а) із кількості лікарських посад;
- б) із кількості відвідувань хворими лікарів;
- в) із кількості громадян, що можуть звернутися за допомогою.

19. До складу лікувально-профілактичних закладів належать:

- а) госпіталі, лікарні, поліклініки, диспансери, амбулаторії;
- б) медичні центри, пологові будинки, медико-санітарні частини;
- в) патолого-анатомічні бюро, станції переливання крові, центри профілактики та боротьби зі СНІДом;
- г) усі відповіді правильні.

20. Результативними показниками роботи стаціонарів є:

- а) кількість ліжок і ліжко-днів;
- б) кількість штатних одиниць лікарів;
- в) кількість лікарських відвідувань.

21. Показником діяльності поліклінік є:

- а) кількість штатних одиниць лікарів і лікарських відвідувань;
- б) кількість ліжок і ліжко-днів у стаціонарах денного перебування;
- в) кількість пролікованих хворих.

22. До показників ефективності роботи лікарень належать:

- а) завантаженість ліжкового фонду;
- б) середня тривалість лікування одного хворого;
- в) усі відповіді правильні.

23. Показниками ефективності роботи амбулаторно-поліклінічних закладів є:

- а) кількість пацієнтів на одного лікаря;
- б) завантаженість ліжкового фонду в денних стаціонарах;
- в) середній термін перебування на лікуванні в денному стаціонарі одного хворого;
- г) усі відповіді правильні.

24. Показником якості лікувальних закладів є:

- а) рівень визначення захворювань на ранніх стадіях;
- б) зниження рівня захворюваності порівняно з попереднім роком;
- в) зниження показників летальності;
- г) усі відповіді правильні.

25. Показником якості поліклінічних закладів є:

- а) зниження рівня захворюваності з тимчасовою втратою працездатності;
- б) зниження рівня захворюваності порівняно з попереднім роком;
- в) зниження показників летальності.

РОЗДІЛ 9 ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ

9.1 Різновиди й форми соціальних гарантій.

9.2 Джерела фінансового забезпечення соціальних гарантій.

9.3 Сфери застосування системи соціальних гарантій України.

9.4 Різновиди державних соціальних допомог, які надаються в Україні.

9.6 Планування видатків на утримання бюджетних закладів соціального обслуговування.

9.1 Різновиди й форми соціальних гарантій

Державні соціальні гарантії – це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших різновидів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 № 2017-III (ст. 16) визначено, що держава гарантує забезпечення головних потреб громадян на рівні встановлених законом державних соціальних стандартів і нормативів.

Державні соціальні стандарти – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми й нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні головних державних соціальних гарантій.

Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на підставі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів і мінімального набору послуг, необхідних для задоволення базових соціальних і культурних потреб особистості.

Прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для тих, хто належить до головних соціальних і демографічних груп населення:

- дітей віком до 6 років;
- дітей віком від 6 до 18 років;

- працездатних осіб;
- осіб, які втратили працездатність.

До працездатних осіб належать особи, які не досягли встановленого законом пенсійного віку.

До осіб, які втратили працездатність, відносяться особи, які досягли встановленого законом пенсійного віку, особи, які досягли пенсійного віку, що дає право на призначення пенсії на пільгових умовах, та непрацюючі особи, визнані інвалідами в установленому порядку.

Прожитковий мінімум застосовується для:

- загальної оцінки рівня життя в Україні, що є підставою для реалізації соціальної політики та розроблення окремих державних соціальних програм;
- встановлення розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги, допомоги сім'ям із дітьми, допомоги по безробіттю, а також стипендій та інших соціальних виплат;
- визначення права на призначення соціальної допомоги;
- визначення державних соціальних гарантій і стандартів обслуговування та забезпечення в галузях охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування та інших;
- встановлення величини неоподаткованого мінімуму доходів громадян;
- формування Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Соціальні норми й нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Метою встановлення державних соціальних стандартів і нормативів є визначення:

- механізму реалізації соціальних прав і державних соціальних гарантій громадян, встановлених Конституцією України;
- пріоритетів державної соціальної політики щодо забезпечення потреб людини щодо матеріальних благ і послуг, а також фінансових ресурсів для їхньої реалізації;
- розмірів видатків Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим і місцевих бюджетів, соціальних фондів для соціального захисту й забезпечення населення та утримання соціальної сфери, а також їхнє обґрунтування.

На підставі соціальних стандартів визначаються розміри базових соціальних гарантій: мінімальних розмірів заробітної плати та пенсії за віком, інших різновидів соціальних виплат і допомоги.

Рисунок 9.1 – Структура соціальних нормативів

Державні соціальні стандарти і нормативи формуються за такими **принципами**:

- забезпечення визначених Конституцією України соціальних прав і державних соціальних гарантій достатнього життєвого рівня для кожного;
- законодавчого встановлення найважливіших державних соціальних стандартів і нормативів;

- диференційованого за соціально-демографічними ознаками підходу до визначення нормативів;
- наукової обґрунтованості норм споживання та забезпечення;
- соціального партнерства;
- гласності та громадського контролю під час їхнього визначення та застосування;
- урахування вимог норм міжнародних договорів України у сфері соціального захисту та трудових відносин.

Державні соціальні стандарти й нормативи формуються, встановлюються та затверджуються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України за участю та погодженням з іншими сторонами соціального партнерства.

Базові державні соціальні гарантії визначаються винятково законами України.

До числа базових державних соціальних гарантій належать:

- мінімальний розмір заробітної плати;
- мінімальний розмір пенсії за віком;
- неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
- розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

Базові державні соціальні гарантії не можуть бути нижчими за прожитковий мінімум встановлений законом.

Інші державні соціальні гарантії мають на меті надання соціальної підтримки населенню України загалом, а також окремим категоріям громадян.

До інших державних соціальних гарантій належать:

- рівень життя населення, що постраждало внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС;
- виплата стипендій учням професійно-технічних і вищих державних навчальних закладів;
- здійснення індексації доходів населення з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян і купівельної спроможності їхніх грошових доходів в умовах зростання цін;
- надання гарантованих обсягів соціально-культурного, житлово-комунального, транспортного, побутового обслуговування та обслуговування у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, торгівлі й громадського харчування;
- забезпечення пільгових умов задоволення потреб щодо товарів і послуг окремих категорій громадян, які потребують соціальної підтримки.

Державні соціальні гарантії є обов'язковими для всіх державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності.

Органи місцевого самоврядування під час розроблення та реалізації місцевих соціально-економічних програм можуть передбачати додаткові соціальні гарантії коштом місцевих бюджетів. Наприклад, Програмою сприяння безпечній життєдіяльності у сфері соціального захисту населення м. Харків на 2013–2016 роки, затвердженою Харківською міською радою, передбачено надання додаткових соціальних гарантій на оплату за користування житлово-комунальними послугами сім'ям учасників бойових дій, що загинули в Афганістані та інших локальних війнах, і сім'ям учасників бойових дій, що померли після закінчення війни в Афганістані та інших локальних війн.

9.2 Джерела фінансового забезпечення соціальних гарантій

Державні соціальні гарантії та державні соціальні стандарти й нормативи є підставою для розрахування видатків на соціальні цілі й формування на їхній базі бюджетів усіх рівнів і соціальних фондів, міжбюджетних відносин, розроблення загальнодержавних і місцевих програм економічного та соціального розвитку.

Засади фінансового забезпечення надання державних соціальних гарантій визначені ст. 20 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 р. № 2017-III.

Відповідно до цього Закону, надання державних соціальних гарантій здійснюється коштом бюджетів усіх рівнів, коштів підприємств, установ і організацій та соціальних фондів на засадах адресності та цільового використання.

Розрахунки і обґрунтування до показників видатків на соціальні цілі у проектах Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів здійснюються на підставі державних соціальних стандартів, визначених відповідно до цього Закону.

Розроблення та виконання Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів здійснюються на засадах пріоритетності фінансування видатків для забезпечення надання державних соціальних гарантій.

Залучення підприємствами, установами, організаціями соціально-культурного, житлово-комунального, побутового обслуговування, закладами охорони здоров'я та освіти коштів із додаткових джерел фінансування, не заборонених законом, не є підставою для зменшення бюджетного фінансування відповідно до нормативів.

Видатки на забезпечення надання державних соціальних гарантій розраховуються на підставі:

– нормативів фінансування поточних витрат на одного мешканця, а для окремих різновидів соціальних послуг – на одну особу, яка підлягає такому різновиду обслуговування;

– нормативів фінансування поточних витрат на утримання мережі закладів охорони здоров'я, освіти, підприємств, організацій, установ соціально-культурного, житлово-комунального та побутового обслуговування;

– нормативів державних капітальних вкладень на будівництво закладів охорони здоров'я, освіти, підприємств, організацій, установ соціально-культурного, житлово-комунального та побутового обслуговування.

Нормативи фінансування встановлюються під час прийняття Закону України про державний бюджет на поточний рік, а також під час формування бюджетів соціальних фондів.

9.3 Сфери застосування системи соціальних гарантій України

Державні соціальні стандарти й нормативи застосовуються у сферах:

- доходів населення;
- соціальних послуг;
- житлово-комунального обслуговування;
- транспортного обслуговування та зв'язку;
- охорони здоров'я;
- забезпечення навчальними закладами;
- обслуговування закладами культури;
- обслуговування закладами фізичної культури та спорту;
- побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування.

Державні соціальні стандарти у **сфері доходів населення** встановлюються з метою визначення розмірів державних соціальних гарантій у сфері оплати праці, виплат за обов'язковим державним соціальним страхуванням, права на отримання інших різновидів соціальних виплат і

державної соціальної допомоги та їхніх розмірів, а також визначення пріоритетності напрямів державної соціальної політики.

Базовим державним соціальним стандартом у сфері доходів населення є прожитковий мінімум. Виходячи з цього визначаються розміри мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, неоподатковуваний мінімум доходів громадян, розміри державної соціальної допомоги, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, розміри інших різновидів соціальних виплат. Прожитковий мінімум застосовується також для встановлення загальної оцінки рівня життя в Україні, що є підставою для реалізації соціальної політики й розроблення державних соціальних програм.

Прожитковий мінімум за поданням Кабінету Міністрів України щорічно затверджується Верховною Радою України до початку розгляду Державного бюджету України й періодично переглядається відповідно до зростання індексу споживчих цін одночасно з уточненням показників Державного бюджету України.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» встановлено, що у 2016 році прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць становив із 1 січня 2016 року – 1330 грн, із 1 травня – 1399 грн, із 1 грудня – 1544 грн, у тому числі для основних соціальних і демографічних груп населення:

– для дітей віком до 6 років: із 1 січня 2016 року – 1167 грн, із 1 травня – 1228 грн, із 1 грудня – 1355 грн;

– дітей віком від 6 до 18 років: із 1 січня 2016 року – 1455 грн, із 1 травня – 1531 грн, із 1 грудня – 1689 грн;

– для працездатних осіб: із 1 січня 2016 року – 1378 грн, із 1 травня – 1450 грн, із 1 грудня – 1600 грн;

– для осіб, які втратили працездатність: із 1 січня 2016 року – 1074 грн, із 1 травня – 1130 грн, із 1 грудня – 1247 грн.

На підставі цих показників визначаються розміри заробітної плати, соціальних виплат і допомог.

Заробітна плата, що нараховується працівникам, не повинна бути менш ніж мінімальна.

Мінімальна заробітна плата на 2016 рік встановлена у місячному розмірі: із 1 січня – 1378 грн, із 1 травня – 1450 грн, із 1 грудня – 1600 грн; у погодинному розмірі: із 1 січня – 8,29 грн, із 1 травня – 8,69 грн, із 1 грудня – 9,59 грн.

Державні соціальні нормативи у сфері соціального обслуговування встановлюються для визначення переліку соціальних послуг, які можуть надаватися громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, дітям-сиротам, дітям позбавленим батьківського піклування, безпритульним, самотнім, іншим соціально незахищеним громадянам, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Державні соціальні нормативи у сфері надання соціальних послуг встановлюються для визначення розмірів державних гарантій соціальної підтримки осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Соціальні послуги – комплекс заходів щодо надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, із метою розв’язання їхніх життєвих проблем (Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 р. № 966-IV).

Надання соціальних послуг ґрунтується на принципах:

- адресності та індивідуального підходу;
- доступності та відкритості;
- добровільності вибору отримання чи відмови від надання соціальних послуг;
- гуманності;
- комплексності;
- максимальної ефективності використання бюджетних і позабюджетних коштів суб’єктами, що надають соціальні послуги;
- законності;
- соціальної справедливості;
- забезпечення конфіденційності суб’єктам, що надають соціальні послуги;
- дотримання суб’єктами, що надають соціальні послуги, державних стандартів соціальних послуг, етичних норм і правил.

Складні життєві обставини – обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров’я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, унаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) спроможності чи можливості самотійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті.

Головними формами надання соціальних послуг є **матеріальна допомога та соціальне обслуговування**.

Матеріальна допомога надається особам, що перебувають у складній життєвій ситуації, у вигляді грошової або натуральної допомоги: продуктів

харчування, засобів санітарії й особистої гігієни, засобів догляду за дітьми, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності, палива, а також технічних і допоміжних засобів реабілітації.

Соціальне обслуговування здійснюється:

- за місцем проживання особи (вдома);
- за місцем проживання (перебування) дитини у сім'ях громадян, які, відповідно до договору, надають послуги щодо утримання та виховання дитини (прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї патронатних вихователів);
- у стаціонарних інтернатних установах і закладах;
- у реабілітаційних установах і закладах;
- в установах та закладах денного перебування;
- в установах та закладах тимчасового або постійного перебування;
- у територіальних центрах надання соціальних послуг;
- в інших закладах соціальної підтримки (догляду).

Постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2004 р. № 558 «Про затвердження Порядку призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги» встановлено порядок призначення й виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги особам за місцем їхнього проживання.

Компенсація призначається на підставі прожиткового мінімуму для працездатних осіб у таких розмірах:

- 15 % – фізичним особам, які надають соціальні послуги інвалідам I групи (із грудня 2016 року – 240,0 грн);
- 10 % – фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, які за висновком лікарсько-консультаційної комісії потребують постійного стороннього догляду й не здатні до самообслуговування, інвалідам II групи та дітям-інвалідам (із грудня 2016 року – 160,0 грн);
- 7 % – фізичним особам, що надають соціальні послуги інвалідам III групи та хворим, які за висновком лікарсько-консультаційної комісії потребують постійного стороннього догляду й не здатні до самообслуговування (із грудня 2016 року – 112,0 грн).

Компенсація фізичним особам, які досягли пенсійного віку, визначеного статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», та інвалідам, що надають соціальні послуги, призначається у зазначених розмірах виходячи з прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (із грудня 2016 року – 1247,0 грн).

Соціальне обслуговування в установах та закладах – на підставі затвердженого нормативу фінансування отримувача послуги.

Наприклад, Наказом Міністерства соціальної політики України від 23.08.2013 р. № 527 затверджено норматив фінансування отримувача послуги денного догляду, що надається відповідно до Державного стандарту денного догляду (Наказ Міністерства соціальної політики України від 30.07.2013 р. № 452).

Норматив застосовується для розрахування необхідного обсягу видатків під час планування витрат, передбачених на соціальний захист і соціальне забезпечення, відповідно до Бюджетного кодексу України.

Норматив складається з витрат, безпосередньо пов'язаних із наданням послуги денного догляду, а також витрат, пов'язаних із забезпеченням функціонування суб'єкта, що надає соціальну послугу (загальновиробничих і адміністративних витрат).

Державні соціальні нормативи у **сфері житлово-комунального обслуговування** встановлюються з метою визначення державних гарантій щодо надання житлово-комунальних послуг і розмірів плати за житло й житлово-комунальні послуги, які забезпечують реалізацію конституційного права громадянина на житло.

До їх числа належать:

- межова норма оплати послуг щодо утримання житла, житлово-комунальних послуг залежно від отримуваного доходу;
- соціальна норма житла й нормативи користування житлово-комунальними послугами, щодо оплати яких держава надає пільги та встановлює субсидії малозабезпеченим громадянам;
- показники якості надання житлово-комунальних послуг.

Постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 409 «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування» встановлена соціальна норма житла громадянам, які мають субсидію на оплату житлово-комунальних послуг, у таких розмірах:

- щодо оплати користування житлом/утримання житла, управління багатоквартирним будинком – 13,65 м² загальної площі на одну особу та додатково 35,22 м² на домогосподарство;
- щодо централізованого та індивідуального опалення (теплопостачання) незалежно від джерела та виду енергії – 13,65 м² опалюваної площі на одну особу та додатково 35,22 м² на домогосподарство.

Цією Постановою встановлено також розміри соціальних норм житла громадянам, які мають пільги на оплату житлово-комунальних послуг:

- щодо оплати користування житлом/утримання житла – 21 м² загальної площі на одну особу та додатково 10,5 м² на сім'ю;

- централізованого та індивідуального опалення (теплопостачання) незалежно від джерела та різновиду енергії – 21 м² опалюваної площі на одну особу та додатково 10,5 м² на сім'ю.

Соціальні нормативи користування житлово-комунальними послугами для призначення пільг і субсидій становлять:

- для централізованого та індивідуального опалення (теплопостачання) 0,0548 Гкал на 1 м² опалюваної площі на місяць в опалювальний період (якщо житлові будинки обладнані будинковими та/або квартирними приладами обліку); у разі використання природного газу для індивідуального опалення – 5,5 м³ природного газу на 1 м² опалюваної площі на місяць в опалювальний період, у разі використання електричної енергії для індивідуального опалення – 65 кВт/г на 1 кв. метр опалюваної площі на місяць в опалювальний період;

- централізованого постачання холодної води – 2,4 м³ на одну особу на місяць за наявності централізованого постачання гарячої води й 4 м³ на одну особу на місяць за відсутності централізованого постачання гарячої води;

- централізованого постачання гарячої води – 1,6 м³ на одну особу на місяць;

- централізованого водовідведення – 4 м³ на одну особу на місяць;

- газопостачання: за наявності газової плити та централізованого гарячого водопостачання – 4,4 м³ на одну особу на місяць; за наявності газової плити та в разі відсутності централізованого гарячого водопостачання й газового водонагрівача – 7,1 м³ на одну особу на місяць; за наявності газової плити й газового водонагрівача – 14 м³ на одну особу на місяць;

- електропостачання (до 31 грудня 2017 р.) в житлових приміщеннях (будинках): у житлових приміщеннях (будинках) – 90 кВт/г на місяць на сім'ю (домогосподарство) з однієї особи і додатково 30 кВт/г на місяць на кожного іншого члена сім'ї (домогосподарства), але не більш ніж 210 кВт/г на місяць; обладнаних стаціонарними електроплитами за наявності централізованого постачання гарячої води – 130 кВт/г на місяць на сім'ю (домогосподарство) з однієї особи і додатково 30 кВт/г на місяць на кожного іншого члена сім'ї (домогосподарства), але не більш ніж 250 кВт/г на місяць; обладнаних стаціонарними електроплитами за відсутності централізованого постачання гарячої води – 150 кВт/г на місяць на сім'ю (домогосподарство) з однієї особи і

додатково 30 кВт/г на місяць на кожного іншого члена сім'ї (домогосподарства), але не більш ніж 270 кВт/г на місяць; не обладнаних стаціонарними електроплитами за наявності централізованого постачання холодної води та за відсутності централізованого постачання гарячої води й газових водонагрівальних приладів – 120 кВт/г на місяць на сім'ю (домогосподарство) з однієї особи й додатково 30 кВт/г на місяць на кожного іншого члена сім'ї (домогосподарства), але не більш ніж 240 кВт/г на місяць. У селах і селищах міського типу для громадян, яким відповідно до законодавства, держава забезпечує безоплатне освітлення житла, – 30 кВт/г на місяць на одну особу;

– вивезення твердих побутових відходів – 0,4167 м³ на одну особу на місяць; рідких побутових відходів – 0,76 м³ на одну особу на місяць.

Державні соціальні нормативи у сфері житлово-комунального обслуговування спрямовані на забезпечення:

– єдиного підходу до визначення норм споживання житлово-комунальних послуг окремих категорій громадян і соціального захисту громадян, які потребують підтримки держави;

– визначення соціальної гарантії житлово-комунальних послуг, які забезпечують реалізацію конституційного права громадянина на житло;

– визначення межової норми оплати послуг щодо утримання житла, житлово-комунальних послуг, стосовно оплати яких держава надає пільги та забезпечує реалізацію конституційних прав громадян.

Державні соціальні нормативи у **сфері транспортного обслуговування та зв'язку** спрямовані на забезпечення гарантованими та якісними послугами, що надаються суб'єктами підприємництва, які мають ліцензію (дозвіл) на право надання цих послуг, відповідно до чинного законодавства, під час обслуговування населення на умовах їхнього загального й пільгового користування.

Нормативи забезпечення транспортом загального користування гарантують здійснення перевезень пасажирів із забезпеченням їхнього якісного обслуговування з моменту придбання квитка на проїзд до завершення поїздки мінімальних витрат часу на оформлення проїзних документів.

З метою підвищення якості обслуговування та безпеки учасників дорожнього руху визначено норми обладнання доріг зупинками та сервісними пунктами.

Соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами зв'язку передбачають розвиток і оптимальне розміщення мережі останніх, із врахуванням норм забезпечення населення відповідними послугами.

Державні соціальні нормативи у сфері транспортного обслуговування та зв'язку базуються на рівноправності для різних груп населення залежно від попиту.

Державні соціальні нормативи у сфері транспортного обслуговування та зв'язку містять:

- норми забезпечення транспортом загального користування;
- норми забезпеченості населення послугами зв'язку.

Норми забезпечення транспортом загального користування передбачають наявність таких показників:

– кількість пасажирів, що припадає на 1 м² вільної площі салону автобуса в піковий час і в період зменшення пасажиропотоків на міських і приміських маршрутах;

- якості транспортного обслуговування;
- забезпеченості сільського населення автобусним сполученням із містами та доставки школярів до навчальних закладів;
- норм пропускнуої здатності станцій і вестибюлів метрополітену;
- норм забезпеченості міським електротранспортом;
- кількість легкових таксі, що припадають на 1000 мешканців міст, кількість стоянок таксі залежно від категорії міст.

Значення державних соціальних нормативів транспортного обслуговування для кожного окремо регіону або міста відрізняються. Вони ґрунтуються на наявності та перспективах розвитку об'єктів і споруд транспортної інфраструктури. Їхні призначення, потужність і розміщення впливають на ці показники і визначаються з урахуванням певного транспортного вузла в регіональній транспортній схемі, планових обсягів соціально-економічних зв'язків, а також щільності населення.

Норми забезпечення населення послугами зв'язку містять норми щодо послуг голосової телефонії, телефонного, телеграфного й телексного зв'язку, передавання даних, факсимільного зв'язку, електронної та голосової пошти, доступу до бази даних та їхнього оброблення, поштового зв'язку.

Державні соціальні нормативи у сфері транспортного обслуговування та зв'язку регламентуються законами України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами міністерств, інших центральних і місцевих органів влади. Наприклад, Порядок визначення класу комфортності автобусів, сфери їхнього

використання за різновидами сполучень та режимами руху затверджений Наказом Міністерства інфраструктури України від 12.04.2007 р. № 285. Місцеві органи влади, як замовники перевезень автомобільним транспортом загального користування, формують систему транспортного обслуговування самостійно й у договорі з перевізником визначають головні вимоги до перевезень, а також регламентують їх.

Державні соціальні нормативи у **сфері охорони здоров'я** визначають обсяги гарантованого рівня медичної допомоги, яка надається безоплатно всім громадянам у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Державні соціальні нормативи спрямовані на забезпечення населення України якісною і ефективною медичною допомогою, її доступності, рівноправності під час її отримання, визначають обсяги й різновиди профілактичних, діагностичних, лікувальних заходів під час надання медичної допомоги дітям і дорослим, критерії якості результату лікування. Ці нормативи визначають рівень забезпеченості дитячого й дорослого населення стаціонарними ліжками за профілями медичної допомоги, медикаментами в закладах охорони здоров'я, зокрема пільговим забезпеченням окремих категорій населення лікарськими засобами, харчуванням у державних і комунальних закладах охорони здоров'я, санаторно-курортним лікуванням.

До державних соціальних нормативів у сфері охорони здоров'я належать:

- перелік та обсяги гарантованого рівня медичної допомоги громадянам у державних і комунальних закладах охорони здоров'я;
- нормативи надання медичної допомоги, що передбачають обсяги діагностичних, лікувальних та профілактичних процедур;
- показники якості надання медичної допомоги;
- нормативи пільгового забезпечення окремих категорій населення лікарськими засобами та іншими спеціальними засобами;
- нормативи забезпечення стаціонарною медичною допомогою;
- нормативи забезпечення медикаментами державних і комунальних закладів охорони здоров'я;
- нормативи санаторно-курортного забезпечення;
- нормативи забезпечення харчуванням у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Державні соціальні нормативи у сфері охорони здоров'я визначаються законами України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства охорони здоров'я України, спільними наказами Міністерства охорони здоров'я України, Національної академії медичних наук України тощо.

Приміром Постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 р. № 955 затверджено Програму надання громадянам гарантованої державою безоплатної медичної допомоги, до якої увійшов перелік різновидів безоплатної медичної допомоги, їхні обсяги та фінансовий норматив бюджетного забезпечення охорони здоров'я.

Нормативи забезпечення медикаментами державних і комунальних закладів охорони здоров'я – це перелік (формуляр) лікарських засобів та виробів медичного призначення для багатопрофільних, однопрофільних, спеціалізованих лікарняних закладів, лікарняних засобів особливого типу, закладів переливання крові, швидкої та екстреної допомоги, затверджених Наказами Міністерства охорони здоров'я України від 29.08.2008 р. № 500 «Про заходи щодо удосконалення надання екстреної медичної допомоги населенню в Україні», від 01.09.2009 р. № 654 «Про затвердження Плану заходів щодо покращання здійснення післяреєстраційного нагляду за безпекою та ефективністю лікарських засобів і моніторингу безпеки та ефективності лікарських засобів у стаціонарах закладах охорони здоров'я», від 22.07.2009 р. № 529 «Про створення формулярної системи забезпечення лікарськими засобами закладів охорони здоров'я».

Державні соціальні нормативи щодо **забезпечення навчальними закладами** спрямовані на якісне надання послуг у цій сфері. Для всіх громадян України держава гарантує право на освіту.

Пріоритетами державної політики в освіті є:

- особистісна орієнтація освіти; розвиток системи неперервної освіти та освіти впродовж життя;
- створення рівних можливостей для дітей і молоді щодо здобуття якісної освіти; доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;
- створення умов для ефективної професійної діяльності, підтримання працездатності та збереження здоров'я педагогічних, науково-педагогічних працівників, підвищення їхнього соціального статусу.

Держава здійснює соціальний захист вихованців, учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажувальників, аспірантів, докторантів та інших осіб незалежно від форм навчання і типів навчальних закладів.

Освітня мережа підпорядкована задоволенню широкого діапазону індивідуально-освітніх потреб кожної людини.

До державних соціальних нормативів у сфері забезпечення навчальними закладами належать:

– перелік і обсяг послуг, що надаються державними і комунальними закладами дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти;

– нормативи межового наповнювання класів, груп і співвідношення вихованців, учнів, студентів та педагогічних працівників у навчальних закладах;

– норми матеріального забезпечення навчальних закладів і додаткових різновидів соціального й матеріального забезпечення учнів.

Ці нормативні показники визначаються законами України, Указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти України, спільними наказами Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Академії педагогічних наук України тощо. Приміром Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» визначено послуги, що надаються державними і комунальними загальноосвітніми навчальними закладами. Нормативи наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсувального типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл інтернатів), груп продовженого дня й виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів і порядок поділу класів на групи під час вивчення окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах затверджені Наказом Міністерства освіти України від 20.02.2002 р. № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах» .

Державні соціальні нормативи у сфері **обслуговування закладами культури** – це встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами норми й нормативи, що визначають мінімально достатню кількість закладів для забезпечення потреб людини щодо культурних послуг.

Державні соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами культури забезпечують:

– визначення соціальної гарантії громадян України на задоволення культурно-інформаційних і дозвіллевих потреб, вільний розвиток особистості;

– єдиний підхід до визначення норм забезпеченості населення закладами культури;

– визначення видатків Державного бюджету України та місцевих бюджетів на утримання культурної сфери й соціальний захист працівників;

– гарантований мінімум послуг, що надаються закладами культури безоплатно;

– встановлення показників якості надання культурних послуг.

Державні соціальні нормативи в сфері обслуговування закладами культури містять:

– перелік та обсяг безоплатних послуг, які надаються населенню закладами, підприємствами, організаціями та установами культури;

– показники якості надання населенню послуг закладами, підприємствами, організаціями та установами культури;

– нормативи забезпечення населення закладами, підприємствами, організаціями та установами культури.

Ці нормативи встановлюються законами України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства культури України, інших центральних і місцевих органів влади. Приміром мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 р. № 510, а Наказом Міністерства культури України від 15.10.2013 р. № 983 затверджено Державний стандарт надання безоплатних послуг клубними та бібліотечними закладами культури державної та комунальної форм власності.

Державні соціальні норми й нормативи у **сфері обслуговування закладами фізичної культури і спорту** визначаються державою для задоволення прав громадян України щодо безоплатних і платних фізкультурно-оздоровчих послуг, послуг щодо спортивних занять незалежно від походження, соціального й майнового стану, статі, освіти, різновиду й особливостей занять, місця проживання та інших можливих обставин, а також тих, що гарантуються дітям різних вікових груп і різних здібностей, зокрема дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, дітям, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, дітям із багатодітних і малозабезпечених сімей, дітям-інвалідам.

Пріоритетними у сфері обслуговування закладами фізичної культури і спорту є:

– створення сприятливих умов і достатньої забезпеченості населення закладами та послугами фізичної культури й спорту;

– забезпечення доступності послуг, які надаються населенню організаціями фізкультурно-спортивного спрямування (закладами фізичної культури і спорту) незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, дитячо-юнацькими спортивними школами;

– забезпечення діапазону безоплатних послуг у сфері фізичної культури та спорту для задоволення індивідуальних потреб кожної людини.

Під час визначення рівня соціальних норм і нормативів у коштах за основу береться певний рівень, але не нижчий за прожитковий мінімум.

На підставі державних соціальних норм і нормативів у сфері обслуговування закладами фізичної культури та спорту проводяться розрахунки витрат коштів під час формування бюджету галузі, місцевих бюджетів; щорічний моніторинг рівня галузевих стандартів у коштах, на базі яких визначаються рівні гарантій держави у сфері фізичної культури та спорту.

Державні соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами фізичної культури і спорту включають:

– перелік та обсяг безоплатних послуг, які надаються населенню закладами фізичної культури, спорту, а також дитячо-юнацькими спортивними школами;

– нормативи забезпечення населення закладами фізичної культури та спорту.

Зазначені нормативи визначаються законами України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства молоді та спорту України, іншими центральними органами влади. Приміром спільним наказом Міністерства молоді та спорту України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку й торгівлі України від 28.08.2009 р. № 3042/1030/936 затверджено Порядок та умови надання платних послуг закладами фізичної культури й спорту, що утримуються за бюджетні кошти.

Державні соціальні нормативи у **сфері побутового обслуговування, торгівлі й громадського харчування** спрямовані на забезпечення населення гарантованими та якісними послугами в цій сфері.

Державна соціальна політика у сфері побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування провадиться з метою:

– визначення потреб населення щодо послуг побутового обслуговування, торгівлі й громадського харчування;

– визначення достатності площі торговельних залів, підсобних приміщень і загальнотоварних складів, підприємств громадського харчування та

приміщень для відвідувачів на підприємствах побутового обслуговування населення;

- забезпечення місцями у закладах громадського харчування;
- забезпечення якості надання всіх послуг та безпечності товарів і послуг підприємств громадського харчування.

Нормативи щодо обслуговування закладами фізичної культури та спорту покликані забезпечити своєчасність, доступність і рівноправність для усіх громадян залежно від їхніх потреб.

Державні соціальні нормативи у сфері побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування передбачають:

- забезпечення населення побутовими послугами;
- визначення показників якості надання побутових послуг;
- забезпечення торгівельною площею та місцями в закладах громадського харчування;
- визначення показників якості та безпечності товарів і послуг підприємств громадського харчування.

Державні соціальні нормативи у сфері побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування визначаються постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Приміром Міністерством економічного розвитку й торгівлі України затверджено нормативи забезпеченості населення побутовими послугами та порядок застосування нормативів забезпеченості населення побутовими послугами (Наказ від 09.03.2010 р. № 252), нормативи забезпеченості населення торгівельною площею в магазинах і Порядок застосування нормативів забезпеченості населення торгівельною площею в магазинах (Наказ від 02.09.2008 р. № 409), методичні рекомендації щодо забезпечення якості та безпеки товарів і послуг підприємств ресторанного господарства (Наказ від 22.07.2008 р. № 295).

У контексті впровадження фінансової децентралізації забезпечення обсягу та якості послуг, які надаються населенню відповідно до загальнодержавних соціальних стандартів, покладається на органи місцевого самоврядування. У зв'язку з цим Кабінет Міністрів України повинен забезпечити:

- проведення інвентаризації всіх нормативно-правових актів, що регламентують застосування галузевих нормативів під час здійснення видатків місцевих бюджетів, зокрема щодо мережі бюджетних установ, педагогічного

навантаження, нормативів витрат бюджетних установ, і встановлення мінімального й максимальних значень таких нормативів залежно від обсягів фінансових ресурсів;

– затвердження державних соціальних стандартів і нормативів в описовому та вартісному вигляді за кожним із делегованих державою місцевому самоврядуванню повноважень у розрахунку на середньостатистичну адміністративно-територіальну одиницю;

– внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, що регламентують застосування галузевих стандартів надання соціальних послуг і нормативів під час здійснення видатків із місцевих бюджетів, зокрема щодо мережі, штатних нормативів, робочого навантаження, нормативів витрат бюджетних установ, передбачивши можливість щорічного коригування вартісної величини державних соціальних стандартів залежно від змінювання цін та інших умов їхнього формування.

9.4 Різновиди державної соціальної допомоги, що надається в Україні

Державна соціальна допомога спрямована на соціальний захист найменше соціально захищених сімей шляхом надання грошової (матеріальної) допомоги та регламентується чинним законодавством.

Підтримка малозабезпечених сімей передбачена Законом України від 01.06.2000 р. № 1768-III «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям».

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям – щомісячна допомога, яка надається малозабезпеченим сім'ям у грошовій формі в розмірі, що обумовлюється величиною середньомісячного сукупного доходу сім'ї.

Малозабезпечена сім'я – сім'я, середньомісячний сукупний дохід якої з поважних або не залежних від неї причин є нижчим від прожиткового мінімуму для сім'ї;

Прожитковий мінімум для сім'ї – визначена для кожної сім'ї залежно від її складу сума прожиткових мінімумів, розрахованих і затверджених відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» від 15.07.1999 р. № 966-XIV для осіб, які належать до базових соціальних і демографічних груп населення.

Розмір державної соціальної допомоги визначається як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом, який обчислюється за методикою, встановленою центральним органом

виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин соціального захисту населення.

Рівень забезпечення прожиткового мінімуму для призначення допомоги у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму для базових соціальних і демографічних груп населення становить: для працездатних осіб – 21 %, для дітей – 85 %, для осіб, які втратили працездатність, та інвалідів – 100 % відповідного прожиткового мінімуму.

Розмір державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям у 2016 році не міг бути більшим, ніж 75 % рівня забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї.

Наприклад, із грудня 2016 року розмір допомоги малозабезпеченим сім'ям становив:

- для працездатних осіб (21 % прожиткового мінімуму) – 336,0 грн;
- для осіб, які втратили працездатність, та інвалідів (100 % прожиткового мінімуму) – 1247,0 грн;
- для дітей (85 % прожиткового мінімуму): до 6 років – 1151,75 грн, від 6 до 18 років – 1435,65 грн, від 18 до 23 років (за умови навчання) – 1360,0 грн.

Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 р. № 2811-ХІІ визначено різновиди державної допомоги сім'ям з дітьми, а Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» – умови їх призначення і виплат:

– **допомога у зв'язку з вагітністю та пологами.** Допомога виплачується жінкам за весь період відпустки, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей – 70) календарних днів після пологів. Жінкам, що належать до 1–4 категорії осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 – до пологів і 90 – після пологів). Допомога обчислюється сумарно та призначається у повному обсязі незалежно від кількості днів відпустки, фактично використаних до пологів. Допомога надається у розмірі 100 % середньомісячного доходу жінки (стипендії, зарплати, допомоги з безробіття тощо) на місяць, але вона не може бути меншою, ніж 25 % розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатної особи. Із грудня 2016 року вона становить 400,0 гривень (25 % від 1600,0 гривень);

– **допомога при народженні дитини.** Допомога надається одному з батьків дитини, опікуну, які постійно проживають разом з дитиною, з метою створення належних умов для її повноцінного утримання та виховання. Розмір допомоги при народженні дитини становить 41 280,0 грн (10 320,0 грн – у вигляді одноразової виплати, 860,0 грн – щомісячно протягом 36 місяців);

– **допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування.** Допомога призначається особам, визначеним в установленому порядку опікунами чи піклувальниками дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення їх батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування та відповідно до законодавства набули статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування. Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, не призначається в разі перебування дитини на повному державному утриманні. Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається в розмірі, що становить два прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку. Із грудня 2016 року максимальний розмір допомоги на дітей до 6 років становить 2710,0 грн, від 6 до 18 років – 3378,0 грн;

– **допомога на дітей одиноким матерям.** Допомога надається одиноким матерям (які не перебувають у шлюбі), одиноким усиновлювачам, якщо у свідоцтві (або документа) про народження дитини, виданому компетентними органами іноземної держави, за умови його легалізації в установленому законодавством порядку – рішенні про усиновлення дитини відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку органом державної реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновлювача) дитини. Допомога надається в розмірі, що дорівнює різниці між 100 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців. Із грудня 2016 року для дітей до 6 років максимальний її розмір становить 1355,0 грн, від 6 до 18 років – 1689,0 грн, від 18 до 23 років (за умови навчання на стаціонарі) – 1 600,0 грн;

– **допомога при усиновленні дитини.** Допомога призначається усиновлювачу, який є громадянином України, постійно проживає на її території та усиновив дитину з числа дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування (якщо усиновлювачами є подружжя – одному з них на їх розсуд). Допомога при усиновленні дитини призначається на кожну дитину в розмірі та порядку, що встановлені для виплати допомоги при народженні дитини, на дату набуття законної сили рішення про усиновлення.

Тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, що надається відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 189 «Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме», дорівнює різниці між 50 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців. Максимальний розмір цієї допомоги з грудня 2016 року для дітей до 6 років становить 677,5 грн, від 6 до 18 років – 844,5 грн.

Постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 81 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною» визначено, що розмір державної **соціальної допомоги на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування**, становить два прожиткових мінімуми для дітей відповідного віку. Для осіб з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах, за денною формою навчання у вищих навчальних закладах I–IV рівня акредитації та професійно-технічних навчальних закладах, до закінчення відповідних навчальних закладів розмір соціальної допомоги становить два прожиткових мінімуми для працездатної особи. Із грудня 2016 року максимальний розмір допомоги на дітей до 6 років становить 2710,0 грн, від 6 до 18 років – 3378,0 грн.

Розмір щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу (Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2000 р. № 1192 «Про надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним») розраховується як різниця між трьома прожитковими мінімумами на кожного члена сім'ї та середньомісячним сукупним доходом сім'ї за попередні шість місяців, але не може бути більшою, ніж мінімальна заробітна плата. Із грудня 2016 року її розмір становить 1600,0 грн.

Встановлення державної соціальної допомоги **інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам** гарантовано Законом України «Про державну соціальну

допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» від 16.11.2000 р. № 2109-III.

Право на державну соціальну допомогу мають інваліди з дитинства і діти-інваліди віком до 18 років.

Державна соціальна допомога призначається у таких розмірах:

- інвалідам з дитинства I групи – 100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з грудня 2016 року 1247,0 грн);
- інвалідам з дитинства II групи – 80 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з грудня 2016 року 997,6 грн);
- інвалідам з дитинства III групи – 60 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з грудня 2016 року 748,2 грн);
- на дітей-інвалідів віком до 18 років – 70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з грудня 2016 року 872,9 грн).

Цим законом також встановлена надбавка на догляд у таких розмірах:

- інвалідам з дитинства, що належать до підгрупи А I групи, – 75 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- інвалідам з дитинства, що належать до підгрупи Б I групи, – 50 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Одиноким інвалідам з дитинства II і III груп, які за висновком лікарсько-консультативної комісії лікувально-профілактичного закладу потребують постійного стороннього догляду, встановлюється надбавка на догляд за ними в розмірі 15 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Надбавка на догляд за дитиною-інвалідом підгрупи А встановлена в такому розмірі:

- на дитину-інваліда підгрупи А віком до 6 років – прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років;
- на дитину-інваліда підгрупи А віком від 6 до 18 років – прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років.

Надбавка на догляд за іншою дитиною-інвалідом встановлюється в такому розмірі:

- на дитину-інваліда віком до 6 років – 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років;
- на дитину-інваліда віком від 6 до 18 років – 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років.

У разі смерті інваліда з дитинства або дитини-інваліда члену його сім'ї або особі, яка здійснила поховання, виплачується на вибір **допомога на поховання** в розмірі двомісячної суми державної соціальної допомоги згідно із

цим законом або допомога на поховання чи відшкодування витрат на поховання згідно з іншими нормативно-правовими актами.

Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» від 18.05.2004 р. № 1727-IV визначає правові засади надання державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам, а також надання державної соціальної допомоги на догляд.

Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам – щомісячна державна допомога, що надається у грошовій формі особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам.

Призначаються такі різновиди державної соціальної допомоги:

– державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам;

– державна соціальна допомога на догляд.

Державна соціальна допомога призначається особі, яка:

– досягла пенсійного віку, встановленого законодавством, але не має права на пенсію або визнана інвалідом в установленому порядку;

– не одержує пенсію або соціальні виплати, які призначаються для відшкодування збитків, що спричинили ушкодження здоров'я працівника на виробництві;

– є малозабезпеченою особою;

– є інвалідом I групи, середньомісячний сукупний дохід якого не перевищує 115 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Розмір державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам встановлюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність:

– інвалідам I групи, жінкам, яким присвоєно звання «Мати-героїня», – 100 % (із грудня 2016 року – 1247,0 грн);

– інвалідам II групи – 80 % (з грудня 2016 року – 997,6 грн);

– інвалідам III групи – 60 % (з грудня 2016 року – 748,2 грн);

– священнослужителям, церковнослужителям та особам, які протягом не менше десяти років до введення в дію Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» займали виборні або за призначенням посади в релігійних організаціях, офіційно визнаних в Україні та легалізованих згідно з законодавством України, – 50 % (із грудня 2016 року – 623,5 грн);

– особам, які досягли віку, встановленого ст. 1 Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», – 30 % (із грудня 2016 року – 374,1 грн).

Державна соціальна **допомога на догляд** призначається:

- інвалідам війни з числа військовослужбовців та інших осіб, яким призначено пенсії по інвалідності відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»;
- особам, які належать до інвалідів війни відповідно до ст. 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та одержують пенсії за віком, по інвалідності або за вислугу років;
- особам, яким призначено пенсії за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» і які є інвалідами I групи або одинокими пенсіонерами і за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують догляду;
- одиноким малозабезпеченим особам, які за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію за віком або за вислугу років, а також по інвалідності (крім інвалідів I групи);
- інвалідам I групи, які одержують пенсію за віком, за вислугу років або по інвалідності.

Державна соціальна допомога на догляд встановлюється для окремих категорій осіб у розмірі 100 %, 50 %, 30 %, 25 % та 15 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (із грудня 2016 року це 1247,0 грн, 623,5 грн, 374,1 грн, 311,75 грн та 187,05 грн відповідно).

Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 р. № 1788-ХІІ гарантує всім непрацездатним громадянам України право на матеріальне забезпечення коштом суспільних фондів споживання шляхом надання трудових пенсій.

Трудові пенсії призначаються за віком, по інвалідності, в разі втрати годувальника, за вислугу років.

Виплата пенсій здійснюється з коштів Пенсійного фонду України.

Фінансування витрат на виплату пенсій провадиться по всій території України щомісячно незалежно від надходжень коштів і соціально-економічного стану певних регіонів шляхом перерозподілу коштів Пенсійного фонду України в межах країни.

Виплата пенсій провадиться за поточний місяць загальною сумою у встановлені строки, але не пізніше 25 числа місяця, за який виплачується пенсія.

Окрім державного пенсійного забезпечення, працівники мають право укладати договори добровільного страхування додаткової пенсії. Джерелом для

виплати додаткової пенсії в системі Української державної страхової комерційної організації є страховий фонд, який на 50 % складається з особистих внесків працівників і на 50 % – із коштів державного бюджету України.

Пенсії обчислюються за встановленими нормами у відсотках до середньомісячного заробітку.

Середньомісячний заробіток для обчислення пенсій береться за будь-які 60 календарних місяців роботи підряд протягом усієї трудової діяльності незалежно від перерв у роботі та за період роботи з 1 липня 2003 року до моменту звернення за пенсією. Заробіток за період роботи до 1 липня 2003 року враховується на підставі документів про нараховану заробітну плату (виплати, дохід), виданих у встановленому законодавством порядку, а за період роботи з 1 липня 2003 року – за даними персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Максимальний розмір пенсії (із урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги) не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність. Тимчасово, у період із 1 січня 2016 року по 31 грудня 2016 року, максимальний розмір пенсії (із урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати 10740 гривень.

Тимчасово, у період із 1 січня 2016 року по 31 грудня 2016 року, призначені пенсії не виплачуються особам, які працюють на посадах і на умовах, передбачених Законами України «Про державну службу», «Про прокуратуру», «Про судоустрій і статус суддів».

9.5 Планування видатків на утримання бюджетних закладів соціального обслуговування

Видатки на утримання бюджетних закладів соціального обслуговування плануються на підставі державних соціальних нормативів.

Для якісного обслуговування самотніх громадян похилого віку та інвалідів у будинках-інтернатах, дитячих будинках-інтернатах, психоневрологічних інтернатах, територіальних центрах соціального

обслуговування пенсіонерів і самотніх непрацездатних громадян, інших закладах, що діють у складі управлінь праці та соціального захисту населення, встановлені норми харчування й забезпечення медикаментами, норми строку носіння одягу та взуття, користування твердим інвентарем і норми мийних і оброблювальних засобів.

Для соціального захисту та якісного обслуговування безпритульних дітей у закладах для неповнолітніх, службах у справах неповнолітніх встановлені норми харчування, одягу, білизни, взуття та предметів особистої гігієни, користування м'яким інвентарем і обладнанням, мийних і оброблювальних засобів.

Витрати визначаються окремо по кожному закладу залежно від його функційного призначення.

Під час розрахування видатків на утримання бюджетних закладів соціального обслуговування передбачаються витрати, пов'язані з наданням соціальних послуг, та витрати, пов'язані із забезпеченням функціонування бюджетного закладу, який надає соціальні послуги.

До витрат, пов'язаних із наданням соціальної послуги, належать:

– **заробітна плата працівників та єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на надання соціальної послуги.** Витрати на оплату праці працівників розраховуються на підставі нормативів чисельності персоналу.

У зазначеному розрахунку мають бути взяті до уваги зростання мінімальної заробітної плати; застосування тарифних розрядів відповідно до Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів щодо оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298; виплати обов'язкових підвищень до посадового окладу, обов'язкових та стимулювальних виплат, доплат і надбавок, зокрема індексацій, премій тощо;

– **придбання товарів, робіт і послуг (предмети, матеріали, обладнання та інвентар; медикаменти й перев'язувальні матеріали; продукти харчування; супутні роботи та послуги; інші витрати на придбання товарів, робіт і послуг тощо) на надання соціальної послуги.** Витрати на придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю, зокрема столового посуду, постільних речей, білизни, мийних і оброблювальних засобів, засобів для прибирання та дезінфекції, навчальних матеріалів та інших товарів, розраховуються відповідно до визначених законодавством норм, із урахуванням фактичних витрат попереднього планового періоду й індексу споживчих цін.

Згідно з Наказом Міністерства соціальної політики України від 23.08.2013 р. № 527 «Про затвердження Нормативу фінансування отримувача послуги денного догляду, що надається відповідно до Державного стандарту денного догляду»:

– витрати на придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю не повинні перевищувати 3,5 % від фонду оплати праці із нарахуваннями на оплату праці базового та допоміжного персоналу;

– витрати на придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів повинні здійснюватися відповідно до визначених законодавством норм, із урахуванням фактичних витрат попередніх періодів і зростання індексів інфляції або споживчих цін та не повинні перевищувати 0,1 % фонду оплати праці із нарахуваннями на оплату праці базового та допоміжного персоналу;

– витрати на придбання продуктів харчування розраховуються відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 р. № 324 «Про затвердження натуральних добових норм харчування в інтернатних установах, навчальних та санаторних закладах сфери управління Міністерства соціальної політики» та від 20.10.2010 р. № 953 «Про встановлення норм харчування на підприємствах, в організаціях та установах сфери управління Міністерства праці та соціальної політики»;

– **інші витрати (транспортні, ремонт та обслуговування спеціального обладнання та інших спеціальних засобів тощо) на надання соціальної послуги.** Розраховані витрати на цю мету не повинні перевищувати 16,7 % фонду оплати праці, із нарахуваннями на оплату праці базового та допоміжного персоналу.

До витрат, які пов'язані із забезпеченням функціонування бюджетного закладу, що надає соціальну послугу, належать:

– заробітна плата та єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування адміністративного, управлінського, господарського та обслуговувального персоналу;

– придбання товарів, робіт і послуг, що можуть належати до адміністративних або загальновиробничих витрат (зокрема предмети, матеріали, обладнання й інвентар, роботи та послуги, інші витрати тощо);

– інші витрати (зокрема оренда та обслуговування приміщень, будівель і споруд, витрати на комунальні послуги та енергоносії, зв'язок, відрядження працівників, ремонт і обслуговування обладнання загальновиробничого й адміністративного призначення, транспортні витрати на загальновиробничі й адміністративні потреби тощо).

До розрахованих витрат на оплату праці адміністративного та управлінського, а також господарського й обслуговувального персоналу належить заробітна плата працівників, що здійснюють відповідні функції під час надання соціальної послуги.

Витрати на придбання предметів, матеріалів, обладнання й інвентарю, оплату комунальних послуг та енергоносіїв, зв'язку, ремонту й обслуговування обладнання та інших послуг на загальновиробничі й адміністративні потреби плануються відповідно до визначених законодавством норм, із урахуванням фактичних витрат попереднього періоду та зростання індексу споживчих цін.

Витрати, пов'язані із забезпеченням функціонування бюджетного закладу, що надає соціальну послугу, включаються до нормативу у розмірі не більше ніж 13,4 % витрат, безпосередньо пов'язаних із наданням соціальної послуги.

Видатки із коштів місцевих бюджетів обліковуються за тимчасовою класифікацією видатків та кредитування місцевих бюджетів, затверджених Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11.

Коди тимчасової класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів по закладах соціального обслуговування наведені в таблиці 9.1.

Таблиця 9.1 – Тимчасова функційна класифікація видатків і кредитування місцевих бюджетів по закладах соціального обслуговування

Код	Найменування
090601	Будинки-інтернати для малолітніх інвалідів
090700	Утримання закладів, що надають соціальні послуги дітям, які опинились в складних життєвих обставинах
090901	Будинки-інтернати (пансіонати) для літніх людей та інвалідів системи соціального захисту
090902	Інші будинки-інтернати для літніх людей та інвалідів
091101	Утримання центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді
091105	Утримання клубів підлітків за місцем проживання
091204	Територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг)
091206	Центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів; центри професійної реабілітації інвалідів
091210	Служби технічного нагляду за будівництвом і капітальним ремонтом
091211	Централізовані бухгалтерії
091212	Обробка інформації щодо нарахування та виплати допомог і компенсацій
091214	Інші установи та заклади

Видатки на оплату праці працівникам бюджетних закладів соціального обслуговування обліковуються за кодом економічної класифікації видатків **2100 «Оплата праці і нарахування на заробітну плату»**. До того ж, заробітна плата враховується за кодом **2111 «Заробітна плата»**, нарахування на фонд оплати праці (єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у розмірі 22 %) – за кодом **2120 «Нарахування на оплату праці»** (Наказ Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333 «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету»).

Поточні видатки, пов'язані з наданням соціальної послуги та забезпеченням функціонування бюджетного закладу, плануються за кодами: **2210 «Предмети, матеріали, обладнання та інвентар»**, **2240 «Оплата послуг (крім комунальних)»**, **2250 «Видатки на відрядження»**, **2270 «Оплата комунальних послуг та енергоносіїв»**, **2282 «Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку»**, **2610 «Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)»**, **2800 «Інші поточні видатки»**.

Капітальні видатки відображаються за кодами **3110 «Придбання обладнання і предметів довгострокового користування»**, **3122 «Капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів»**, **3132 «Капітальний ремонт інших об'єктів»**, **3142 «Реконструкція та реставрація інших об'єктів»**, **3210 «Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)»**.

Фінансування бюджетних установ із коштів Державного бюджету України здійснюється за кодами програмної класифікації видатків і кредитування. Приміром видатки на програму «Заходи із соціального захисту дітей, сімей, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення» плануються за кодом 2501100, на програму «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» – за кодом 2501200.

9.6 Питання для контролю знань

1. Подайте визначення поняття «соціальні гарантії».
2. Визначте сутність застосування прожиткового мінімуму.
3. Укажіть джерела фінансування соціальних гарантій.
4. Як визначається вартісна величина прожиткового мінімуму?
5. Назвіть базові соціальні й демографічні групи населення, стосовно яких встановлюється прожитковий мінімум.

6. Визначте мету встановлення соціальних нормативів.
7. Укажіть соціальні нормативи споживання та забезпечення.
8. Перелічіть принципи соціальних стандартів і нормативів.
9. Укажіть, які показники належать до базових соціальних гарантій і охарактеризуйте їх.
10. Визначте мету застосування державних соціальних гарантій у сфері доходів населення.
11. Для чого встановлюються державні соціальні нормативи у сфері соціального обслуговування?
12. Охарактеризуйте базові форми надання соціальних послуг.
13. Які державні гарантії встановлюються у сфері житлово-комунального обслуговування?
14. З якою метою встановлюються державні соціальні нормативи у сфері транспортного обслуговування?
15. Визначте мету застосування державних соціальних нормативів у сфері охорони здоров'я.
16. Для чого призначені державні соціальні нормативи у сфері забезпечення навчальними закладами?
17. Визначте пріоритети у сфері обслуговування закладами фізичної культури та спорту.
18. Укажіть державні соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами культури.
19. З якою метою встановлюються державні соціальні нормативи у сфері побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування?
20. Охарактеризуйте базові різновиди державних соціальних допомог, які надаються в Україні?
21. Перелічіть видатки, які плануються на утримання бюджетних закладів соціального обслуговування.

9.7 Тестові завдання

1. Державні соціальні гарантії – це:

- а) забезпечення головних потреб громадян на рівні встановлених законом державних соціальних стандартів і нормативів;
- б) встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших різновидів соціальних виплат;

в) встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми й нормативи.

2. Прожитковий мінімум – це:

а) вартісна величина продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів і мінімального набору послуг;

б) вартісна величина стандартів у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти;

в) вартісна величина продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг.

3. Прожитковий мінімум застосовується для:

а) встановлення розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги, допомоги сім'ям з дітьми, допомоги по безробіттю, а також стипендій та інших соціальних виплат;

б) визначення державних соціальних гарантій і стандартів обслуговування та забезпечення в галузях охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування тощо;

в) усі відповіді правильні.

4. Нормативи споживання – це:

а) розміри споживання в натуральному вираженні продуктів харчування, непродовольчих товарів поточного споживання та деяких різновидів послуг;

б) визначена кількість наявних в особистому споживанні предметів довгострокового користування;

в) розмір особистого доходу громадянина або сім'ї, який гарантує їм достатній рівень задоволення потреб, що обраховується на підставі визначення вартісної величини набору нормативів споживання та забезпечення.

5. Соціальні стандарти застосовуються для визначення:

а) мінімальних розмірів заробітної плати та пенсії за віком, інших різновидів соціальних виплат і допомоги;

б) рівня споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг виходячи з соціальних або фізіологічних потреб;

в) розмірів видатків Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, соціальних фондів.

6. Принципами формування державних соціальних стандартів і нормативів є:

- а) наукова обґрунтованість норм споживання та забезпечення, соціальне партнерство;
- б) законодавче встановлення найважливіших державних соціальних стандартів і нормативів;
- в) урахування вимог норм міжнародних договорів України у сфері соціального захисту й трудових відносин;
- г) усі відповіді правильні.

7. До головних державних соціальних гарантій належать:

- а) мінімальний розмір заробітної плати та пенсії за віком;
- б) виплата стипендій учням професійно-технічних і вищих державних навчальних закладів;
- в) забезпечення пільгових умов задоволення потреб щодо товарів і послуг окремих категорій громадян, які потребують соціальної підтримки.

8. Величина порогу індексації грошових доходів громадян визначається:

- а) Законом України;
- б) Постановою Кабінету Міністрів України;
- в) Указом Президента України.

9. Підставою для розрахування видатків соціальних фондів є:

- а) мінімальний розмір заробітної плати та пенсії за віком;
- б) податковий мінімум громадян;
- в) усі відповіді правильні.

10. Фінансування соціальних гарантій здійснюється за рахунок:

- а) державного та місцевих бюджетів;
- б) коштів підприємств, установ і організацій;
- в) соціальних фондів;
- г) усі відповіді правильні.

11. Обсяг видатків на соціальні гарантії розраховується:

- а) на одного мешканця;
- б) на одну особу, яка підлягає даному різновиду обслуговування;

- в) на підставі нормативів;
- г) усі відповіді правильні.

12. У сфері доходів базовим соціальним стандартом є:

- а) мінімальний розмір заробітної плати;
- б) прожитковий мінімум;
- в) мінімальний розмір пенсії за віком;
- г) усі відповіді правильні.

13. Державні соціальні нормативи у сфері соціального обслуговування встановлюються:

- а) для визначення розміру допомог, виплат, субсидій окремим категоріям громадян;
- б) для визначення розміру стипендій учням професійно-технічних і студентам вищих державних навчальних закладів;
- в) для визначення розміру пільг окремим категоріям громадян.

14. Матеріальна допомога надається:

- а) у грошовому вираженні;
- б) у натуральному вигляді;
- в) усі відповіді правильні.

15. Соціальне обслуговування осіб здійснюється:

- а) у стаціонарних інтернатних установах;
- б) у реабілітаційних закладах;
- в) у територіальних центрах;
- г) усі відповіді правильні.

16. У сфері житлово-комунального обслуговування державні гарантії передбачають:

- а) межові норми оплати житлово-комунальних послуг;
- б) соціальні норми житла;
- в) нормативи користування житлово-комунальними послугами;
- г) усі відповіді правильні.

17. Державні соціальні нормативи у сфері транспортного обслуговування передбачають:

- а) норми забезпечення міським електротранспортом;
- б) норми пропускнуої здатності станцій метрополітену;
- в) кількість пасажирів, що припадає на 1 м² вільної площі салону автобуса в піковий час і в період зменшення пасажиропотоків;
- г) усі відповіді правильні.

18. Норми забезпечення населення послугами зв'язку містять норми послуг:

- а) щодо електронної пошти;
- б) щодо телефонного зв'язку;
- в) щодо доступу до бази даних;
- г) усі відповіді правильні.

19. Державні соціальні нормативи у сфері охорони здоров'я визначають:

- а) рівень забезпечення стаціонарними ліжками за профілем медичної допомоги;
- б) рівень забезпечення медикаментами за профілем медичної допомоги;
- в) рівень забезпечення харчуванням за профілем медичної допомоги;
- г) усі відповіді правильні.

20. До соціальних нормативів у сфері забезпечення навчальними закладами належать:

- а) перелік безоплатних послуг, що надаються державними й комунальними закладами освіти;
- б) показник межового наповнювання класів, груп у навчальних закладах;
- в) додаткові різновиди соціального та матеріального забезпечення учнів;
- г) усі відповіді правильні.

21. До соціальних нормативів у сфері обслуговування закладами культури належать:

- а) перелік безоплатних послуг, що надаються закладами, підприємствами, організаціями та установами культури;
- б) нормативи забезпечення населення закладами, підприємствами, організаціями та установами культури;
- в) усі відповіді правильні.

22. Державними соціальними нормативами у сфері обслуговування закладами фізичної культури та спорту є:

- а) обсяг безоплатних послуг, які надаються населенню;
- б) перелік безоплатних послуг, які надаються населенню;
- в) нормативи забезпечення населення закладами фізичної культури та спорту;
- г) усі відповіді правильні.

23. До сфери побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування належать:

- а) показники якості надання побутових послуг;
- б) показники якості та безпеки товарів і послуг підприємств громадського харчування;
- в) усі відповіді правильні.

24. Державна соціальна допомога – це:

- а) щомісячна допомога в грошовій формі;
- б) щомісячна допомога в натуральній формі;
- в) усі відповіді правильні.

25. В Україні сім'ям з дітьми призначається допомога:

- а) у зв'язку з пологами та вагітністю;
- б) при народженні дитини;
- в) при усиновленні дитини;
- г) усі відповіді правильні.

26. Трудові пенсії призначаються:

- а) за віком;
- б) по інвалідності;
- в) за вислугу років;
- г) усі відповіді правильні.

27. Планування видатків на утримання бюджетних закладів соціального обслуговування здійснюється на підставі:

- а) державних соціальних нормативів;
- б) фактичних витрат за попередні роки;
- в) фактичних витрат за попередні роки, із урахуванням індексу споживчих цін.

РОЗДІЛ 10 ВИДАТКИ НА УТРИМАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

10.1 Порядок планування видатків на утримання органів місцевого самоврядування.

10.2 Планування фонду оплати праці посадових осіб органів місцевого самоврядування.

10.1 Порядок планування видатків на утримання органів місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна спроможність територіальної громади – мешканців села чи добровільного об'єднання у сільську громаду мешканців кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їхні виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Система місцевого самоврядування включає:

- територіальну громаду;
- сільську, селищну, міську раду;
- сільського, селищного, міського голову;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- старосту;
- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- органи самоорганізації населення.

У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є й головою її виконавчого комітету.

Представницькими органами місцевого самоврядування є сільські, селищні, міські, обласні й районні ради. Порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також статутами територіальних громад.

Для реалізації своїх повноважень ради створюють виконавчі органи. Виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їхнього створення) рад є їхні виконавчі комітети, відділи, управління та інші виконавчі органи.

Представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом розподілу повноважень у порядку і межах, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами.

Структура виконавчих органів ради, загальна чисельність апарату ради та її виконавчих органів, обсягу витрат на їхнє утримання визначаються винятково на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради.

Матеріальною і фінансовою базою місцевого самоврядування є рухоме й нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що перебувають в комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їхнього створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з Бюджетним кодексом України.

Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їх розмір і цільове спрямування визначаються відповідними рішеннями про місцевий бюджет; видатки, пов'язані із здійсненням районними, обласними радами заходів щодо забезпечення спільних інтересів територіальних громад, – відповідними рішеннями про районний та обласний бюджети.

Видатки на утримання органів місцевого самоврядування відображаються відповідно до тимчасової функційної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11 «Про бюджетну класифікацію» за кодом **010116 «Органи місцевого самоврядування»**.

Планування видатків на утримання органів місцевого самоврядування ґрунтується на аналізі їхнього фінансування у попередньому році, із урахуванням змін, які передбачаються в плановому році (наприклад розміру

мінімальної заробітної плати, індексу споживчих цін, коефіцієнтів зростання тарифів на енергоносії).

Схема повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад наведена на рисунку 10.1.

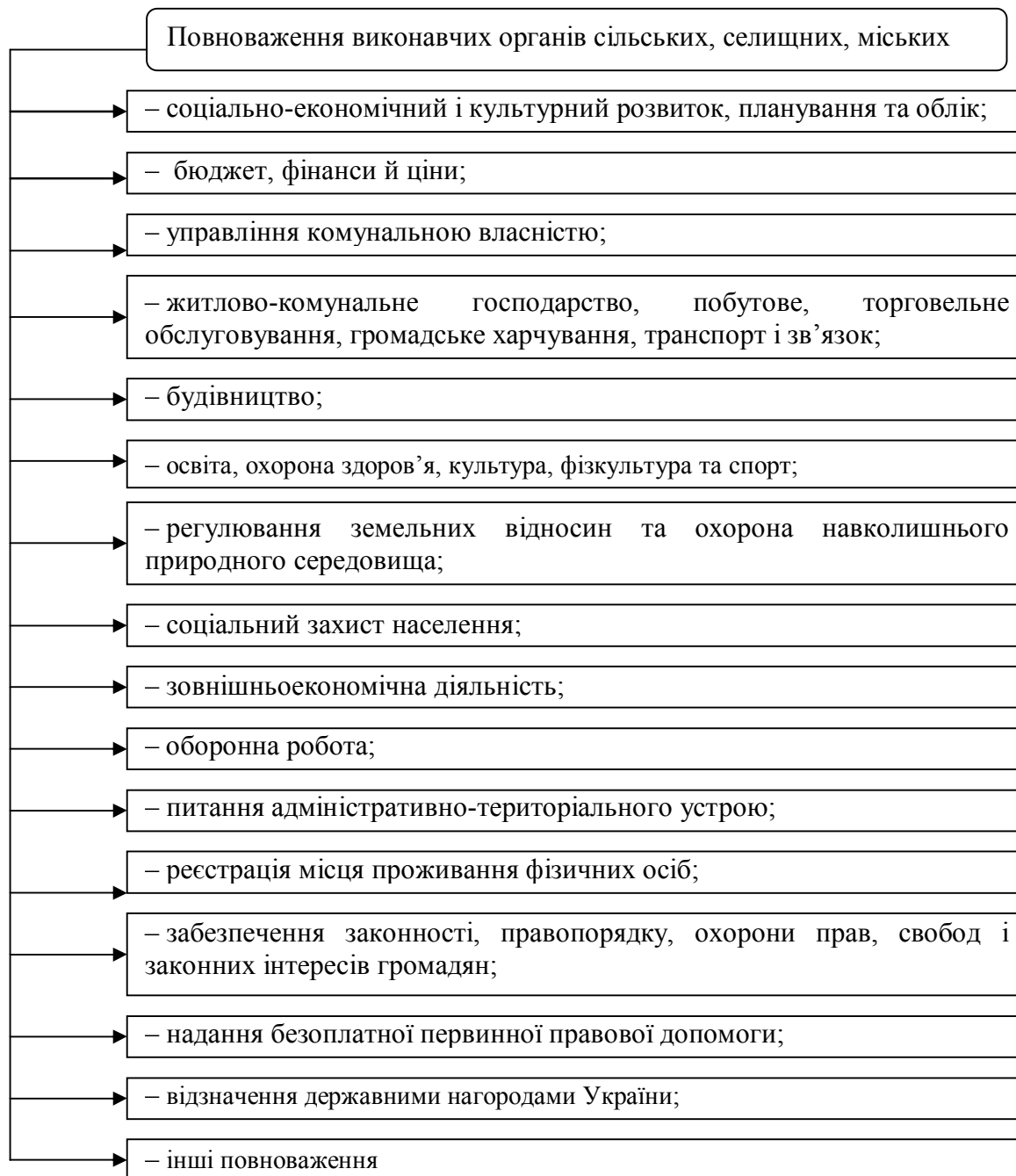

Рисунок 10.1 – Перелік повноважень органів місцевого самоврядування

Обсяг видатків на оплату праці працівників органів місцевого самоврядування визначається на підставі штатного розпису та умов оплати праці. До того ж береться до уваги змінювання їхньої межової чисельності та

заплановане зростання мінімальної заробітної плати. Видатки на оплату праці розраховуються по кожній штатній одиниці, із урахуванням змін, що стосуються надбавки за ранг, вислугу років, за високі досягнення в праці або за виконання особливо важливої роботи тощо.

Відповідно до Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету, затверджених Наказом Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333, видатки на оплату праці державних службовців здійснюються за кодом **2100 «Оплата праці і нарахування на заробітну плату»**.

За кодом **2111 «Заробітна плата»** плануються видатки:

– на заробітну плату за встановленими посадовими окладами, зокрема за трудовими договорами; надбавку за вислугу років; доплату за ранг, обов'язкові надбавки та доплати (доплати за науковий ступінь, за знання та використання в роботі іноземної мови тощо);

– премії та інші різновиди заохочень чи винагород відповідно до законодавства;

– матеріальну допомогу, допомогу на оздоровлення під час надання щорічної відпустки та в інших випадках відповідно до законодавства.

Нарахування на фонд оплати праці (сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, розмір якого згідно із Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI становить 22 %) здійснюється за кодом **2120 «Нарахування на оплату праці»**.

Видатки на придбання канцелярського приладдя, паперу, вітальних листівок, конвертів, марок для відправки службової кореспонденції, виготовлення бланків, посвідчень, грамот, печаток і штампів, передплата періодичних, довідкових, інформаційних видань, придбання обладнання, інвентарю та інструментів для господарської діяльності, інші поточні видатки визначаються як обсяг видатків на попередній рік, помножений на індекс споживчих цін. Наприклад, видатки на 2016 рік на придбання конвертів і марок затверджені в сумі 10 000 грн, прогнозний індекс споживчих цін на 2017 рік становить 1,081, тому видатки, що плануються на 2017 рік щодо зазначеної мети, становлять 10 810 грн.

Планування видатків на придбання та виготовлення меблів, комп'ютерної техніки та оргтехніки регламентується Наказом Міністерства фінансів України від 04.04.2001 р. № 332 «Про граничні суми витрат на придбання автомобілів,

меблів, іншого обладнання та устаткування, мобільних телефонів, комп'ютерів державними органами, а також установами та організаціями, які утримуються за рахунок державного бюджету». Цим Наказом затверджені граничні суми витрат на придбання легкових автомобілів, меблів, іншого обладнання та устаткування, комп'ютерів, придбання й утримання мобільних телефонів. Відповідно до цього Наказу, вартість стола письмового не повинна перевищувати 800 грн, стільця – 300 грн, шафи для одягу – 1200 грн тощо.

Відповідно до Наказу Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333, такі видатки обліковуються за кодом **2210 «Предмети, матеріали, обладнання та інвентар»**. За цим кодом здійснюється оплата поточних видатків, оплата послуг, придбання матеріалів і предметів, які не обліковуються як базові засоби. Це малоцінні необоротні матеріальні активи, вартість яких (без податку на додану вартість) не перевищує 6000,0 грн, а строк використання – одного року (Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2016 р. № 394 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України щодо бухгалтерського обліку»).

Придбання автомобілів, обладнання, кондиціонерів, оргтехніки, комп'ютерної техніки (зокрема придбання програмного забезпечення, яке передбачене одночасно з придбанням комп'ютерної техніки), активного мережевого та телекомунікаційного обладнання, інших активів, що згідно із законодавством, належать до базових засобів та інших окремих необоротних матеріальних активів, планується за кодом **3110 «Придбання обладнання і предметів довгострокового користування»**. До того ж, згідно з Наказом Міністерства фінансів України від 04.04.2001 р. № 332, вартість персонального комп'ютера (системний блок, монітор, клавіатура, маніпулятор «миша») не повинна перевищувати 13 000,0 грн.

Видатки на оплату послуг щодо охорони, поточного ремонту та експлуатаційних послуг, пов'язаних із утриманням споруд, технічного обслуговування обладнання, адміністрування програмного забезпечення, інших послуг, передбачених законодавством, розраховуються шляхом збільшення затверджених видатків на попередній рік на індекс споживчих цін, що планується. Планування цих видатків здійснюється за кодом економічної класифікації **2240 «Оплата послуг (крім комунальних)»**.

Видатки на відрядження посадових осіб органів місцевого самоврядування плануються на підставі Наказу Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59 «Про затвердження інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон» та Постанови Кабінету Міністрів України

від 02.02.2011 р. № 98 «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів».

До таких видатків належать видатки на оплату проїзду, добових, вартості проживання під час службових відряджень, на відшкодування витрат в іноземній валюті працівникам, скерованим у довготермінове відрядження відповідно до законодавства, тощо.

Облік цих видатків здійснюється за кодом **2250 «Видатки на відрядження»**.

Видатки на оплату комунальних послуг та енергоносіїв плануються за їхніми видами. Витрати розраховуються на підставі натуральних показників споживання енергоносіїв і тарифів, із урахуванням коефіцієнта їхнього змінювання. Обліковуються ці видатки за кодом економічної класифікації **2270 «Оплата комунальних послуг та енергоносіїв»**.

Видатки за теплову енергію розраховуються як тариф за 1 Гкал, помножений на обсяг теплоспоживання в натуральних показниках, і плануються за кодом **2271 «Оплата теплопостачання»**.

Видатки за послуги щодо водопостачання й водовідведення визначаються як тариф за 1 м³, помножений на обсяг водопостачання й водовідведення в натуральному вираженні, і плануються за кодом **2272 «Оплата водопостачання та водовідведення»**.

За кодом **2273 «Оплата електроенергії»** плануються видатки на оплату за електроенергію, які розраховуються як тариф за 1 кВт/год, помножений на обсяг споживання електроенергії.

За кодом **2274 «Оплата природного газу»** плануються видатки на оплату природного газу, зокрема на оплату послуг щодо його транспортування. Видатки розраховуються шляхом множення тарифу за 1 м³ на обсяг газопостачання.

Видатки на інші енергоносії (дрова, торф, вугіль тощо) плануються за кодом **2275 «Оплата інших енергоносіїв»** та визначаються, як вартість за одиницю виміру окремого різновиду енергоносіїв, помножену на її обсяг. За цим самим кодом здійснюються видатки, пов'язані із завантаженням та перевезенням інших енергоносіїв.

Видатки на капітальний ремонт будівель і приміщень плануються на підставі проектно-кошторисної документації. Ці видатки обліковуються за кодом **3132 «Капітальний ремонт інших об'єктів»**.

10.2 Планування фонду оплати праці посадових осіб органів місцевого самоврядування

Служба в органах місцевого самоврядування – це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Посадовою особою місцевого самоврядування є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих і консультативно-дорадчих функцій та отримує заробітну плату коштом місцевого бюджету.

Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування визначається Конституцією України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», «Про службу в органах місцевого самоврядування» тощо.

На посадових осіб місцевого самоврядування поширюється дія законодавства України про працю із урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Джерелом формування фонду оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування є місцевий бюджет.

Умови оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування визначаються Кабінетом Міністрів України.

Заробітна плата посадових осіб органів місцевого самоврядування складається з:

- посадового окладу;
- надбавки за ранг;
- надбавки за вислугу років;
- надбавка за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи;
- доплати за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників таких самих категорій персоналу;
- доплати за виконання обов'язків тимчасово відсутнього керівника або заступника керівника структурного підрозділу;
- премії (у разі встановлення).

Посадові оклади працівникам органів місцевого самоврядування визначаються Постановою Кабінету Міністрів України від 09.03.2006 р. № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату

органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів», якою затверджені схеми посадових окладів керівних працівників, спеціалістів і службовців центральних органів виконавчої влади, їхніх територіальних органів, місцевих державних адміністрацій та їхніх структурних підрозділів, інших органів державної влади.

На підставі умов оплати праці, встановлених для державних службовців відповідних категорій і схем посадових окладів, органи місцевого самоврядування визначають умови оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування згідно з додатками 48–54 і 57 цієї Постанови. Схема посадових окладів керівних працівників і спеціалістів виконавчого органу міської ради відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 р. № 1013 «Про упорядкування структури заробітної плати, особливості проведення індексації та внесення змін до деяких нормативно-правових актів» наведена в таблиці 10.1.

Таблиця 10.1 – Схема посадових окладів керівних працівників і спеціалістів виконавчого органу міської ради

Посада	Посадовий оклад, грн
Директор Департаменту	2014–2070
Заступник директора Департаменту	1873–2008
Начальник Управління у складі Департаменту	1723
Начальник самостійного Управління, відділу	1834–1885
Заступник начальника самостійного Управління, відділу	1723–1828
Завідувач сектором	1723
Головний спеціаліст	1723
Спеціаліст	1723

Посадові оклади керівникам підрозділів, спеціалістам і службовцям встановлюються керівниками органів місцевого самоврядування відповідно до затверджених цією Постановою схем посадових окладів, у межах затвердженого фонду оплати праці.

Заступникам керівників, заступникам керівників структурних підрозділів, посади яких не передбачені цією постановою, посадові оклади встановлюються на 3–7 % нижче передбаченого схемою посадового окладу відповідного керівника.

Під час прийняття на службу в органи місцевого самоврядування посадовим особам присвоюються ранги у межах відповідної категорії посад.

Ранги присвоюються одночасно з обранням (прийняттям) на службу в органи місцевого самоврядування або на вищу посаду. Особам, які призначаються на посади з випробувальним строком, ранги присвоюються після його закінчення, за результатами роботи. Особам, які призначені на

посади і мають ранги посадових осіб місцевого самоврядування або ранги державного службовця, присвоєні за попереднім місцем роботи, надбавка за ранг у період випробувального строку виплачується відповідно до цих рангів.

Ранги присвоюються відповідно до займаної посади, рівня професійної кваліфікації, результатів роботи.

Ранги, які відповідають посадам першої та другої категорій, а також ранги сільським, селищним, міським головам, головам районних, районних у містах рад присвоюються рішенням відповідної ради в межах відповідної категорії посад.

Ранги, які відповідають посадам третьої – сьомої категорії, присвоюються відповідно сільським, селищним, міським головою, головою обласної, районної, районної у місті ради.

Розмір надбавок до посадових окладів за ранги посадових осіб місцевого самоврядування (табл. 10.2) визначається Постановою Кабінету Міністрів України від 09.03.2006 р. № 268.

Таблиця 10.2 – Розмір надбавок до посадових окладів за ранги посадових осіб місцевого самоврядування

Ранг державного службовця	Розмір надбавки, гривень
1	160
2	150
3	145
4	140
5	130
6	120
7	110
8	100
9	90
10	80
11	70
12	60
13	55
14	50
15	45

Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07.06.2001 р. № 2493-III в органах місцевого самоврядування встановлюються сім категорій посад. Класифікація посад в органах місцевого самоврядування наведена на рисунку 10.2.

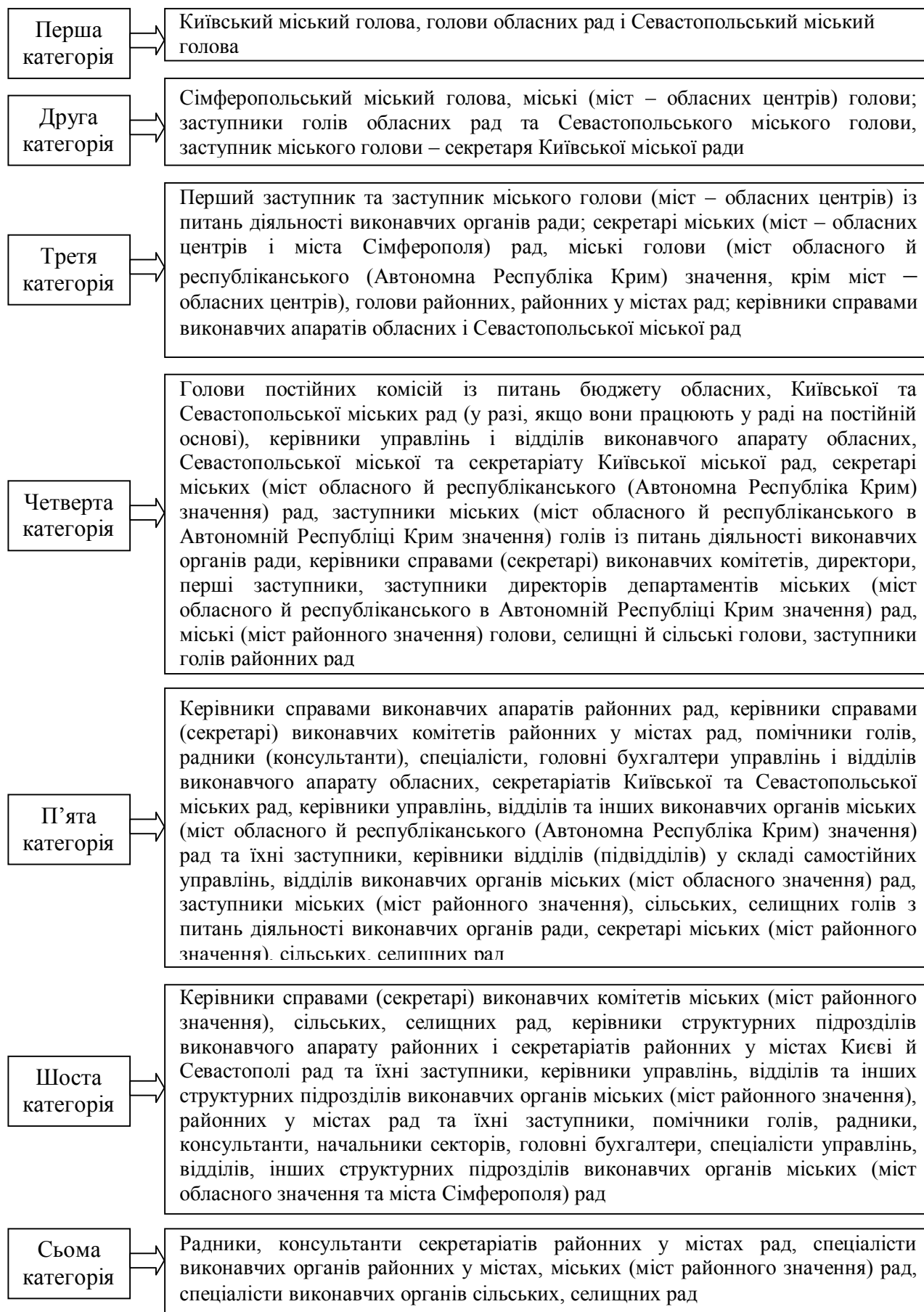

Рисунок 10.2 – Класифікація посад в органах місцевого самоврядування

Схема рангів посадових осіб місцевого самоврядування залежно від категорії наведена на рисунку 10.3.

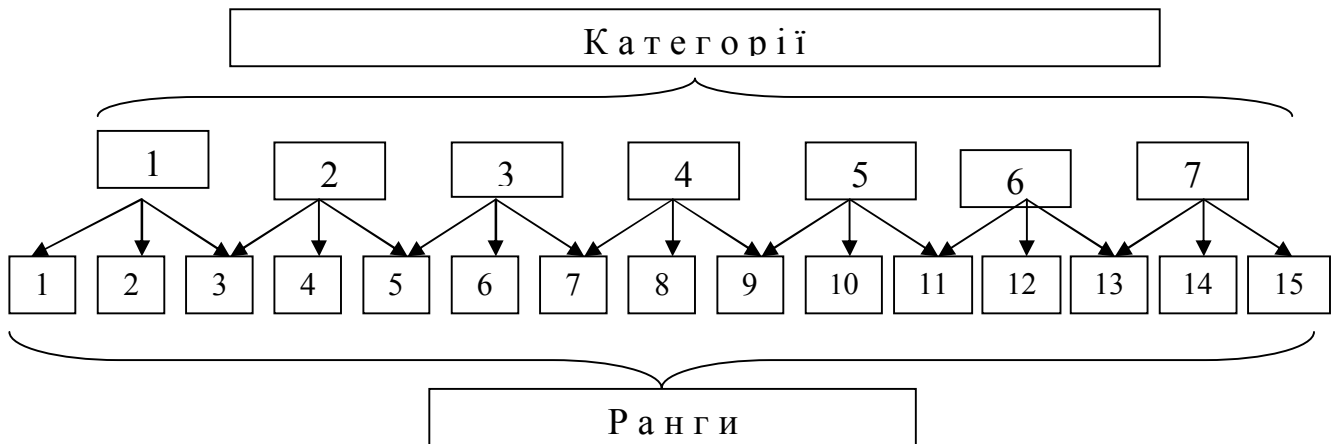

Рисунок 10.3 – Схема рангів посадових осіб місцевого самоврядування

Залежно від стажу служби в органах місцевого самоврядування посадовим особам передбачена **надбавка за вислугу років**, яка встановлюється у відсотках до посадового окладу, із урахуванням надбавки за ранг.

Постановою Кабінету Міністрів України від 09.03.2006 р. № 268 визначені такі розміри надбавки за вислугу років: понад 3 роки – 10 %, понад 5 років – 15 %, понад 10 років – 20 %, понад 15 років – 25 %, понад 20 років – 30 %, понад 25 років – 40 %.

Цією постановою також передбачена **надбавка за знання та використання в роботі іноземної мови**: однієї європейської – у розмірі 10 %, однієї східної, угро-фінської або африканської – 15 %, двох і більше мов – 25 % від посадового окладу.

Окрім того, працівникам органів місцевого самоврядування виплачується **доплата за науковий ступінь кандидата або доктора наук** з відповідної спеціальності – у розмірі 5 і 10 % посадового окладу та **надбавка за почесне звання «заслужений»** – у розмірі 5 % посадового окладу відповідно.

Доплата за науковий ступінь та надбавка за почесне звання виплачуються працівникам у разі, якщо їхня діяльність збігається за профілем з науковим ступенем або почесним званням.

За високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи посадовим особам органів місцевого самоврядування встановлюється надбавка в розмірі до 50 % посадового окладу, із урахуванням надбавки за ранг та надбавки за вислугу років.

Керівним працівникам і спеціалістам департаментів, управлінь, відділів, інших структурних підрозділів, які безпосередньо розробляють проекти нормативно-правових актів, проводять експертизу проектів таких актів (якщо положеннями про підрозділи передбачено виконання такої роботи) надбавка за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи встановлюється в розмірі до 100 % посадового окладу, із урахуванням надбавки за ранг та надбавки за вислугу років.

Службовцям, які працюють в органах місцевого самоврядування надбавка за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи встановлюється у розмірі до 50 % посадового окладу, із урахуванням надбавки за вислугу років.

У разі несвоєчасного виконання завдань, погіршення якості роботи і порушення трудової дисципліни зазначена надбавка скасовується або розмір її зменшується.

Надбавка за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи не встановлюється сільським, селищним головам, їх заступникам та іншим керівним працівникам і спеціалістам апарату сільських і селищних рад та їхніх виконавчих органів.

Спеціалістам і службовцям (крім заступників керівників органів виконавчої влади, керівників структурних підрозділів та їхніх заступників) встановлюються **доплати:**

– за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників таких самих категорій персоналу (у разі відсутності внаслідок тимчасової непрацездатності, перебування у відпустці без збереження заробітної плати, у відпустці у зв'язку з вагітністю і пологами, у частково оплачуваній відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку або у відпустці без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у медичному висновку, але не більше ніж до досягнення дитиною шестирічного віку) – до 50 % посадового окладу за базовою роботою із використанням для цього до 50 % посадового окладу відсутнього працівника;

– за виконання обов'язків тимчасово відсутнього керівника або заступника керівника структурного підрозділу – у розмірі різниці між фактичним посадовим окладом тимчасово відсутнього керівника або заступника керівника структурного підрозділу (без урахування надбавок та доплат) і посадовим окладом працівника, який виконує обов'язки тимчасово відсутнього керівника або заступника керівника структурного підрозділу, у разі,

якщо працівник, що виконує обов'язки тимчасово відсутнього керівника структурного підрозділу, не є його заступником.

Преміювання працівників органів місцевого самоврядування відповідно до їхнього особистого вкладу в загальні результати роботи, а також до державних і професійних свят і ювілейних дат здійснюється у межах фонду преміювання, що утворюється, у розмірі не менше як 10 % від посадового окладу та коштом економії фонду оплати праці. Конкретні умови, порядок та розміри преміювання працівників визначаються положенням про преміювання відповідного органу.

У межах затвердженого фонду оплати праці працівникам органів місцевого самоврядування надається **матеріальна допомога** для вирішення соціально-побутових питань та допомога для оздоровлення під час надання щорічної відпустки у розмірі, що не перевищує середньомісячної заробітної плати працівника.

Планування фонду оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування здійснюється на підставі штатного розпису за кожною посадою.

10.3 Питання для контролю знань

1. Подайте визначення поняття «органи місцевого самоврядування».
2. Укажіть джерела фінансування органів місцевого самоврядування.
3. Визначте сутність повноважень органів місцевого самоврядування.
4. Назвіть напрями повноважень органів місцевого самоврядування.
5. Укажіть видатки, які заплановано на утримання органів місцевого самоврядування.
6. Як плануються видатки на оплату праці працівникам органів місцевого самоврядування?
7. Назвіть складники заробітної плати посадових осіб органів місцевого самоврядування та охарактеризуйте їх.
8. Як плануються видатки на придбання малоцінних необоротних активів?
9. Яким чином розраховуються видатки на енергоносії та комунальні послуги?
10. Які надбавки виплачуються працівникам органів місцевого самоврядування?

11. Які доплати встановлюються працівникам органів місцевого самоврядування?

10.4 Тестові завдання

1. Джерелами фінансування органів місцевого самоврядування є:

- а) бюджетні кошти;
- б) кошти місцевих бюджетів;
- в) кошти державного бюджету.

2. Органи місцевого самоврядування – це:

- а) сільські, селищні, міські ради;
- б) районні та обласні ради;
- в) виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- г) усі відповіді правильні.

3. Структура виконавчих органів сільської, селищної, міської ради затверджується:

- а) сільським, селищним, міським головою;
- б) виконавчим комітетом сільської, селищної, міської ради;
- в) сесією сільської, селищної, міської ради.

4. Повноваження органів місцевого самоврядування визначаються:

- а) Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- б) рішенням відповідної ради;
- в) постановою Кабінету Міністрів України.

5. До повноважень міської ради належить:

- а) управління комунальною власністю, регулювання земельних відносин, житлово-комунальне господарство, бюджет і фінанси;
- б) національна оборона, забезпечення законності, правопорядку, охорона прав, свобод і законних інтересів громадян;
- в) міжнародна діяльність, фундаментальні та прикладні дослідження, інформаційні зв'язки;
- г) усі відповіді правильні.

6. Видатки на заробітну плату працівників органів місцевого самоврядування розраховуються на підставі:

- а) штатного розпису;
- б) фактичних витрат попереднього року;
- в) мінімальної заробітної плати.

7. Фонд оплати праці працівників органів місцевого самоврядування включає:

- а) заробітну плату за встановленими посадовими окладами, надбавки й доплати;
- б) премії та інші заохочення;
- в) матеріальну допомогу;
- г) усі відповіді правильні.

8. Планування видатків на малоцінні необоротні активи здійснюється:

- а) шляхом збільшення планових показників попереднього року на індекс споживчих цін;
- б) на рівні планових показників попереднього року;
- в) на рівні показників бюджетного запиту.

9. Умови оплати праці посадових осіб органів місцевого самоврядування визначаються:

- а) рішенням відповідної ради;
- б) постановою Кабінету Міністрів України;
- в) розпорядженням сільського, селищного, міського голови.

10. Ранги посадовим особам органів місцевого самоврядування присвоюються:

- а) при прийнятті на службу в органи місцевого самоврядування;
- б) у разі стажу роботи в органах місцевого самоврядування два роки;
- в) після випробувального строку.

11. Розмір надбавок до посадових окладів за ранги посадових осіб місцевого самоврядування встановлюються:

- а) керівником органу залежно від результатів роботи;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) відповідною радою.

12. Класифікація посад в органах місцевого самоврядування передбачає:

- а) сім категорій посад;
- б) п'ять категорій посад;
- в) чотири категорії посад.

13. Надбавка за вислугу років встановлюється у відсотках;

- а) до посадового окладу;
- б) до посадового окладу, із урахуванням надбавки за ранг;
- в) до посадового окладу, із урахуванням надбавки за високі досягнення у праці.

14. Надбавка за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи встановлюється:

- а) до посадового окладу;
- б) до посадового окладу, із урахуванням надбавки за ранг та надбавки за вислугу років;
- в) до посадового окладу, із урахуванням надбавки за вислугу років.

15. Надбавка за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи встановлюється в розмірі:

- а) до 50 %;
- б) до 40 %;
- в) до 30 %.

16. Доплата за науковий ступінь кандидата наук працівникам органів місцевого самоврядування встановлюється в розмірі:

- а) 5 % посадового окладу;
- б) 10 % посадового окладу;
- в) 15 % посадового окладу.

17. Надбавка за почесне звання «заслужений» працівникам органів місцевого самоврядування встановлюється в розмірі:

- а) 5 % посадового окладу;
- б) 10 % посадового окладу;
- в) 15 % посадового окладу.

РОЗДІЛ 11 ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ НА КУЛЬТУРУ

11.1 Джерела фінансування закладів культури.

11.2 Оплата праці працівників у сфері культури.

12.3 Планування видатків на фінансування бюджетних установ у сфері культури.

11.1 Джерела фінансування закладів культури

Культура – сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого й збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі різновиди мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти (Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 р. № 2778-VI).

Заклад культури – юридична особа, головною метою якої є діяльність у сфері культури, або структурний підрозділ юридичної особи, функції якого пов'язані з провадженням діяльності у сфері культури.

Діяльність у сфері культури (культурна діяльність) – творча, господарська, наукова, бібліотечна, інформаційна, музейна, освітня, культурно-дозвіллева та розважальна діяльність, спрямована на створення, тиражування, розповсюдження, демонстрування, популяризацію, збереження й використання культурних благ і культурних цінностей для задоволення культурних потреб громадян.

Базова мережа закладів культури – комплекс підприємств, установ, організацій і закладів культури державної та комунальної форми власності, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини, збирання, збереження, використання й поширення інформації про матеріальні та духовні культурні цінності, наукові розробки, а також на забезпечення цілісності культурного простору України, доступності національного культурного надбання, дотримання прав громадян у сфері культури.

Метою формування базової мережі закладів культури є:

– забезпечення розвитку сфери культури, усіх жанрів і різновидів мистецтва, а також цілісності національної культури;

– дотримання прав громадян України у сфері культури, забезпечення доступності національного культурного надбання, культурних благ і мистецької

творчості шляхом дотримання державних соціальних нормативів у сфері обслуговування закладами культури.

Базова мережа закладів культури формується органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у порядку, визначеному Постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2012 р. № 984 «Про затвердження Порядку формування базової мережі закладів культури».

У процесі формування та забезпечення функціонування базової мережі органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування керуються державними соціальними нормативами у сфері обслуговування закладів культури, передбаченими Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 р. № 2017-III.

Державні соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами культури включають:

- перелік та обсяг безоплатних послуг, які надаються населенню закладами, підприємствами, організаціями та установами культури;

- показники якості надання населенню послуг закладами, підприємствами, організаціями та установами культури;

- нормативи забезпечення населення закладами, підприємствами, організаціями та установами культури.

До базової мережі належать:

- заклади культури загальнодержавного рівня, перелік яких затверджує Міністерство культури України;

- заклади культури місцевого рівня, перелік яких затверджує орган місцевого самоврядування.

Розмір плати за надання платних послуг встановлюється державним і комунальним закладом культури щороку у національній валюті України.

Перелік платних послуг, які можуть надаватися державними й комунальними закладами культури, затверджується Кабінетом Міністрів України (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2011 р. № 1271 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності»).

Порядок надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері культури.

Якісний рівень надання населенню послуг закладами, підприємствами, організаціями та установами культури характеризується кількісними

показниками та змінюванням їхньої динаміки в процесі проведення культурно-масових заходів (наприклад, обсяг бібліотечного фонду, кількість виставок, екскурсій, відвідувачів культурних закладів, динаміка їхнього збільшення або зменшення тощо).

Перелік базової мережі закладів культури надано на рисунку 11.1.

Рисунок 11.1 – Базова мережа закладів культури

Мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 р. № 510. Відповідно до цієї Постанови, кількість міських бібліотек визначається щільністю населення та поверховістю забудови. Приміром у житлових районах з багатоповерховою забудовою (вісім і більше поверхів) повинна діяти одна бібліотека на 30 і більше тисяч осіб, із середньоповерховою забудовою (4–5 поверхів) – одна бібліотека на 15–20 тис. осіб; у житлових районах з малоповерховою забудовою (1–3 поверхи) – одна бібліотека на 5–8 тис. осіб.

У населених пунктах із кількістю мешканців до 500 осіб за рішенням відповідного органу місцевого самоврядування бібліотечне обслуговування населення здійснюється загальнодоступною бібліотекою або за допомогою нестационарних форм обслуговування (бібліотечний пункт, пересувна бібліотека). Нормативи забезпечення населення закладами культури визначаються Кабінетом Міністрів України. Приміром Постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.1998 р. № 1775 затверджено нормативи забезпечення населення клубними закладами (табл. 11.1).

До закладів культури клубного типу належать сільські, селищні, міські, районні, обласні будинки й палаци культури, клуби, народні будинки, клуби технічної та художньої творчості, клуби-бібліотеки, центри дозвілля, клуби-кафе, культурно-спортивні центри тощо.

Ці нормативи запроваджуються як орієнтовний напрям організації системи культурного обслуговування населення міст, селищ, сіл та не обмежують ініціативи місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування.

Заклади культури загальнодержавного та місцевого рівня базової мережі залежно від форми власності утримуються або отримують фінансову підтримку відповідно з коштів Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, інших місцевих бюджетів, а також коштів установ, організацій, громадян та їхніх об'єднань.

Таблиця 11.1 – Нормативи забезпечення населення клубними закладами

Чисельність мешканців	Кількість місць
До 500 осіб	100 – 150
Від 500 до 1 тис. осіб	150 - 200
Кількість місць на тисячу мешканців	
Від 1 до 3 тис. осіб	150
Від 3 до 10 тис. осіб	100
Від 10 до 20 тис. осіб	70
Від 20 до 50 тис. осіб	50
Від 50 до 100 тис. осіб	30
Від 100 до 250 тис. осіб	25
Від 250 до 500 тис. осіб	20
Понад 500 тис. осіб	15

З метою залучення додаткових фінансових ресурсів для розвитку культури держава створює сприятливий режим оподаткування коштів фізичних і юридичних осіб, які спрямовують їх на розвиток культури.

Механізм податкового заохочення підтримання діяльності у сфері культури визначається податковим законодавством України.

Джерела фінансування закладів культури подано на рисунку 11.2.

Рисунок 11.2 – Перелік джерел фінансування закладів культури

Держава сприяє:

– забезпеченню закладів культури, закладів освіти сфери культури будівлями, спорудами, приміщеннями, збудованими за спеціальними проектами, або іншими упорядженими приміщеннями, що відповідають потребам закладу культури;

– створенню виробничої бази щодо випуску спеціального обладнання для закладів культури, музичних інструментів, техніки для атракціонів, допоміжних матеріалів і засобів для індивідуальної художньої творчості, а також розвитку мережі спеціалізованих виробництв.

11.2 Оплата праці працівників у сфері культури

Умови оплати праці працівників державних і комунальних закладів культури, закладів освіти сфери культури визначаються Постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери». На виконання цієї Постанови Наказом Міністерства культури і туризму України від 18.10.2005 р. № 745 встановлено оплату й стимулювання працівників сфери культури.

Заробітна плата працівника сфери культури, педагогічного працівника закладу освіти сфери культури складається:

- із посадового окладу (тарифної ставки);
- надбавки за почесне звання;
- доплат за науковий ступінь;
- вислуги років залежно від стажу роботи в державних і комунальних закладах культури, закладах освіти сфери культури;
- надбавки за високі досягнення у праці, за виконання особливо важливої роботи (на строк її виконання), за складність, напруженість у роботі;
- з інших надбавок і доплат;
- премій, винагород за творчу діяльність, передбачених законодавством.

Посадові оклади (тарифні ставки) із 01 січня 2014 року розраховуються на підставі розміру посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду – 852 грн, із 01 вересня 2015 року – 1012 грн, із 01 грудня 2015 року – 1113 грн, із 01 травня 2016 року – 1185 грн.

Заробітна плата працівників, визначена з урахуванням зазначених посадових окладів, індексується відповідно до Закону України «Про індексацію грошових доходів населення» від 03.07.1991 р. № 1282-ХІІ.

Посадові оклади (тарифні ставки) за розрядами Єдиної тарифної сітки визначаються шляхом множення суми окладу (ставки) працівника першого тарифного розряду на відповідний тарифний коефіцієнт. У разі, якщо посадовий оклад (тарифна ставка) визначений у гривнях з копійками, цифри до 0,5 відкидаються, від 0,5 і вище – заокруглюються до однієї гривні.

Посадовий оклад (тарифна ставка) працівників культури визначається на підставі розміру тарифних розрядів і коефіцієнтів із оплати праці, схема яких наведена в таблиці 11.2.

Таблиця 11.2 – Розміри посадових окладів (ставок заробітної плати) керівних працівників, художнього, артистичного персоналу, фахівців, службовців, робітників бюджетних установ, закладів і організацій культури

Тарифні розряди	Тарифні коефіцієнти, що запроваджуються	
	з 1 червня 2007 року	з 1 вересня 2008 року
1	1	1
2	1,06	1,09
3	1,12	1,18
4	1,18	1,27
5	1,24	1,36
6	1,3	1,45
7	1,37	1,54
8	1,47	1,64
9	1,57	1,73
10	1,66	1,82
11	1,78	1,97
12	1,92	2,12
13	2,07	2,27
14	2,21	2,42
15	2,35	2,58
16	2,5	2,79
17	2,66	3,0
18	2,83	3,21
19	3,01	3,42
20	3,25	3,64
21	3,41	3,85
22	3,5	4,06
23	3,71	4,27
24	3,8	4,36
25	3,93	4,51

Посадові оклади заступників керівників бюджетних установ, закладів і організацій культури, заступників керівників структурних підрозділів цих установ, закладів і організацій встановлюються на 5–15 %, головних бухгалтерів – на 10–30 %, помічників керівників – на 30–40 % нижче за посадовий оклад відповідного керівника, визначений за схемами тарифних розрядів, затверджених цим Наказом. З метою підвищення престижності праці педагогічних працівників Постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2011 р. № 373 встановлено надбавку в межевому розмірі – 20 % посадового окладу (ставки заробітної плати) педагогічним працівникам дошкільних, позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації, інших установ і закладів незалежно від їхнього підпорядкування.

Працівникам у сфері культури державних і комунальних закладів культури, закладів освіти сфери культури встановлюються **надбавки** за високі досягнення у праці, за виконання особливо важливої роботи (на строк її виконання), за складність, напруженість у роботі у розмірі до 50 % посадового окладу (ставки заробітної плати, тарифної ставки). Граничний розмір зазначених надбавок для одного працівника не повинен перевищувати 50 % посадового окладу. Таке обмеження не поширюється на працівників національних закладів (установ).

У разі несвоєчасності виконання завдань, погіршення якості роботи й порушення трудової дисципліни зазначені надбавки скасовуються або зменшуються.

Також працівникам встановлюються надбавки за **почесні звання** України, СРСР, союзних республік СРСР: «народний» – у розмірі 40 %, «заслужений» – 20 % посадового окладу (ставки заробітної плати).

Надбавки за почесні звання встановлюються працівникам, якщо їхня діяльність за профілем співпадає з наявним почесним званням.

За наявності двох або більше звань надбавки встановлюються за одним (вищим) званням.

Окрім цього, встановлюється надбавка за **знання та використання в роботі іноземної мови**: однієї європейської – 10 %, однієї східної, угро-фінської або африканської – 15 %, двох і більше мов – 25 % посадового окладу (ставки заробітної плати).

Надбавка не встановлюється працівникам, для яких вимогами для зайняття посади передбачено знання іноземної мови, що підтверджено відповідним документом.

Працівникам у сфері культури державних і комунальних закладів культури, закладів освіти сфери культури встановлюються **доплати**:

– за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників, суміщення професій (посад), розширення зони обслуговування або збільшення обсягу виконуваних робіт у розмірі до 50 % посадового окладу (тарифної ставки).
Зазначені різновиди доплат не встановлюються керівникам бюджетних установ, закладів і організацій культури, їхнім заступникам, керівникам структурних підрозділів цих установ, закладів і організацій, їхнім заступникам;

– за роботу в нічний час за кожен годину роботи з десятої години вечора до шостої години ранку – у розмірі до 40 % годинної тарифної ставки посадового окладу;

– за науковий ступінь: доктора наук – у межевому розмірі 25 % посадового окладу (ставки заробітної плати); кандидата наук – 15 % посадового окладу (ставки заробітної плати). Зазначені доплати встановлюються працівникам, якщо їхня діяльність за профілем збігається з наявним науковим ступенем. За наявності у працівників двох наукових ступенів доплата встановлюється за одним (вищим) науковим ступенем.

Преміювання керівників установ, закладів і організацій культури, установлення їм надбавок і доплат до посадових окладів, надання матеріальної допомоги здійснюються за рішенням органу вищого рівня у межах наявних коштів на оплату праці. Приміром для закладів культури загальнодержавного рівня такими органами виступає Міністерство культури України та обласні державні адміністрації. Керівники місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, при яких створені бюджетні установи, заклади та організації культури в межах фонду заробітної плати, затвердженого в кошторисах:

– встановлюють працівникам цих установ, закладів та організацій певні розміри посадових окладів, доплат і надбавок до них;

– затверджують порядок і розміри преміювання працівників відповідно до їхнього особистого внеску в загальні результати роботи в межах коштів на оплату праці.

Працівники сфери культури, педагогічні працівники закладів освіти сфери культури, які працюють у державних і комунальних закладах культури, мають право на допомогу для оздоровлення під час надання щорічної відпустки (у розмірі посадового окладу), а також на матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань (у розмірі посадового окладу) та доплату за вислугу років у розмірах і порядку, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.2005 р. № 82 встановлено доплату за вислугу років працівникам державних і комунальних музеїв усіх видів, зокрема історико-культурних заповідників, музеїв-заповідників тощо, залежно від стажу їхньої роботи понад три роки – 10 %, понад десять років – 20 %, понад двадцять років – 30 % до посадового окладу, без урахування інших надбавок і доплат.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.2005 р. № 84 визначено порядок виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек. Розмір такої доплати встановлюється в розмірі: понад

три роки – 10 %, понад десять років – 20 %, понад двадцять років – 30 % до посадового окладу, без урахування інших надбавок і доплат.

У такому самому розмірі передбачена надбавка за вислугу років педагогічним і науково-педагогічним працівникам закладів освіти сфери культури (ст. 57 Закону України «Про освіту»).

11.3 Планування видатків на фінансування бюджетних установ у сфері культури

Фінансування бюджетних установ із коштів Державного бюджету України здійснюється за кодами програмної класифікації видатків і кредитування. Зокрема, видатки на програму «Забезпечення діяльності національних музеїв, національних і державних бібліотек» плануються за кодом **1801190**, на програму «Збереження історико-культурної та архітектурної спадщини в національних і державних заповідниках, здійснення заходів щодо охорони культурної спадщини, паспортизація, інвентаризація й реставрація пам'яток архітектури, культури та світової спадщини ЮНЕСКО» – за кодом **1801490**.

Видатки із коштів місцевих бюджетів обліковуються за тимчасовою класифікацією видатків і кредитування місцевих бюджетів, затверджених Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11 «Про бюджетну класифікацію».

Коди тимчасової класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів по закладах культури наведені в таблиці 11.3.

Планування видатків на фінансування закладів культури здійснюється на підставі витрат споживання та витрат розвитку.

Відповідно до економічної класифікації видатків бюджету, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333:

– видатки споживання формуються за кодами **2110 «Оплата праці», 2120 «Нарахування на оплату праці», 2210 «Предмети, матеріали, обладнання та інвентар», 2240 «Оплата послуг (крім комунальних)», 2250 «Видатки на відрядження», 2270 «Оплата комунальних послуг та енергоносіїв», 2282 «Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку», 2610 «Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям), 2800 «Інші поточні видатки»;**

– видатки розвитку – шляхом використання капітальних видатків, що обліковуються за кодами **3110 «Придбання обладнання і предметів довгострокового користування», 3122 «Капітальне будівництво (придбання) інших об’єктів», 3132 «Капітальний ремонт інших об’єктів», 3142 «Реконструкція та реставрація інших об’єктів», 3143 «Реставрація пам’яток культури, історії та архітектури», 3210 «Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)».**

Таблиця 11.3 – Тимчасова функційна класифікація видатків і кредитування місцевих бюджетів по закладах культури

Код	Найменування
110000	Культура і мистецтво
110101	Творчі спілки
110102	Театри
110103	Філармонії, музичні колективи й ансамблі та інші мистецькі заклади й заходи
110104	Видатки на заходи, передбачені державними та місцевими програмами розвитку культури й мистецтва
110105	Фінансова підтримка гастрольної діяльності
110201	Бібліотеки
110202	Музеї та виставки
110203	Заповідники
110204	Палаці й будинки культури, клуби та інші заклади клубного типу
110205	Школи естетичного виховання дітей
110300	Кінематограф
110502	Інші культурно-освітні заклади та заходи

Видатки на оплату праці розраховуються на підставі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів щодо оплати праці працівників установ, закладів і організацій окремих галузей бюджетної сфери, із урахуванням надбавок і доплат, що передбачені законодавством. До фонду оплати праці включаються матеріальна допомога, допомога на оздоровлення під час надання щорічної відпустки та в інших випадках за рішенням адміністрації установи (організації), премії та інші різновиди заохочень чи винагород відповідно до законодавства.

Нарахування на оплату праці – це сплата єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування у розмірі 22 % відповідно до законодавства.

Видатки на придбання **предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю**, а саме:

– канцелярського, креслярського, письмового приладдя, паперу, картону, вітальних листівок, бланків дипломів, свідоцтв, посвідчень, грамот, рекламних буклетів, схем, макетів, плакатів, медалей, нагрудних знаків, печаток і штампів, стендів тощо;

– матеріалів, будівельних матеріалів, обладнання, інвентарю та інструментів для господарської діяльності, а також для упорядкування території;

– меблів (столів, стільців, шаф, тумбочок тощо), жалюзі, ролетів, металевих ґрат, віконних і дверних блоків тощо;

– періодичних, довідкових, інформаційних видань, придбання та виготовлення підручників і книг, малоцінних предметів визначаються шляхом застосування методу коефіцієнтів. Обсяг витрат розраховується на підставі досягнутих протягом попереднього бюджетного року показників, які враховують зміни в плановому році. Приміром, план видатків на придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю становить 500 000 грн, прогнозний індекс споживчих цін на 2017 рік дорівнює 1,081. Розрахунковий обсяг видатків на цю мету становить 540 500 грн.

Планування видатків на **оплату послуг (крім комунальних)** також ґрунтується на застосуванні відповідних коефіцієнтів змін у плановому бюджетному році. Це видатки, пов'язані з наданням послуг поточного ремонту та технічного обслуговування обладнання, систем пожежогасіння, охоронної сигналізації, систем вентиляції, внутрішніх мереж тепло-, водо-, електро-, газопостачання та водовідведення, будівель, приміщень, установлення лічильників води, природного газу, теплової енергії, щодо технічного обслуговування обладнання та адміністрування програмного забезпечення, перезарядження вогнегасників, картриджів, тонерів тощо.

Видатки на **відрядження** розраховуються відповідно Наказу Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59 «Про затвердження інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон» і Постанови Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 р. № 98 «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів».

До таких видатків належать оплата проїзду, добових, вартості проживання під час службових відряджень, відряджень на курси і в навчальні заклади, конференцій, нарад, придбання службових проїзних квитків і оплата проїзду за маршрутними листами тощо.

Витрати на **оплату комунальних послуг та енергоносіїв** розраховуються на підставі обсягу споживання газу, води, електро- та теплоенергії на рік, помноженого на тариф. Приміром, видатки за теплову енергію розраховуються як тариф за 1 Гкал, помножений на обсяг теплоспоживання; за послуги з водопостачання і водовідведення – за 1 м³, помножений на обсяг водопостачання й водовідведення; за електроенергію – за 1 кВт/г, помножений на обсяг електроенергії; природний газ – як ціна за 1 м³, помножена на обсяг газопостачання.

Видатки на фінансування **окремих заходів щодо реалізації державних (регіональних) програм**, що не належать до заходів розвитку, плануються на підставі детальних розрахунків за кожним напрямом. До таких видатків належать програми і заходи в галузі культури та мистецтва, пов'язані з виготовленням дипломних і курсових робіт (фільмів) студентами кінофакультетів, виготовлення фільмів і книжкової продукції на державне замовлення, проведення учнівських олімпіад, конкурсів, культурно-мистецьких акцій, інформаційно-просвітницьких заходів як в Україні, так і за її межами (виставки, виступи художніх колективів, конференції, виготовлення фільмів тощо).

Поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям) плануються з метою їхньої фінансової підтримки на безповоротній основі для забезпечення загальнодержавних інтересів та інтересів територіальних громад. Наприклад, із Державного бюджету України надається фінансова підтримка національним творчим спілкам у сфері культури й мистецтва та Всеукраїнському товариству «Просвіта», із бюджету м. Харків – комунальному підприємству «Об'єднання парків культури та відпочинку міста Харкова».

Планування **інших поточних видатків** (плата за отримання ліцензій та акредитацію, відшкодування підприємствам (організаціям, установам) середнього заробітку працівників або виплата винагороди громадянам, які залучені до виконання обов'язків, передбачених законодавством та діяльність яких не пов'язана з виконанням їхніх службових обов'язків або які проходять стажування в іншому державному органі, сплата членських внесків громадським та іншим організаціям тощо) здійснюється за фактичними нарахуваннями.

Видатки на придбання **виробничого обладнання, предметів довгострокового користування**, оргтехніки, комп'ютерної техніки, активного мережевого та телекомунікаційного обладнання, поповнення музейних і бібліотечних фондів, придбання та випуск підручників для бібліотечних фондів навчальних закладів, сценічно-постановочних засобів (декорації, меблі й реквізит, бутафорія, театральні й національні костюми, головні убори, білизна, взуття, перуки) тощо плануються за їхньою фактичною вартістю.

Планування видатків на **капітальне будівництво, капітальний ремонт, реконструкцію та реставрацію** об'єктів культури, пам'яток культури, історії та архітектури здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 р. № 560 «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» з урахуванням вимог Порядку державного фінансування капітального будівництва, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1764.

Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям) культури на поповнення внесків у статутні капітали розраховуються за фактичною вартістю механізмів, машин та обладнання.

11.4 Питання для контролю знань

1. Подайте визначення поняття «культурна діяльність».
2. Укажіть джерела фінансування закладів культури.
3. Визначте сутність поняття «культура».
4. Назвіть соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами культури.
5. Вкажіть видатки, які плануються на утримання закладів культури.
6. Яким є порядок формування видатків на будівництво, реконструкцію, реставрацію та капітальний ремонт закладів культури?
7. Як плануються видатки на оплату праці працівникам закладів культури?
8. Охарактеризуйте складники заробітної плати працівників закладів культури.
9. Як плануються видатки на придбання закладами культури малоцінних необоротних активів?

10. Як розраховуються закладами культури видатки на енергоносії та комунальні послуги?
11. Які надбавки виплачуються працівникам закладів культури?
12. Які доплати встановлюються працівникам закладів культури?

11.5 Тестові завдання

1. Культурна діяльність – це:

- а) забезпечення доступності національного культурного надбання, культурних благ і мистецької творчості;
- б) створення, розповсюдження, популяризація та збереження культурних благ і цінностей;
- в) духовне надбання суспільством культурних цінностей.

2. Мережа закладів культури включає:

- а) музичні колективи, культурно-інформаційні центри, художні галереї, кіностудії;
- б) бібліотеки, музеї, цирку, філармонії, театри;
- в) архіви, заповідники, виставкові зали, школи естетичного виховання;
- г) усі відповіді правильні.

3. Розмір плати за надання платних послуг у закладах культури встановлюється:

- а) закладом;
- б) Міністерством культури України;
- в) Кабінетом Міністрів України.

4. Перелік платних послуг, які надаються закладами культури, визначається:

- а) закладом;
- б) Міністерством культури України;
- в) Кабінетом Міністрів України.

5. Мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення закладами культури затверджуються:

- а) Верховною Радою України;
- б) Міністерством культури України;
- в) Кабінетом Міністрів України.

6. Заклади культури фінансуються:

- а) із бюджетних коштів, коштів, що надходять від господарської діяльності;
- б) коштом грантів, благодійних внесків, добровільних пожертвувань;
- в) коштом платних послуг;
- г) усі відповіді правильні.

7. Умови оплати праці працівників закладів культури визначаються:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Міністерством культури України;
- в) місцевими органами влади.

8. Заробітна плата працівників закладів культури включає:

- а) посадовий оклад, надбавки, доплати, премії;
- б) посадовий оклад, надбавку за вислугу років, винагороду за творчу діяльність;
- в) посадовий оклад, надбавку за почесне звання, доплату за науковий ступінь, надбавку за високі досягнення у праці.

9. Розмір премії працівникам закладів культури:

- а) обмежується розміром посадового окладу;
- б) не обмежується.

10. Матеріальна допомога на оздоровлення працівників закладів культури передбачається у розмірі:

- а) посадового окладу;
- б) середньої заробітної плати;
- в) посадового окладу з урахуванням доплати за вислугу років.

11. Видатки на придбання бібліотечних фондів обліковуються:

- а) як предмети довгострокового користування;
- б) як малоцінні предмети.

Термінологічний словник **(за нормативно-правовими актами України)**

Базова мережа закладів культури – комплекс підприємств, установ, організацій і закладів культури державної та комунальної форми власності, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини, збирання, збереження, використання й поширення інформації про матеріальні та духовні культурні цінності, наукові розробки, а також на забезпечення цілісності культурного простору України, доступності національного культурного надбання, дотримання прав громадян у сфері культури.

Базовий державний соціальний стандарт – прожитковий мінімум, встановлений законом, на підставі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Безоплатна допомога (пересилання, виконання робіт, надання послуг) – надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших різновидів компенсацій донорам;

Бенефіціар – набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей. Бенефіціарами благодійних організацій можуть також бути будь-які юридичні особи, що одержують допомогу для досягнення цілей.

Благодійна діяльність – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара.

Бухгалтерський облік – процес визначення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (зокрема районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення й реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного й адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримується за кошти державного бюджету чи місцевих бюджетів відповідно.

Бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові й цільові обмеження.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або в майбутньому.

Бюджетне фінансове зобов'язання – зобов'язання розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів) щодо сплати коштів за будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду відповідно до законодавства.

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їхнє виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Бюджетні кошти (кошти бюджету) – належні відповідно до законодавства, надходження та витрати бюджету.

Бюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються в органах Державної казначейської служби України для забезпечення казначейського обслуговування коштів державного та місцевих бюджетів.

Бюджетні рахунки для операцій із бюджетними коштами – рахунки для здійснення операцій із бюджетними асигнуваннями, передбаченими на виконання відповідних програм і заходів у державному та місцевих бюджетах, які відкриваються для розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їхнього бюджетного відшкодування.

Витрати бюджету – видатки бюджету, надання кредитів із бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Власні надходження бюджетних установ – кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки й благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Внутрішній аудит – діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на вдосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль – комплекс заходів, що застосовується керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ.

Головні розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їхніх керівників, які відповідно до ст. 22 Бюджетного кодексу України, отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень.

Грошово-кредитна політика – комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України.

Гуманітарна допомога – цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається із гуманних мотивів іноземними та вітчизняними донорами отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя й здоров'я населення, або тяжкою хворобою певних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту в разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Депозитні рахунки – рахунки, що відкриваються в органах Державної казначейської служби України для операцій з коштами, які з настанням відповідних умов підлягають поверненню або перерахуванню за призначенням.

Державна цільова програма – комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, які здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Державне прогнозування економічного й соціального розвитку – науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного й соціального розвитку. Прогноз економічного й соціального розвитку є засобом обґрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень державними органами, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів.

Державний інвестиційний проект – інвестиційний проект, що реалізується шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності з використанням державних капітальних вкладень та/або кредитів (позик), залучених державою чи під державні гарантії.

Державні капітальні вкладення – капітальні видатки державного бюджету (надання кредитів із державного бюджету), що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення базових засобів державної власності, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік.

Державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших різновидів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Державні соціальні стандарти – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми й нормативи або їхній комплекс, на базі яких визначаються рівні базових державних соціальних гарантій.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами (із урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету).

Діяльність у сфері культури (культурна діяльність) – творча, господарська, наукова, бібліотечна, інформаційна, музейна, освітня, культурно-дозвіллева та розважальна діяльність, спрямована на створення, тиражування, розповсюдження, демонстрування, популяризацію, збереження й використання культурних благ та цінностей для задоволення культурних потреб громадян.

Донори (іноземні, вітчизняні) – юридичні та фізичні особи в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами.

Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включно з трансфертами, платою за надання адміністративних послуг, власними надходженнями бюджетних установ).

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок на пенсійне страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, медичне страхування, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, страхування на випадок безробіття, який в обов'язковому порядку сплачується страхувальниками з метою забезпечення реалізації прав

застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за соціальним страхуванням.

Єдиний казначейський рахунок – рахунок, відкритий центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, у Національному банку України для обліку коштів і здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України, на якому консолідуються кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування та кошти інших клієнтів, які, відповідно до законодавства, перебувають на казначейському обслуговуванні.

Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів – автоматизована система збирання, накопичення, обліку та надання інформації про розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття внаслідок незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, із грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Заклад культури – юридична особа, базовою діяльністю якої є діяльність у сфері культури, або структурний підрозділ юридичної особи, функції якого полягають у провадженні діяльності у сфері культури.

Заклад охорони здоров'я – юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, головним завданням яких є забезпечення медичного обслуговування населення на підставі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників.

Закон про Державний бюджет України – закон, який затверджує Державний бюджет України та містить положення щодо забезпечення його виконання протягом бюджетного періоду.

Зобов'язання – будь-яке розміщення замовлення, укладення договору чи виконання інших аналогічних операцій, здійснене розпорядником (одержувачем) бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або з порушенням норм, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет.

Інвестиційний проект – комплекс заходів, визначених на підставі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється з використанням коштів державного та/або місцевих бюджетів чи шляхом надання державних та/або місцевих гарантій.

Казначейські зобов'язання – боргові цінні папери, що емітуються державою в особі її уповноважених органів, розміщуються винятково на добровільних засадах серед фізичних і юридичних осіб, засвідчують внесення їхніми власниками грошових коштів до бюджету та дають право на отримання фінансового доходу або інші майнові права відповідно до умов їхнього випуску.

Капітальні трансферти – невідплатні односторонні платежі органів управління, які не призводять до виникнення або погашення фінансових вимог. Вони передбачені на придбання капітальних активів, компенсацію втрат, пов'язаних із пошкодженням базового капіталу, або збільшення капіталу одержувачів бюджетних коштів. До цієї категорії належать також трансфертні платежі підприємствам для відшкодування збитків, акумульованих ними протягом низки років або таких, які виникли внаслідок надзвичайних обставин. Капітальними трансфертами вважаються невідплатні, безповоротні платежі, які вважаються одноразовими й нерегулярними як для надавача (донора), так і для їхнього отримувача (бенефіціара). Кошти, що надаються з бюджету як капітальні трансферти, мають цільове призначення.

Кошторис – базовий плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Кошторис бюджетної установи – базовий плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Кредитування бюджету – операції щодо надання коштів із бюджету на умовах повернення, платності та строковості, унаслідок чого виникають зобов'язання перед бюджетом (надання кредитів з бюджету), та операції щодо

повернення таких коштів до бюджету (повернення кредитів до бюджету). До кредитів із бюджету також належать бюджетні позички та фінансова допомога з бюджету на поворотній основі.

Культура – сукупність матеріального й духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого й збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі різновиди мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти.

Мережа закладів охорони здоров'я – сукупність закладів охорони здоров'я, що забезпечують потреби населення щодо медичного обслуговування на відповідній території.

Мережа розпорядника коштів державного бюджету – згрупована відповідно до законодавства головним розпорядником коштів державного бюджету інформація щодо розпорядників нижчого рівня, які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується ним, а також отримують від нього бюджетні асигнування, та щодо одержувачів коштів державного бюджету.

Мережа розпорядника коштів місцевого бюджету – згрупована відповідно до законодавства головним розпорядником коштів місцевого бюджету інформація щодо розпорядників коштів нижчого рівня, які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується ним, та щодо одержувачів коштів місцевого бюджету.

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно й безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Міжнародні стандарти фінансової звітності – прийняті Радою щодо міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, що визначають стандарти фінансової звітності та бухгалтерського обліку.

Місцеве самоврядування в Україні – гарантоване державою право та реальна спроможність територіальної громади – мешканців села чи добровільного об'єднання у сільську громаду мешканців кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцевий фінансовий орган – установа, що відповідно до законодавства України здійснює функції щодо складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Для цілей

Бюджетного кодексу України орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань фінансів віднесено до місцевих фінансових органів.

Місцеві бюджети – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування.

Напрями використання бюджетних коштів – дії (заходи), що спрямовуються на досягнення мети та забезпечують виконання завдань у межах коштів, передбачених на виконання бюджетної програми.

Небюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються органами Державної казначейської служби України у випадках, передбачених законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що не належать до операцій стосовно виконання бюджетів.

Нормативи витрат (фінансування) – показники поточних і капітальних витрат з бюджетів усіх рівнів на забезпечення задоволення потреб на рівні, не нижчому від державних соціальних стандартів і нормативів.

Одержувач бюджетних коштів – суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їхнє виконання кошти з бюджету.

Особові рахунки – рахунки, які відкриваються для розпорядників коштів місцевих бюджетів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету для обліку руху коштів, наданих із загального та/або спеціального фондів місцевих бюджетів для розподілу між розпорядниками й одержувачами коштів місцевих бюджетів, а також відокремленими структурними підрозділами розпорядників коштів місцевих бюджетів.

Отримувачі гуманітарної допомоги – юридичні особи, яких зареєстровано в установленому Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги.

Охорона здоров'я – система заходів, які здійснюються органами державної влади та місцевого самоврядування, їхніми посадовими особами, закладами охорони здоров'я, медичними та фармацевтичними працівниками й громадянами з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності й соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя.

Паспорт бюджетної програми – документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми

відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет).

План асигнувань загального фонду бюджету (за винятком надання кредитів із бюджету) – помісячний розподіл бюджетних асигнувань (за винятком надання кредитів із бюджету), затверджених у загальному фонді кошторису, за скороченою формою економічної класифікації видатків бюджету, який протягом бюджетного періоду регламентує взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань.

План використання бюджетних коштів – розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі, у розрізі видатків бюджету, структура яких співпадає з повною економічною класифікацією видатків бюджету та класифікацією кредитування бюджету.

План надання кредитів із загального фонду бюджету – помісячний розподіл надання кредитів із бюджету, затверджених у загальному фонді кошторису, за класифікацією кредитування бюджету, який регламентує протягом бюджетного періоду взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань.

План спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ і відповідних видатків) – помісячний розподіл бюджетних асигнувань (за винятком власних надходжень бюджетних установ і відповідних видатків), затверджених у спеціальному фонді кошторису, за скороченою формою економічної класифікації видатків бюджету або класифікацією кредитування бюджету, який регламентує протягом бюджетного періоду взяття бюджетних зобов'язань і здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань, у розрізі доходів бюджету за кодами класифікації доходів бюджету, фінансування бюджету за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання, повернення кредитів до спеціального фонду бюджету за кодами програмної класифікації видатків і кредитування бюджету й класифікації кредитування бюджету.

Помісячний план використання бюджетних коштів – помісячний розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі, за скороченою економічною класифікацією видатків бюджету, який регламентує для вищих навчальних закладів I–IV рівня акредитації та наукових установ, що утримуються за бюджетні кошти, закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу, а також закладів охорони здоров'я, що відповідно до Закону України «Про порядок реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та місті Києві» надають

вторинну (спеціалізовану) та екстрену медичну допомогу, протягом бюджетного періоду взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань.

Помісячний розпис асигнувань загального фонду державного бюджету (за винятком надання кредитів із державного бюджету) – розпис асигнувань загального фонду державного бюджету на рік за місяцями в розрізі головних розпорядників за програмною класифікацією видатків і кредитування бюджету, а також скороченою економічною класифікацією видатків бюджету.

Помісячний розпис спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ і відповідних видатків) – помісячний розпис витрат спеціального фонду (за кодами програмної класифікації видатків і кредитування бюджету, кодами скороченої економічної класифікації видатків бюджету, кодами класифікації кредитування бюджету та кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання) у розрізі доходів (за кодами класифікації доходів бюджету), фінансування (за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання), повернення кредитів до спеціального фонду (за кодами програмної класифікації видатків і кредитування бюджету та кодами класифікації кредитування бюджету). Розпис складається без помісячного розподілу власних надходжень бюджетних установ і відповідних видатків.

Посадова особа місцевого самоврядування – особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату з коштів місцевого бюджету.

Поточні видатки – видатки, які спрямовуються на виконання бюджетних програм і забезпечують поточне функціонування бюджетних установ, проведення досліджень, розробок, заходів та надання поточних трансфертів населенню й підприємствам (установам, організаціям).

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – метод управління бюджетними коштами з метою досягнення певних результатів шляхом використання коштів бюджету та застосування оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу.

Проект бюджету – проект плану формування й використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади (органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування) протягом бюджетного періоду, який є невіддільною

частиною проекту закону про Державний бюджет України (проекту рішення про місцевий бюджет).

Прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення сталого функціонування організму людини та збереження її здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів і послуг, необхідних для задоволення головних соціальних і культурних потреб особистості.

Рахунки для обліку операцій із міжбюджетними трансфертами – рахунки, які відкриваються для розпорядників коштів місцевих бюджетів із метою обліку руху коштів загального та/або спеціального фондів місцевих бюджетів за міжбюджетними трансфертами.

Рахунки для обліку операцій щодо фінансування бюджетів – рахунки, які відкриваються для обліку операцій щодо фінансування бюджетів, передбачених законом про Державний бюджет України та рішеннями про місцеві бюджети.

Рахунки для обліку операцій щодо загальнодержавних витрат – рахунки, які відкриваються для розпорядників бюджетних коштів із метою здійснення загальнодержавних витрат.

Рахунки одержувачів бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються для одержувачів бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків і кредитування бюджету загального та/або спеціального фондів з метою обліку операцій щодо виконання плану використання бюджетних коштів.

Реєстраційна картка розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів) – документ встановленого зразка, який містить сукупність даних про розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів).

Реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються для розпорядників бюджетних коштів, відокремлених структурних підрозділів розпорядників бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків і кредитування бюджету з метою обліку операцій щодо виконання загального фонду кошторисів.

Реєстрація бюджетних зобов'язань в електронній формі – процедура внесення даних про бюджетні зобов'язання й бюджетні фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів (одержувачів бюджетних коштів) до системи Державної казначейської служби України за допомогою електронного документообігу та з використанням електронного цифрового підпису

відповідно до Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронний цифровий підпис».

Річний розпис асигнувань державного бюджету (за винятком надання кредитів з державного бюджету) – розпис асигнувань загального та спеціального фондів державного бюджету на рік у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів за програмною класифікацією видатків і кредитування бюджету й повною економічною класифікацією видатків бюджету без розподілу за періодами року.

Річний розпис витрат спеціального фонду державного бюджету з розподілом за різновидами надходжень – річний розпис витрат спеціального фонду (за кодами програмної класифікації видатків і кредитування бюджету та кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання) в розрізі доходів (за кодами класифікації доходів бюджету), фінансування (за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання), повернення кредитів до спеціального фонду (за кодами програмної класифікації видатків і кредитування бюджету, а також кодами класифікації кредитування бюджету).

Рішення про місцевий бюджет – нормативно-правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної місцевої ради, виданий в установленому порядку, що затверджує місцевий бюджет і визначає повноваження відповідно Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування щодо виконання місцевого бюджету протягом бюджетного періоду.

Розпис бюджету – документ, у якому визначається розподіл доходів, фінансування бюджету, повернення кредитів до бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року й відповідно до бюджетної класифікації.

Розпорядник бюджетних коштів – бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом і здійснення витрат бюджету.

Розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня – розпорядник, який у своїй діяльності підпорядкований відповідному головному розпоряднику та діяльність якого координується через нього.

Служба в органах місцевого самоврядування – професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, спрямована на реалізацію територіальною громадою

свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Соціальні норми й нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Соціальні послуги – комплекс заходів щодо надання допомоги особам та окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, із метою розв'язання їхніх життєвих проблем.

Спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються для розпорядників бюджетних коштів, відокремлених структурних підрозділів розпорядників бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків і кредитування бюджету з метою обліку операцій щодо виконання спеціального фонду кошторисів.

Страховання – різновид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, коштом грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) і доходів від розміщення коштів цих фондів.

Субвенції – міжбюджетні трансферти для використання їх з певною метою в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Субсидії – усі невідплатні поточні виплати підприємствам, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств.

Трансферти населенню – поточні платежі фізичним особам або надання їм матеріальної допомоги у натуральному вигляді, передбачені для збільшення їхнього доходу. Трансферти населенню можуть надаватись як у готівковій формі, так і шляхом сплати рахунків. Подібні платежі можуть бути окремим додатком до бюджету певної сім'ї чи особи або компенсуванням певних видів витрат, наприклад на харчування, комунальні послуги, оплату проїзду тощо.

Трансфертні платежі – невідплатні й безповоротні платежі, які не становлять придбання товарів чи послуг, надання кредиту або виплати непогашеного боргу.

Управління бюджетними коштами – сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, обумовлених формуванням і використанням бюджетних коштів та здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення цілей, завдань і певних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного й цільового використання бюджетних коштів.

Учасники державного прогнозування та розроблення програм економічного й соціального розвитку – органи державної влади, які розробляють, затверджують і здійснюють прогностичні та програмні документи економічного й соціального розвитку, а саме: Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері економічного й соціального розвитку, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, що містить інформацію щодо фінансового становища, результатів діяльності та руху грошових коштів підприємства протягом звітного періоду.

Фінансова стабільність – стан фінансової системи, за якого вона здатна належним чином забезпечити можливість ефективно виконувати свої ключові функції, такі як фінансове посередництво та забезпечення здійснення платежів, і таким чином сприяти стабільному економічному зростанню, а також протистояти негативному впливові кризових явищ на економіку.

Фінансове зобов'язання – будь-яке придбання товару, послуги чи виконання інших подібних операцій, здійснених розпорядником чи одержувачем бюджетних коштів протягом бюджетного періоду з дотриманням норм, установлених Бюджетним кодексом України, законом про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Законодавчі акти

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 01.12.2016. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.
2. Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 17.06.2002 р. № 293. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://consultant.parus.ua>. – (дата звернення : 10.10.2016). – Назва з екрана.
3. Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2011 р. № 1056. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>. – (дата звернення : 23.09.2016). – Назва з екрана.
4. Деякі питання надання медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.01.2015 р. № 11. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. – (дата звернення : 20.10.2016). – Назва з екрана.
5. Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 6. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>. – (дата звернення : 18.10.2016). – Назва з екрана.
6. Деякі питання регулювання міжбюджетних відносин [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2016 р. № 15. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>. – (дата звернення : 11.06.2016). – Назва з екрана.
7. Деякі питання удосконалення системи охорони здоров'я [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.02.2010 р. № 208. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>. – (дата звернення : 08.10.2016). – Назва з екрана.
8. Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 р. № 1001. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua>. – (дата звернення : 07.09.2016). – Назва з екрана.

9. Інструкція про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 14.12.2001 р. № 574. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

10. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] офіц. текст : за станом на 01.12.2016. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

11. Конституція України : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами, внесеними Законом України від 08 грудня 2004 р. : станом на 1 січня 2006 р.]. – Київ : Мін-во юстиції України, 2006. – 124 с.

12. Методичні рекомендації щодо забезпечення якості та безпеки товарів і послуг підприємств ресторанного господарства [Електронний ресурс] : Наказ економічного розвитку і торгівлі України від 22.07.2008 р. № 295. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://meold.kmu.gov.gov>. – (дата звернення : 11.10.2016). – Назва з екрана.

13. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 04.05.2016). – Назва з екрана.

14. Основи законодавства України про охорону здоров'я [Електронний ресурс] : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 11.06.2016). – Назва з екрана.

15. Питання використання у 2015 році коштів державного фонду регіонального розвитку [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 195. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 19.09.2016). – Назва з екрана.

16. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 01.12.2016. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

17. Порядок застосування нормативів забезпеченості населення побутовими послугами [Електронний ресурс] : Наказ міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 09.03.2010 р. № 252. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://www.me.gov.gov>. – (дата звернення : 21.11.2016). – Назва з екрана.

18. Про благодійну діяльність та благодійні організації [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 10.10.2016). – Назва з екрана.

19. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 12.11.2016). – Назва з екрана.

20. Про бюджет міста Харкова на 2016 рік [Електронний ресурс] : рішення 2 сесії Харківської міської ради 7 скликання від 23.12.2015 р. 14/15. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://www.city.kharkov.ua>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

21. Про бюджетну класифікацію [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

22. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 11.11.2016). – Назва з екрана.

23. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2016 р. № 394. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

24. Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 14.12.2001 № 574 [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 24.11.2010 р. № 1455. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 23.09.2016). – Назва з екрана.

25. Про внесення змін до Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 24.02.2003 р. № 211. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

26. Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства охорони

здоров'я України від 05.10.2005 р. № 308/519. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

27. Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства культури і туризму України від 18.10.2005 р. №745. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

28. Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.09.2005 р. № 557. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

29. Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 409. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 28.11.2016). – Назва з екрана.

30. Про встановлення надбавки педагогічним працівникам дошкільних, позашкільних, загальноосвітніх професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2011 р. № 373. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 12.08.2016). – Назва з екрана.

31. Про встановлення норм харчування на підприємствах, в організаціях та установах сфери управління Міністерства праці та соціальної політики [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2010 р. № 953. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 24.10.2016). – Назва з екрана.

32. Про граничні суми витрат на придбання автомобілів, меблів, іншого обладнання та устаткування, мобільних телефонів, комп'ютерів державними органами, а також установами та організаціями, які утримуються за рахунок державного бюджету [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 04.04.2001 р. № 332. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 21.11.2016). – Назва з екрана.

33. Про гуманітарну допомогу [Електронний ресурс] : Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 03.05.2016). – Назва з екрана.

34. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс] : Закон України від 23.03.2000 р. №1602-III. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 03.12.2015). – Назва з екрана.

35. Про Державний бюджет України на 2015 рік [Електронний ресурс] : Закон України від 28.12.2014 р. № 80-VIII. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 28.12.2015). – Назва з екрана.

36. Про Державний бюджет України на 2016 рік [Електронний ресурс] : Закон України від 25.12.2015 р. № 928-VIII. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 29.05.2016). – Назва з екрана.

37. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії [Електронний ресурс] : Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 22.08.2016). – Назва з екрана.

38. Про державні цільові програми [Електронний ресурс] : Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 02.12.2015). – Назва з екрана.

39. Про державну допомогу сім'ям з дітьми [Електронний ресурс] : Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 19.08.2016). – Назва з екрана.

40. Про державну службу [Електронний ресурс] : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

41. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам [Електронний ресурс] : Закон України від 16.11.2000 р. № 2109-III. – Електронні текстові данні. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 22.07.2016). – Назва з екрана.

42. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям [Електронний ресурс] : Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 02.11.2016). – Назва з екрана.

43. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам [Електронний ресурс] : Закон України від 18.05.2004 р. № 1727-IV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov>. – (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

44. Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 р. № 836. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov>. – (дата звернення : 06.08.2016). – Назва з екрана.

45. Про дошкільну освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov>. – (дата звернення : 19.07.2016). – Назва з екрана.

46. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

47. Про загальну середню освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov>. – (дата звернення : 20.07.2016). – Назва з екрана.

48. Про затвердження Державного стандарту денного догляду [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства соціальної політики України від 30.07.2013 № 452. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov>. – (дата звернення : 24.07.2016). – Назва з екрана.

49. Про затвердження Державного стандарту надання безоплатних послуг клубними та бібліотечними закладами культури державної та комунальної форм власності [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства Культури України від 15.10.2013 р. № 983. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov>. – (дата звернення : 24.07.2016). – Назва з екрана.

50. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov>. – (дата звернення : 24.12.2015). – Назва з екрана.

51. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку в державному секторі [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. № 1219. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov>. – (дата звернення : 12.10.2016). – Назва з екрана.

52. Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету : Наказ Міністерства фінансів України від 28.01.2002 р. № 57. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 18.01.2016). – Назва з екрана.

53. Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів до проекту бюджету міста Харкова на 2016 рік та прогнозу на 2017-2018 роки [Електронний ресурс] : Наказ Департаменту бюджету і фінансів Харківської міської ради від 10.09.2015 р. № 17.

54. Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України 15.04.1993 р. № 102. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 18.07.2016). – Назва з екрана.

55. Про затвердження Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 04.02.2016). – Назва з екрана.

56. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.03.2016). – Назва з екрана.

57. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо переліку підтвердних документів для реєстрації бюджетних зобов'язань та проведення платежів [Електронний ресурс] : Наказ Державної Казначейської служби України від 29.04. 2013 р. № 68. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

58. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки проектів порядків використання коштів державного бюджету [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 25.11.2010 р. № 1458. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 07.02.2016). – Назва з екрана.

59. Про затвердження натуральних добових норм харчування в інтернатних установах, навчальних та санаторних закладах сфери управління Міністерства соціальної політики [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 р. № 324. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 24.10.2016). – Назва з екрана.

60. Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.06.2016). – Назва з екрана.

61. Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.08.2002 р. № 450. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 17.05.2016). – Назва з екрана.

62. Про затвердження Нормативів забезпеченості населення торговельною площею у магазинах та Порядку застосування нормативів забезпеченості населення торговельною площею у магазинах [Електронний ресурс] : Наказ економічного розвитку і торгівлі України від 02.09.2008 р. № 409. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 11.10.2016). – Назва з екрана.

63. Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 17.05.2016). – Назва з екрана.

64. Про затвердження Нормативу фінансування отримувача послуги денного догляду, що надається відповідно до Державного стандарту денного догляду [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.08.2013 р. № 527. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 07.07.2016). – Назва з екрана.

65. Про затвердження Основних підходів до запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 02.08.2010 р. № 805. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 09.10.2016). – Назва з екрана.

66. Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров'я [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2002 р. № 385. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 19.08.2016). – Назва з екрана.

67. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2011 р. № 1271. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 09.06.2016). – Назва з екрана.

68. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2009 р. № 356. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 02.07.2016). – Назва з екрана.

69. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 796. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 08.06.2016). – Назва з екрана.

70. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 17.09.1996 р. № 1138. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 26.10.2016). – Назва з екрана.

71. Про затвердження Плану заходів щодо покращання здійснення післяреєстраційного нагляду за безпекою та ефективністю лікарських засобів та моніторингу безпеки та ефективності лікарських засобів у стаціонарах закладів охорони здоров'я [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.09.2009 р. № 654. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://www.moz.gov.gov>. – (дата звернення : 19.07.2016). – Назва з екрана.

72. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні [Електронний ресурс] : Постанова Національного банку України від 15.12.2004 № 637. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 09.4.2016). – Назва з екрана.

73. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

74. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

75. Про затвердження Положення про єдиний казначейський рахунок [Електронний ресурс] : Наказ Державної Казначейської служби України від 26.07.2002 р. № 122. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.07.2016). – Назва з екрана.

76. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

77. Про затвердження Порядку взаємодії органів Державної казначейської служби при веденні єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів [Електронний ресурс] : Наказ Державної казначейської служби України від 31.03.2016 р. № 91. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

78. Про затвердження Порядку визначення класу комфортності автобусів, сфери їхнього використання за видами сполучень та режимами руху [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства інфраструктури України від 12.04.2007 р. № 285. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 12.08.2016). – Назва з екрана.

79. Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 29.03.2002 р. № 415. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

80. Про затвердження Порядку виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 22.01.2005 р. № 84. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 11.09.2016). – Назва з екрана.

81. Про затвердження Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 22.06.2012 р. № 758. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 22.11.2016). – Назва з екрана.

82. Про затвердження Порядку державного фінансування капітального будівництва [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1764. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

83. Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 р. № 560. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 05.10.2016). – Назва з екрана.

84. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2012 р. № 1407. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 17.11.2016). – Назва з екрана.

85. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012 р. № 938. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 16.09.2016). – Назва з екрана.

86. Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.09.2000 р. № 1222. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 04.03.2016). – Назва з екрана.

87. Про затвердження Порядку передачі бюджетних призначень, перерозподілу видатків бюджету і надання кредитів з бюджету [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 12.01.2011 р. № 18. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 09.07.2016). – Назва з екрана.

88. Про затвердження Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2010 р. № 1132. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 06.03.2016). – Назва з екрана.

89. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 02.06.2016). – Назва з екрана.

90. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1751. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

91. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною» [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 81. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 14.09.2016). – Назва з екрана.

92. Про затвердження Порядку призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2004 р. № 558. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 06.08.2016). – Назва з екрана.

93. Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 189. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

94. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2012 р. № 309. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

95. Про затвердження Порядку розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді наданих послуг або виконаних робіт [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.1998 р. № 1295. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 07.08.2016). – Назва з екрана.

96. Про затвердження Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 02.03.2015 р. № 205. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 03.09.2016). – Назва з екрана.

97. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

98. Про затвердження Порядку списання товарів (предметів) гуманітарної допомоги, які мають певний термін експлуатації [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2000 р. № 514. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.07.2016). – Назва з екрана.

99. Про затвердження Порядку та умов надання платних послуг закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства молоді та спорту України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.06.2016 р. №2570/560/1046. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.gov>. – (дата звернення : 21.11.2016). – Назва з екрана.

100. Про затвердження Порядку фінансування робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.1999 р. № 140. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 04.07.2016). – Назва з екрана.

101. Про затвердження Порядку формування базової мережі закладів культури [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2012 р. № 984. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 17.03.2016). – Назва з екрана.

102. Про затвердження Порядку формування Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 22.12.2011 р. № 1691. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 03.11.2016). – Назва з екрана.

103. Про затвердження Примірного переліку результативних показників бюджетних програм для місцевих бюджетів за видатками, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 27.07.2011 р. № 945. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 08.10.2016). – Назва з екрана.

104. Про затвердження Програми подання громадянам гарантованої державою безоплатної медичної допомоги [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 11.07.2002 р. № 955. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 04.09.2016). – Назва з екрана.

105. Про затвердження Структури кодування програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів і Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів / Тимчасової класифікації видатків та кредитування для бюджетів місцевого самоврядування, які не застосовують програмно-цільового методу [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 02.12.2014 р. № 1195. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

106. Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.11.2010 р. № 1055. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 10.06.2016). – Назва з екрана.

107. Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у галузі «Охорона здоров'я» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України від 26.05.2010 р. № 283/437. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 12.11.2016). – Назва з екрана.

108. Про затвердження Типової відомчої класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2011 р. № 96. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http:// minfin.kmu. – gov. – gov.](http://minfin.kmu.gov.gov) – (дата звернення : 23.09.2016). – Назва з екрана.

109. Про затвердження формули розподілу медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетами [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 618. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http://zakon0.rada. – gov. – gov.](http://zakon0.rada.gov.gov) – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

110. Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2015 р. № 435. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http://zakon2.rada. – gov. – gov.](http://zakon2.rada.gov.gov) – (дата звернення : 03.07.2016). – Назва з екрана.

111. Про заходи щодо удосконалення надання екстреної медичної допомоги населенню в Україні [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.08.2008 р. № 500. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http://www.moz. – gov. – gov.](http://www.moz.gov.gov) – (дата звернення : 17.07.2016). – Назва з екрана.

112. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http://zakon2.rada. – gov. – gov.](http://zakon2.rada.gov.gov) – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

113. Про індексацію грошових доходів населення [Електронний ресурс] : Закон України від 03.07.1991 р. № 1282-XII. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http://zakon3.rada. – gov. – gov.](http://zakon3.rada.gov.gov) – (дата звернення : 15.09.2016). – Назва з екрана.

114. Про Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http://zakon0.rada. – gov. – gov.](http://zakon0.rada.gov.gov) – (дата звернення : 17.11.2015). – Назва з екрана.

115. Про комітети Верховної Ради України [Електронний ресурс] : Закон України від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http://zakon3.rada. – gov. – gov.](http://zakon3.rada.gov.gov) – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

116. Про культуру [Електронний ресурс] : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : [http://zakon3.rada. – gov. – gov.](http://zakon3.rada.gov.gov) – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

117. Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 р. № 510. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 07.09.2016). – Назва з екрана.

118. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

119. Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс] : Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 15.09.2016). – Назва з екрана.

120. Про надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2000 р. № 1192. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

121. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

122. Про нормативи забезпечення населення клубними закладами [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.1998 р. № 1775. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 16.09.2016). – Назва з екрана.

123. Про оплату праці [Електронний ресурс] : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

124. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

125. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 15.05.2016). – Назва з екрана.

126. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-ХІІ. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 15.05.2016). – Назва з екрана.

127. Про паспорти бюджетних програм [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 р. № 1098. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 08.10.2016). – Назва з екрана.

128. Про пенсійне забезпечення [Електронний ресурс] : Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-ХІІ. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

129. Про Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 15.12.2004 № 637. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 03.07.2016). – Назва з екрана.

130. Про Положення про Державну фінансову інспекцію України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 23.04.2011 р. № 499/2011. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 15.10.2016). – Назва з екрана.

131. Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 р. № 12. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 08.10.2016). – Назва з екрана.

132. Про прожитковий мінімум [Електронний ресурс] : Закон України від 15.07.1999 р. № 966-ХІV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

133. Про публічні закупівлі [Електронний ресурс] : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VІІІ. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 28.11.2016). – Назва з екрана.

134. Про Рахункову палату України [Електронний ресурс] : Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VІІІ. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

135. Про реалізацію окремих положень частини другої статті 28 Закону України «Про музеї та музейну справу» [Електронний ресурс] : Закон України від 22.01.2005 р. № 82. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 12.10.2016). – Назва з екрана.

136. Про Регламент Верховної Ради України [Електронний ресурс] : Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

137. Про службу в органах місцевого самоврядування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

138. Про соціальні послуги [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 15.05.2016). – Назва з екрана.

139. Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. № 1673. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

140. Про створення формулярної системи забезпечення лікарськими засобами закладів охорони здоров'я [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.07.2009 р. № 529. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://www.moz.gov.gov>. – (дата звернення : 21.07.2016). – Назва з екрана.

141. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 12.01.2016). – Назва з екрана.

142. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/86-ВР. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

143. Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 р. № 98. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

144. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. №538-р. – Електронні текстові данні. – режим доступу : <http://zakon2.rada.gov>. – (дата звернення : 15.01.2016). – Назва з екрана.

145. Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 р. № 158. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov>. – (дата звернення : 01.12.2016). – Назва з екрана.

146. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2017 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2018 і 2019 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2016 р. № 399. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov>. – (дата звернення : 05.08.2016). – Назва з екрана.

147. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2016 рік [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 р. № 314-р. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov>. – (дата звернення : 05.02.2016). – Назва з екрана.

148. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2017 рік [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 478-р. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov>. – (дата звернення : 12.09.2016). – Назва з екрана.

149. Про упорядкування структури заробітної плати, особливості проведення індексації та внесення змін до деяких нормативно-правових актів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 р. № 1013. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov>. – (дата звернення : 15.10.2016). – Назва з екрана.

150. Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.2006 р. № 268. – Електронні текстові данні. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov>. – (дата звернення : 19.08.2016). – Назва з екрана.

Навчальна і наукова література

1. Александрова М. О. Сучасні виміри валютно-фінансової стабільності світового господарства / М. О. Александрова // Сучасні проблеми розвитку національної економіки і шляхи їх розв'язання : колект. наук. моногр. / За наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. М. Єрмошенка. – Київ : Національна академія управління, 2008. – 452 с.
2. Артус М. М. Бюджетна система України : Навч. посіб. / М. М. Артус, Н. М. Хижа. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – С. 220.
3. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик; за загальною редакцією В. Д. Базилевича. – Київ : Атака, 2002. – С. 252.
4. Благун І. Г. Фінанси : навч. посібник / І. Г. Благун, Р. С. Сорока, І. В. Єлейко. – Львів : Магнолія. – 2007. – 326 с.
5. Булгакова С. О. Бюджетна система України : Опорний конспект лекцій. / С. О. Булгакова, Л. В. Єрмошенко. – Київ : КДТЕУ, 1999. – 109 с.
6. Бюджетна система : Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В. М. Опарін, В. І. Малько, С. Я. Кондратюк, Г. Б. Коломієць. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ : КНЕУ, 2002. – 336 с.
7. Бюджетна система: підручник / [за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія]. – Київ : Центр учбової літератури ; Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 871 с.
8. Бюджетний менеджмент : [навч. посібник] / А. В. Панкевич, М. А. Зварич, П. Я. Могиляк, Б. І. Хомічак. – Київ : Знання, 2006. – С. 293.
9. Василик О. Д. Бюджетна система України. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 544.
10. Василик О. Д. Державні фінанси України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – С. 60.
11. Горлачук В. В. Економіка підприємства : [навч. посібник] / В. В. Горлачук, І. Г. Яненко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 344 с.
12. Економіка охорони здоров'я : підручник / За ред. В. Ф. Москаленка – Вінниця : Нова книга, 2010. – 144 с.
13. Економіка та фінансування галузі охорони здоров'я : Навчально-методичний посібник / Укладачі : проф. А. Г. Ахламов, доц. Н. Л. Кусик – Одеса : ОРІДУ НАДУ при Президентіві України, 2011. – 111 с.

14. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – Київ : Вид. центр «Академія», 2000. – Т. 1. – С. 864.
15. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – Київ : Вид. центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.
16. Казначейська система : підручник / С. І. Юрій, В. І. Стоян, М. Й. Мац. – Тернопіль : ТАНГ, 2002. – 394 с.
17. Карлін М. І. Державні фінанси у транзитивній економіці. / М. І. Карлін, Л. М. Горбач, Л. Я. Новосад. – Київ : Кондор, 2003. – С. 200.
18. Клець Л. Є. Бюджетний менеджмент : навч. посібник / Л. Є. Клець. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 640 с.
19. Ковалева А. М. Финансы фирмы : ученик / А. М. Ковалева, М. Г. Лапуста, Л. Г. Скамай. – М. : ИНФРАМ, 2000. – 336 с.
20. Ковальчук С. В. Фінанси : Навч. посібник / С. В. Ковальчук, І. В. Форкун. – Львів : Новий світ, 2006. – 568 с.
21. Кравченко В. І. Основи муніципальної бюджетної політики : навч. прогр. для працівників місцевого самоврядування / В. І. Кравченко, О. Я. Лилик. – Кн. 5. – Київ : Асоціація міст України та громадян, 2006. – 142 с.
22. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л. В. Лисяк. – Київ : ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
23. Лукін В. О. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки на підприємстві. Модуль 3 Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки на підприємстві : Збірник навчально-методичних матеріалів для організації самостійної та індивідуальної роботи для студентів спеціальності 8.18010014 – Управління фінансово-економічною безпекою / В. О. Лукін, Г. В. Даудова. – Харків : ХІБС УБС НБУ. – 2014. – с.
24. Методичні рекомендації щодо планування видатків та використання бюджетних коштів для надання медичної допомоги закладами охорони здоров'я / Міністерство охорони здоров'я України, ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України». – Київ. – 2011. – 29 с.
25. Огонь Ц. Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 20–29. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2009_7_3.
26. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. / В. М. Опарін. – 2-е вид., доп. і перероб. – Київ : КНЕУ, 2001. – 240 с.
27. Опарін В. М. Фінанси : Навч.-метод. посібник. / В. М. Опарін. – 2-е вид., доп. і перероб. – Київ : КНЕУ, 2001. – С. 133.

28. Орлюк О. П. Фінансове право : Навч. посібник. / О. П. Орлюк. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – С. 528.
29. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України : навч. посібник / Ю. В. Пасічник. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 670 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
30. Прогнозування розвитку територій. Бюджетне прогнозування : навч. посібник з ком пакт-диском. [В. В. Мамонова, С. Ю. Лукін, Ю. Б. Молодожен та ін.] ; за заг. наук. ред. М. М. Білинської. – Київ : К. І. С., 2014. – 200 с.
31. Родионова В. М. Государственный бюджет СССР и его роль в сбалансированном развитии экономики. / В. М. Родионова. – М. : Финансы и статистика, 1985. – С. 143.
32. Рясних Є. Г. Фінанси підприємств : навчальний посібник для самост. роб. студ. екон. спец. / Є. Г. Рясних, Р. С. Квасницька, С. М. Дідик. – Хмельницький : ТУП, 2001. – 80 с.
33. Сафонова Л. Д. Бюджетний менеджмент : Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л. Д. Сафонова. – Київ : КНЕУ, 2001. – С. 110.
34. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я : підручник / За ред. Ю. В. Вороненка. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 332 с.
35. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / Під ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 680 с.
36. Справочник по финансированию общего среднего образования / В. Н. Усанов, М. И. Капитонова, В. И. Ерошин. – М. : Финансы и статистика, 1983. – 360 с.
37. Стасюк Н. Л. Фінанси : Навч. посіб. / Н. Л. Стасюк. – Вінниця : ВНТУ, 2008. – 256 с.
38. Фінанси : навч. посібник / О. Я. Стойко, Д. І. Дема ; за ред. О. Я. Стойка. – Київ : Алерта, 2014. – 432 с.
39. Стоян В. І. Казначейська система : підручник / В. І. Стоян, О. С. Даневич, М. Й. Мац. – 3-е вид., змін. і доп. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 868 с.
40. Фінанси : навч. посібник в 2-х ч. / [В. Г. Баранова І. С. Волохова, В. П. Хомутенко та ін.] ; за заг. ред. Баранової В. Г. – Одеса : Атлант, 2015. – ч. 1. – 344 с.
41. Фінанси : Підручник для вузів / Під ред. проф. Л. А. Дробозиной. – М. : Ютіна-ДАНА, 2003. – 527 с.
42. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 4-е вид., випр. та доп. – Київ : Т-во «Знання» КОО ; Львів : Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. – 566 с.

43. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 2-е вид., випр. та доп. – Львів : Центр Європи, 1997. – С. 576.
44. Финансово-кредитный словарь : в 3 т. / [глав. ред. Н. В. Гаретовский]. – М. : Финансы и статистика, 1988. – Т. 3. – С. 511.
45. Финансово-кредитный словарь / [под ред. А. Г. Грязновой]. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 552 с.
46. Финансовый менеджмент : [учебник] / [Г. Б. Поляк, И. А. Акодис, Л. Д. Акодис, Л. Д. Андросова и др.] ; отв. ред. Г. Б. Поляк. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 608 с.
47. Шикіна Н. А. Фінанси : Курс лекцій для студентів усіх форм навчання всіх спеціальностей / уклад. Н. А. Шикіна. – Одеса : ОДЕУ, ротاپронт, 2008 р. – 290 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
28.01.2002 № 57
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
04.12.2015 № 1118)

Затверджений у сумі _____
_____ грн
(сума словами і цифрами)

(посада)

(підпис) (ініціали і прізвище)

(число, місяць, рік) М. П.

КОШТОРИС на ____ рік

(код за ЄДРПОУ та найменування бюджетної установи)

(найменування міста, району, області)

Вид бюджету _____,
код та назва відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету _____,
код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету _____,
(код та назва програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (код та назва Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів / Тимчасової класифікації видатків та кредитування для бюджетів місцевого самоврядування, які не застосовують програмно-цільового методу)* _____)

(грн)

Найменування	Код	Усього на рік		РАЗОМ
		загальний фонд	спеціальний фонд	
1	2	3	4	5
НАДХОДЖЕННЯ - усього	x			
Надходження коштів із загального фонду бюджету	x		x	
Надходження коштів із спеціального фонду бюджету, у тому числі:	x			
<i>надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством</i>	25010000	x		
(розписати за підгрупами)				
<i>інші джерела власних надходжень бюджетних установ</i>	25020000	x		
(розписати за підгрупами)				
<i>інші надходження, у тому числі:</i>		x		
<i>інші доходи (розписати за кодами класифікації доходів бюджету)</i>		x		
<i>фінансування (розписати за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання)</i>		x		
<i>повернення кредитів до бюджету (розписати за кодами програмної класифікації видатків та кредитування бюджету, класифікації кредитування бюджету)</i>		x		
		x	**	**
ВИДАТКИ ТА НАДАННЯ КРЕДИТІВ - усього	x			

Продовження додатка А

1	2	3	4	5
Поточні видатки	2000			
Оплата праці	2110			
<i>Заробітна плата</i>	2111			
<i>Грошове забезпечення військовослужбовців</i>	2112			
Нарахування на оплату праці	2120			
Використання товарів і послуг	2200			
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210			
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	2220			
Продукти харчування	2230			
Оплата послуг (крім комунальних)	2240			
Видатки на відрядження	2250			
Видатки та заходи спеціального призначення	2260			
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270			
<i>Оплата теплопостачання</i>	2271			
<i>Оплата водопостачання і водовідведення</i>	2272			
<i>Оплата електроенергії</i>	2273			
<i>Оплата природного газу</i>	2274			
<i>Оплата інших енергоносіїв</i>	2275			
<i>Оплата енергосервісу</i>	2276			
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	2280			
<i>Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм</i>	2281			
<i>Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку</i>	2282			
Обслуговування боргових зобов'язань	2400			
Обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань	2410			
Обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань	2420			
Поточні трансферти	2600			
Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	2610			
Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів	2620			
Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	2630			
Соціальне забезпечення	2700			
Виплата пенсій і допомоги	2710			
Стипендії	2720			
Інші виплати населенню	2730			
Інші поточні видатки	2800			
Капітальні видатки	3000			
Придбання основного капіталу	3100			
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	3110			
Капітальне будівництво (придбання)	3120			
<i>Капітальне будівництво (придбання) житла</i>	3121			
<i>Капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів</i>	3122			
Капітальний ремонт	3130			
<i>Капітальний ремонт житлового фонду (приміщень)</i>	3131			

Продовження додатка А

1	2	3	4	5
Капітальний ремонт інших об'єктів	3132			
Реконструкція та реставрація	3140			
Реконструкція житлового фонду (приміщень)	3141			
Реконструкція та реставрація інших об'єктів	3142			
Реставрація пам'яток культури, історії та архітектури	3143			
Створення державних запасів і резервів	3150			
Придбання землі та нематеріальних активів	3160			
Капітальні трансферти	3200			
Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	3210			
Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів	3220			
Капітальні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	3230			
Капітальні трансферти населенню	3240			
Надання внутрішніх кредитів	4110			
Надання кредитів органам державного управління інших рівнів	4111			
Надання кредитів підприємствам, установам, організаціям	4112			
Надання інших внутрішніх кредитів	4113			
Надання зовнішніх кредитів	4210			
Нерозподілені видатки	9000			

Керівник

(підпис) (ініціали і прізвище)_____
(підпис) (ініціали і прізвище)Керівник бухгалтерської служби /
начальник планово-фінансового підрозділу_____
(число, місяць, рік)

М. П.***

* До запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів проставляються код та назва тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів.

** Сума проставляється за кодом відповідно до класифікації кредитування бюджету та не враховується у рядку "НАДХОДЖЕННЯ - усього".

*** Заповнюється розпорядниками нижчого рівня, крім головних розпорядників та національних вищих навчальних закладів, яким безпосередньо встановлені призначення у державному бюджеті.

ДОДАТОК Б

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
28.01.2002 № 57
(у редакції наказу Міністерства
фінансів України
від 26.11.2012 № 1220)

ЛІМІТНА ДОВІДКА
про бюджетні асигнування та кредитування
на _____ рік

Видана _____
(назва установи, яка видала лімітну довідку)

_____ (назва установи, якій видається лімітна довідка)

Підстава:

1) З _____ бюджету за _____
(код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету / програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (код та назва Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів / Тимчасової класифікації видатків та кредитування для бюджетів місцевого самоврядування, які не застосовують програмно-цільового методу)- 11
виділено _____, у тому числі на:

Назва видатків за економічною класифікацією видатків бюджету та класифікацією кредитування бюджету	Разом	Загальний фонд	Спеціальний фонд
видатки споживання - разом, з них:			
оплата праці			
оплата комунальних послуг та енергоносіїв			
видатки розвитку			
повернення кредитів до бюджету			
надання кредитів із бюджету			
усього			

2) У сумі асигнувань загального фонду бюджету враховано витрати на утримання:

3) Помісячні обсяги асигнувань та надання кредитів загального фонду бюджету встановлено такі*:

Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень

4) Проекти кошторису, плану асигнувань (за винятком надання кредитів з бюджету) загального фонду бюджету, плану надання кредитів із загального фонду бюджету, плану використання бюджетних коштів, помісячного плану використання бюджетних коштів, плану спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), штатного розпису установи на _____ рік із зведеними даними та розрахунками повинні бути подані на затвердження до _____. (число, місяць, рік)

Керівник

_____ (підпис) _____ (ініціали і прізвище)

М.П. _____ (число, місяць, рік)

* Місцеві фінансові органи самостійно приймають рішення щодо потреби подання таких показників.

-І До запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів проставляються код та назва тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів.

ДОДАТОК В

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства фінансів

України

28.01.2002 № 57

(у редакції наказу Міністерства

фінансів України

від 26.11.2012 № 1220)

Затверджую штат у кількості _____

штатних одиниць з місячним

фондом заробітної плати за

посадовими окладами

_____ гривень

(посада)

(підпис керівника) (ініціали і прізвище)_____
(число, місяць, рік)

М. П.

ШТАТНИЙ РОЗПИС
на _____ рік_____
(назва установи)

№ з/п	Назва структурного підрозділу та посад	Кількість штатних посад	Посадовий оклад (грн.)	Фонд заробітної плати на місяць за посадовими окладами (грн.)
1	2	3	4	5
1				
2				
3				
	Усього		x	

Керівник

(підпис) (ініціали і прізвище)Керівник бухгалтерської служби / начальник
планово-фінансового підрозділу_____
(підпис) (ініціали і прізвище)

М.П.

ДОДАТОК Г

Додаток 2
до Порядку реєстрації та обліку бюджетних
зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та
одержувачів бюджетних коштів в органах Державної
казначейської служби України
(пункт 2.4)

Одержано Державною казначейською службою України (органом
Державної казначейської служби України)
"___" _____ 20__ року

_____ (підпис відповідальної особи)

Реєстр бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів
від _____ № _____

Дані розпорядника (одержувача) бюджетних коштів

Код за ЄДРПОУ клієнта (розпорядника (одержувача) бюджетних коштів)											
Клієнт (найменування розпорядника (одержувача) бюджетних коштів)											
ОДКСУ	Код										Назва
Бюджет	Код										Назва
КВК	Код										Назва
Код розпорядника (одержувача) бюджетних коштів відповідно до Єдиного реєстру											
Рівень розпорядника (одержувача) бюджетних коштів											
КПКВК (ТПКВКМБ/ ТКВКБМС)	Код										Назва
Фонд											
	Код										Назва

Реєстраційний номер	XXXXXXXXXX
Дата прийняття	

Дані бюджетних фінансових зобов'язань

№ з/п	КЕКВ/ ККК	Дані бюджетного зобов'язання		Дані бюджетного фінансового зобов'язання								Інформація про обмеження оприлюднення	Примітка
		дата документа	номер документа	дата документа	номер документа	сума (грн)	у т.ч. попередня оплата	реквізити кредитора					
								код за ЄДРПОУ кредитора або реєстраційний номер облікової картки платника податків кредитора	МФО банку	номер рахунку в банку			

Головний бухгалтер
(керівник фінансової служби)
Виконавець

_____ (підпис)

_____ (прізвище)

_____ (підпис)

_____ (прізвище)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
28 січня 2002 року № 57
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
від 26 листопада 2012 року № 1220)

Затверджений у сумі _____ грн.

(сума словами і цифрами)

(посада)

(підпис) (ініціали і прізвище)

(число, місяць, рік) М. П.

Погоджено**

(посада)

(підпис) (ініціали і прізвище)

(число, місяць, рік) М. П.

**ПЛАН ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ
НА _____ РІК**

(код за ЄДРПОУ та найменування одержувача/бюджетної установи)

(найменування міста, району, області)

Вид бюджету _____,
код та назва відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету _____,
код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету _____,
(код та назва тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів) _____,
код економічної класифікації видатків бюджету / код класифікації кредитування бюджету _____.

(грн.)

№ з/п	Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
1	2	3	4	5
1	ВИДАТКИ ТА НАДАННЯ КРЕДИТІВ - усього			
1.1	Поточні видатки			
1.2	Капітальні видатки			
1.3	Надання внутрішніх кредитів			
1.4	Надання зовнішніх кредитів			
*				

Керівник**

(підпис) (ініціали і прізвище)

Керівник бухгалтерської служби /
начальник планово-фінансового підрозділу

(підпис) (ініціали і прізвище)

М. П.***

(число, місяць, рік)

* Форма плану використання бюджетних коштів заповнюється за повною економічною класифікацією видатків та кредитування без зазначення цифрових кодів, у разі потреби може бути доповнена іншими показниками.

** План використання бюджетних коштів затверджується одержувачами бюджетних коштів та погоджується розпорядниками коштів. Для вищих навчальних закладів та наукових установ, закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу план використання бюджетних коштів підписується керівником установи та затверджується у порядку, встановленому для затвердження кошторисів.

*** Заповнюється розпорядниками нижчого рівня, крім головних розпорядників та національних вищих навчальних закладів, яким безпосередньо встановлені призначення у державному бюджеті.

Додаток 35
до Порядку казначейського
обслуговування державного бюджету
за витратами

ДОВІДКА
про надходження в натуральній формі

за _____ 20__ року
(місяць)

Установа _____
(найменування)

Територія _____

Код та найменування відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету
головного розпорядника бюджетних коштів _____

Код та найменування програмної класифікації видатків
та кредитування державного бюджету _____

(грн)

Показники	Спеціальний фонд	
	Надходження	Видатки
1	2	3
Надходження - усього		
у тому числі: за видами надходжень за кодами <u>класифікації доходів бюджету</u>		
Видатки - усього		
у тому числі: за кодами <u>економічної класифікації</u> <u>видатків бюджету</u>		

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

"__" _____ 20__ року

ВІДПОВІДІ НА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

ЧАСТИНА 1.

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Розділ 1 Предмет і завдання дисципліни «Фінансове планування діяльності бюджетних установ»

1 – а); 2 – а); 3 – а); 4 – а); 5 – г); 6 – б); 7 – б); 8 – г); 9 – а); 10 – б); 11 – а); 12 – а); 13 – г); 14 – б); 15 – а); 16 – а); 17 – г); 18 – а); 19 – в); 20 – а); 21 – г); 22 – г); 23 – а); 24 – б); 25 – а).

Розділ 2 Засади бюджетного планування

1 – а); 2 – а); 3 – а); 4 – г); 5 – в); 6 – б); 7 – в); 8 – в); 9 – г); 10 – г); 11 – в); 12 – а); 13 – в); 14 – а); 15 – г); 16 – в); 17 – а); 18 – а); 19 – г); 20 – г); 21 – а); 22 – г); 23 – а); 24 – а); 25 – г); 26 – а); 27 – а); 28 – а); 29 – б); 30 – а); 31 – г); 32 – а); 33 – б); 34 – а); 35 – г); 36 – б); 37 – а); 38 – а); 39 – а).

Розділ 3 Розпорядники бюджетних коштів

1 – в); 2 – а); 3 – в); 4 – г); 5 – г); 6 – а); 7 – а); 8 – г); 9 – в); 10 – а); 11 – а); 12 – в); 13 – а); 14 – г); 15 – в); 16 – а); 17 – а); 18 – а); 19 – в); 20 – а); 21 – а); 22 – а).

Розділ 4 Система фінансування бюджетних установ

1 – а); 2 – а); 3 – г); 4 – г); 5 – г); 6 – б); 7 – а); 8 – в); 9 – б); 10 – а); 11 – в); 12 – а); 13 – г); 14 – в); 15 – а); 16 – в); 17 – а); 18 – а); 19 – а); 20 – б); 21 – а); 22 – а).

Розділ 5 Планування витрат на утримання бюджетних установ

1 – в); 2 – б); 3 – а); 4 – б); 5 – б); 6 – г); 7 – а); 8 – а); 9 – г); 10 – г); 11 – б); 12 – а); 13 – а); 14 – а); 15 – а); 16 – б); 17 – б); 18 – а); 19 – б); 20 – б); 21 – а); 22 – г); 23 – б); 24 – а); 25 – а).

Розділ 6 Планування спеціального фонду кошторису бюджетних установ

1 – г); 2 – а); 3 – а); 4 – а); 5 – б); 6 – а); 7 – г); 8 – б); 9 – в); 10 – г); 11 – в); 12 – в); 13 – а); 14 – а); 15 – г); 16 – г); 17 – г); 18 – г); 19 – г).

ЧАСТИНА 2. ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Розділ 7 Планування діяльності установ освіти

1 – б); 2 – в); 3 – а); 4 – а); 5 – в); 6 – а); 7 – а); 8 – а); 9 – б); 10 – б);
11 – г); 12 – г); 13 – г); 14 – а); 15 – а); 16 – в); 17 – а); 18 – г); 19 – г); 20 – а);
21 – б); 22 – г); 23 – б); 24 – а); 25 – б); 26 – а); 27 – а); 28 – а); 29 – а); 30 – а);
31 – а); 32 – б); 33 – в); 34 – б); 35 – в); 36 – а).

Розділ 8 Фінансування закладів охорони здоров'я

1 – г); 2 – а); 3 – г); 4 – а); 5 – в); 6 – б); 7 – г); 8 – г); 9 – а); 10 – в);
11 – в); 12 – а); 13 – в); 14 – а); 15 – г); 16 – в); 17 – а); 18 – а); 19 – г); 20 – а);
21 – а); 22 – в); 23 – г); 24 – г); 25 – а).

Розділ 9 Фінансове забезпечення соціальних гарантій

1 – б); 2 – а); 3 – в); 4 – а); 5 – а); 6 – г); 7 – а); 8 – а); 9 – в); 10 – г);
11 – г); 12 – б); 13 – а); 14 – в); 15 – г); 16 – г); 17 – г); 18 – г); 19 – г); 20 – г);
21 – в); 22 – г); 23 – в); 24 – а); 25 – г); 26 – г); 27 – а).

Розділ 10 Видатки на утримання органів місцевого самоврядування

1 – б); 2 – г); 3 – в); 4 – а); 5 – а); 6 – а); 7 – г); 8 – а); 9 – б); 10 – а);
11 – б); 12 – а); 13 – б); 14 – б); 15 – а); 16 – а); 17 – а).

Розділ 11 Планування видатків на культуру

1 – б); 2 – г); 3 – а); 4 – в); 5 – в); 6 – г); 7 – а); 8 – а); 9 – б); 10 – а);
11 – а).

Навчальне видання

ТАУКЕШЕВА Тетяна Дауледкіріївна

**ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Відповідальний за випуск *О. В. Димченко*

Редактор *О. А. Норик*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарової*

Дизайн обкладинки *Г. А. Коровкіна*

Підп. до друку 16.03.2017
Друк на ризографі
Зам. № 9953

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 19,6
Тираж 500 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017 р.